

נציבות תלונות הציבור על שופטים

דין וחשבון שנתי
לשנת 2020

ירושלים
אב, התשפ"א
יולי, 2021

נציבות תלונות הציבור על שופטים
דין וחשבון שנתי לשנת 2020

ירושלים, אב, התשפ"א
יולי, 2021

תוכן עניינים

מס' עמוד

5	תמצית הדוח	
24	פרק 1: תלונות שהתקבלו בשנת 2020	
24	1.1 מספר התלונות שהתקבלו וזמן הבירור הממוצע	
24	1.2 התפלגות התלונות שהתקבלו לפי סיווג מגישי התלונות	
26	1.3 התפלגות התלונות שהתקבלו על מערכת השיפוט הכללית	
27	1.4 טיפול בתלונות שבירורן טרם הסתיים בשנת 2019	
27	1.5 ענייני התלונות	
28	פרק 2: סיווג ההחלטות שניתנו בשנת 2020	
28	2.1 תרשים תנועת התלונות והתפלגותן לסוגים בשנת 2020:	
	2.2 התפלגות החלטות שניתנו בשנת 2020 במערכת השיפוט הכללית ובבתי הדין	
30		
32	פרק 3: תלונות שהוחלט לבררן ותלונות שנמצאו מוצדקות	
32	3.1 התפלגות התלונות שהוחלט לבררן	
34	3.2 התפלגות התלונות המוצדקות לפי ערכאות	
36	3.3 התפלגות התלונות המוצדקות לגבי שופטים/רשמים מסוימים	
36	3.4 התפלגות התלונות המוצדקות לפי נושאן	
39	פרק 4: תלונות שבירורן הופסק	
41	פרק 5: תלונות שאין לבררן	
45	פרק 6: התפלגות התלונות על בתי המשפט ובתי הדין	
45	6.1 בית המשפט העליון	
45	6.2 בתי המשפט המחוזיים	
47	6.3 בתי משפט השלום	
51	6.4 בתי המשפט לענייני משפחה	
54	6.5 בתי הדין לעבודה	
56	6.6 בתי הדין הרבניים	
58	6.7 בתי הדין השרעיים	
58	6.8 בתי הדין הדרוזיים, בתי הדין הצבאיים, בית דין של עדה נוצרית	

פרק 7:	ליקויים ותיקונם	59
פרק 8:	התנהגות שופט	65
פרק 9:	דרך ניהול משפט	85
פרק 10:	פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי	97
פרק 11:	בית משפט לתביעות קטנות	105
פרק 12:	בתי הדין הרבניים	113

תמציות החלטות

ליקויים ותיקונם	121
התנהגות שופט	125
דרך ניהול משפט	187
פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי	204
בית משפט לתביעות קטנות	228
בתי הדין הרבניים	239

הפניות לפי סעיף 27(א) לחוק נציב תלונות הציבור על השופטים,

התשס"ב - 2020	250
---------------	-----

נספחים

נספח א:	חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002	251
נספח ב:	תקנות נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ד-2003	263
נספח ג:	כללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007	267
נספח ג:	כללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007	267
נספח ד:	כללי אתיקה לדיינים, התשס"ח-2008	287
נספח ה:	כללי הקאדים (אתיקה לקאדים), התשע"ח-2018	305

תמצית הדוח

מוגש בזאת דין וחשבון לשנת 2020, בהתאם לסעיף 27(א) לחוק נציגי תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002 (להלן: חוק הנציבות או החוק).

שנת 2020 התאפיינה בכך שבמהלכה התפרצה מגיפת הקורונה, שהפכה להיות מגיפה כלל עולמית. שנה זו הציבה בפני הנציבות אתגרים לא פשוטים, שחייבו התמודדות בלתי שיגרתית ושינוי דפוסי העבודה תוך כדי תנועה. בין היתר, נאלצה הנציבות להסתגל לעבודה מהבית של מרבית עובדי הנציבות, מבלי שהיו בתחילה אמצעים מתאימים לכך (חיבור למערכת הממוחשבת, מחשבים, מדפסות ועוד). כמו כן, היה צורך לטפל בתלונות רבות הנוגעות למגבלות הקורונה ולדרך יישומם של הכללים על ידי השופטים והדיינים. בסופו של יום, ניתן לומר כי הנציבות עמדה בהצלחה, תוך גילוי מקצועיות ומסירות רבה, בכל האתגרים שעמדו בפניה בשנה זו.

בשנת 2020 התקבלו 926 תלונות על שופטים ודיינים, וניתנו החלטות ב-909 תלונות. בסך הכל טיפלה הנציבות בשנת 2020 ב-1024 תלונות.

מתוך 909 החלטות שניתנו בשנת 2020, בוררו לגופן 548 תלונות, שהן 60% מכלל ההחלטות שניתנו. בין היתר, ניתנו החלטות בבקשת בירור שהגישה נשיאת בית המשפט העליון ובבקשת בירור שהגיש שר המשפטים. בירורן של שלוש בקשות בירור שהגיש נשיא בית הדין השרעי לערעורים הופסק לפי סעיף 21 לחוק הנציבות. לגבי 361 תלונות הוחלט שאין לבררן.

מכלל התלונות בגדר סמכות הבירור של הנציב, נמצאו 60 תלונות מוצדקות, שהן 11% מכלל התלונות שבוררו לגופן ו-7% מתוך כלל התלונות שניתנה בהן החלטה.

ב-48 תלונות, שהן 9% מכלל התלונות שבוררו לגופן ו-5% מתוך כלל התלונות שניתנה בהן החלטה, הסתיים הטיפול בהערה לשופט או לדיין.

אם סוכמים את התלונות המוצדקות ואת אלו שהסתיימו בהערה לשופט או לדיין, הרי שמדובר ב-20% מתוך כלל התלונות שבוררו לגופן ו-13% מתוך כלל התיקים שניתנה בהן החלטה.

23 תלונות, שהן 4% מכלל התלונות שבוררו לגופן הסתיימו בהפסקת הבירור.

4 תלונות, שהן 1% מכלל התלונות שבוררו לגופן, הסתיימו בקביעה כי מדובר בליקוי מערכתי.

יצוין, כי בשנת 2020 היו ארבעה מקרים בהם ניתנו המלצות לפי סעיף 22(ד) או סעיף 22(ה) לחוק הנציבות (שתיים לגבי בית הדין הרבני, ושתיים אחרות לגבי בית הדין של העדה הדרוזית ובית הדין השרעי), בהן הומלץ על הגשת קובלנה לבית הדין המשמעתי לדיינים או לקאדים, או על המלצה לוועדה לבחירת דיינים לסיים את כהונתו של דיין בבית הדין הרבני הגדול, לפי העניין. פירוט המקרים מופיע בפרק 12 לגבי בתי הדין

הרבניים ובפרק 8 לגבי בית הדין של העדה הדרוזית ובית הדין השרעי. אשר להתפלגות התלונות המוצדקות לפי נושאים, עולים הנתונים הבאים: 20% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות היו על התמשכות הליכים ועל עיכוב במתן החלטות ופסקי דין (לעומת 38% בדוח לשנת 2019). המדובר בירידה משמעותית ביותר לעומת הדוח הקודם; 30% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות היו על ליקויים בניהול המשפט (לעומת 26% בדוח הקודם); 33% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות היו על התנהגות בלתי ראויה של שופט או דיין (לעומת 21% בלבד בדוח הקודם). המדובר בעלייה משמעותית של התלונות המוצדקות בתחום זה, דבר שיש לתת עליו את הדעת; 17% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות היו על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי (לעומת 15% בדוח הקודם).

נציין, כי תלונה על התנהגות שופט עניינה בהתנהגות בלתי ראויה באולם הדיונים, ובכלל זה: העדר מזג שיפוטי, שימוש במילים או בביטויים פוגעניים, הרמת קול שלא לצורך, יצירת אווירה מתוחה וחוסר שליטה באולם הדיונים.

התלונות הנוגעות לליקויים בניהול המשפט עניינן בדחייה שלא לצורך של מועדי דיון, התחלת דיונים באיחור, אי קיום דיונים במעמד הצדדים כנדרש בחוק, וליקויים ברישום הפרוטוקול.

תלונות על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי עניינן בהימצאותו של שופט במצב של ניגוד עניינים, או במראית עין של ניגוד עניינים, פגיעה בזכות הטיעון, או בזכות להישמע במשפט.

בשנת 2020 נמשך הגידול היחסי בתלונות על שופטים בבתי המשפט לענייני משפחה, עת התקבלו 193 תלונות (לעומת 184 תלונות בשנת 2019). נושא זה הובא על ידי הנציבות לידיעתה של הנהלת בתי המשפט, לצורך בדיקת הסיבות לתופעה זו ולהסקת המסקנות המתבקשות, ככל שיידרש.

בדוח הקודם דיווחנו על השלמת הספר שעניינו "ריכוז החלטות וחוות דעת נציבות תלונות הציבור על שופטים בנושא התנהגות שופטים ודיינים", בעריכתו של פרופ' אייל כתבן. הספר חולק, בתחילת שנת 2020, לכלל השופטים והדיינים במדינת ישראל, וזכה להערכה ולשבחים רבים. עם הוצאתו לאור של דוח זה, יועמד הספר לרשות הציבור הרחב באתר הנציבות.

בשנת 2020 הושלמה הכנתו של טופס תלונה מקוון, ומדובר במהלך חשוב מאין כמותו שנועד להקל על הגשת תלונות לנציבות, תוך הזדהות של מגיש התלונה וחתימתו על טופס התלונה המוגש על ידו.

בשנת 2020 נמשכה מגמת הצמצום במשך הזמן הממוצע לטיפול בתלונה, שעמד על 54 ימים (לעומת 59 ימים בשנת 2019 ו-83 ימים (!) בשנת 2018).

הצהרות הון

בשנת 2020 נפתחו 39 תיקי הצהרות הון חדשים של שופטים ודיינים, וכן נעשה טיפול בכ-430 תיקים בהם התקבלו הצהרות הון חדשות, במקרים בהם חלפו 6 שנים מיום קבלת ההצהרה האחרונה; בהצהרות הון של שופטים ודיינים שפרשו; בתזכורות והשלמת חוסרים בתיקים שהוגשו.

להלן יפורטו מספר החלטות עקרוניות שהתקבלו בשנת 2020, מבין ההחלטות הרבות הכלולות בדוח זה:

❖ על הרשעתו על נאשם פלוני בתיקו של אלמוני

בירורה של תלונה העלה, כי נאשם פלוני, שעל פי הרשום בפרוטוקול התייצב בבית המשפט, הגיע להסדר טיעון, הורשע בדין ודינו נגזר, אינו הנאשם באותו תיק. הברור לא גילה תקלה שנפלה מלפני השופט והנציב העיר בהחלטתו, כי יש להצר על השגגה שנפלה בבית המשפט, עת נאשם פלוני נשפט ונגזר דינו בתיקו של נאשם אחר. לדברי הנציב, אף כי מדובר במקרה נדיר במקומותינו, נקל לשער את הנזק שתקלה מעין זו עלולה לגרום לנאשמים המעורבים בדבר, כמו גם לתדמיתה של מערכת המשפט בישראל. מן הראוי שמנהל בתי המשפט יבחן מחדש את דרכי ההזדהות של נאשם באולם בית המשפט, בעיקר אם אינו מיוצג, ובמידת הצורך ייקבע נהלים חדשים, אשר ימנעו תקלות כדוגמת אלה, בעתיד (תמצית, מספרנו 19/908, שלום). בהמשך להחלטה זו הודיענו מנהל בתי המשפט, כי הוא ערך בדיקה מעמיקה באשר לדרכי ההזדהות של נאשמים בפני שופטים באולם בית המשפט, וכי בעקבות בדיקה זו נקבע מתווה חדש לזיהוי נאשמים, אשר הופץ באמצעות הנשיאים לשופטים, כדי למנוע הישנות מקרים מעין אלו בעתיד. בהתאם למתווה החדש שנקבע, נעשית כיום הבחנה בין אופן זיהויים של נאשמים מיוצגים לבין אופן זיהויים של נאשמים שאינם מיוצגים. אשר לנאשמים מיוצגים, ברור כי בא כוח הנאשם אחראי לזיהוי, ולעומת זאת, ביחס לנאשמים שאינם מיוצגים, נקבע כי על בית המשפט מוטלת החובה לברר שאכן הנאשם שבפניו הוא אותו הנאשם הנזכר בכתב האישום.

התנהגות שופט באולם

מתלונן, עורך דין שייצג תובעת בתיק, התייצב בבית המשפט לדיון שאמור היה להתקיים, והודיע כי הוא התנדב להופיע בשמו של בא כוח הצד שכנגד שהודיע לו יום קודם לכן, כי נבצר ממנו להתייצב לדיון למחרת. המתלונן הביע מחאה על כך שהוא נאלץ להמתין 45 דקות מחוץ לאולם לשם מסירת הודעתו. השופט דחה בהחלטתו את טרונייתו של המתלונן ומתח ביקורת על כך שהלה לא התייצב במדי משפט. הנציב קבע בהחלטתו, כי ניתן להבין לליבו של המתלונן עת הוא נאלץ להמתין דקות מיותרות רק

לשם מסירת ההודעה, ובשעה שהשופט כבר היה מצוי ממילא בלשכתו למעלה מחצי שעה לפני מועד תחילת הדיון. בסרובו של השופט לשמוע מה בפיו של המתלונן, שהוא עורך דין, לפני השעה הפורמלית שנועדה לדיון, ראה הנציב משום חוסר רגישות מצידו של השופט. נאמר בהחלטה, כי לא היה נגרע מאומה מהשופט, לו היה מקדיש דקות ספורות לשמיעת הודעתו של המתלונן – בין אם בשעה שהעוזר המשפטי הודיע לו כי אחד מעורכי הדין בתיק ממתין באולם ובין אם היה עושה כן כעשר דקות לפני שעת הדיון שנקבעה. לו פעל כך השופט, היו נמנעות התרעומות ההדדיות, כמו גם תחושתו הבלתי נוחה של המתלונן. הנציב לא מצא שיש בהערה למתלונן על אי הגעתו במדי משפט, כשלעצמה, משום פסול, שהרי ממילא היה אמור להתקיים דיון באותו יום, ובכל מקרה גם אם הגיע המתלונן כדי להודיע שלא ניתן לקיים את הדיון, היה עליו להקפיד בכבודו של בית המשפט. בהערה על התנהלותו של השופט, מוצה בירור התלונה (מספרנו 160/20, שלום).

מתלוננים, בני זוג, טענו, כי בתיק שהתנהל בבית המשפט לענייני משפחה הפעילה השופטת כלפיהם "איומים של ממש" במטרה להרתיע אותם מניהול המשפט. המתלוננת טענה עוד, כי כאשר היא נחקרה בחקירה נגדית, הורתה לה השופטת "לענות ב'כן' וב'לא', מבלי להרחיב או להסביר", ולעומת זאת, כאשר באי כוחה חקרו את הצד שכנגד וביקשו לחקור אותו באופן דומה, שמעה אותו השופטת בהרחבה רבה. המתלוננת טענה עוד, כי השופטת העירה לה הערות פוגעניות על מבטיה; על כך שהיא קמה ממקומה; על כך שהיא "ממלמלת מילים"; ועוד. כך, למשל, בפרוטוקול נרשמה ההערה: "בית המשפט מבקש בפעם המי יודע כמה מהתובעת להפסיק להפריע למהלך הדיון באמצעות תנועות, גניחות, מילים שהיא פולטת במהלך הדיון, קימות". המתלוננת ציינה, כי היא אכן קמה ממקומה, אך זאת בשל התכווצות שרירים שנגרמה כתוצאה מתרופה שהיא נוטלת. לטענת המתלוננת, תחת לברר עימה את הדברים הגיעה השופטת למסקנה נחפזת שהתנהגותה מזלזלת. לטענת המתלוננת, ההתייחסות המבזה של השופטת לא נעצרה בה אלא גלשה גם לבא כוחה, שעה שנרשמה בפרוטוקול הדיון הערה שלשונה "בא כוח התובעים נושף אויר בהפגנתיות, בית המשפט מציע לו טישיו, בא כוח התובעים לוקח מהקלדנית טישיו". לעניין הטענה בדבר גילוי יחס לא שיווני כלפי הצדדים, וזאת בין היתר באמצעות הגבלת חקירתה הנגדית של המתלוננת והנחיית בית המשפט כי עליה להשיב רק ב"כן" או ב"לא" – קבע הנציב בהחלטתו, כי הגם שמדובר כאן בשאלה ראייתית מהותית ראוי להעיר, כי הנחיות מסוג זה צריכות לחול על שני הצדדים במידה שווה, ובמקרה דנן, הוא התרשם כי לא כך היה, וכי על הנתבע לא הוטלה הגבלה דומה בעת חקירתו. הנציב קבע גם, כי חלק מההערות שהופנו למתלוננת ולבאת כוחה נוסחו בצורה שיש בה כדי לפגוע, וראוי היה להימנע מכך. אשר לטענה בדבר הפגנת חוסר סבלנות כלפי המתלוננת ובאי כוחה, נוכח הפערים בין דברי השופטת וב"כ הצד שכנגד לבין טענות המתלוננת ובא כוחה, קבע הנציב, כי קיים קושי להכריע בין הגרסאות השונות, אולם הוא מוצא לנכון לחזור ולהעיר, כי אף שהמתלוננת לא הלינה בתלונתה

על הוצאת בא כוחה מן האולם, היה על בית המשפט להימנע מהוצאתו מן האולם, כאשר הוצאת עורך דין הנמצא באולם לרגל תפקידו, היא בגדר צעד קיצוני שאינו עולה בקנה אחד עם הוראת סעיף 72ג) לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984. אמצעי זה פוגע בזכות הייצוג ובזכות להיות מיוצג, ויש בו גם משום פגיעה בכבודו של עורך הדין. ראו, בהקשר זה, תמצית 224/20, האם ראוי כי בית המשפט ירחיק מהאולם עורך דין שהתנהלותו בלתי מכבדת ואין בידי יפוי כוח? (מספרנו 228/20, ענייני משפחה).

התבטאות כלפי בעל דין

נמצאה מוצדקת תלונה על התבטאויות חמורות ופוגעניות בדיון על הארכת מעצרו של חשוד. התברר, כי כאשר בא כוחו של החשוד פירט במהלך הדיון את הבעיות הרפואיות מהן סובל מרשו, הבא בימים, אמרה השופטת "הבנתי שהוא לא פרגית בת 17" וכן אמרה לו "שייקח (או 'שיאכל') מנטוס" (וזאת בשים לב לחשד המופיע בחומר החקירה, לפיו החשוד הציע לחולים במחלות קשות ליטול סוכריות מסוג זה, לאחר שקיבל תמורה כספית אותה ביקש מהם, וכל זאת בהבטחה כי מדובר בתרופה שתגרום לריפויים). נוכח חומרת הדברים המליץ הנציב לנשיאת בית המשפט העליון לזמן אליה את השופטת ולנזוף בה נזיפה חמורה אשר תירשם בתיקה האישי (תמצית, מספרנו 95/20, שלום).

התבטאות כלפי עורך דין

בדיון בבקשה להארכת מעצר של חשוד, אשר בעת הדיון היה מאושפז בבית חולים, הסביר המתלונן, ששימש כתורן מעצרים מטעם הסנגוריה הציבורית, כי אינו יכול לייצג את החשוד במקרה כזה מבלי לשוחח עימו קודם לכן. השופטת כעסה וצעקה עליו שלא ייתכן שהיא תמתין עד שהוא ייסע לבית החולים וישוב בשעה מאוחרת בערב, והוסיפה: "סע ל... [שם העיר בה נמצא בית החולים]. סע ל [...] אולי ניפטר ממך סוף סוף". בתגובתה לתלונה, לא הכחישה השופטת את דבריה והתנצלה על אמירתם, ובנוסף ציינה כי כבר התנצלה בפני המתלונן במישרין על התבטאותה. התלונה נמצאה מוצדקת. הנציב קבע בהחלטתו, כי דברי השופטת היו בלתי ראויים ומיותרים, על פי כל קנה מידה, ואין נפקא מינה אם הדברים נאמרו בעידנא דריתחא ובשל אי שביעות רצונה מהתנהלותו המקצועית של המתלונן. גם בנסיבות כגון אלו, על שופט מוטלת החובה לשמור על קור רוח, ריסון ואיפוק, ואין צריך לומר כי חובה זו היא אחת החובות המיוחדות את מלאכת השפיטה (ראו, בהקשר זה, כלל 11 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007, בדבר שמירה על כבוד הזולת). כאמור, השופטת הודתה בטעותה, והביעה התנצלות על כך הן במישרין, כשהמתלונן התייצב בלשכתה, והן במסגרת תגובתה לתלונה זו, ובכך יש משום צעד חשוב לתיקון העוול שנגרם למתלונן (תמצית, מספרנו 12/20, שלום).

התבטאות כלפי נפגע עבירה

נגד נאשם הוגש כתב אישום, המייחס לו עבירה של הסגת גבול פלילית וניסיון גניבה,

בשל כך שחדר למטע פרי אשר בבעלותו של המתלונן וניסה לגנוב ממנו. המתלונן, שהוא חקלאי, צאצא למשפחה שמזה כמה דורות עוסקת בחקלאות, הלין על כך שהשופט סיכם את הדין באומרו: "מה זה כל המשפט הזה, האדם גנב קצת פרי". לטענת המתלונן, התבטאות השופט הביעה זלזול, משוא פנים ודעות קדומות בנושא מכת הגניבות החקלאיות. בהחלטה נאמר, כי השופט אישר בתגובתו לתלונה, כי האמירה שיוחסה לו נאמרה על ידו, וזאת במסגרת הצעתו לסיום התיק בעסקת טיעון, וכי כוונתו הייתה לכך שאין מדובר בעבירה חמורה במיוחד. ואולם, מנקודת מבטו של המתלונן, מדובר בפגיעה בקניינו ובמשלח ידו, ואין הוא צריך לרדת לפשרם של הדברים ששמע, ולנסות להבין אותם אחרת מהאופן שבו הם נתפסים ומובנים על ידו בזמן אמת. מוטב היה לו נמנע השופט מלומר את הדברים באופן שבו הם נאמרו, ובכל מקרה היה ראוי כי ינסח את דבריו באופן שיבטא במדויק את כוונתו. מקרה זה מהווה דוגמא נוספת למידת הזהירות שעל שופט לנקוט בהתבטאויותיו, ואין צריך לומר כי לתחושתו הקשה של המתלונן מדברי בית המשפט, יש על מה להישען. בהערה זו מוצה בירור התלונה (306/20, שלום).

הפעלת לחץ על צדדים להידבר ביניהם או להגיע להסדר ואיום בהוצאות

המתלונן ייצג את העותרת בעתירה מנהלית שבגדרה נתבקש בית המשפט לבטל את זכיייתם של המשיבים במכרז מקרקעין שפורסם על ידי רמ"ל. לדברי המתלונן, במסגרת דיון מקדמי שהתקיים בעתירה "הרים השופט את קולו בטון תוקפני, והבהיר במשך מספר דקות כי אם העותרת לא תמשוך את העתירה הוא יפסוק לחובתה הוצאות בסך של 100,000 ₪(!)". עוד טוען המתלונן, כי לאחר הפסקה של כמחצית השעה, הוא הודיע לבית המשפט שהעותרת מבקשת לאפשר לה מספר ימים כדי לשקול את ההצעה. בתגובה להודעה זו, הגיב השופט "בטון ובסגנון מאיים" – "היום אני אתן פסק דין!! היום!! ואחייב את הלקוח שלך ב-100,000 ₪ הוצאות". לאחר שהחל בית המשפט להכתיב לפרוטוקול, כי העותרת אינה מסכימה להצעת בית המשפט, נמלך נציג העותרת בדעתו, וביקש למשוך את העתירה. בהתאם לכך, ניתן פסק הדין, שלאחר הכתבתו, הפטיר השופט לעבר המתלונן: "חסכת עכשיו 100,000 ₪ ללקוח שלך". בתגובתו, הבהיר השופט, כי לסברתו, אין כל איום באמירה, לפיה – "הדין יתקיים היום ופסק הדין יינתן היום, שלא יהיה צורך בתשובה נוספת בעל-פה מצד המשיבים, שהעתירה צפויה להידחות, ושההוצאות הצפויות הן 100,000 ₪". השופט אישר, כי הוא אמר למתלונן בצאתו מהאולם, כי "טוב עשה כאשר בחר לקבל את ההצעה, ושכך חסך הוצאות למרשתו". לטעמו של השופט, מדובר במחמאה על שיקול דעתו המקצועי של המתלונן, "וחבל שלא כך התקבלו הדברים". בהחלטתו, ציין הנציב, כי אין חולק על כך כי מתפקידו של בית המשפט לשקף לצדדים את הסיכויים והסיכונים לכל אחד מהם אם יתנהל התיק עד תומו, לרבות האפשרות של נשיאה בהוצאות שיוטלו על הצד המפסיד. עם זאת, על בית המשפט להבהיר לצדדים, כי מדובר בעמדה לכאורית שאינה סופית, שהרי התיק טרם נשמע לגופו. אשר ל"איום" בהוצאות כספיות, קבעה הנציבות במספר

החלטות, "כי ניתן ליידע בעל דין שעלולים להיפסק נגדו הוצאות, ואולם אם בית המשפט נוקב בסכום ההוצאות הגבוה שיושת עליו באם לא יקבל את הצעת בית המשפט, הרי שלא ניתן להתעלם מן החשש כי האיום בהטלת ההוצאות יצר לחץ בלתי ראוי על בעל הדין, שלא הותר בידו ברירה, אלא להסכים להצעת בית המשפט". במקרה דנן, נראה כי השופט פעל בתקיפות יתר על מנת לשכנע את העותרת למשוך את עתירתה, הרבה מעבר לנדרש. זאת, עד כדי יצירת תחושה כי אין לעותרת כל ברירה, אלא לקבל את הצעתו, שכן אחרת, יושתו עליה הוצאות גבוהות בסכום נקוב של 100,000 ₪. במצב דברים זה הועמדה העותרת, הלכה למעשה, בפני חוסר ברירה, זולת להסכים למה שהוצע לה אותה שעה. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 555/20, מחוזי).

נמצאה מוצדקת תלונה שעניינה הפעלת לחץ לפשרה בדיון מקדמי שהתקיים בבית הדין לעבודה. בהחלטתו קבע הנציב, כי אל לו ליושב בדן ליצור את התחושה כי ההכרעה בתיק היא בגדר עובדה מוגמרת ואם לא תתקבל הצעתו לפשרה, כי אז ישא הצד הסרבן בתוצאות. במקרה דנן פעל בית הדין בתקיפות יתר, עד כדי יצירת תחושה כי אין למתלונן כל ברירה, נוכח דברי בית הדין, כי התיק לגופו יישמע על ידו וכי אם תידחה התביעה יושתו על המתלונן (התובע) הוצאות גבוהות, וכי פסק דין לחובתו עשוי לפגוע בו בעיני מעסיקים פוטנציאליים בעתיד.

אכן, הוסיף הנציב, מצופה מהיושב בדן לשקף נאמנה את מצב הדברים המשפטי על פי מיטב הבנתו, אלא שבמקרה דנן לא הועבר המסר, כי מדובר בעמדה לכאורית שאינה סופית, שהרי התיק לגופו טרם נשמע, אלא אדרבא נוצר הרושם כי אין לצפות לשינוי בעמדה זו. במצב דברים זה הועמד המתלונן, הלכה למעשה, בפני חוסר ברירה, זולת להסכים למה שהוצע לו אותה שעה (תמצית, מספרנו 25/20, עבודה).

התבטאות או התנהגות שופט במסגרת פסק דין או החלטה

בפסק דין שניתן, מתח השופט ביקורת על התנהלותו של אחד הצדדים (המתלונן) בתיק כלפי הצד שכנגד, שאת גרסתו מצא מהימנה, והשית על אותו צד הוצאות. ברם, השופט לא הסתפק בציון אופן התנהלותו הפסול של אותו צד אלא קבע גם שאין לו מחוייבות לנורמות בסיסיות בחברה. הנציב קבע בהחלטתו כי הוא אינו מוסמך להתערב בהתרשמותו הבלתי אמצעית של השופט מאופן התנהלותו של המתלונן. עם זאת, ניתן היה להסתפק בדברים שנכתבו בעניין זה, על מנת להבהיר על שום מה הוא חוייב בהוצאות ושלא להוסיף אמירה שיש בה משום הבעת עמדה מוסרית וערכית לגבי המתלונן באופן כללי, תוך גלישה לפסים אישיים החורגים מנסיבותיו הקונקרטיות של התיק, אשר בהן יש להתמקד. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 594/20, תביעות קטנות).

חוסר זהירות, חוסר תשומת לב או חוסר רגישות מצד בית המשפט

מתלוננת הלינה על כך, ששופטת בית המשפט לענייני משפחה ניסתה לשכנע אותה בדיון לוותר על ילדיה "בגלל שהם 'גדולים' (בן 13.5, בת 12)". השופטת אישרה בתגובתה לתלונה כי היא העלתה בפני המתלוננת הצעה כאמור, במסגרת דיון לא פורמלי, בצינייה כי לפי ניסיונה, "דווקא המשך המאבק על הקשר עם הקטינים הוא הוא אשר מביא להעמקת הסירוב מצד הקטינים ודווקא הפסקת המאבק, תוך הותרת דלת פתוחה בפני הקטינים לחדש הקשר... הוא אשר עשוי להיות יעיל יותר ולקדם בעתיד חידוש הקשר עם ההורה המנוכר". בהחלטת הנציב נאמר, כי הרציונל הטמון בהצעת השופטת לא הוסבר למתלוננת, וכפי שעולה מדברי באת כוחה בתגובתה לתלונה, "חרב עליה עולמה" למשמע ההצעה, שכן תקוותה כי בית המשפט יסייע לה בחידוש הקשר עם הקטינים נגזזה. וזאת, מבלי שלתחושתה של המתלוננת בית המשפט עשה מאמץ לחדש את הקשר, בין בדרך של טיפול משפחתי ובין בדרך אחרת. לדברי באת כוח המתלוננת, בית המשפט הדגיש בהצעתו רק את ההיבט הכספי של ויתור המתלוננת על ילדיה, שעה שהשופטת אמרה למתלוננת, כי הסכמתה תובא בחשבון בקביעת דמי המזונות. הנציב קבע בהחלטתו, כי מבלי להתערב בשיקוליו המקצועיים של בית המשפט לענייני משפחה, הוא סבור, כי דווקא בנסיבותיו הקשות והמורכבות של התיק, מן הראוי היה כי בית המשפט יפגין רגישות רבה יותר כלפי המתלוננת, שעה שהעלה בפניה הצעה כה מרחיקת לכת לוותר על ילדיה, ולכלל הפחות יסביר לה את הרציונל המשמש בסיס להצעתו מבחינת הסיכוי לחידוש הקשר עם הקטינים בעתיד, ולא רק את ההיבט הכספי של ההצעה (מספרנו 581/20, ענייני משפחה).

מתלוננת הלינה על התנהגות בלתי ראויה וחסרת רגישות של שופטת משפחה כלפיה וכלפי ילדיה, שסבלו מאלימות האב (הבעל לשעבר). לטענתה, במהלך דיון בבקשה למתן צו להטרדה מאיימת שהגישה הבת הבגירה נגד אביה הטיחה השופטת בבת שהיא היחידה שלא פנתה לטיפול פסיכולוגי, ובהמשך הדיון איפשרה לאב להתקרב אליה ואילצה אותה "להתמסר" לחיבוקו. כן נטען בתלונה, כי בדיון בתביעה שהגיש האב נגד בנם של הצדדים, אמרה השופטת "לא נורא שילד מקבל סטירה מדי פעם". בהחלטת הנציב נקבע, ביחס לדיון בבקשת הבת, כי משלא הוכחו טענות המתלוננת ובתה על ידי השופטת, הרי שיש לקבוע כי הן נכונות. הנציב הדגיש, כי בית המשפט אינו מומחה בתחום הנפש, ואין זה מתפקידו להציע לבעל דין לפנות לקבל טיפול פסיכולוגי, לא כל שכן "להטיח" בו את העובדה שלא עשה כן. הנציב קבע עוד, כי השופטת נהגה שלא כראוי כאשר במקום להגן על הבת אילצה אותה להתמסר למגע בלתי רצוי מצד האב, בין כתלי בית המשפט, וזאת בטרם עת, ובלא כל הכנה מוקדמת של גורמי מקצוע. הנציב הוסיף, כי התנהלות זו של השופטת חרגה מכל קנה מידה של רגישות המתבקשת בדיונים מסוג זה, קל וחומר כאשר מדובר בבית המשפט לענייני משפחה. אשר לאמירה "לא נורא שילד מקבל סטירה מדי פעם", קבע הנציב, כי אין באפשרותו לקבוע בוודאות כי הדברים אכן נאמרו, אולם הדגיש, כי אם אכן נאמרו, הרי שמדובר באמירה שמקומה לא יכירנה בבית משפט (תמצית, מספרנו 787/19, ענייני משפחה).

בירורה של תלונה גילה נוקשות יתירה בטיפול בבקשה לדחיית מועד הוכחות בשל מחלתו של עורך דין, המופיע אישית בתביעה שהגישה מרשתו, שעה שעורכי הדין האחרים במשרדו הופיעו אותה עת בתיקי הוכחות אחרים. בהחלטתו קבע הנציב, כי לא היה מקום לעמוד על קיום הדיון בתביעה בהעדרו של המתלונן, אשר יש להניח כי היה לו אינטרס אישי להופיע בתיק שטופל על ידו, גם אם אין מדובר בתיק מורכב. אכן, יש לתת משקל רב ליעילות הדיון וראוי להימנע מדחיות בלתי מתחייבות ובלתי מוצדקות, אך מנגד יש ליתן משקל גם לעניינים של באי כוח הצדדים המבקשים להופיע אישית בתיקים שטופלו על ידם, ומבחינה זו נראה כי לא נעשה איזון ראוי מצידו של בית המשפט באשר לאינטרסים השונים בעניין זה. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 82/20, שלום).

מתלונן הלין על התנהגותה והתנהלותה של שופטת משפחה בדיון שהתקיים בפניה לאישור הסדר גישור אליו הגיעו הצדדים מחוץ לכתלי בית המשפט. בתלונה נטען, כי השופטת הביעה עמדה נחרצת נגד סכום מזונות הקטינים לו הסכימו הצדדים בתהליך הגישור, מבלי להתחשב בעובדה שהסכמות הצדדים הושגו לאחר הליך גישור ממושך, שבמהלכו התייעץ כל צד עם עורך דין מטעמו, וכי הדבר פגע באמון שבין הצדדים.

בהחלטת הנציב נקבע, כי אין חולק על כך, שמתפקידו של בית המשפט, המתבקש לאשר הסכם, לברר עם הצדדים אם הם מבינים את משמעותו ואת תוצאותיו של ההסכם ולוודא כי ההסכם נערך מתוך רצון חופשי. עם זאת, על בית המשפט לערוך את הבירור ברגישות ובזהירות, וזאת במיוחד שעה שהצדדים להתדיינות בבית המשפט לענייני משפחה הגיעו להסכם במסגרת הליך גישור ממושך, כבענייננו, שבמהלכו התייעץ כל צד בנפרד עם עורך דין מטעמו, כולל בנקודות שבהן סבור בית המשפט כי הוא היה מגיע לתוצאה אחרת. זאת, מתוך הבנה, כמו במקרה דנן, שטובת הקטינים נבחנת הן בסכום המזונות שייפסק לטובתם והן בשמירה על היחסים העתידיים בין הוריהם.

במקרה דנן, הגיע הנציב לידי מסקנה, כי השופטת לא נהגה ברגישות ובזהירות המתבקשת, שעה שהביעה עמדה חד משמעית נגד הסכמת הצדדים בסוגיית מזונות הקטינים, וזאת מבלי לברר עימם אם התייעצו עם עורך דין טרם שחתמו על ההסכם ומה השיקולים שגרמו להם להגיע להסכמה זו דווקא. הדבר גרם לצדדים לאבד אמון זה בזה – אמון יקר ערך שנרקם בתהליך גישור ממושך ומאומץ; ויתירה מכך: גם אמנם בבית המשפט נפגע (תמצית, מספרנו 305/20, ענייני משפחה).

באחת התלונות התברר, כי נפלה שגגה מלפני השופט, וכי רק בתגובתו הנוספת לתלונה הוא מצא להודות בה. הנציב העיר, כי יש להצר על כך, וכי גם ההודאה המאוחרת נעשתה באופן מסוייג, כשהסברי השופט אינם עולים בקנה אחד עם החלטותיו בתיק. והוסיף הנציב: "יפים בהקשר זה, דבריו של הנציב הקודם, השופט (בדימוס) א' ריבלין,

בהחלטתו (תמצית) מספר 575/16: 'על שופט לעיין כדבעי בכל החומר שבתיק לבכל תיפול שגגה מלפניו. אנושי לשגות וראוי הוא להודות בשגגה. בכך אך יגדל אמון הציבור במערכת המשפט. ניסיונו של היושב בדין למלט עצמו מהכרה בשגגה עשוי לפגוע באמון חיוני זה, נשמת אפה של המערכת, ויכול הוא גם חלילה ליצור בציבור תחושה של ניכור כלפי היושב על מדין. לעיתים ניסיון המילוט אך יסבך את השופט בשגגה נוספת וחוזר חלילה. ההקפדה על צניעות אף תוסיף לתחושת הכבוד שרוחש הציבור לבית המשפט'. וכן ראו החלטתו הנוספת של השופט ריבלין (תמצית) מספר 105/16: 'תחת תיקון שגגה, שעשויה לקרות, בחרה שופטת להצדיקה בנימוקים שאינם מדויקים, ובכך אך העצימה את השגגה, אותה ניתן היה לתקן בלא כל קושי'. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 811/19, שלום).

פומביות הדיון בתקופת מגפת הקורונה והרחקת עיתונאים מאולם בית המשפט, למרות שהדיון לא נערך בדלתיים סגורות

באחת מהחלטותיו קבע הנציב, כי פומביות הדיון, חופש העיתונות, ויכולתו של עיתונאי למלא את מלאכתו, הם מנשמת אפה של הדמוקרטיה. לפיכך, גם בימי מגיפת הקורונה, יש לאפשר לעיתונאים להיכנס, באופן חופשי וללא הפרעות, לכל דיון שאינו מתנהל בדלתיים סגורות, על מנת לבצע את מלאכתם. לאור תנאי התו הסגול, ניתן, כמובן, לקבוע מספר מירבי של נוכחים באולם, ואין ספק שהיקף הנוכחים עשוי להשתנות בהתאם למספר בעלי הדיון. כאשר מדובר בדיון המעורר עניין תקשורתי, שבו עיתונאים וצלמים רבים מבקשים להיכנס לאולם, רשאי בית המשפט להגביל את מספרם; לאפשר כניסה לסירוגין או כניסה חלקית של עיתונאים; או למצוא כל פתרון אחר, שאין בו משום קיפוח או העדפה לעיתונאי זה או אחר. הפתרון שבו בחר השופט, היינו למנוע את כניסתם של כל העיתונאים המבקשים לסקר את ההליך, ואף להרחיק עיתונאים שכבר נכחו באולם, אינו יכול להיחשב כפתרון ראוי. יובהר, כי ככל שבית משפט סבור כי יש לקיים דיון בדלתיים סגורות, עליו לפעול בהתאם להוראות הדיון ולנמק את החלטתו, לאור הערך החשוב של פומביות הדיון. נזכיר, כי במקרה דנן אין מדובר בדיון שהתקיים בדלתיים סגורות. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 338/20, שלום).

הרחקת עורכי דין מאולם הדיונים

עורך דין שייצג בעל דין הלין על כך שהשופט הכתיב לפרוטוקול שהוא מתפרץ במהלך החקירה הנגדית וכי לא ניתן לקיים את הדיון באופן זה, וכי אם הוא ידבר פעם נוספת הוא יצא מן האולם. בהחלטת הנציב נאמר, כי הערה שמשמיע שופט, היא, כשלעצמה, לגיטימית, מקום בו הוא מתרשם באופן בלתי אמצעי ועל פי שיקול דעתו, כי יש מקום לעשות כן. ואולם, גם בנסיבות בהן שופט מביע אי שביעות רצון מהתנהלותו המקצועית של עורך דין, עליו להימנע מהערות פוגעניות או מעליבות כלפיו ולנהוג בו באורך רוח ובמתינות. לצד חובה זו, יש לזכור, כי מתפקידו של שופט לנהל את הדיונים בפניו בצורה

מכובדת אך גם באופן שלא יהיו הפרעות במהלך הדיון. בנסיבותיו של מקרה זה, לא נמצא כי ההערות שהעיר השופט למתלונן לא היו במקומן או שתגובתו למה שנתפס בעיניו כהפרעות לדיון הייתה מוגזמת או בלתי מידתית. לעניין אזהרתו של השופט את המתלונן, באומרו כי אם הוא ידבר פעם נוספת הוא יצא מן האולם, נאמר בהחלטה כי הרחקת עורך דין הנמצא באולם לרגל תפקידו, הינה צעד קיצוני שאינו עולה בקנה אחד עם הוראת סעיף 72(ג) לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984, כך שלא היה מקום להזהיר את המתלונן מפני אפשרות שכזו, מה גם שיש בכך כדי לפגוע בכבודו ובמעמדו. וזאת, הגם שבמקרה זה לא הייתה נותרת הנתבעת ללא ייצוג, לוי אכן היה המתלונן מוצא מן האולם. ראוי הוא כי במצבים אשר כאלה, יתרה בית המשפט בעורך הדין כי ישקול לפעול על פי הסמכויות הנתונות לו, לרבות הגשת תלונה ללשכת עורכי הדין, אם ההפרעה לא תפסק, ואם גם בכך אין די, ניתן להכריז על הפסקה קצרה להרגעת הרוחות, ולאחר מכן יכול השופט לשקול את המשך צעדיו. במקרה דנן, נכח המתלונן בבית המשפט לרגל תפקידו כמי שמייצג את הנתבעת, גם אם בפועל לא היה הוא זה אשר ניהל את הדיון מטעם ההגנה וחקר את העדים בדיון הספציפי שהתקיים. לפיכך, לא היה מקום להתרות בו כי הוא יוצא מהאולם אם ימשיך להשמיע את הערותיו, אשר לדעת השופט גרמו להפרעה בדיון. בהערה על עצם מתן ההתראה בדבר הרחקה מן האולם, מוצה בירור התלונה (מספרנו 459/20, שלום).

עיכוב במתן החלטות ופסקי דין

מתלוננת הלינה על עיכוב במתן החלטה בבקשה שהגישה לקבל פטור מאגרה במשך למעלה משנה. בירור התלונה העלה, כי בית המשפט המתין במשך למעלה משנה לתגובת הפרקליטות לבקשה מכוח החלטה שחייבה אותה לעשות כן. בהקשר זה העיר הנציב, כי מבלי לגרוע מאחריותו של בעל דין לעקוב אחר הטיפול בבקשות שהוגשו על ידו, בוודאי כשהוא מיוצג, ועל אף העומס המוטל על בית המשפט, מחובתו של בית המשפט לקיים מעקב סדיר אחר החלטותיו, בין באמצעות קביעת תזכורות פנימיות ובין בדרך אחרת, כדי לוודא שהחלטותיו מקוימות. כך, אם סברה הרשמת כי המתלוננת זנחה את בקשתה, היה עליה ליתן החלטה המתרה בה מדוע לא תימחק הבקשה מחמת חוסר מעש, ושלא להותיר את הבקשה תלויה ועומדת מבלי לתת בה החלטה. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 190/20, משפחה).

שיהוי במתן פסק דין בתביעה בסדר דין מהיר ואי עדכון של הצדדים על כך

עורך דין שהגיש תביעה בסדר דין מהיר, הלן לנציבות על התנהלותו של הרשם בתיק ועל כך שפסק הדין בתביעה ניתן בחלוף כ-16 חודשים מאז הוגש אחרון הסיכומים. עוד הוא הלן על כך שהרשם לא מצא לנכון לעדכן את הצדדים על אודות האיחור במתן פסק הדין, ועל כך שלאחד מהנימוקים לעיכוב - איתורם באיחור של מוצגים שהוגשו בתיק - לא ניתן הסבר מספק.

בהחלטתו קבע הנציב, כי קשה להשלים עם העובדה, כי פסק הדין ניתן בחלוף כ-16 חודשים מאז הגשת אחרון הסיכומים, בהליך שהתנהל בסדר דין מהיר. זאת, גם אם יילקחו בחשבון נתונים שעליהם עמד הרשם, כגון: התמשכות החקירה של עד כזה או אחר; אילוץ יומנו של בית המשפט; ונסיבות אישיות שלו. עוד נקבע, כי משנוכח הרשם לדעת, במהלך התקופה מאז הוגשו סיכומי הנתבעת, כי מסיבות כאלו ואחרות, פסק הדין יינתן באיחור משמעותי, היה עליו לעדכן בכך את הצדדים ושלא להותיר אותם באפלה. לא זו בלבד שהודעה כזו אינה כרוכה בטרחה מיוחדת מצדו, אלא שהיא גם מתחייבת מטעמי הגינות גרידא. לא ייפלא, אפוא, שהמתלונן חש עוגמת נפש וזלזול מצד בית המשפט. לכך יש להוסיף, כי גם מתן הסבר לצדדים באשר לתקלה שבעטייה מוצגים, שהוגשו בדיון האחרון, אותו רק בסמוך למועד מתן פסק הדין, היה במקרה זה מחוייב המציאות. לא די באמירה סתומה בפסק הדין, לפיה אותם המוצגים אותו רק באותו שלב והם טרם נסרקו, לא כל שכן בשעה שהדבר תרם ליעיוב במתן פסק הדין. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 229/20, שלום).

אי מתן החלטות בבקשות המוגשות לבית המשפט

נמצאה מוצדקת תלונה על אי מתן החלטה בבקשת פסלות שופט מלישב בדיון במשך כשנתיים, וזאת, על אף בקשות חוזרות ונישנות שהגיש המתלונן בעניין זה. בהחלטתו ציין הנציב, כי על פי סעיף 77א(ב) לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד – 1984 על בית המשפט מוטלת החובה להכריע בדחיפות בבקשת פסלות המוגשת אליו, וזאת גם כאשר הוא סבור כי אין כל ממש בטענות שהועלו במסגרתה. החלטת השופט, לפיה הבקשה תידון במסגרת הדיון שנקבע בתיק, הייתה ראויה לשעתה, שכן היה מדובר בדיון שהתקיים בסמוך ממש למועד הגשת הבקשה. ואולם, כאשר מועד הדיון נדחה פעם אחר פעם, הרי שהיה על בית המשפט להכריע בבקשה באופן מיידי, ושלא ליתן כל החלטה אחרת בתיק. עוד ציין הנציב, כי לא נעלמה מעיני העובדה שאי התייצבותו של המתלונן לדיונים תרמה באופן ממשי לכך שלא ניתן היה לקיים דיון בבקשת הפסלות בסמוך להגשתה. ואולם, לאור היכרותו של בית המשפט את התנהלות המתלונן לכל אורך ההליך, ניתן היה להכריע בבקשה, אף ללא דיון (מספרנו 320/20, שלום).

הפסול שבמתן אורכות חוזרות ונשנות לבעלי דין שלא פעלו כהלכה, חלקן ביוזמת בית המשפט

רשמת חזרה והאריכה ביוזמתה לנתבעים מיוצגים את המועד להגשת בקשת רשות להתגונן בתביעה שהוגשה בסדר דין מקוצר, אף שתחת הגשת בקשת רשות להתגונן הגישו כתב הגנה, חרף הבהרתה בהחלטה קודמת מה עליהם להגיש לבית המשפט, ואף זאת בחלוף המועד שכבר הוארך להם על ידה לעשות כן. בהחלטתו קבע הנציב, כי בנסיבות האמורות, מתן האורכה הנוספת, ביוזמת בית המשפט, ובלא בקשה מצד הנתבעים לעשות כן, ולא כל שכן בהעדר כל הסבר להתנהלותם השגויה, אשר אף לא

התבקשו ליתן בגינה הסבר לבית המשפט, והכל מבלי לחייבם בהוצאות, אינה התנהלות ראויה מצידו של בית המשפט. מתן אורכה במצב דברים זה עשוי לגרום מחד גיסא לזילות ההליך והחלטות בית המשפט, ומאידך גיסא יש בו כדי ליתן רוח גבית להפרות חוזרות ונשנות של הכללים הנוגעים לסדרי הדין, מצידם של הנתבעים. כל זאת מבלי לנקוט בסנקציה כלשהי כלפיהם, כגון הטלת הוצאות, ובעיקר כאשר יש בהתנהלות זו כדי לפגוע בזכותם של התובעים להליך דינוני יעיל ומהיר. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 34/20, שלום).

קיום פגישה נפרדת עם צד ונטילת טלפון נייד השייך למתלונן במהלך דיון שהתקיים בהיעדרו

מתלונן הלין על כך שבית המשפט לענייני משפחה הורה לו לצאת מהאולם כדי שיוכל לנהל שיחה ביחידות עם הצד שכנגד ולשכנעה להסכים לפשרה, וטען כי לאחר צאתו מהאולם נטל השופט לידי מתיקו טלפון נייד השייך למתלונן, בלי רשותו, וייחס לו הקלטה בטלפון הנייד, שעה שההקלטה בוצעה בפועל על ידי הצד שכנגד או באת כוחה. בהחלטת הנציב נקבע, כי הוא מצא טעם לפגם בעצם קיומה של פגישה נפרדת עם הצד שכנגד, וציין, כי פגישה כזאת עומדת בניגוד לכללי ההליך ההוגן. כן קבע הנציב, כי הוא לא מצא יסוד לטענת המתלונן כי הטלפון נלקח מתיקו ולטענה כי ההקלטה בוצעה על ידי הצד שכנגד, באת כוחה או השופט. עם זאת קבע הנציב, כי מרגע שבאת כוח הצד שכנגד הבחינה בטלפון הנייד המונח על שולחנו של המתלונן, היה על השופט לזמן באופן מיידי את המאבטחים, ושלא להורות לבאת כוח הצד שכנגד להעביר לידי את הטלפון ולנסות לעיין בו, בהיעדרו של המתלונן מהאולם. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 622/20, משפחה).

איום בהטלת הוצאות בגין הצגת שאלות "לא רלוונטיות" לעד הפוגעת בזכות לחקור מומחה

מתלונן הלין על כך שבמהלך חקירתו את מומחה בית המשפט הזהירה אותו השופטת, כי על כל שאלה "לא רלוונטית" היא תקנס אותו ב-5,000 ₪. לדבריו, הוא התכונן לחקירה במשך כחודש ימים, ולאור אזהרת השופטת היה עליו לבחור אילו מבין השאלות לשאול כדי שלא להסתכן בתשלום קנס גבוה. בהחלטתו ציין הנציב, כי מתפקידו של בית המשפט לנהל ולקדם את הדיונים שבפניו באופן יעיל וענייני. בית המשפט אף רשאי, במקרה הצורך, להורות על הטלת הוצאות על מי שמבזבז את זמנו לריק. עם זאת, מצא הנציב טעם לפגם בהחלטתה של השופטת, שניתנה בשלב מוקדם של החקירה, לפיה כל שאלת סרק תחויב בסך של 5,000 ₪ לטובת אוצר המדינה, שכן, ספק אם היה מקום, כלל ועיקר, לסוג מעין זה של "איום" מצידה של השופטת. הנציב סבר כי בכל מקרה, מדובר בסכום גבוה ובלתי סביר של הוצאות, שהיה בו כדי להרתיע את המתלונן מלהמשיך ולחקור את המומחה, ומכאן, שזכותו הלגיטימית של המתלונן לחקור את

המומחה עלולה הייתה להיפגע. התלונה נמצאה מוצדקת בנושא זה (מספרנו 20/436, שלום).

על חובת הגילוי הנאות במקרים שאינם מגיעים כדי פסלות שופט

שופט בית המשפט העליון דן בעתירה שהוגשה, בין היתר, נגד משרד ממשלתי שבו מועסקת בתו בתפקיד בכיר. שמונה מתוך עשרת הסעדים שהתבקשו בעתירה נגעו ישירות ליחידה הפועלת במשרד שבו מועסקת בתו של השופט. בהחלטתו קבע הנציב, כי אף אם השופט לא היה מודע לקשר שבין בתו ליחידה דנן, ברי שהיה ידוע לו כי בתו מכהנת בתפקיד בכיר במשרד המדובר. חרף העובדה שקשר זה אינו מצדיק את פסלותו של השופט מלדון בעתירה, קבע הנציב, כי מוטב היה לו השופט הודיע אודותיו לצדדים בפתח הדיון. הנציב שב והדגיש את חשיבות אמון הציבור במערכת המשפטית, בתקופה מורכבת זו שבה מערכת המשפט נמצאת תחת זכוכית מגדלת, בכל החלטה ופסיקה, וביתר שאת, עת מדובר בהחלטותיהם של שופטי בית המשפט העליון המהוות נר לרגלי השופטים בערכאות דלמטה (תמצית, מספרנו 20/329, עליון).

שימוש פסול במידע מאת גורם שאינו קשור להליך בבית המשפט לתביעות קטנות

מתלונן (תובע) הלין על כך, שבדיון שהתקיים אמרה השופטת כי אינה מבינה מאומה בנושא התביעה (צבעים וגוונים של פחיות צבע), ופנתה בשאלה לקהל באולם, אם מצוי ביניהם איש מקצוע בתחום. מן הספסל האחורי השיב לה אדם צעיר, כי הוא איש מקצוע בתחום והשיב לשאלה והיא נעזרה בתשובתו. השופטת לא התייחסה בתגובתה לתלונה לטענה זו. הנציב קבע בהחלטתו, כי אינו רואה כל סיבה לפקפק בתיאורו של המתלונן לגבי מהלך הדיון באולמה של השופטת ולגבי ההתבטאויות המיוחסות לה, אשר לא הוכחו על ידה. אכן, הדיון בבית המשפט לתביעות קטנות מתייחד בהעדר פורמאליות, ומטרתו לקדם הכרעה יעילה, מהירה וצודקת בתביעה. ואולם, אין זה ראוי כי בית המשפט יאמר, כי הוא אינו מבין דבר בעניינה של התביעה; יפנה לקבלת סיוע מקהל הנוכחים באולם; ואף יעשה שימוש בדברים שנמסרו לו על ידי מי מבין הנוכחים באולם, שאינו בעל דין, אינו עד, ואין לו קשר כלשהו להליך. בהערה זו מוצה בירור התלונה (מספרנו 20/484).

התבטאות לא ראויה של דיין בבית הדין הרבני הגדול

בירורה של התלונה העלה שדיין בבית הדין הרבני הגדול, אשר משמש גם כרב ראשי לישראל התבטא בפומבי באורח בוטה וגזעני כלפי ציבור העולים ממדינות חבר העמים. הדיין השתלח בציבור העולים, הטיל ספק ביהדותם והנחה את הדיינים העוסקים בגיור, שלא לעסוק בגיור בתפוצות, וכן שלא להכיר בגיורם של אלו אשר עברו גיור בבתי הדין הממלכתיים לגיור.

בהחלטתו הדגיש הנציב כי מדובר בדיין אשר מכהן בבית הדין הרבני הגדול, וזאת בנוסף לכהונתו כרב ראשי לישראל, ולפיכך סמכות הביקורת על התבטאויותיו נתונה לנציבות. ואין ספק, כי האמירות המיוחסות לדיין הן בניגוד גמור לאמור בסעיף 18 לכללי אתיקה לדיינים, התשס"ח-2008 הקובע, כי "דיין ימנע מהביע בפומבי דעה בעניין שאינו משפטי בעיקרו והשנוי במחלוקת ציבורית".

אין זו הפעם הראשונה בה התבטא הדיין בצורה שאינה הולמת דיין בבית הדין הרבני, אולם, כל אימת שמועלית תלונה על התבטאות חריגה, ממחר הדיין להדגיש כי ההתבטאות נאמרה בכובעו כרב ראשי לישראל, ולא כדיין בבית הדין הרבני.

הנציב הביא בהחלטתו מדברי הנציב לשעבר, כב' השופט אליעזר גולדברג, כי "דיין (כמוהו שופט), המערב עצמו בחיים הפוליטיים, לא רק שהוא פוגע בדימוי של מערכת השיפוט בעיני הציבור כמערכת בלתי תלויה, אלא שהוא גם פוגע בעקרון היסוד של הפרדת הרשויות בין הרשות השופטת ליתר רשויות המדינה", והוא הדין בכל פעילות שניחוח פוליטי או מפלגתי נכרך בה ואשר מצויה במחלוקת ציבורית.

הנציב הוסיף עוד, כי הטענה בדבר "כובעו הכפול" של הדיין הועלתה על ידו בשנת 2017, עת נבחנה תלונה לפיה הדיין, אשר כיהן באותה שנה כנשיא בית הדין הרבני הגדול, התבטא באופן שאינו ראוי ובעל גוון פוליטי (תלונה בתיק מס' 301/17). גם בתגובתו לתלונה היא ניסה הדיין לטעון, כי התערבותו למען בחירת רב העיר, נעשתה: "בתוקף תפקידו כרב ראשי לישראל והראשון לציון", וכי "הדבר מצוי בגדרי סמכותו הטבעה של הרב הראשי לישראל". אולם בהחלטת הנציב משנת 2017, נדחה מכל וכל הסברו זה של הדיין, ונקבע, בין היתר, כי "מדובר בהתערבות גלויה בהליך בחירה, בפעולות שתדלנות ובפעילות אקטיבית פסולה למען בחירתו של מועמד לכהונת רב עיר. פעילות זו חרגה מן המקובל גם בהתחשב בכובעו הכפול" של הדיין.

לא זו בלבד, אלא כבר בשנת 2015 הגישה התנועה למען איכות השלטון בישראל עתירה נגד הדיין, לוועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-20. כב' השופט סלים ג'ובראן, ככהנו כיושב ראש ועדת הבחירות המרכזית, דחה את טענת "שני הכובעים" של הדיין, והביא מדברי כב' השופט ברק כי: "כשם ששופט אסור בפעילות פוליטית בכלל ומתן עצות פוליטיות לגופים פוליטיים בפרט, כך גם הדיין אסור בכך. פעילות פוליטית של דיין פוגעת באמון הציבור בדיינות, אך לא רק בה, היא פוגעת באמון הציבור ברשות השופטת כולה, שהדיינות היא חלק ממנה".

דהיינו הן בשנת 2015, (בהחלטת כב' השופט סלים ג'ובראן), והן בשנת 2017 (בהחלטת הנציב דאז) נקבע כי גם רב אשר חובש שני כובעים, כובע הרבנות וכובע הדיינות, חלים עליו כל הסייגים הנוגעים לשופט ודיין, ואין הוא יכול "להסתתר", תחת האצטלה של כהונתו גם בתפקיד רבני. דיין, המערב עצמו בחיים הפוליטיים, לא רק שהוא פוגע בדימויה של מערכת השיפוט בעיני הציבור כמערכת בלתי תלויה, אלא שהוא גם פוגע בעקרון היסוד של הפרדת הרשויות בין הרשות השופטת ליתר רשויות המדינה. נראה בעליל, כי התבטאויותיו הפוגעניות והפוליטיות של הדיין כלפי ציבור העולים מכוח חוק

השבות, הן מיותרות ובלתי ראויות בלשון המעטה, והיות שהדברים נאמרו על ידי מי שהוא דיין, יש בהם כדי לכרסם באמון הציבור בנייטרליות של מערכת בתי הדין, המהווה חלק בלתי נפרד ממערכת המשפט הישראלית.

הנציב קבע, כי לאור העובדה שמדובר בתלונות חוזרות על אותו נושא, כאשר הדיין אינו מפנים את הכשלים שנפלו בהתנהלותו, לא ניתן להסתפק בקביעה כי מדובר בתלונה מוצדקת והמליץ בפני השר לענייני דתות להעמיד את הדיין לדין משמעתי בגין התבטאויותיו החוזרות ונשנות בנושאים בעלי נופך וגוון פוליטי, אשר נמצאים בלבה של מחלוקת ציבורית (מספרנו 16/20, רבני).

התבטאות נוספת חריגה של הדיין

בתלונה נוספת שהתקבלה על אותו דיין אשר מכהן גם כרב ראשי, העביר המתלונן קישור לכתבה שפורסמה באתר האינטרנט "כיכר השבת", ובה ניתן לשמוע את נאומו של הדיין, אשר תקף בחריפות את שופטי בית משפט העליון; הצהיר כי לא ימלא אחר הנחיות בית משפט העליון; ובמהלך נאומו תקף הדיין את התנועה הרפורמית במילים קשות ביותר. וזאת, למרות העובדה שאך חודשים ספורים קודם לכן, ניתנה המלצה לשר לענייני דתות דאז, מר יצחק וקנין, להעמיד את הדיין לדין משמעתי בגין התבטאויותיו, אולם בפועל הדיין לא הועמד לדין משמעתי.

הנציב קבע, כי למרות שאך לפני מספר חודשים, ניתנה החלטה בתלונה שהוגשה בעקבות התבטאויות שנויות במחלוקת של הדיין, והנה אנו מתכנסים, שוב, לדון במוצא פיו, כאשר הפעם הגדיל הדיין לעשות עת תקף את בית המשפט העליון בישראל. לפיכך, ייאמר בלשון ברורה וחד משמעית, כי גם כאשר דיין נושא בתפקיד נוסף, אין הדבר פוטר אותו מהחובות החלות על כל דיין ושופט בישראל, וגם בפעילותו הנוספת עליו להקפיד על התנהלות ראויה ומתאימה לבעל כהונה שיפוטית, ובפרט כאשר מדובר בדיין בבית הדין הרבני הגדול, אשר משמש גם כראשון לציון והרב הראשי לישראל.

לאור העובדה כי מדובר בדיין, אשר למרות כל הקביעות, הן של בית המשפט העליון, והן של נציבי תלונות הציבור על שופטים, אינו מפנים את אשר הוחלט בעניינו, ופעם אחר פעם הוא הולך ומחריף את התבטאויותיו, ומוסיף להצהיר, כי החלטות וקביעות של בית המשפט העליון, לא יכובדו על ידו, לא ניתן להסתפק בקביעה כי מדובר בתלונה מוצדקת, אלא לעשות שימוש בהוראות סעיף 22 (ה) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב 2002. בהתאם לכך, המליץ הנציב כי הוועדה לבחירת דיינים תתכנס בהקדם, ותחליט האם הדיין ראוי להמשיך בתפקידו כדיין בבית הדין הרבני הגדול (תמצית, מספרנו 445/20, רבני).

המלצה על הפסקת כהונה לאלתר של דיין אשר פעל בניגוד עניינים חמור

בחנינות ההסמכה של מועמדים לדיינות וכן בדיקתן נעשים על ידי דיינים מכהנים או דיינים שפרשו לגמלאות, אשר עמם מתקשרת הרבנות הראשית לישראל במסגרת

מכרז. כל עורך ובודק (להלן: בעל התפקיד) חתום על הסכם הכולל, בין היתר, הוראות לעניין איסור הימצאות בעל התפקיד בניגוד עניינים, לרבות סעיף המנחה את בעל התפקיד כיצד לפעול בנסיבות שבהן מתעורר חשש לניגוד עניינים.

על אף ההתחייבות הנ"ל, בירור התלונה העלה כי דיין, אשר משמש כעורך וכבודק בחינות הסמכה לדיינות זה מספר שנים: "היה שותף, לכאורה, לעריכת בחינה לדיינות שאליה ניגש בנו והוא גם שבדק, לכאורה, את מחברת הבחינה של בנו לצד בודק נוסף". הנציב הדגיש, כי דברי הדיין בתגובתו לפיהם, בנו הוא "אדם עצמאי ובעל משפחה, יש לו את העיסוקים האישיים שלו" והוא לא הודיע לו על כך שהוא נבחן, תמוהים ואינם מתיישבים עם הסברו לכך שהבן לומד לבחינות הדיינות, מזה כחמש שנים, באופן עצמאי. כאשר דיין יודע שבנו, במשך שנים כה רבות, לומד לבחינות דיינות, חובה עליו להודיע על כך לגורמי הרבנות, על מנת שלא יוצר מצב שבו הבן ייבחן במבחן שאביו ניסתה, או שהאב יבדוק מחברת מבחן של בנו. למצער, היה על הדיין לברר עם בנו, מבעוד מועד, את מועדי הבחינות אליהן נרשם, ולהימנע מכל טיפול או בדיקת מחברות בחינה, במועדים אלו.

הנציב הביע את תמיהתו, כיצד הדיין, כאשר שלח את תגובתו הראשונה לתלונה, טען כי כלל לא ידע שבנו נרשם למבחן, או שהוא אמור להיבחן, כאשר כבר מספר שבועות קודם לכן, נודע לו על קיומה של התמונה בה הוא צולם, כשהוא משוחח עם בנו, בעת הפסקה במהלך הבחינות.

הדבר חמור שבעתיים, כאשר הדיין מסר, כי לאחר שנודע לו שבנו אכן השתתף במבחן אותו בדק, הוא התלבט האם להודיע לרבנות על דבר העובדה שהוא בדק את מחברת המבחן של בנו, ובסופו של דבר, החליט שלא להודיע על כך לאיש, ובפועל הסתיר מהרבנות את העובדה שהוא בדק את מחברת המבחן של בנו. הדבר מטיל צל כבד על כושרו של הדיין לכהן בתפקידו, ועל שיקוליו בעת שהוא מצוי בניגוד עניינים כה חריף. בשולי ההחלטה הוסיף הנציב, כי אם יחליט בעתיד בנו של הדיין להגיש מועמדות לכהן כדיין בבית דין רבני, מן הראוי שהחלטה זו תובא בפני הוועדה לבחירת דיינים.

בהתאם להוראות סעיף 22 (ה) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002, המליץ הנציב לוועדה לבחירת דיינים לסיים את כהונתו של הדיין לאלתר (תמצית, מספרנו 813/19, רבני).

התמשכות הליכים ואי מתן החלטה

בית הדין הרבני הגדול, אשר דן בערעורים שהגישו הצדדים על פסק הדין של בית הדין האזורי, קבע בהחלטתו מחודש ספטמבר 2017, כי יש להחזיר את התיק לבית הדין הרבני האזורי על מנת "שיבחן את טענת האישה שיש לחייב את הבעל לשלם את הכתובה בתשלום אחד".

לאחר קביעה זו של בית הדין הרבני הגדול, פנתה המתלוננת לבית הדין האזורי וביקשה

שיפעלו על פי הוראת ביה"ד הרבני הגדול, אולם למרות עשר תזכורות בכתב שהגישה, לא נערך דיון בעניינה ולא ניתנה החלטה.

הנציב הדגיש בהחלטתו, כי כל בעל דין זכאי לכך שבקשותיו לבית הדין ייענו בהקדם, ותינתן החלטה בתוך פרק זמן סביר. לפיכך, אין בעצם העובדה שההרכב הקודם, אשר דן בתיק, "פורק", כדי להצדיק עיכוב כה ממושך בטיפול בבקשות המתלוננת. הלכה למעשה, נאלצה המתלוננת להמתין תקופה של למעלה משנתיים ימים, עד למתן החלטה בבקשותיה. אין צריך לומר, כי העדר התייחסות מצד דייני בית הדין למצוקותיו של בעל דין, הנדרש לשירותיו, גורם לתחושת חוסר אונים, והדבר אינו תורם להגברת אמון הציבור במערכת בתי הדין. לפיכך, מחוייב כל היושב על מדין לעשות כל מאמץ להימנע מלהגיע למצב דברים בלתי רצוי זה (מספרנו: 922/19, רבני).

הטלת "חרם" על מתלוננת

המתלוננת טענה כי כאשר היא ביקשה להציג בפני בית הדין את תוצאות דו"ח חוקר כלכלי שבחן את הכנסותיו של הבעל, בחר בית הדין להתעכב על "אמרה פשוטה" שצוטטה בדו"ח, והחליט כי כל בקשותיה של המתלוננת לא יענו בטרם תתנצל על דבריה.

לאחר עיון של הנציבות בדו"ח החקירה הכלכלית האמור, התברר כי החוקר ציטט מתמליל שיחה שערכה המתלוננת עם חברתה (שיחה שנערכה מתוך מטרה לאמת את החשש שהבעל מעלים חלק מהכנסותיו), ובמהלך אותה שיחה אמרה המתלוננת, כי בעלה מכיר את כל דייני בית הדין "והוא משלם כספים לכן הדיינים נמצאים בצד שלו...". הנציב קבע, כי מבלי להמעיט בחומרת האשמות שבפני המתלוננת, הרי שאין דין דברים הנאמרים במסגרת שיחה פרטית בין חברים, כדין דברים הנאמרים בפרהסיא.

במקרה דנן, שעה שמדובר בשיחה פרטית, אשר ניהלה המתלוננת עם חברתה, נראה כי תגובת בית הדין הייתה מוגזמת וחריפה ביותר. גם אם פגעה המתלוננת בכבוד בית הדין, עת הטיחה בשיחה עם חברתה האשמות מופרכות וחסרות בסיס, טוב היה עושה בית הדין, לו היה מחזיר למתלוננת את דו"ח החוקר שהוגש מטעמה, ודורש לקבלו לאחר מחיקת דברי הבלע שהטיחה המתלוננת בבית הדין. כמו כן, לא הייתה מניעה כי בית הדין יתנה את קבלת הדו"ח בחזרתה של המתלוננת מהדברים החמורים שהשמיעה והתנצלותה על עצם אמירתם.

בית הדין לא נהג בדרך זאת, אלא שבמשך חודשים רבים הוא התעלם מבקשות המתלוננת ונתן מספר החלטות שמשמעותן המעשית היא הטלת "חרם" על המתלוננת, דבר שאינו ראוי בפני עצמו (מספרנו: 352/20, רבני).

לסיום, הנני רואה חובה נעימה להודות מקרב לב לצוות המבררים בנציבות, עורכי הדין ד"ר רונית זמיר, אילן רויטר, אבי וולף, רונית שופרו ובת חן בן חיים; לעובדי המינהלה והארגון זהבה חזן, נפתלי ג'רפי, חדוה מנחם-ורבר, מזל יחזקאל, לסטודנטית שרה ניסני, ולמתמחים ציון רבי ואשטו בלאי, על עבודתם המקצועית והמסורה, שנעשתה ברגישות רבה ובחרדת קודש, ועל תרומתם לפעילותה החשובה של הנציבות ולהכנתו של דוח זה.

אורי שהם, שופט (בדימוס)
נציב תלונות הציבור על שופטים

פרק 1 | תלונות שהתקבלו בשנת 2020

פרק זה כולל נתונים כלליים, מספריים ומילוליים, על התלונות שהתקבלו וטופלו בנציבות במהלך שנת 2020, על התפלגות התלונות לפי סוגי המתלוננים ועל עניינן של תלונות המוגשות לנציבות.

1.1 מספר התלונות שהתקבלו זמן הברור הממוצע

מספר התלונות שהתקבלו בנציבות בשנת 2020 אינו זהה למספר התלונות שטופלו על ידי הנציבות בתקופה זו וניתנו בהן החלטות: במהלך שנת 2020 התקבלו 926 תלונות וניתנו 909 החלטות. בסך הכל טיפלה הנציבות בשנת 2020 ב- 1024 תלונות. כמו בשנים קודמות, טיפלה הנציבות בתלונות שנותרו לטיפול מהשנה הקודמת ובפניות חוזרות בעקבות החלטות שניתנו על ידה בעבר.

❖ במהלך שנת 2020 התקבלו בנציבות 926 תלונות, מתוכן 5 בקשות ברור, אשר הוגשו על ידי שר המשפטים (תלונה אחת); נשיאת בית המשפט העליון (תלונה אחת); ונשיא בית הדין השרעי לערעורים (שלוש תלונות), על פי סמכותם בחוק הנציבות.

❖ בממוצע, התקבלו מדי חודש כ - 77 תלונות (לעומת כ-80 תלונות בשנת 2019¹).

❖ זמן הברור הממוצע בתלונות שבוררו לגופן עמד על כ-54 ימים.

❖ ברורן של 909 תלונות הסתיים.

❖ ברורן של 115 תלונות טרם הסתיים.

1.2 התפלגות התלונות שהתקבלו בשנת 2020 לפי סיווג מגישי התלונות

724	תלונות, שהן 78% ² מכלל התלונות שהתקבלו, הוגשו על-ידי בעלי דין, עדים, קורבנות עבירה וגופים מוסדיים.
124	תלונות, שהן 13% מכלל התלונות שהתקבלו, הוגשו על-ידי עורכי דין או טוענים רבניים, כמתלוננים בעצמם.
66	תלונות, שהן 7% מכלל התלונות שהתקבלו, הוגשו בשם המתלונן (על-פי סעיף 14(א) סיפא לחוק הנציבות).
7	תלונות, שהן 1% מכלל התלונות שהתקבלו, הוגשו על ידי אסירים.

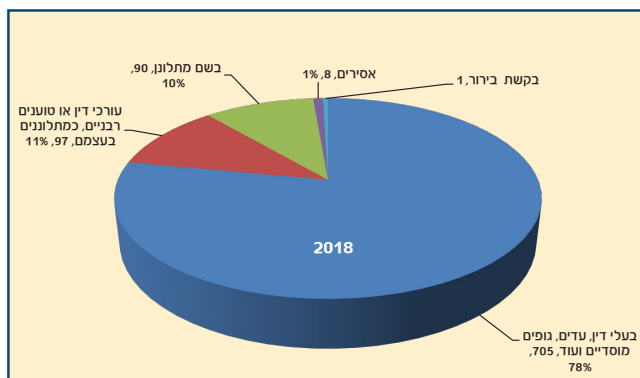
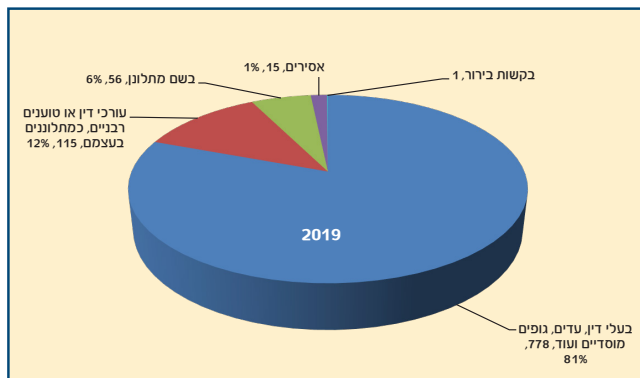
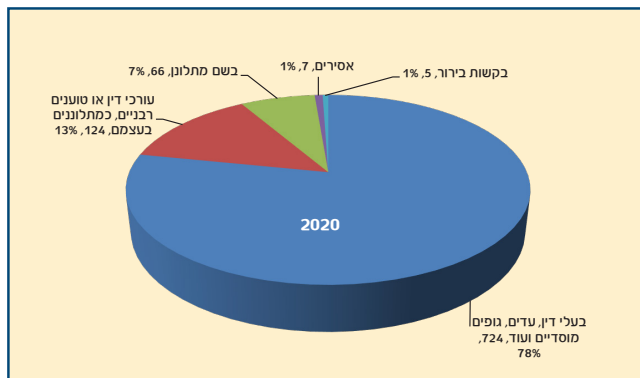
1 כל הנתונים המופיעים בדוח זה והמתייחסים לשנים קודמות נלקחו מדוחות נציבות תלונות הציבור על שופטים שפורסמו בשנים הקודמות, לפי העניין.

2 השיעורים הנקובים בדוח זה הינם בקירוב.

בקשות בירור, שהן 1% מכלל התלונות שהתקבלו, הוגשו על ידי שר המשפטים, נשיאת בית המשפט העליון ונשיא בית הדין השרעי לערעורים.

סה"כ 926 תלונות

לשם השוואה, להלן התפלגות התלונות שהוגשו בשנים 2018-2020 לפי סיווג מגישי התלונות:

נציבות תלונות הציבור על שופטים - דוח 2020

1.3 התפלגות התלונות שהתקבלו בשנת 2020 על מערכת השיפוט הכללית

סה"כ תלונות (לרבות בקשות בירור) שהתקבלו בשנת 2020	סה"כ תלונות (לרבות בקשות בירור) שהתקבלו בשנת 2019	בית משפט
44	37	עליון
127	145	מחוזי
246	260	שלום
77	108	תביעות קטנות
17	11	תעבורה
15	12	עניינים מקומיים
6	1	נוער
193	184	משפחה
7	19	ארצי עבודה
54	68	אזורי עבודה
-	1	הנהלה
42	40	לא על שופט או על התנהגות שופט
828	886	סה"כ

התפלגות התלונות שהתקבלו בשנת 2020 על בתי הדין

סה"כ תלונות (לרבות בקשות בירור) שהתקבלו בשנת 2020	סה"כ תלונות (לרבות בקשת בירור) שהתקבלו בשנת 2019	בית דין
15	9	רבני גדול
61	60	רבני אזורי
22	10	שרעי
-	-	דרוזי
-	-	נוצרי
-	-	צבאי
98	79	סה"כ
926	965	סה"כ

1.4 טיפול בתלונות שבירורן טרם הסתיים בשנת 2019

בנוסף לבירור תלונות שהתקבלו במהלך השנה, טיפלה הנציבות גם בתלונות מן השנה הקודמת שבירורן לא הסתיים במהלך שנת 2019 (98 תלונות), וכן טיפלה בפניות שבאו בעקבות החלטות שניתנו על ידה בעבר.

1.5 ענייני התלונות

1.5.1 תלונות על התנהגות שופט

- ❖ התנהגות בלתי ראויה באולם הדיונים. בכלל זה, העדר מזג שיפוטי, שימוש במלים או בביטויים פוגעניים, הרמת קול שלא לצורך, הפעלת לחץ מופרז לפשרה, הפגנת זלזול, קוצר רוח, חוסר סבלנות, יצירת אווירה מתוחה, חוסר שליטה בדיון ופגיעה באובייקטיביות השיפוטית.
- ❖ התבטאות פוגעת ובלתי ראויה בפסק דין או בהחלטה.
- ❖ גילוי חוסר רגישות והעדר תבונה.
- ❖ התנהגות בלתי ראויה מחוץ לכס השיפוט.

1.5.2 תלונות על דרך ניהול משפט

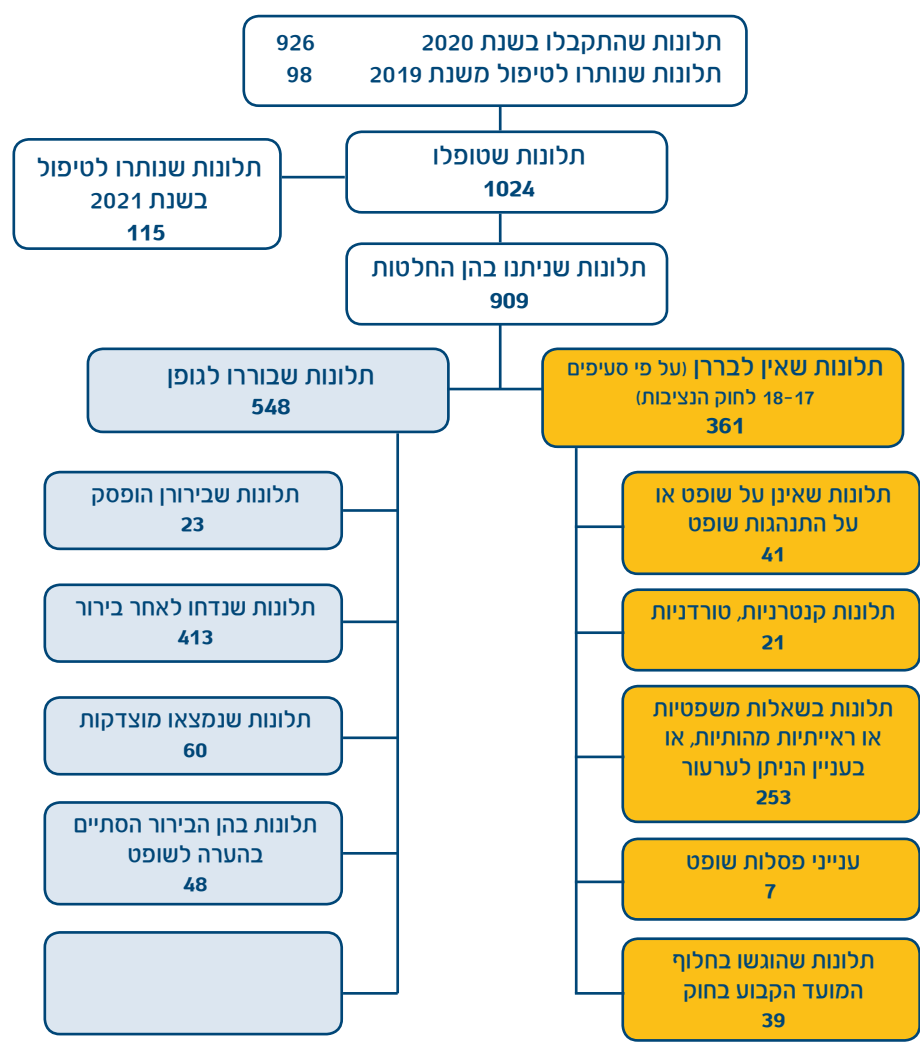
- ❖ התמשכות ההליך ועיכוב במתן פסקי דין או החלטות.
- ❖ ליקויים בניהול המשפט. בכללם, ליקויים הנוגעים לרישום פרוטוקול הדיון, התחלת הדיון באיחור, דחיית מועדי דיון, אי קיום דיונים במעמד שני הצדדים במועד הקבוע לכך בחוק ועוד.

1.5.3 תלונות על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי

הימצאותו של שופט במצב של ניגוד עניינים או במראית עין של ניגוד עניינים, או פגיעה בזכות הטיעון או בזכות להישמע במשפט.

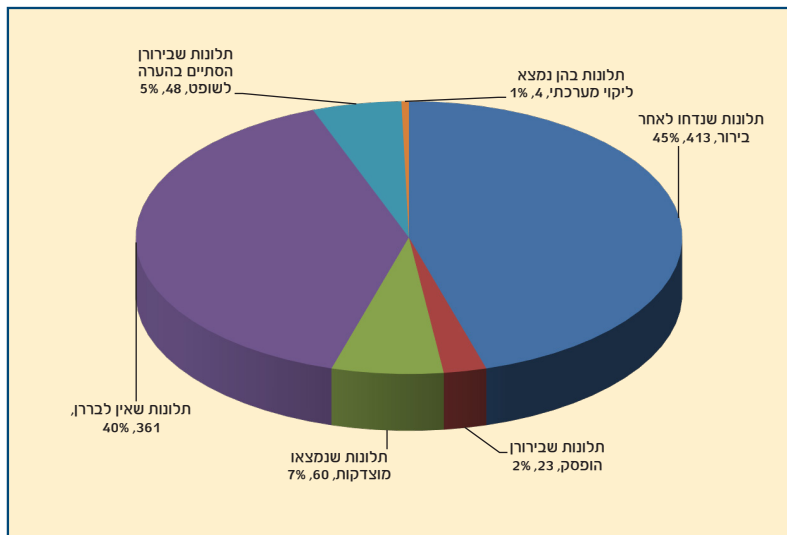
פרק 2 | סיווג ההחלטות שניתנו בשנת 2020

2.1 תרשים תנועת התלונות והתפלגותן לסוגים בשנת 2020:

מספר התלונות שטופלו אִינו כולל טיפול בפניות שהתקבלו בנציבות לאחר מתן החלטות.

תרשים 1: התפלגות ההחלטות שניתנו במהלך שנת 2020³

³ הערות בדבר ליקויים מערכתיים קיימות גם בהחלטות שנסבכו על תלונות בעניינים אחרים שאינם ליקויים מסוג זה. ראו, למשל, הדוגמאות המובאות בפרק 7.

2.2 התפלגות החלטות שניתנו בשנת 2020 במערכת השיפוט הכללית

סה"כ החלטות	שארן לבררן	הופסק הבירור	נדחו לאחר בירור	ליקוי מערכתי	הערה לשופט	מוצדקות	בית משפט
46	22	-	20	1	2	1	עליון
126	61	2	57	-	3	3	מחוזי
233	76	6	110	2	19	20	שלום
79	30	-	35	-	8	6	תביעות קטנות
17	6	1	10	-	-	-	תעבורה
16	4	1	10	-	-	1	עניינים מקומיים
6	1	-	5	-	-	-	נוער
196	66	6	100	-	7	17	משפחה
7	4	-	2	-	1	-	ארצי עבודה
56	16	1	30	1	4	4	אזורי עבודה
-	-	-	-	-	-	-	הנהלה
41	41	-	-	-	-	-	לא על שופט או על התנהגות שופט
823	327	17	379	4	44	52	סה"כ

התפלגות החלטות שניתנו בשנת 2020 בבתי הדין

סה"כ החלטות	שארן לבררן	הופסק הבירור	נדחו לאחר בירור	ליקוי מערכתי	הערה לדיין/קאדי	מוצדקות	בית דין
17	11	-	3	-	-	3	רבני גדול
58	22	4	25	-	4	3	רבני אזורי
10	1	2	6	-	-	1	שרעי
1	-	-	-	-	-	1	דרוזי
-	-	-	-	-	-	-	נוצרי
-	-	-	-	-	-	-	צבאי
86	34	6	34	-	4	8	סה"כ
909	361	23	413	4	48	60	סה"כ

לשם השוואה, להלן התפלגות החלטות שניתנו בשנת 2019 במערכת השיפוט הכללית:

סה"כ החלטות	שאין לבררן	הופסק הבירור	נדחו לאחר בירור	ליקוי מערכתי	הערה לשופט	מוצדקות	בית משפט
33	25	-	6	1	1	-	עליון
139	83	3	46	-	4	3	מחוזי
265	109	7	103	3	22	21	שלום
97	41	1	46	-	5	4	תביעות קטנות
10	3	1	5	-	1	-	תעבורה
12	5	-	5	-	-	2	עניינים מקומיים
-	-	-	-	-	-	-	נוער
170	68	4	72	1	6	19	משפחה
20	6	-	12	-	1	1	ארצי עבודה
62	11	1	36	-	6	8	אזורי עבודה
1	1	-	-	-	-	-	הנהלה
44	39	2	3	-	-	-	לא על שופט או על התנהגות שופט
853	391	19	334	5	46	58	סה"כ

התפלגות החלטות שניתנו בשנת 2019 בבתי הדין

סה"כ החלטות	שאין לבררן	הופסק הבירור	נדחו לאחר בירור	ליקוי מערכתי	בירור שמוצה	מוצדקות	בית דין
8	3	-	4	-	-	1	רבני גדול
59	29	2	19	-	-	9	רבני אזורי
11	-	2	7	-	2	-	שרעי
-	-	-	-	-	-	-	דרוזי
-	-	-	-	-	-	-	נוצרי
-	-	-	-	-	-	-	צבאי
78	32	4	30	-	2	10	סה"כ
931	423	23	364	5	48	68	סה"כ

פרק 3 | תלונות שהוחלט לברר ותלונות שנמצאו מוצדקות

3.1 התפלגות התלונות שהוחלט לברר

מתוך 909 החלטות שניתנו בשנת 2020, בוררו לגופן 548 תלונות שהן 60% מכלל ההחלטות שניתנו. בין היתר, ניתנו החלטות בבקשת בירור שהגישה נשיאת בית המשפט העליון (מספרנו 130/20); ובבקשת בירור שהוגשה על ידי שר המשפטים (מספרנו 386/20)⁴. בירורן של שלוש בקשות בירור שהגיש נשיא בית הדין השרעי לערעורים הופסק לפי סעיף 21 לחוק הנציבות. לגבי שאר 361 התלונות הוחלט שאין לבררן.

בירור תלונה שהוחלט לבררה (ושבירורה לא הופסק) יכול להסתיים באחת מהתוצאות הבאות:

- ❖ החלטה כי התלונה מוצדקת באופן מלא או חלקי (סעיפים 22(א), (ב), (ד), (ה) לחוק הנציבות).
- ❖ החלטה לסיים את התלונה בהערה לשופט. כשבירור התלונה מעלה, כי הליקוי שנמצא בהתנהגותו של שופט אינו מגיע לדרגה המצדיקה קביעה כי התלונה מוצדקת, או משום שבנסיבות המקרה ראוי להסתפק בהערה לשופט.
- ❖ החלטה כי התלונה בלתי מוצדקת. סעיף 22(ג) לחוק הנציבות קובע, כי אחת התוצאות האפשריות לבירור המתקיים בנציבות היא הקביעה כי התלונה לא הייתה מוצדקת. דחיית תלונה לגופה נעשית, בין היתר, כאשר לא נמצא ממש בטענות עובדתיות המועלות בה; כאשר הנטען נכון מבחינה עובדתית, אך אין בעובדות כדי להוות פגם נורמטיבי אתי; או כאשר עומדות שתי גירסאות סותרות, ואין לאחת מהן תמיכה אובייקטיבית.
- ❖ ליקוי מערכת. החלטה כי התלונה על השופט אינה מוצדקת, אולם נמצא ליקוי הנוגע לכלל המערכת השיפוטית.

במידת הצורך מועבר הטיפול בליקוי שנמצא לטיפולו של נשיא בית המשפט הרלוונטי ו/או למנהל בתי המשפט, לפי העניין.

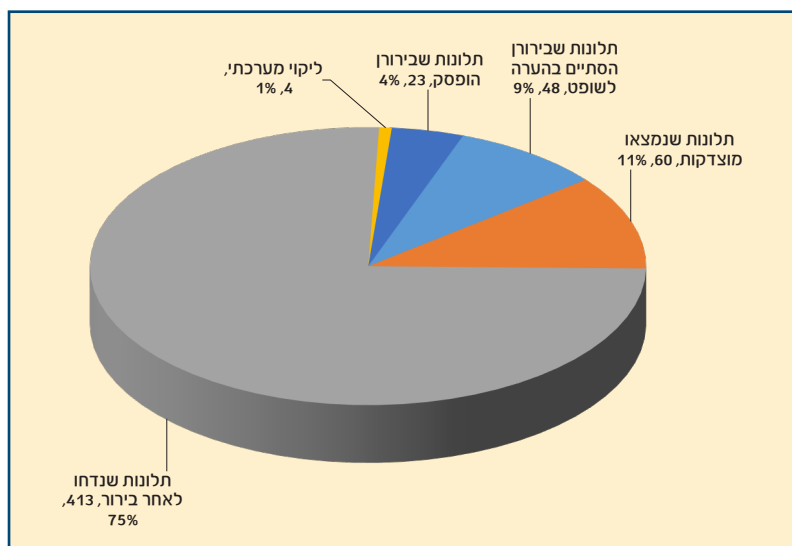
4 ראו עוד בעניין בקשת הבירור הנ"ל בפרק 8

548 התלונות שבוררו לגופן והטיפול בהן הסתיים במהלך התקופה, מתפלגות לפי סוג ההחלטה שניתנה כדלקמן:

413	תלונות, שהן 75% מכלל התלונות שבוררו לגופן (שהן 45% מתוך כלל התלונות שניתנה בהן החלטה), נמצאו בלתי מוצדקות.
60	תלונות, שהן 11% מכלל התלונות שבוררו לגופן (שהן 7% מתוך כלל התלונות שניתנה בהן החלטה), נמצאו מוצדקות.
48	תלונות, שהן 9% מכלל התלונות שבוררו לגופן (שהן 5% מתוך כלל התלונות שניתנה בהן החלטה), הסתיימו בהערה לשופט.
23	תלונות, שהן 4% מכלל התלונות שבוררו לגופן (שהן 2% מתוך כלל התלונות שניתנה בהן החלטה), הסתיימו בהפסקת הבירור.
4	תלונות, שהן 1% מכלל התלונות שבוררו לגופן (שהן 1% מתוך כלל התלונות שניתנה בהן החלטה), הסתיימו בקביעה כי מדובר בליקוי מערכתי.

סה"כ 548 תלונות

תרשים 2: התפלגות התלונות שבוררו לגופן, לפי סוג ההחלטה שניתנה

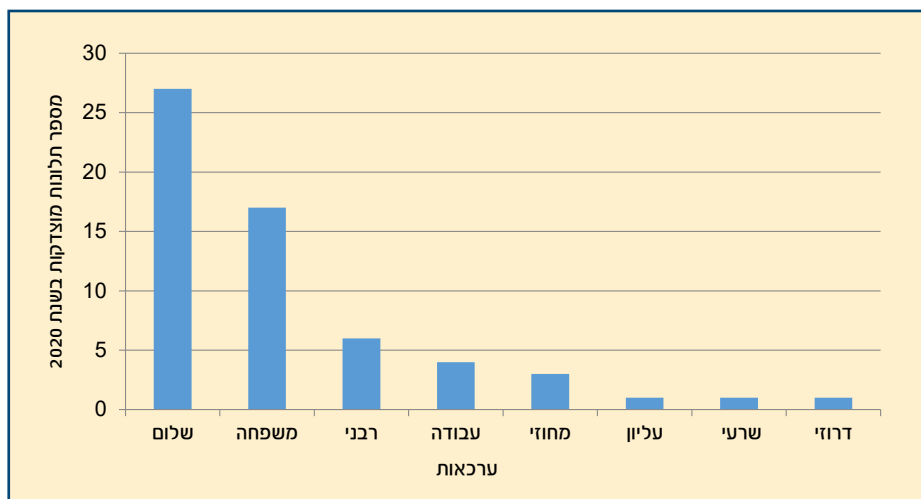
3.2 התפלגות התלונות המוצדקות לפי ערכאות

התפלגות 60 התלונות שנמצאו מוצדקות במהלך שנת 2020 לפי ערכאות היא כדלקמן:

27	תלונות, שהן 45% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על בתי משפט השלום (כולל בית המשפט לתביעות קטנות, בית המשפט לנוער, בית המשפט לתעבורה ובית המשפט לעניינים מקומיים).
17	תלונות, שהן 28% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על בתי המשפט לענייני משפחה.
6	תלונות, שהן 10% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על בתי הדין הרבניים.
4	תלונות, שהן 6% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על בתי הדין לעבודה.
3	תלונות, שהן 5% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על בתי המשפט המחוזיים (כולל בתי המשפט לעניינים מנהליים).
1	תלונה שהיא 2% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היתה על בית משפט העליון.
1	תלונה שהיא 2% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היתה על בית הדין השרעי לערעורים.
1	תלונה שהיא 2% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היתה על בית הדין הדרוזי.

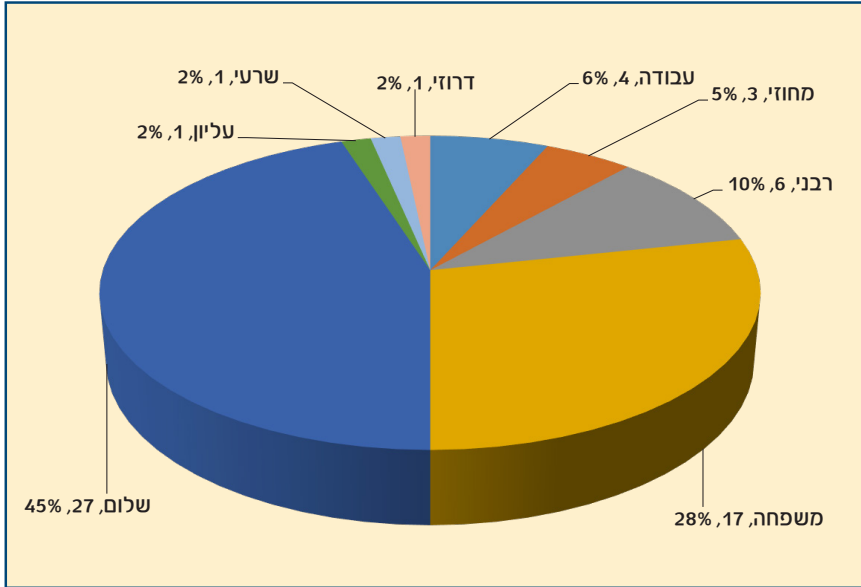
סה"כ 60 תלונות

תרשים 3: התפלגות מספר התלונות המוצדקות, לפי ערכאות

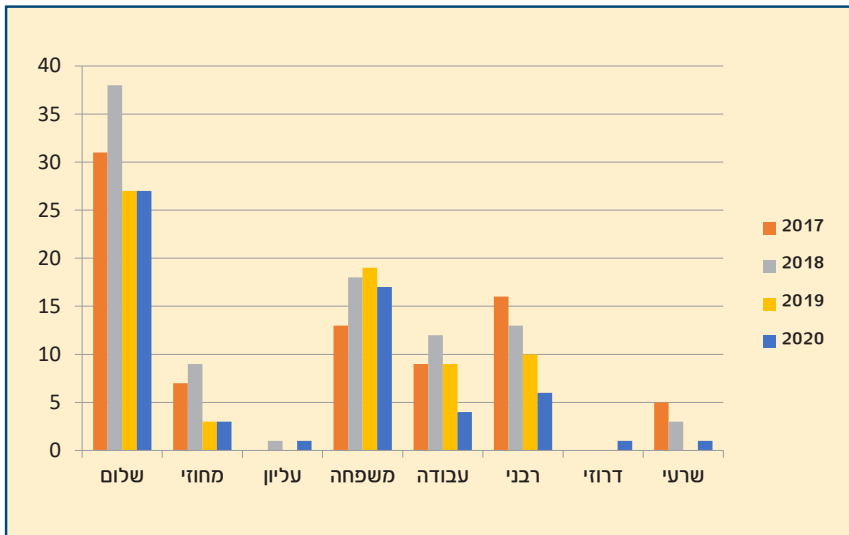

נציבות תלונות הציבור על שופטים - דוח 2020

תרשים 4: התפלגות התלונות המוצדקות, לפי ערכאות

תרשים 5: התפלגות מספר התלונות המוצדקות בשנים 2017-2020, לפי ערכאות

3.3 התפלגות התלונות המוצדקות לגבי שופטים/רשמים מסוימים

בשנת 2020 נמצאו שופטים/רשמים/דיינים שלגבי כל אחד מהם ניתנה במהלך השנה יותר מהחלטה אחת מוצדקת או שבירורה הסתיים בהערה לשופט כדלקמן:

מספר שופטים/רשמים/דיינים	מוצדקת	הערה לשופט	ערכאה
7	2	-	בית הדין הגדול, בית משפט לענייני משפחה, שלום, תביעות קטנות
1	-	2	בית הדין הרבני האזורי

3.4 התפלגות התלונות המוצדקות לפי נושאן⁵

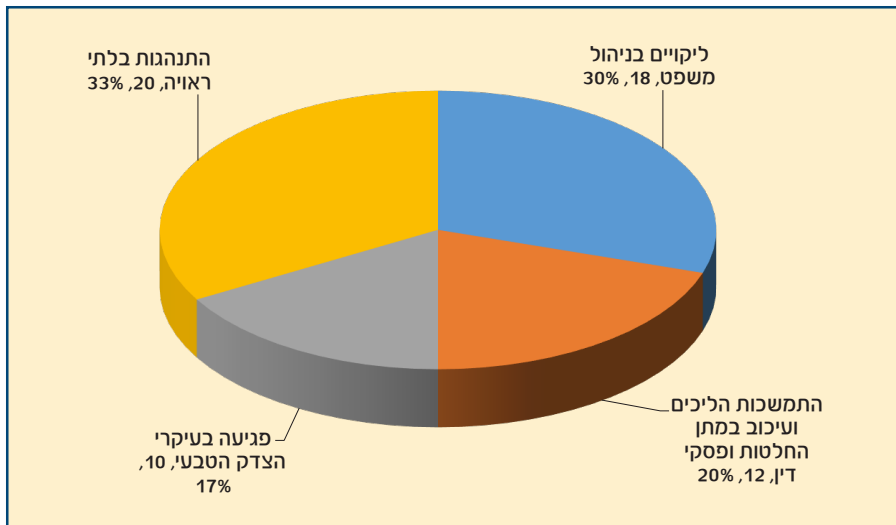
התפלגות 60 התלונות שנמצאו מוצדקות במהלך שנת 2020 לפי סוג החלטה שניתנה, היא כדלקמן:

20	תלונות, שהן 33% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על התנהגות בלתי ראויה.
18	תלונות, שהן 30% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על ליקויים בניהול משפט.
12	תלונות, שהן 20% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על התמשכות הליכים ועל עיכוב במתן החלטות ופסקי דין.
10	תלונות, שהן 17% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי.

סה"כ 60 תלונות

5 יובהר כי ישנן החלטות הנסובות על יותר מסוג החלטה אחד.

תרשים 6: התפלגות התלונות המוצדקות בשנת 2020, לפי סוג החלטה שניתנה

לשם השוואה, להלן התפלגות התלונות שנמצאו מוצדקות בשנים 2018-2020 לפי סוגן (באחוזים מתוך כלל התלונות שנמצאו מוצדקות בכל שנה):

מהות החלטה	תלונות מוצדקות בשנת 2018	תלונות מוצדקות בשנת 2019	תלונות מוצדקות בשנת 2020
התמשכות הליכים ועיכוב במתן החלטות ופסקי דין	29%	38%	20%
התנהגות בלתי ראויה	29%	21%	33%
ליקויים בניהול משפט	27%	26%	30%
פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי	15%	15%	17%

פרק 4 | תלונות שבירור הופסק

כאמור בסעיף 21 לחוק הנציבות, בסמכות הנציב להפסיק בירור תלונה במקרים הבאים:

(א) אם נוכח הנציב "שהתקיימה אחת העילות המצדיקות שלא לפתוח בבירורה" של תלונה;

(ב) אם "המתלונן ביטל את תלונתו", במפורש או במשתמע, משלא סיפק לנציבות פרטים חיוניים לשם הבירור (כגון מספר תיק בית המשפט עליו הוא מלין), על אף שהתבקש לכך;

(ג) אם "ענין התלונה בא על תיקונו". בסעיף זה נעשה שימוש כאשר העניין נשוא התלונה בא על תיקונו בסמוך לאחר הגשת התלונה וטרם מתן ההחלטה בה.

במהלך שנת 2020 הופסק בירורן של 23 תלונות, שהן 4% מכלל התלונות שבוררו לגופן.

כך, למשל, הופסק בירור תלונה משהעניין נשוא התלונה בא על פתרונו (מספרנו 810/20, 738/20); כאשר המתלונן חזר בו מהתלונה מסיבות שונות (מספרינו 89/20, 525/20 ועוד); או שהמתלונן לא המציא פרטים כפי שנתבקש (מספרינו 355/20, 525/20 ועוד).

פרק 5 | תלונות שאין לברר

בפרק זה תובאנה אחדות מן התלונות בשנת 2020 שעל פי חוק הנציבות אין לבררן והן נדחו על הסף, לפי עילות הדחייה המפורטות בסעיפים 17 ו-18 לחוק.

❖ תלונה שאינה על שופט (סעיף 17(1))

סעיף 17(1) לחוק הנציבות קובע כי אין לברר תלונה ש"אינה על שופט (כמשמעותו בחוק) או שאינה בענין הנוגע להתנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול משפט על ידיו".

בהתאם לאמור בסעיף זה, לא בוררו במהלך שנת 2020, בין היתר, תלונות שהוגשו על מפקח על רישום המקרקעין (מספרינו 66/20, 141/20, 93/20 ועוד); על עובדי מזכירות בית המשפט (מספרנו 458/20); על דיין מבית הדין לעררים לפי חוק הכניסה לישראל, התשי"ב-1952 (מספרנו 27/20; 674/20); ועל מי שלא הוסמך לכהן כדיין על ידי הועדה לבחירת דיינים (מספרנו 48/20).

בנוסף, לא בוררו תלונות על רשמי הוצאה לפועל, והטיפול בהן הועבר לאחראי על בירור תלונות נגד רשמי הוצאה לפועל ברשות האכיפה והגבייה (מספרינו 33/20, 225/20, 92/20 ועוד).

במהלך שנת 2020 לא בוררו לפי סעיף 17(1) לחוק הנציבות (תלונה על מי שאינו שופט) 41 תלונות, שהן 11% מכלל התלונות שאין לבררן.

❖ תלונה קנטרנית, טורדנית או עוסקת בזוטי דברים (סעיף 17(2))

סעיף 17(2) לחוק הנציבות קובע, כי אין לברר תלונה שהיא "קנטרנית או טורדנית על פניה או עוסקת בזוטי דברים".

במהלך שנת 2020 לא בוררו על פי סעיף 17(2) לחוק הנציבות 21 תלונות, שהן 6% מכלל התלונות שאין לבררן.

❖ **תלונה שעניינה שאלה משפטית או ראייתית מהותית או החלטה הניתנת לערעור (סעיף 17(3), סעיף 17(4) וסעיף 18(א)(2))**

סעיפים 17(3) ו-17(4) לחוק הנציבות קובעים, כי אין לברר תלונה כאשר עניינה "בשאלה משפטית או ראייתית מהותית" או כאשר "התלונה היא בענין הניתן לערעור על פי דין, למעט בענין הנוגע להתנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול המשפט על ידיו".

במהלך שנת 2020 לא בוררו 253 תלונות, שהן 70% מכלל התלונות שאין לבררן, מן הטעם שעניינן בשאלה משפטית או ראייתית מהותית או בהחלטה הניתנת לערעור. כלומר, חלק נכבד של התלונות שאין לבררן נדחו מן הטעם שבירורן אינו בסמכות נציב תלונות הציבור על שופטים.

בהתאם לאמור, לא בוררו תלונות על החלטות או פסקי דין שהיו בבחינת "ערעור", כגון, ערעור על תוצאת פסק הדין או על הוצאות משפט שנפסקו (מספרינו 7,09/20, 873/19, 42/20 ועוד).

❖ **תלונה שהיא בקשה לפסלות שופט (סעיפים 17(5) ו-18(ב))**

סעיף 17(5) לחוק קובע כי הנציב לא יברר תלונה שעניינה:

"בקשה של בעל דין ששופט פלוני יפסול עצמו מלישב בדין כי קיימות נסיבות שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט; כללה התלונה נוסף על בקשת הפסלות כאמור עניינים שרשאי הנציב לברר לפי הוראות חוק זה, יברר הנציב את אותו החלק שבו לא התבקשה פסלות השופט כאמור".

סעיף 18(ב) לחוק קובע, כי הנציב רשאי להימנע מלברר תלונה המתאימה יותר להתברר כטענת פסלות מלשבת בדין.

במהלך שנת 2020 לא בוררו 7 תלונות, שהן 2% מכלל התלונות שאין לבררן, מן הטעם שעניינן בפועל בבקשת פסלות.

❖ **תלונה על מעשה שמתנהלת בשלו חקירה במטרה או שהוגשה בשלו קובלנה לבית הדין המשמעתי לשופטים (סעיף 17(6))**

במהלך שנת 2020 לא הוגשה תלונה בקטגוריה זו.

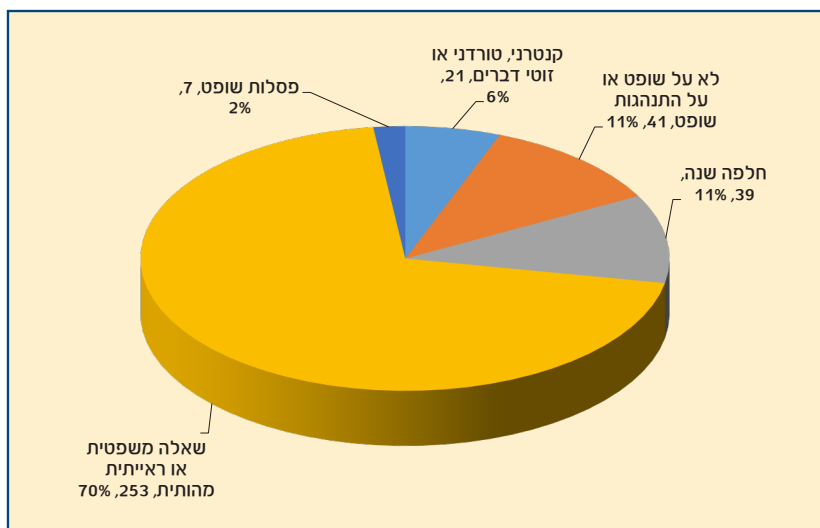
❖ תלונה המוגשת לאחר שנה מיום האירוע או מיום מתן פסק הדין (סעיף 18(א)(1))

סעיף 18(א)(1) לחוק קובע, כי אין לברר תלונה "לאחר שעברה שנה מיום המעשה שעליו נסבה התלונה או מהיום שעילת התלונה נודעה למתלונן, או מיום מתן פסק הדין בענינו בהליך שאליו מתייחסת התלונה, לפי המאוחר", אלא אם כן מצא הנציב שקיימת סיבה מיוחדת המצדיקה את בירורה.

הקושי לברר עניין שחלף זמן רב ממועד התרחשותו, הוא העומד בבסיס סעיף זה.

במהלך שנת 2020 לא בוררו 39 תלונות, שהן 11% מכלל התלונות שאין לבררן, מן הטעם שהוגשו לאחר חלוף שנה מיום האירוע או מיום מתן פסק הדין, ומשלא נמצאה סיבה מיוחדת המצדיקה את בירורן (מספרינו 20/462, 20/510, 20/900 ועוד).

תרשים 7: התפלגות החלטות בתלונות שאין לבררן

פרק 6 | התפלגות התלונות על בתי המשפט ובתי הדין

בפרק זה תובא סקירה תמציתית ויובאו נתונים סטטיסטיים על תלונות שהוגשו והחלטות שניתנו על בתי המשפט במערכת הכללית - בית המשפט העליון, בית המשפט המחוזי, בית משפט השלום - ובתי הדין.

6.1 בית המשפט העליון

❖ התפלגות התלונות לפי סוג החלטה

במהלך שנת 2020 התקבלו 44 תלונות על שופטים בבית המשפט העליון. ניתנו החלטות ב-46 תלונות המתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

22	תלונות, שהן 48% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן, בשל הוראות החוק.
20	תלונות, שהן 44% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.
2	תלונות, שהן 4% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הסתיימה בהערה לשופט.
1	תלונה, שהיא 2% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאה מוצדקת.
1	תלונה, שהיא 2% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצא ליקוי מערכתי.

סה"כ 46 תלונות

6.2 בתי המשפט המחוזיים

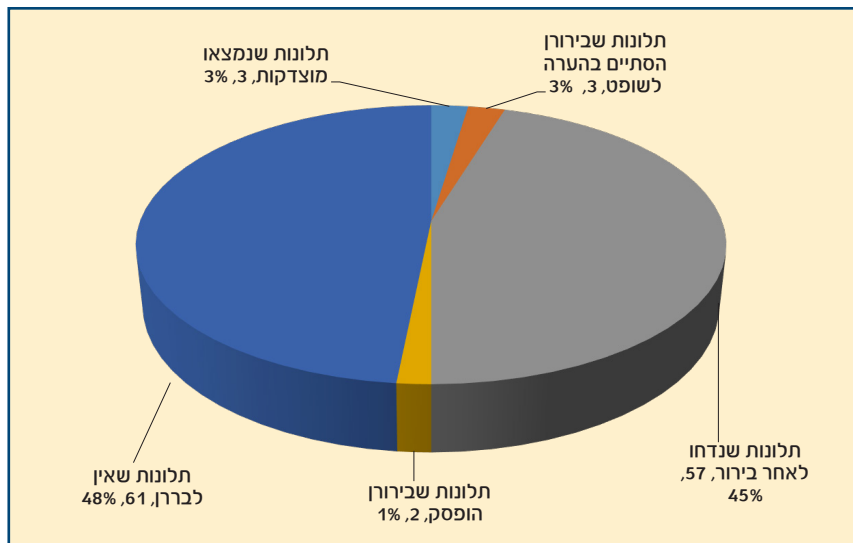
❖ התפלגות התלונות לפי סוג החלטה

במהלך שנת 2020 התקבלו 127 תלונות על שופטים בבתי המשפט המחוזיים. ניתנו החלטות ב-126 תלונות המתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

61	תלונות, שהן 48% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן, בשל הוראות החוק.
57	תלונות, שהן 45% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.
3	תלונות, שהן 3% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הסתיימו בהערה לשופט.
3	תלונות, שהן 3% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאו מוצדקות.
2	תלונות, שהן 1% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הופסק בירורן.

סה"כ 126 תלונות

תרשים 8: התפלגות התלונות שניתנה בהן החלטה על בתי המשפט המחוזיים

❖ התפלגות התלונות על בתי המשפט המחוזיים לפי סוג ההחלטה שניתנה בהן בשנת 2020 בהשוואה לשנת 2019

מספר תלונות בשנת 2020	מספר תלונות בשנת 2019	
3	3	מוצדקות
57	46	דחייה לאחר בירור
2	3	הפסקת הבירור
61	83	אין לברר
3	4	הערה לשופט
-	-	ליקוי מערכתי
126	139	סה"כ

❖ התפלגות התלונות המוצדקות

על בתי המשפט המחוזיים נמצאו 3 תלונות מוצדקות: שתיים על התנהגות בלתי ראויה; ואחת על ליקויים בדרך ניהול משפט.

❖ התפלגות התלונות המוצדקות לפי בתי המשפט

- 1 תלונה על בית המשפט המחוזי ירושלים.
- 1 תלונה על בית המשפט המחוזי תל אביב.
- 1 תלונה על בית המשפט המחוזי מרכז-לוד.

סה"כ 3 תלונות

6.3 בתי משפט השלום

הנתונים המובאים להלן מתייחסים לכלל בתי המשפט הנכללים תחת הכותרת "בית משפט שלום", והם: בתי המשפט לנוער, בתי המשפט לעניינים מקומיים, בתי המשפט לתביעות קטנות ובתי המשפט לתעבורה.

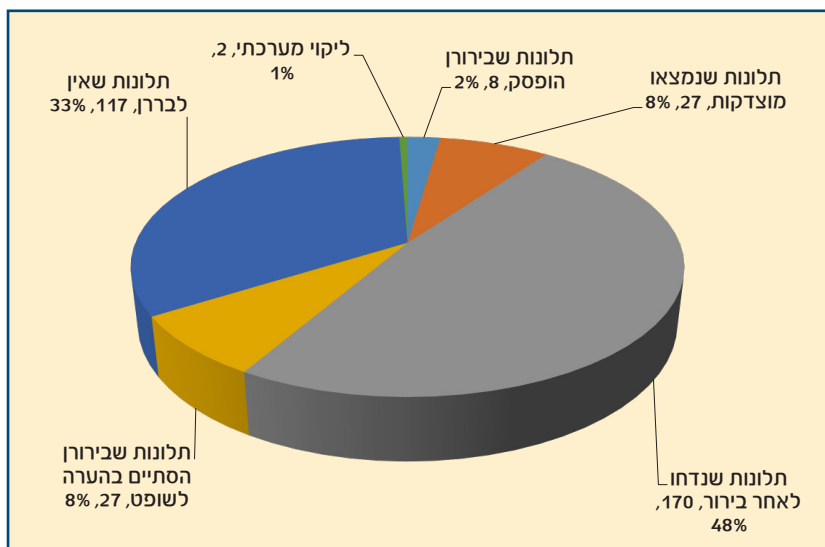
❖ התפלגות התלונות לפי סוג החלטה

במהלך שנת 2020 התקבלו 361 תלונות על שופטים בבתי משפט השלום. ניתנו החלטות ב-351 תלונות המתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

170	תלונות, שהן 48% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.
117	תלונות, שהן 33% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן, בשל הוראות החוק.
27	תלונות, שהן 8% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הסתיימו בהערה לשופט.
27	תלונות, שהן 8% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאו מוצדקות.
8	תלונות, שהן 2% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הופסק בירורן.
2	תלונות, שהן 1% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצא ליקוי מערכתי.

סה"כ 351 תלונות

תרשים 9: התפלגות התלונות על בתי משפט השלום שניתנה בהן החלטה

❖ התפלגות התלונות על בתי משפט השלום לפי סוג ההחלטה שניתנה בהן בשנת 2020 בהשוואה לשנת 2019

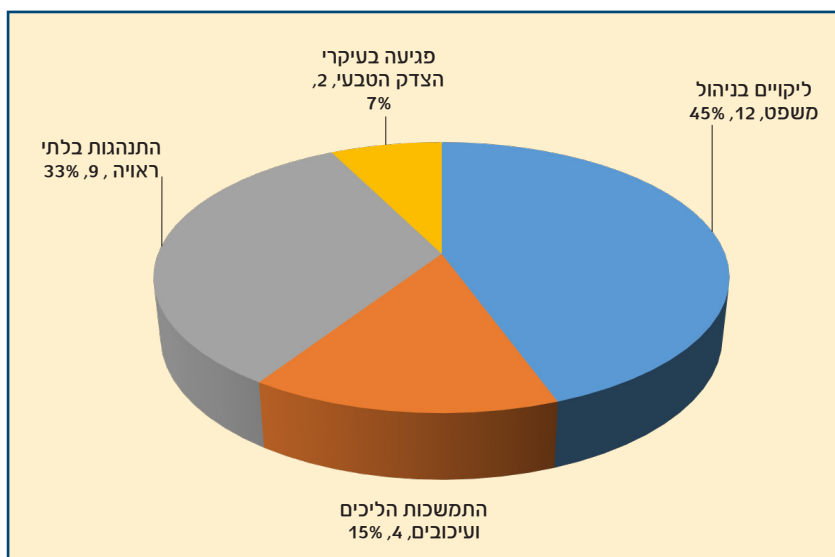
מספר תלונות בשנת 2020	מספר תלונות בשנת 2019	סוג החלטה
27	27	מוצדקות
170	159	דחייה לאחר בירור
8	9	הפסקת הבירור
117	158	אין לברר
27	28	הערה לשופט
2	3	ליקוי מערכתי
351	384	סה"כ

❖ התפלגות התלונות המוצדקות על בתי משפט השלום

תלונות, שהן 45% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על ליקוי בניהול משפט.	12
תלונות, שהן 33% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על התנהגות בלתי ראויה.	9
תלונות, שהן 15% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על התמשכות הליכים ועל עיכוב במתן החלטות ופסקי דין.	4
תלונות, שהן 7% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי.	2

סה"כ 27 תלונות

תרשים 10: התפלגות התלונות המוצדקות על בתי משפט השלום

❖ **התפלגות התלונות המוצדקות לפי בתי המשפט**

תלונות על בתי משפט השלום במחוז תל אביב.	9
תלונות על בתי משפט השלום במחוז צפון.	6
תלונות על בתי משפט השלום במחוז חיפה.	4
תלונות על בתי משפט השלום במחוז דרום.	3
תלונות על בתי משפט השלום במחוז ירושלים.	3
תלונות על בתי משפט השלום במחוז מרכז.	2

סה"כ 27 תלונות

❖ **התפלגות התלונות המוצדקות על בתי משפט השלום בשנת 2020 בהשוואה לשנת 2019**

מספר תלונות מוצדקות בשנת 2020	מספר תלונות מוצדקות בשנת 2019	ערכאה
20	21	בית משפט שלום
6	4	בית משפט לתביעות קטנות
-	-	בית משפט לתעבורה
1	2	בית משפט לעניינים מקומיים
-	-	בית משפט לנוער
27	27	סה"כ

6.4 בתי המשפט לענייני משפחה

בתי המשפט לענייני משפחה הוקמו מכוח חוק בית המשפט לענייני משפחה, התשנ"ה-1995 והם פועלים במסגרת בתי המשפט הכלליים.

התלונות על שופטי בית המשפט לענייני משפחה מצביעות על מספר בעיות וקשיים שהם ייחודיים בטיבם, או בעוצמתם, לבית משפט זה. עם הקשיים האלה מתמודדים שופטי בתי המשפט לענייני משפחה מדי יום ביומו. בין הקשיים האלה יש למנות את אופיים המיוחד של הדיונים, היחסים הטעונים בין הצדדים והמורכבות הרגשית הכרוכה בחלק ניכר מהסכסוכים. קיום הדיון בדלתיים סגורות משפיע אף הוא על האווירה השורה באולם הדיונים, שהיא "אינטימית" יחסית, ופורמאלית פחות מאשר בדיון המתקיים בדלתיים פתוחות. לנושאים הנדונים בבתי משפט לענייני משפחה נודעת חשיבות מיוחדת, ולכן ההקפדה על מתן החלטות או סיומם של ההליכים תוך פרק זמן סביר.

מאפיין נוסף של ההליכים בבית המשפט לענייני משפחה נוגע למדיניות הנקוטה בו, לפיה יש לנסות, ככל שניתן, להביא ליישוב הסכסוך בהסכמה. מדיניות זו מבוססת על ההכרה שהסכמת הצדדים בסכסוכי משפחה משרתת את היחסים ביניהם בטווח הארוך ומונעת הסלמת הסכסוך, במיוחד כאשר מעורבים בו קטינים. מבלי להפחית מחשיבותו של הפתרון המוסכם על הצדדים, גורמת ההמתנה להבשלת פתרון כזה לא אחת להתמשכות בלתי סבירה של ההליכים. הניסיון להביא את הצדדים לכלל פשרה או הסכמה מעורר גם הוא, לעתים, תרעומת הבאה לידי ביטוי בתלונות. דווקא בשל מורכבות הדיון ורגישות הנושאים הנדונים בבתי המשפט לענייני משפחה, כך העיר הנציב בהחלטותיו, צריך שופט בית המשפט לענייני משפחה לגלות רגישות מיוחדת ותבונה רבה בבואו לדון בתיקי משפחה.

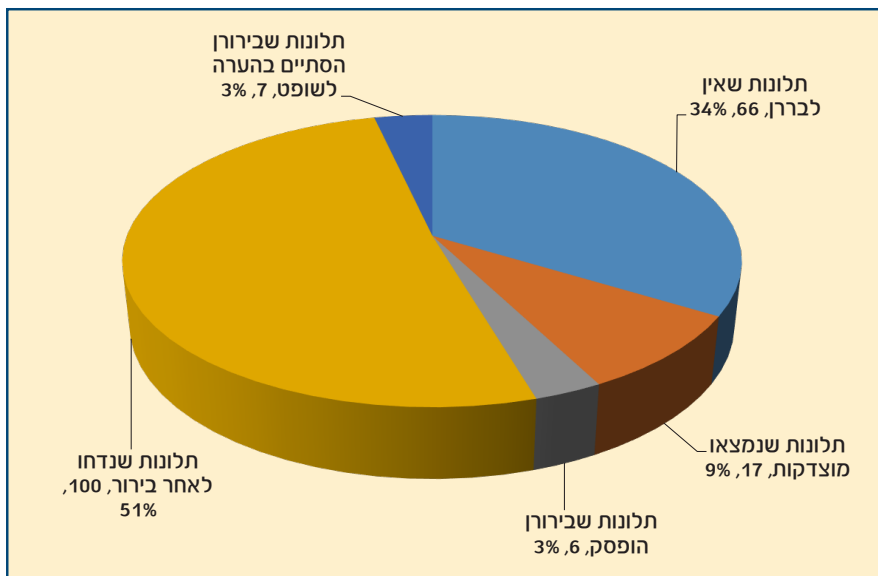
❖ התפלגות התלונות לפי סוג החלטה

במהלך שנת 2020 התקבלו 193 תלונות על שופטים בבתי המשפט לענייני משפחה. ניתנו החלטות ב- 196 תלונות המתפלגות לפי סוג החלטה כדלקמן:

100	תלונות, שהן 51% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.
66	תלונות, שהן 34% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן, בשל הוראות החוק.
17	תלונות, שהן 9% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאו מוצדקות.
7	תלונות, שהן 3% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הסתיימו בהערה לשופט.
6	תלונות, שהן 3% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הופסק בירורן.

סה"כ 196 תלונות

תרשים 11: התפלגות התלונות על בתי משפט לענייני משפחה שניתנה בהן החלטה

❖ התפלגות התלונות על בתי משפט לענייני משפחה לפי סוג ההחלטה שניתנה בהן בשנת 2020 בהשוואה לשנת 2019

מספר תלונות בשנת 2020	מספר תלונות בשנת 2019	
17	19	מוצדקות
100	72	דחייה לאחר בירור
6	4	הפסקת הבירור
66	68	אין לברר
7	6	הערה לשופט
-	1	ליקוי מערכתי
196	170	סה"כ

❖ התפלגות התלונות המוצדקות

תלונות, שהן 35% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על התמשכות הליכים ועל עיכוב במתן החלטות ופסקי דין.	6
תלונות, שהן 29% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על פגיעה בכללי הצדק הטבעי.	5
תלונות, שהן 18% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, הייתה על ליקוי בניהול משפט.	3
תלונות, שהן 18% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על התנהגות בלתי ראויה.	3

סה"כ 17 תלונות

❖ התפלגות התלונות המוצדקות לפי בתי המשפט לענייני משפחה

תלונות על בית המשפט לענייני משפחה במחוז מרכז.	6
תלונות על בית משפט לענייני משפחה במחוז תל אביב.	5
תלונות על בתי המשפט לענייני משפחה במחוז חיפה.	4
תלונה על בית משפט לענייני משפחה במחוז צפון.	1
תלונה על בית משפט לענייני משפחה במחוז ירושלים.	1

סה"כ 17 תלונות

6.5 בתי הדין לעבודה

❖ התפלגות התלונות לפי סוג החלטה

במהלך שנת 2020 התקבלו 61 תלונות על שופטים בבתי הדין לעבודה (7 תלונות מהן הוגשו על בית הדין הארצי לעבודה), וניתנו החלטות ב-63 תלונות.

על בית הדין הארצי לעבודה ניתנו החלטות ב-7 תלונות, המתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

תלונות, שהן 57% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן, בשל הוראות החוק.	4
תלונות, שהן 29% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.	2
תלונה שהיא 14% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הסתיימה בהערה לשופט.	1

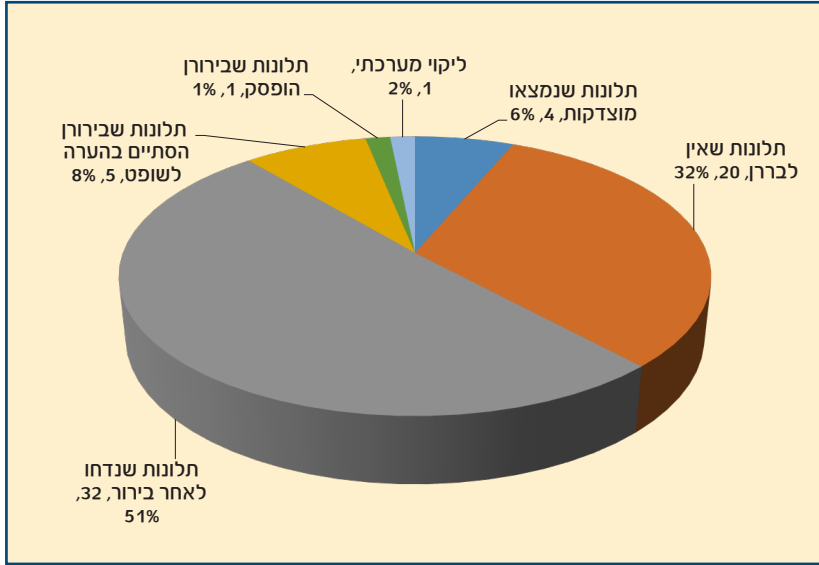
סה"כ 7 תלונות

56 ההחלטות על בתי הדין האזוריים לעבודה מתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

תלונות, שהן 54% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.	30
תלונות, שהן 28% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן, בשל הוראות החוק.	16
תלונות, שהן 7% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאו מוצדקות.	4
תלונות שהן 7% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הסתיימו בהערה לשופט.	4
תלונה, שהיא 2% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הופסק הבירור.	1
תלונה שהיא 2% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצא ליקוי מערכתי.	1

סה"כ 56 תלונות

תרשים 12: התפלגות כל התלונות שניתנה בהן החלטה על בתי הדין לעבודה (האזורים והארצי)

❖ התפלגות התלונות על בתי הדין לעבודה לפי סוג ההחלטה שניתנה בהן בשנת 2020 בהשוואה לשנת 2019

מספר תלונות בשנת 2020	מספר תלונות בשנת 2019	
4	9	מוצדקות
32	48	דחייה לאחר בירור
1	1	הפסקת הבירור
5	7	הערה לשופט
20	17	אין לברר
1	-	ליקוי מערכתי
63	82	סה"כ

❖ התפלגות התלונות המוצדקות

על בתי הדין האזוריים לעבודה נמצאו 4 תלונות מוצדקות: שתיים על התנהגות שופט; ושתיים על ליקויים בניהול המשפט.

❖ התפלגות התלונות המוצדקות לפי בתי הדין באזורים השונים

2	תלונות על בית הדין האזורי לעבודה בחיפה.
1	תלונה על בית הדין האזורי לעבודה בירושלים.
1	תלונה על בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב.

סה"כ 4 תלונות

6.6 בתי הדין הרבניים

❖ התפלגות התלונות לפי סוג החלטה

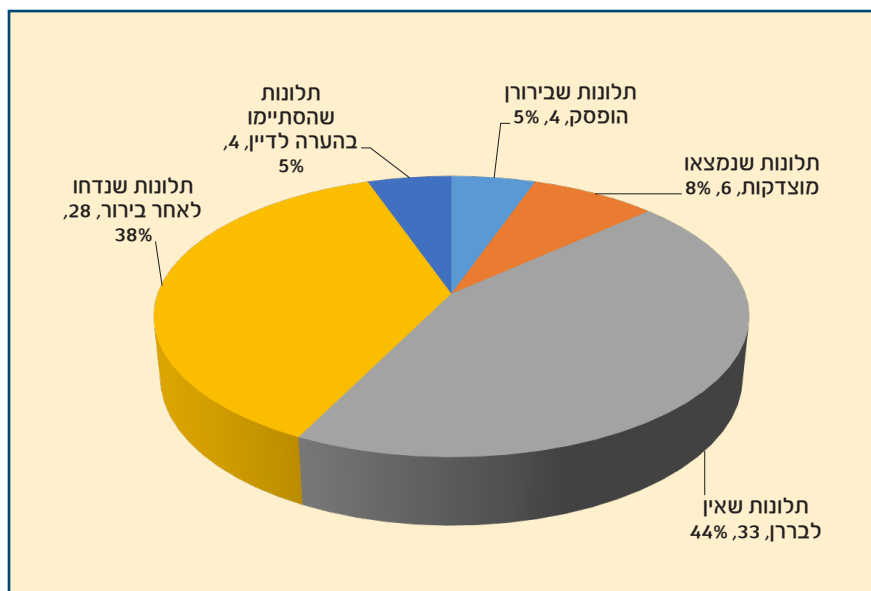
במהלך שנת 2020 התקבלו 76 תלונות על דיינים בבתי הדין הרבניים (15 מהן על בית הדין הרבני הגדול), וניתנו החלטות ב- 75 תלונות.

על בית הדין הרבני הגדול ניתנו החלטות ב-17 תלונות: שלוש תלונות נמצאו מוצדקות; שלוש תלונות נדחו לאחר בירור; ואחת עשרה תלונות לא בוררו.

58	ההחלטות על בתי הדין הרבניים האזוריים מתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:
25	תלונות, שהן 43% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.
22	תלונות, שהן 38% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן, בשל הוראות החוק.
4	תלונות, שהן 7% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הופסק בירורן.
4	תלונות, שהן 7% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הסתיימו בהערה לדיין.
3	תלונות, שהן 5% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאו מוצדקות.

סה"כ 58 תלונות

תרשים 13: התפלגות כל התלונות שניתנה בהן החלטה על בתי הדין הרבניים (האזורים והגדול)

❖ התפלגות התלונות על בתי הדין הרבניים לפי סוג ההחלטה שניתנה בהן בשנת 2020 בהשוואה לשנת 2019

מספר תלונות בשנת 2020	מספר תלונות בשנת 2019	סוג החלטה
6	10	מוצדקות
28	23	דחייה לאחר בירור
4	2	הפסקת הבירור
33	32	אין לברר
4	-	הערה לשופט
-	-	ליקוי מערכתי
75	67	סה"כ

❖ התפלגות התלונות המוצדקות

2	תלונות, שהן 33% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי.
2	תלונות, שהן 33% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על התמשכות הליכים.
2	תלונות, שהן 33% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על התנהגות בלתי ראויה.

סה"כ 6 תלונות

❖ התפלגות התלונות המוצדקות לפי בתי הדין באזורים השונים

3	תלונות על בית הדין הרבני הגדול.
2	תלונות על בית הדין הרבני האזורי בנתניה.
1	תלונה על בית הדין הרבני האזורי בירושלים.

סה"כ 6 תלונות

6.7 בתי הדין השרעיים

בשנת 2020 התקבלו 22 תלונות על בתי הדין השרעיים, וניתנו החלטות ב-10 תלונות: תלונה אחת נמצאה מוצדקת; שש תלונות נדחו לאחר בירור; בשתי תלונות הופסק הבירור; ובתלונה אחת נקבע שאין לבררה.

6.8 בתי הדין הדרוזיים, בתי הדין הצבאיים, בית דין של עדה נוצרית

בשנת 2020 לא התקבלו תלונות על בתי הדין הדרוזיים, הצבאיים ושל העדה הנוצרית. בשנה זו ניתנה החלטה אחת מוצדקת בעניינו של בית הדין הדרוזי, אשר בשל חומרתה, המליץ הנציב בפני שר המשפטים להגיש קובלנה נגד הקאדי לבית הדין המשמעתי לקאדים (מד'הב) בהתאם לסעיף 22(3) לחוק.

פרק 7 | ליקויים ותיקונים

1. מבוא

תכליתו של חוק הנציבות הוא תיקון ליקויים שהתגלו בהתנהגות ובהתנהלות שופט, לשם שיפור השירות של בתי המשפט לציבור. תכלית זו מושגת באמצעות בירור תלונות על שופטים, שבמסגרתו נעשה ניסיון להטמיע ולהפנים נורמות התנהגות והתנהלות ראויות, הן במישור השופט המסוים והן במישור המערכת.

הסמכות להתריע על ליקוי ולפעול לתיקונו קבועה בסעיף 22 לחוק, שלשנו:

" (א) מצא הנציב שהתלונה היתה מוצדקת יודיע על כך למתלונן, לשופט הנילון ולמי שמנוי בסעיף 19(ד), לפי הענין, בצירוף החלטתו; בהודעה כאמור רשאי הנציב לפרט את תמצית ממצאיו, כולם או חלקם, ואם העלה הבירור כי קיים ליקוי, רשאי הוא להצביע על הצורך בתיקונו ועל הדרך הראויה לכך.

(ב) התקבלה הודעה על צורך בתיקון ליקוי כאמור בסעיף קטן (א) יודיע השופט הנילון, המנהל או נשיא בית המשפט או בית הדין שבו מכהן השופט, לנציב, על הצעדים שנקטו לתיקון הליקוי; לא התקבלה הודעה בתוך זמן סביר או שההודעה אינה מניחה את דעתו של הנציב, רשאי הוא להביא את הענין לפני הנשיא והשר.

(ג) מצא הנציב שהתלונה לא היתה מוצדקת, יודיע על כך בכתב למתלונן ולמי שמנוי בסעיף 19(ד), לפי הענין, ורשאי הנציב לפרט להם את תמצית ממצאיו.

(ד) העלה בירור התלונה חשש למעשה פלילי, יביא הנציב את הענין לידיעת היועץ המשפטי לממשלה, וכן לידיעת השר והנשיא; העלה בירור התלונה חשש לעבירה משמעתית יביא הנציב את הענין לידיעת השר והנשיא ורשאי הוא להמליץ לשר על הגשת קובלנה לבית הדין המשמעתי לשופטים.

(ה) הנציב רשאי, אם מצא לנכון לעשות כן בעקבות ממצאיו, להמליץ לוועדה לבחירת שופטים, לסיים את כהונתו של שופט על פי סמכותה או להמליץ לשר או לנשיא להביא לוועדה לבחירת שופטים הצעה לסיים את כהונתו של שופט; החליטו הוועדה, השר או הנשיא שלא לקבל את המלצת הנציב, ינמקו את החלטתם."

מבירור התלונות עולים ליקויים הן במישור השופט המסוים והן במישור המערכת.

2. ליקויים במישור השופט המסוים

במישור השופט המסוים, הצעדים הננקטים לתיקון הליקוי בתלונות הנמצאות מוצדקות הם מגוונים ומשתנים בהתאם לחומרת המעשה או המחדל המיוחס לשופט. בחלק ניכר מן המקרים, ה"סנקציה" הננקטת היא עצם הקביעה, הכלולה בגוף ההחלטה, כי התלונה נמצאה מוצדקת. קביעה מסוג זה מובאת לידיעת הועדה לבחירת שופטים כשהיא דנה בקידום שופטים. במקרים מסוימים, יש הצדקה עניינית לנקיטת צעדים חמורים יותר, ביניהם המלצה על העמדה לדין משמעת או על סיום כהונתו של שופט.

3. ליקויים מערכתיים שנתגלו במסגרת בירור תלונה על שופט

במישור המערכתי נוקטת הנציבות מספר דרכים לתיקון ליקויים, ובהן:

- מעקב אחר תיקון ליקויים שהתגלו;
- פרוסום תמצית ההחלטה (ללא פרטים מזהים) באתר האינטרנט של הנציבות בנושאים עקרוניים ובנושאים בעלי השלכות רוחב;
- קיום מפגשים עם שופטים ונשיאים של בתי משפט ומתן הרצאות במסגרת המכון להשתלמות שופטים כדי להביא לידיעתם מסקנות במישור האתי העולות מהחלטות הנציב;
- הכנת דוחות שנתיים ודוחות מיוחדים;
- עדכון ראשי המערכת בזמן אמת על טיפול בתלונות חמורות.

תלונות על שופט מסוים בהן נמצא ליקוי מערכתי לעיתים נמצאו מוצדקות הן בהיבט של השופט הנילון והן בהיבט המערכתי, ולעיתים נדחו בהיבט השופט הנילון ונמצאו מוצדקות בהיבט המערכתי.

בשנת 2020 הוגשו לנציבות תלונות על ליקויים מערכתיים כדלקמן:

❖ על הרשעתו על נאשם פלוני בתיקו של אלמוני

בירורה של תלונה העלה, כי נאשם פלוני, שעל פי הרשום בפרוטוקול התייצב בבית המשפט, הגיע להסדר טיעון, הורשע בדין ודינו נגזר, אינו הנאשם באותו תיק. הבירור לא גילה תקלה שנפלה מלפני השופט והנציב העיר בהחלטתו, כי יש להצר על השגגה שנפלה בבית המשפט, עת נאשם פלוני נשפט ונגזר דינו בתיקו של נאשם אחר. לדברי הנציב, אף כי מדובר במקרה נדיר במקומותינו, נקל לשער את הנזק שתקלה מעין זו עלולה לגרום לנאשמים המעורבים בדבר, כמו גם לתדמיתה של מערכת המשפט בישראל. מן הראוי שמנהל בתי המשפט יבחן מחדש את דרכי ההזדהות של נאשם באולם בית המשפט, בעיקר אם אינו מיוצג, ובמידת הצורך ייקבע נהלים חדשים, אשר ימנעו תקלות כדוגמת אלה, בעתיד (תמצית, מספרנו 908/19, שלום). בהמשך להחלטה זו הודיענו מנהל בתי המשפט, כי ערך בדיקה מעמיקה אשר לדרכי ההזדהות

של נאשמים בפני שופטים באולם בית המשפט, וכי בעקבות בדיקה זו נקבע מתווה חדש לזיהוי נאשמים, אשר הופץ באמצעות הנשיאים לשופטים, כדי למנוע הישנות מקרים מעין אלו בעתיד. בהתאם למתווה החדש שנקבע, נעשית הבחנה בין אופן זיהוי של נאשמים מיוצגים לבין אופן זיהוי של נאשמים שאינם מיוצגים: אשר לנאשמים מיוצגים, ברור כי בא כוח הנאשם אחראי לזיהוי. לעומת זאת, ביחס לנאשמים שאינם מיוצגים, נקבע כי על בית המשפט מוטלת החובה לברר שאכן הנאשם שבפניו הוא אותו הנאשם הנזכר בכתב האישום.

❖ טעות במספר תיק בית המשפט על גבי צו איסור פרסום

מתלונן הלין על כך שצו בדבר קיום הדיון בדלתיים סגורות ואיסור פרסום הוצא מבלי שצוין בו מספר התיק בבית המשפט. לטענת המתלונן, קיים חשש שמדובר בתקלה מערכתית בטיפולם של בתי המשפט בהליכי מתן צווים מסוג זה. מעיון בהעתק הצו שצורף לתלונה ניתן היה לראות שהמקום שנועד בצו לרישום מספר תיק בית המשפט, נותר ריק. בתגובתה מסרה השופטת, כי מדובר בצו דחוף שניתן במהלכו של חג, שבו מזכירות בית המשפט אינה פעילה. לדבריה, שעות ספורות לאחר שאירע האירוע שבגיניו ניתן הצו, הגיע לביתה נציג מטעם המשטרה והגיש בקשה מנומקת, "מלאה ושלמה". בנסיבות אלו, ניתנה על ידה החלטה על גבי הבקשה עצמה, והיא חתמה עליה בחותמתה. מאוחר יותר, כך ציינה השופטת, נסרקו הבקשה והצו במערכת בית המשפט, הם קיבלו מספר סידורי, והוספה על גבי הצו חותמת של בית המשפט. בהחלטתו, הפנה הנציב להחלטות קודמות בעניין צווי חיפוש, שבהן עמדה הנציבות על הצורך להקפיד ולהוציא צווים מלאים ומפורטים הכוללים את כל הפרטים הנדרשים. במקרה הנדון, מדובר בצו מסוג אחר, אך הדברים האמורים נכונים גם לגביו, שכן מילוי צו מכל סוג שהוא בצורה לקויה עלול ליצור תחושה, כי ההחלטה בעניינו ניתנה כלאחר יד וללא שיקול דעת. עוד ציין הנציב, כי מתגובת השופטת ניתן להסיק, כי בנסיבות שבהן ניתן הצו – בדחיפות, בביתה של השופטת, ובמועד בו מזכירות בית המשפט אינה פעילה – לא ניתן היה להשלים את מלוא הפרטים בצו, במעמד בו הוא ניתן. ואולם, הדבר נעשה לאחר מכן, בסמוך למתן הצו. מכאן, קבע הנציב, כי בהתנהלותה של השופטת לא נפל כל פגם, ועל כן התלונה בעניינה נדחתה. עם זאת, העיר הנציב, כי במסגרת בירור התלונה הסתבר, כי במספר התיק בו ניתן הצו נפלה טעות, וכי המספר השגוי הודפס גם על גבי הצו שמאריך את תקופת החיסיון (צו שניתן בהמשך על ידי מותב אחר). לדברי מזכירות בית המשפט, מקור הטעות, ככל הנראה, במשטרת ישראל אשר מגישה את הבקשות לצווים כאשר מספר התיק מודפס עליהם. הסבר זה, הבהיר הנציב, יכול לתת מענה לטעות המופיעה בצו המאוחר יותר, אך לא בצו הראשון, שהוגש לשופטת ללא מספר תיק בית המשפט, ואשר פרטיו הושלמו על ידי מזכירות בית המשפט לאחר החג. מכל מקום, הדגיש הנציב, האחריות לוודא כי הפרטים המופיעים על גבי צווים והחלטות, הניתנים על גבי טפסים מובנים, הם נכונים, מוטלת על כתפיו של בית המשפט. בנסיבות העניין, הסב הנציב את תשומת ליבם של מנהל בתי המשפט ושל נשיא בית המשפט

לתקלה שפורטה כדי להביא לתיקונה, ולמנוע את הישנותה בעתיד (מספרנו 309/20, שלום).

❖ תקלה בזימון לדיון בבית הדין לעבודה

מתלונן, שהגיש לבית הדין האזורי לעבודה תביעה נגד המוסד לביטוח לאומי, טען בתלונתו, כי דיון ההוכחות בתיק התנהל בדין יחיד, וזאת למרות שעל פי "יומן בית הדין" הוא היה אמור להתקיים בפני מותב הכולל, מלבד השופט, שני נציגי ציבור. בתגובתו מסר השופט, כי האמור בתלונה מוטעה, שכן הדיון המדובר בתלונה כלל לא היה דיון הוכחות, ועל כן לא הוזמנו אליו נציגי ציבור. לדבריו, בשל תקלה מיחשובית, צוין על גבי הזימון שהוצא לצדדים שמם של נציגי הציבור, שהיו אמורים להשתתף בהרכב בית הדין בדיוני הוכחות בתיקים אחרים, שהיו קבועים לאותו יום. עוד מסר השופט, כי הנתבע הגיש בקשה לדחיית מועד הדיון, ובהחלטה שנתן בית הדין בבקשה נכתב בטעות כך: "שיבת ההוכחות נדחית ליום ...". בעקבות טעות סופר זו, שינתה מזכירות בית הדין את סטטוס הישיבה מדיון רגיל לדיון הוכחות, ואולם, בפועל התקיים כאמור דיון רגיל. בעניין זה הטעים השופט, כי מדובר בסוג הליך שבו כלל לא שומעים ראיות. בהחלטתו ציין הנציב, כי הסברו של השופט, המתיישב עם תמליל הדיון, ולפיו אין מדובר בדיון הוכחות, מקובל עליו. עם זאת, הבהיר הנציב, כי לא ניתן להתעלם מן הטעויות המיחשוביות שנפלו במסגרת ההליך, שבעטיין טעה המתלונן לחשוב כי מדובר בדיון הוכחות. ככלל, טעויות מסוג זה אינן באחריותו של היושב בדין, ולפיכך הפנה אליהן הנציב את תשומת ליבו של מנהל בתי המשפט. אשר לטעות הסופר שנפלה בהחלטת בית הדין קבע הנציב, כי ניתן היה, ביתר תשומת לב, להימנע ממנה. בהערותיו אלו של הנציב מוצה בירורה של התלונה (מספרנו 351/20, עבודה).

❖ על תוקפו של נוהל שהפיצה נשיאת בית המשפט העליון בנוגע לטיפול בית המשפט לענייני משפחה בהליכים דחופים שעניינם שמירה על מוגנותם של ילדים

מתלוננת (עמותה מסוימת) הגישה תלונה המתייחסת להוראת נוהל 20-2 שהוציאה נשיאת בית המשפט העליון ביום 8.10.20 בנושא "טיפול בתי המשפט לענייני משפחה בהליכים דחופים שעניינם חשש לפגיעה במוגנותם של ילדים והבטחת הקשר בין הורים לילדיהם" (להלן: הנוהל). בחלק הכללי של הנוהל מפורט הצורך עליו הוא בא לענות, כדלקמן:

"זכות הילד לקשר עם שני הוריו היא זכות יסוד המעוגנת באמנה לזכויות הילד אשר מתיישבת עם עיקרון העל של טובת הילד. הזכות הוכרה זה מכבר בפסיקת בתי המשפט כמקימה הגנה וסעד משפטי. מנגד ובמקרים של חשש לפגיעה בילד על ידי מי מההורים או אלימות ביניהם שהוא עד לה ומכות אותו עיקרון, זכות הילד היא גם למוגנות בקשר" (ההדגשה לא במקור).

מטרתו של הנוהל נקבעה בסעיף 3 שבו, והיא "לקבוע סדרי עבודה אחידים לבתי המשפט לענייני משפחה, אשר יבטיחו מתן מענה ראשוני, יעיל ומהיר להליכים דחופים שעניינם חשש לפגיעה במוגנותם של ילדים והבטחת קשר בין הורים לילדיהם. זאת באמצעות קיום דיון מהיר ושקילת מתן סעד זמני שיש בו כדי לקדם את טובת הילד".

לטענת המתלוננת, הנוהל הוצא מכוח תקנה 12(א)(3) לתקנות, אשר קובעת:

"12. (א) צד רשאי להגיש בכל עת לערכאה שיפוטית המוסמכת לכך לפי דין בקשה לסעד דחוף ערוכה לפי טופס 6 שבתוספת בעניינים האלה:

...

(3) בקשה לסעד דחוף בעניין מזונות או בעניין הבטחת קשר של קטין עם כל אחד מהוריו, במקרים חריגים שבהם המתנה לפגישת המהור"ת הראשונה תגרום נזק של ממש לצדדים או לילדיהם, לפי העניין".

המתלוננת טענה בתלונתה, כי הנוהל מרחיב את היריעה לעומת התקנות שמכוחן הוא הוצא, שכן בעוד שהעילה היחידה לבקשת סעד דחוף לפי התקנות היא "הבטחת קשר של קטין עם כל אחד מהוריו", הרי שהנוהל קובע עילות נוספות: "חשש לפגיעה בילד על ידי מי מהורים או אלימות ביניהם שהוא עד לה", וכן זכות הילד "למוגנות בקשר". לטענת המתלוננת, העילה של "חשש לפגיעה בילד" היא עניין לבקשה לצו הגנה לפי החוק למניעת אלימות במשפחה, התשנ"א-1991, "ולא ניתן לראותה כהתנהגות בנוגע לקשר שבין הורה לבין ילדו". המתלוננת טענה, כי "בכך הנוהל לכאורה מכשיר התנהגות של הורה שאינו פועל להגן על ילדו מפני אלימות ההורה האחר, ונזקק לכך רק כאשר הוא מוזמן לפגישת מהור"ת". עוד טענה המתלוננת, כי גם העילה של אלימות בין ההורים היא עילה לבקשה לצו הגנה ולא עניין הנוגע לקשר שבין הורה לבין ילדו. כמו כן, לדבריה, בעוד שהתקנות קובעות רק עילה אחת לבקשת הסעד הדחוף, והיא "הבטחת קשר של קטין עם כל אחד מהוריו", הרי שהנוהל קובע עילה נוספת: חשש לפגיעה במוגנות הילד, שהוספתה בנוהל אינה בסמכות.

בתגובתה לתלונה ציינה הנשיאה, כי כפי שנפסק לא אחת, לנשיא בית המשפט העליון נתונה הסמכות ליתן הנחיות עבודה בנושאים הנלווים לשפיטה, מבלי ליתר את הצורך להפעיל שיקול דעת שיפוטי של השופט במקרים הפרטניים המובאים בפניו. הפעלת סמכות זו למתן הנחיות פנימיות נעשית בכובעו המינהלי של הנשיא, כמי שעומד בראש המערכת. לכך יש להוסיף כי טענות המתלוננת מתמקדות בפרשנות של הוראות התקנות והנהול, וזוהי שאלה משפטית שאין מקום לבררה על דרך של תלונה לנציב. לגופם של דברים ציינה הנשיאה, כי לא נפל כל פגם בהתייחסות לנושא המוגנות בנוהל. כך, לדבריה, במהלך חודש יולי 2019, היא הנחתה את הפורום הארצי של סגני הנשיאים לענייני משפחה לגבש נוהל כלל ארצי לטיפול בסוגיית הבטחת הקשר בין הורים לילדיהם, המוכרת גם בכינוי "ניכור הורי". הנשיאה ציינה, כי הפורום התכנס וקיים דיונים בנושא, ולאחר שקיבל הערות מגופים שונים, ובהם לשכת עורכי הדין, משרד המשפטים, משרד הרווחה וארגונים שונים, הוא הגיש הצעה לנוהל כלל ארצי שאומצה

על ידה בחודש אוקטובר האחרון. הנשיאה הבהירה, כי שלא כטענת המתלוננת, הרי כפי שמפורט בנוהל, הוא אינו עוסק רק בבקשה לסעד דחוף לפי תקנה 12(א)(3) לתקנות, אלא גם בבקשה לקיצור תקופת עיכוב ההליכים לפי תקנה 16(א)(4)(6) ו-10) לתקנות וכן בבקשה לסעד זמני אשר יכול שתוגש לאחר שהסתיימה תקופת עיכוב ההליכים במסגרת התובענה העיקרית. חשש לפגיעה במוגנות ילדים עשוי לעלות אף בהליכים אלה ואין חולק כי ניתן להעלות נושא זה במסגרתם. הנשיאה הוסיפה וציינה, כי הנוהל קובע במפורש שאין בו כדי לגרוע מהוראות החוק להסדר התדיינות במשפחה, התשע"ה-2014 ומהוראות התקנות שהותקנו מכוחו. הנשיאה הדגישה, כי הנוהל פורסם כהוראת שעה לשנה בלבד (בתוקף עד ליום 25.10.2021), ואם יתברר בתום תקופה זו כי הוא טעון תיקון, ניתן יהיה לעשות זאת.

הנציב קבע בהחלטתו, כי מקובלת עליו עמדת הנשיאה לפיה טענות המתלונן אינן מצויות בסמכותו, וזאת משני טעמים: ראשית, הנציב אינו מברר, ככלל, תלונות על נשיא של בית משפט בכובעו המינהלי, להבדיל מתלונות המתייחסות להתנהגותו או להתנהלותו בעת מילוי תפקידו כשופט; שנית, הטענה מתייחסת לפרשנות של הוראות התקנות והנוהל ולא להתנהגות או להתנהלות שופט, ולכן אין מקום לבררה בדרך של הגשת תלונה לנציב. למעלה מן הצורך העיר הנציב, כי הנשיאה התייחסה בתגובתה גם לגופן של טענות המתלוננת, וכי הוא אינו רואה כל סיבה להתערב בעמדתה המבוססת. התלונה נדחתה (מספרנו 752/20, עליון).

❖ אי מתן החלטה בבקשה בשל כשל מחשובי

מתלונן הלין על כך שבית המשפט לא נתן החלטה בבקשתם של בני משפחה שכולה להצטרף כצד לעתירה שהתנהלה בעניינו של המחבל שהורשע בביצוע אירוע הטרור שגרם למותה של ביתם. בתגובתם של חברי ההרכב שדנו בעתירה, נמסר כי מבירור שנערך במזכירות בית המשפט נמצא, כי מפאת תקלה טכנית בקליטת מסמכים, לא הועלתה הבקשה להצטרף להליך אל שופטי ההרכב. ההרכב ציין, עם זאת, כי בא כוחם של המבקשים נכח בדיון שבו הסכימו באי כוח הצדדים להצעת בית המשפט למחוק את העתירות, תוך שמירת זכויותיהם וטענותיהם של כל הצדדים. בדיון זה, הדגיש המותב, בחר בא כוח המבקשים שלא לעמוד על בקשת מרשיו להצטרף להליך, וממילא לא נדרשה כל החלטה בנושא, שכן, כאמור העתירות נמחקו. בהחלטתו קבע הנציב, כי על בית המשפט ליתן החלטה בכל בקשה המוגשת לו ואין הוא רשאי להתעלם ממנה. הדברים נכונים גם במקום בו סבור בית המשפט כי אין להיעתר לבקשה זו או אחרת, ואין הוא פטור ממתן החלטה, שתהא מנומקת ככל הנדרש. במקרה הנדון, אי מתן החלטה בבקשה להצטרף כצד לעתירה לא נבע מהתעלמות ביודעין של המותב מהבקשה, אלא שהוא נגרם, ככל הנראה, כתוצאה מתקלה טכנית שבגינה לא הובאה הבקשה לידיעתו של המותב. המציאות מלמדת כי תקלות מעין אלו עלולות להתרחש, ואולם בכל מקרה כזה מן הראוי לבדוק את הסיבה לאותה תקלה, וזאת בעיקר לצורך הפקת לקחים לעתיד ועל מנת שתקלות מסוג זה לא יישנו (מספרנו 715/20, עליון).

פרק 8 | התנהגות שופט

לדיבור "התנהגות שופט" שלושה היבטים עיקריים, המתייחסים לשלוש זירות שונות: אולם הדיונים; פסק דין או החלטה והתנהגות מחוץ לכס השיפוט.

בפרק זה יובאו דוגמאות להחלטות על תלונות בשלוש ה"זירות" האמורות. כן יובאו דוגמאות להחלטות בתלונות בהן חוסר זהירות, חוסר תשומת לב או חוסר רגישות מצד בית המשפט גרמו לתקלה נשוא התלונה.

כלל 11 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז – 2007 קובע:

- "(א) בשבתו לדין ינהג שופט בנוכחים בדיון לפניו – בעלי דין, באי כוחם, עדים ובאי בית משפט אחרים – באורח מכובד, באורך רוח, במתינות, בסובלנות ובאדיבות, וישרה באולם בית המשפט אווירה נינוחה.
- (ב) שופט יעשה כי גם אחרים ישמרו על כבודם של הנוכחים בדיון.
- (ג) במהלך המשפט ובהחלטותיו בכתב יימנע שופט מהערות פוגעניות או מעליבות כלפי כל אדם.
- (ד) שופט ינהג בעמיתיו השופטים בכבוד ובחברות.
- (ה) בהביעו דעה על אדם שלא היה צד להליכים, ייתן השופט דעתו לשאלה אם ניתנה הזדמנות לאותו אדם להציג ענינו כהלכה לפני בית המשפט".

במהלך שנת 2020 נמצאו 20 תלונות מוצדקות (33% מכלל 60 התלונות המוצדקות) בכל הערכאות, שעניינן התנהגות בלתי ראויה של שופט. לשם השוואה, בשנת 2019, עמד שיעורן של התלונות המוצדקות בעניין זה על 21%. דהיינו, חלה עליה בשיעור של 12% במספר התלונות המוצדקות על התנהגות שופט בשנת 2020.

❖ התנהגות באולם

מתלונן, עורך דין שייצג תובעת בתיק, התייצב בבית המשפט לדיון שאמור היה להתקיים, והודיע כי הוא התנדב להופיע בשמו של בא כוח הצד שכנגד שהודיע לו יום קודם לכן, כי נבצר ממנו להתייצב לדיון למחרת. המתלונן הביע מחאה על כך שהוא נאלץ להמתין 45 דקות מחוץ לאולם לשם מסירת הודעתו. השופט דחה בהחלטתו את טרונותו של המתלונן ומתח ביקורת על כך שהלה לא התייצב במדי משפט. הנציב קבע בהחלטתו, כי ניתן להבין לליבו של המתלונן עת הוא נאלץ להמתין דקות מיותרות רק לשם מסירת ההודעה, ובשעה שהשופט כבר היה מצוי ממילא בלשכתו למעלה מחצי

שעה לפני מועד תחילת הדיון. בסרובו של השופט לשמוע מה בפיו של המתלונן, שהוא עורך דין, לפני השעה הפורמלית שנועדה לדיון, ראה הנציב משום חוסר רגישות מצידו של השופט. נאמר בהחלטה, כי לא היה נגרע מאומה מהשופט, לו היה מקדיש דקות ספורות לשמיעת הודעתו של המתלונן – בין אם בשעה שהעוזר המשפטי הודיע לו כי אחד מעורכי הדין בתיק ממתין באולם ובין אם היה עושה כן כעשר דקות לפני שעת הדיון שנקבעה. לו פעל כך השופט, היו נמנעות התרעומות ההדדיות, כמו גם תחושתו הבלתי נוחה של המתלונן. הנציב לא מצא שיש בהערה למתלונן על אי הגעתו במדי משפט, כשלעצמה, משום פסול, שהרי ממילא היה אמור להתקיים דיון באותו יום, ובכל מקרה גם אם הגיע המתלונן כדי להודיע שלא ניתן לקיים את הדיון, היה עליו להקפיד בכבודו של בית המשפט. בהערה על התנהלותו של השופט, מוצה ברור התלונה (מספרנו 160/20, שלום).

לא נמצא כל בסיס לטענה, כי בית המשפט מחק עתירת אסיר מאחר שהוא לא הסכים להישיר מבטו לנשים באולם. הברור העלה, כי השופט הסכים לבקשת הסנגור, שלא הספיק להחתים את מרשו על תצהיר לתמיכה בעתירה, כי העותר יצהיר בפני בית המשפט על נכונות עתירתו. אולם העותר סירב להפנות את מבטו לעבר השופט בטענה, כי הוא עלול לראות נשים ששהו באולם (הקלדנית ונציגת שב"ס), וזאת למרות ששתיהן מצאו "להגלות" את עצמן לצד המרוחק של האולם, צמוד לקיר, בניסיון להקל עליו. השופט הציג לעותר הצעות שונות, שמטרתן לאפשר קשר עין בינו לבין בית המשפט מבלי שייאלץ להסתכל על אישה מבין הנשים שהיו באולם ואף רעיית העותר, שנמצאה באולם, ניסתה לסייע לעותר באומרה לו, כי "הוא יכול להסתכל ולו באופן חלקי", ואולם העותר סירב. השופט קבע, כי משכך לא ניתן לברר את העתירה, ומחק אותה. בהחלטתו כתב השופט, כי הצטער על שהציע אפשרויות, שיש עימן משום הגבלת נשים, במקום שאמור להיות טהור ונקי מהטיות מסוג זה, וכי אסור היה לו להסכים לתזוזת הקלדנית ונציגת שב"ס, אף שהיא נעשתה מרצון, שכן אם כך הדבר – לאן עוד נגיע. לדברי השופט, חוסר כבוד לבית המשפט כמוסד, על כלל הבאים בשעריו מתוקף תפקידם, לרבות סנגורים ובאי-כוח הצדדים, אינו יכול לעבור בשתיקה. בתגובתו לתלונה מסר השופט, כי לא זו בלבד שבית המשפט לא כפה על העותר להסתכל על נשים באולם, אלא אף עשה כל שביכולתו כדי לאפשר לו לפנות לבית המשפט מבלי שייאלץ להביט באישה, כמפורט בפרוטוקול. ואולם, העותר סירב לכל הצעה, לרבות הצעותיהם של בא כוחו ורעייתו שהופנו אליו, וזאת גם כשהוסר כל חשש לראיית נשים. אכן, הוסיף השופט, אין זה מחובתו של מתדיין להביט בפני שופט, אך לא כך הדבר כשמתדיין מבקש לפנות לבית המשפט. הכבוד לבית המשפט אינו עניין אישי, אלא ערך מהותי. הסתרת פנים, הסבת פנים ועצימת עיניים, גורעים מיכולתו של בית המשפט להתרשם ממידת האותנטיות שבדברי הפונה אליו, קל וחומר כשמדובר במסירת הצהרה שכמוה כעדות, ובכך יש כדי לפגוע ביכולתו של השופט לעשות מלאכתו נאמנה. במצב דברים זה, כיוון שלא ניתן ולא ראוי היה לשמוע את דברי העותר ולקבל את הצהרתו, לא ניתן היה

באשר הוצאת עורך דין הנמצא באולם לרגל תפקידו, היא צעד קיצוני שאינו עולה בקנה אחד עם הוראת סעיף 72(ג) לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984. אמצעי זה פוגע בזכות הייצוג ובזכות להיות מיוצג, ויש בו גם משום פגיעה בכבודו של עורך הדין. ראו, בהקשר זה, תמצית 224/20, האם ראוי כי בית המשפט ירחיק מהאולם עורך דין שהתנהלותו בלתי מכבדת ואין בידי יפוי כוח? (מספרנו 228/20, ענייני משפחה).

התבטאות כלפי בעל דין

נמצאה מוצדקת תלונה על התבטאויות חמורות ופוגעניות בדיון על הארכת מעצרו של חשוד. התברר, כי כאשר בא כוחו של החשוד פירט במהלך הדיון את הבעיות הרפואיות מהן סובל מרשו, הבא בימים, אמרה השופטת "הבנתי שהוא לא פרגית בת 17" וכן אמרה לו "שייקח (או 'שיאכל') מנטוס" (וזאת בשים לב לחשד המופיע בחומר החקירה, לפיו החשוד הציע לחולים במחלות קשות ליטול סוכריות מסוג זה, לאחר שקיבל תמורה כספית אותה ביקש מהם, וכל זאת בהבטחה כי מדובר בתרופה שתגרום לריפויים). נוכח חומרת הדברים המליץ הנציב לנשיאת בית המשפט העליון לזמן אליה את השופטת ולנזוף בה נזיפה חמורה אשר תירשם בתיקה האישי (תמצית, מספרנו 95/20, שלום).

נמצאה מוצדקת תלונה על התנהגות שופטת והתבטאות קשות שהשמיעה כלפי בעלת דין, לאחר שהטענות מצאו סיוע בתרשומות מפורטות שערכה באת כוח המתלוננת, במהלך הדיון (מספרנו 192/20, אזורי לעבודה).

באחת התלונות העיר הנציב לרשמת, על כי אמרה לתובע, כי בית המשפט אינו כספומט. הסברה של הרשמת היה, שדבריה לא נועדו לפגוע בתובע אלא נאמרו נוכח ציפייתו של התובע, בהינתן דברי עד מטעמו, כי בית המשפט יפסוק לו "כמה גרושים". על כך העיר הנציב, כי ניתן היה לשקף את עמדתה של הרשמת כלפי דברי העד בצורה פוגענית פחות, אף כי מקובל היה על הנציב כי הרשמת לא התכוונה לפגוע במתלונן (מספרנו 493/20, תביעות קטנות).

התבטאות כלפי עורך דין

בדיון בבקשה להארכת מעצר של חשוד, אשר בעת הדיון היה מאושפז בבית חולים, הסביר המתלונן, ששימש תורן מעצרים מטעם הסנגוריה הציבורית, כי אינו יכול לייצג את החשוד במקרה כזה מבלי לשוחח עימו קודם לכן. השופטת כעסה וצעקה עליו שלא ייתכן שהיא תמתין עד שהוא ייסע לבית החולים וישוב בשעה מאוחרת בערב, והוסיפה: "סע ל... [שם העיר בה נמצא בית החולים]. סע ל [...] אולי ניפטר ממך סוף סוף". בתגובתה לתלונה, לא הכחישה השופטת את דבריה והתנצלה על אמירתם, ובנוסף ציינה כי כבר התנצלה בפני המתלונן במישרין על התבטאותה. התלונה נמצאה מוצדקת. הנציב

קבע בהחלטתו, כי דברי השופטת היו בלתי ראויים ומיותרים, על פי כל קנה מידה, ואין נפקא מינה אם הדברים נאמרו בעידנא דריתחא ובשל אי שביעות רצונה מהתנהלותו המקצועית של המתלונן. גם בנסיבות כגון אלו, על שופט מוטלת החובה לשמור על קור רוח, ריסון ואיפוק, ואין צריך לומר כי חובה זו היא אחת החובות המיוחדות את מלאכת השפיטה (ראו, בהקשר זה, כלל 11 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007, בדבר שמירה על כבוד הזולת). כאמור, השופטת הודתה בטעותה, והביעה התנצלות על כך הן במישרין, כשהמתלונן התייצב בלשכתה, והן במסגרת תגובתה לתלונה זו, ובכך יש משום צעד חשוב לתיקון העוול שנגרם למתלונן (תמצית, מספרנו 12/20, שלום).

מתלוננת, עורכת דין שייצגה את אחד מבעלי הדין בתיק, הביעה בדיון את מורת רוחה מדברים שאמרה השופטת מהם השתמע זלזול בתחום שבו היא עוסקת ("תיקי פח"), ואמרה שנעלבה באופן אישי. תחושה זו של המתלוננת תועדה בפרוטוקול. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת כי היא לא הביעה זלזול וכי דבריה נאמרו בהקשר לכך שעל עורכי הדין העוסקים באותו התחום להקפיד על ניהול התיקים על פי סדרי הדין ללא "קיצורי דרך". הנציב קבע בהחלטה, כי אין בידי לקבוע באיזה אופן אמרה השופטת את דבריה, והאם היא התנהלה באופן חריג, מזלזל או פוגעני. ואולם, סביר להניח שתחושותיה של המתלוננת, שהיא עורכת דין, ושאותן היא מצאה לנכון להביע בזמן אמת, לא באו יש מאין. עוד נאמר בהחלטה, כי מחובתו של בית המשפט בשבתו לדין לנהוג בנוכחים בדיון לפניו - בעלי דין, באי כוחם, עדים ובאי בית משפט אחרים - באורך רוח, במתינות, בסובלנות ובאדיבות, ולהשרות באולם בית המשפט אווירה נינוחה. בנוסף, מחובתו "להימנע מהערות פוגעניות או מעליבות כלפי כל אדם" (כלל 11 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007). משהתברר לשופטת, כי המתלוננת חשה עלבון כלשהו, לא היה נגרע ממנה מאומה לו הייתה דואגת להבהיר כי לא לכך היא התכוונה בדבריה, וזאת בניסיון להשרות באולם אווירה נינוחה. בכפוף להערה זו, מוצה ברור התלונה (מספרנו 492/20, שלום).

עורך דין שנכנס לדיון הוכחות באיחור, לקראת סוף החקירות, כשהוא מלווה באדם שאינו קשור לתיק, הלין על כך, ששופטת בית המשפט לענייני משפחה עצרה את הדיון במהלך החקירות כדי לברר מה מעמדו בהליך, ולאחר שטען כי הוא מייצג את אחד מבעלי הדין, שאלה אותו אם יש בידיו יפוי כוח. לטענתו, לאחר שבאת כוחו הנוספת של אותו בעל דין ובעל הדין עצמו הצהירו כי הוא אכן מייצג נוסף בתיק, השופטת לא הסתפקה בכך אלא ביקשה את עמדת בא כוח הצד שכנגד להישאר אותו באולם. כשגילה המתלונן התנגדות לקבלת עמדתו של הצד שכנגד ותהה אם בית המשפט מאיים עליו, הורתה השופטת על הוצאתו מהאולם. בהחלטת הנציב נאמר, כי לא נמצא פגם בכך שהשופטת ראתה לנכון לעצור את הדיון על אחר על מנת לברר את מעמדו של המתלונן בהליך, משזה נכנס לדיון באיחור של כשלוש שעות, מבלי לבקש את אישור בית המשפט לכך; מבלי להציג יפוי כוח; וכשהוא מלווה באדם שאינו קשור לתיק

בדיון המתנהל בדלתיים סגורות. עם זאת סבר הנציב, כי לאחר שהתברר מעל לכל ספק כי המתלונן מייצג מבחינה מהותית בעל דין בתיק וכי מתקיימים ביניהם יחסי שליחות, לא היה מקום להרחיקו מן האולם, על אף התנהגותו הבלתי מכבדת, זאת, לאור הוראת סעיף 72(ג) לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 224/20, ענייני משפחה).

בדיון שבו נכח המתלונן, עורך דין שייצג את הנתבעת, נרשם בפרוטוקול כי עורך דין אחר ממשרדו מייצג את הנתבעת, אולם המתלונן ישב מאחור והשמיע אי אלו הערות במהלך הדיון, והשופט העיר לו על כך; תיעד את הדבר בפרוטוקול; ואמר כי אם עורך הדין ידבר פעם נוספת הוא יצא מן האולם. הנציב ציין בהחלטתו, כי גם בנסיבות בהן מביע שופט אי שביעות רצון מהתנהלותו המקצועית של עורך דין, עליו להימנע מהערות פוגעניות או מעליבות כלפיו ולנהוג בו באורך רוח ובמתנות. כלל 11 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007, שעניינו בשמירה על כבוד הזולת, קובע בסעיף קטן (א) כי "בשבתו לדין ינהג שופט בנוכחים בדיון לפניו - בעלי דין, באי כוחם, עדים ובאי בית משפט אחרים - באורח מכובד, באורך רוח, במתנות, בסובלנות ובאדיבות, וישרה באולם בית המשפט אווירה נינוחה". לצד חובה זו, יש לזכור, כי מתפקידו של שופט לנהל את הדיונים בפניו בצורה מכובדת אך גם באופן שלא יהיו הפרעות במהלך הדיון. על יסוד הנסיבות דנן, לא מצא הנציב כי ההערות שהעיר השופט למתלונן לא היו במקומן או שתגובתו למה שנתפס בעיניו כהפרעות לדיון הייתה מוגזמת או בלתי מידתית. אשר להזהרתו של השופט את המתלונן, באומרו כי אם ידבר פעם נוספת הוא יצא מן האולם, צויין בהחלטה, כי הרחקת עורך דין הנמצא באולם לרגל תפקידו, הינה צעד קיצוני שאינו עולה בקנה אחד עם הוראת סעיף 72(ג) לחוק בתי המשפט (נוסח משולב). התשמ"ד-1984, כך שלא היה מקום להזהיר את המתלונן מפני אפשרות שכזו, מה גם שיש בכך כדי לפגוע בכבודו ובמעמדו. וזאת, הגם שבמקרה זה לא הייתה נותרת הנתבעת ללא ייצוג, לוי אכן היה המתלונן מייצא מן האולם. ראוי הוא כי במצבים אשר כאלה, יתרה בית המשפט בעורך הדין כי ישקול לפעול על פי הסמכויות הנתונות לו, לרבות הגשת תלונה ללשכת עורכי הדין, אם ההפרעה לא תפסק, ואם גם בכך אין די, ניתן להכריז על הפסקה קצרה להרגעת הרוחות, ולאחר מכן יכול השופט לשקול את המשך צעדיו. בהחלטה בתלונה אחרת שהגיש עורך דין, אשר הורחק על ידי שופט מן האולם ונמצאה מוצדקת (מספרנו 806/08), נאמר כי משהוברר לשופט-הנילון כי מדובר בעורך דין הנמצא באולם לרגל תפקידו, היה עליו לחזור בו מכוונתו להוציא את המתלונן מהאולם, ולבחור בחלופה אחרת - עיקרי ההחלטה הובאו בעמדת נציב מס' 4/09; ראו גם האמור בתמצית החלטה מיום 8.6.20, מספרנו 224/20). במקרה דנן, נכח המתלונן בבית המשפט לרגל תפקידו כמי שמייצג את הנתבעת, גם אם בפועל לא היה הוא זה אשר ניהל את הדיון מטעם ההגנה וחקר את העדים בדיון הספציפי שהתקיים. לפיכך, לא היה מקום להתרות בו כי הוא יוצא מהאולם אם ימשיך להשמיע את הערותיו,

אשר לדעת השופט גרמו להפרעה בדיון. בהערה זו על עצם מתן ההתראה כי המתלונן יורחק מהאולם בשל הפרעותיו, מוצה בירור התלונה (מספרנו 20/459, שלום).

המתלונן שייצג נאשם בביצוע עבירת מין בקטין, הלין על יחסה והתבטאויותיה של שופטת כלפיו וכלפי עורכת דין נוספת משרדו. לדברי המתלונן, "פעם אחר פעם, ניסינו 'לדבר על ליבה' של השופטת לחדול מאמירות מזלזלות ומשפילות, ולעיתים הגיעו הדברים ל'תחנונים' של ממש. פעם אחר פעם הסברנו את הפגיעות ובעיקר – את השפעת הדברים על איכות העבודה ומכאן הפגיעה הפוטנציאלית בלקוח". בהחלטתו, ציין הנציב, כי מהאזנה להקלטות הדיונים עלה, כי התערבותה של השופטת בדיון נבעה מהתנהגותו המתריסה של המתלונן נגד נציגת הפרקליטות, וכי היא הייתה מתחייבת בנסיבות העניין. שכן, מתפקידו של בית המשפט לשמור על כבודם של הנוכחים בדיון, ולהבטיח כי הצדדים יתבטאו באופן נאות האחד כלפי האחר, וכלפי בית המשפט עצמו. עוד ציין הנציב, כי בית המשפט אף רשאי לעשות שימוש באמצעים העומדים לרשותו, נוכח הפרות התנהגותיות שונות, הגם שתגובה זו צריכה להלום את הנסיבות. עם זאת, הדיגיש הנציב, כי תגובתו של בית המשפט להתנהגויות חריגות צריכה להיות מאופקת, מתונה, ממתנת, ומכבדת, ועל בית המשפט להימנע מהתבטאויות פוגעניות, מיותרות ובלתי רלוונטיות. בעוד שביקורת מבוססת, על הצדדים להליך, היא לגיטימית, עליה להיות עניינית ובשפה ראויה ובלתי מתלהמת, ועל כך יש להקפיד במיוחד כאשר הביקורת נשמעת בפומבי, בפני קהל. הדברים נכונים, ביתר שאת, כאשר מדובר בביקורת כלפי עורכי דין בייצגם את לקוחותיהם. אל לו לבית המשפט לפגוע ביחסי האמון שבין עורך הדין ללקוח, או לפגוע במעמד עורך הדין בכלל. על בית המשפט להימנע מ"לרדת לפסים אישיים", להתנצח או להתנגח בעורכי הדין המופיעים מולו. על בית המשפט להימנע מאמירות מכלילות כלפי עורך הדין, ויש להימנע גם מאמירות העלולות להתפרש ככאלה. במקרה הנדון, הבהיר הנציב, כי לא נעלמה מעיניו התנהגותו המתריסה של המתלונן כלפי עמיתתו למקצועו וכלפי בית המשפט, ואולם עדיין מצופה היה מבית המשפט כי לא יגרר אחר התנהגות זו, וישקול היטב את התבטאויותיו. לאור האמור, קבע הנציב, כי חלק מהתבטאויותיה של השופטת היו שלא במקומו, שכן משתמע מהן זלזול בכבודו של המתלונן. הערות כגון: "כל הכבוד אדוני הצליח להגיד את המילה האחרונה, אני מעריצה את זה..." ו"המתאר הרשמי" הן הערות מיותרות, ומוטב היה לו לא היו נאמרות על ידי בית המשפט. גם האמירה ביחס להתנהגותו של המתלונן "ברוב אולמות המשפט" יש בה משום הכללה כלפי המתלונן, ועלולה הייתה לפגוע בו בעיני מרשו. כן קבע הנציב, כי הוא לא מצא כל הסבר מניח את הדעת ליחס שגילה בית המשפט כלפי עורכת הדין משרדו של המתלונן, שכן, גם אם היא לא הייתה הטוענת הרשמית בתיקים, היה על בית המשפט לגלות כלפיה את הכבוד והאיפוק המתבקשים כלפי עורך דין. סיכומם של דברים, ונוכח תרומתו הרבה של המתלונן לאווירה העכורה ששררה בדיונים, הסתפק הנציב בהערותיו אלו לשופטת (מספרנו 19/608, מחוזי).

באחת התלונות על בית הדין הדרוזי האזורי, שבוררה בעבר, נמצא בסיס לכאורי לטענה, כי החלטה שנתן קאדי באותו הליך לא ניתנה בתאריך שצוין בה אלא מאוחר יותר, ולכל המוקדם לאחר שבאת כוח המתלוננת פנתה לבית הדין הדרוזי לערעורים. הנציב המליץ לשר המשפטים להגיש נגד הקאדי קובלנה משמעתית (מספרנו 28/18, אזורי דרוזי).

התבטאות כלפי עד מומחה

שמאי רכב, אשר חוות דעתו צורפה בתמיכה לכתב התביעה, הלין על כך, שהשופט אמרה לתובע, שרוב חוות הדעת של המתלונן נדחות ואינן מקובלות על בתי המשפט; כי שופטים לא אחת דחו את חוות דעת שלו וכי הערכותיו מוגזמות. לטענת המתלונן, מדובר באמירות פוגעניות שאינן אמת, וכחיזוק לכך הפנה למספר פסקי דין בהם בית המשפט קיבל את חוות דעתו. השופטת לא הכחישה בתגובתה את דברי המתלונן, התובע אישר את הדברים שאמרה השופטת (בניסוח כזה או אחר), ונציג הנתבעת בחר שלא להגיב לתלונה. בהחלטתו, לא מצא הנציב פגם בכך, שהשופטת סברה כי יש מקום להביא לידיעת התובע שקיימת גישה משפטית אחרת (לגבי הנושא שבמחלוקת) מזו העולה מחוות דעתו של המתלונן, ושהיא איננה מחוייבת להכריע על פי הפסיקה שאוזכרה בחוות הדעת. הנציב היפנה לכללי האתיקה לשופטים, התשס"ז-2007, לפיהם על בית המשפט להימנע מכל אמירה או מעשה שיש בהם כדי לפגום בחזותו האובייקטיבית והמקצועית, וכי שומה עליו לשמור על חזות נייטרלית במהלך הדיון ולהימנע מליצור בהתנהגותו או בדבריו יסוד לחשש ממשי למשוא פנים. עוד ציין הנציב, כי לשם השגת התכלית שציננה השופטת - קרי: בירור אם ידוע לתובע כי קיימת פסיקה לכאן ולכאן בנושא שבמחלוקת - ניתן וראוי היה להסתפק באמירה כללית לפיה קיימות גישות משפטיות שונות, מבלי להוסיף דברים לגבי חוות הדעת של המתלונן דווקא, לפיהם לא אחת הן נדחות או כי הערכותיו מוגזמות. המדובר באמירות מיותרות, אשר עלולות להיתפס כדעה מוקדמת שיש לבית המשפט לגבי מידת מקצועיותו של המתלונן, ומכאן שקיים בסיס איתן לטענותיו, וזאת בעיקר כאשר הדברים נאמרים בדיון בדלתיים פתוחות לעיני ולאוזני כל. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 856/19, תביעות קטנות).

התבטאות כלפי נפגע עבירה

נגד נאשם הוגש כתב אישום, המייחס לו עבירה של הסגת גבול פלילית וניסיון גניבה, בשל כך שחדר למטע פרי אשר בבעלותו של המתלונן וניסה לגנוב ממנו. המתלונן, שהוא חקלאי, צאצא למשפחה שמזה כמה דורות עוסקת בחקלאות, הלין על כך שהשופט סיכם את הדיון באומרו: "מה זה כל המשפט הזה, האדם גנב קצת פרו". לטענת המתלונן, התבטאות השופט הביעה זלזול, משוא פנים ודעות קדומות בנושא

מכת הגניבות החקלאיות. בהחלטה נאמר, כי השופט אישר בתגובתו לתלונה, כי האמירה שיוחסה לו נאמרה על ידו, וזאת במסגרת הצעתו לסיום התיק בעסקת טיעון, וכי כוונתו הייתה לכך שאין מדובר בעבירה חמורה במיוחד. ואולם, מנקודת מבטו של המתלונן, מדובר בפגיעה בקניינו ובמשלח ידו, ואין הוא צריך לרדת לפשרם של הדברים ששמע, ולנסות להבין אותם אחרת מהאופן שבו הם נתפסים ומובנים על ידו בזמן אמת. מוטב היה לו נמנע השופט מלומר את הדברים באופן שבו הם נאמרו, ובכל מקרה היה ראוי כי ינסח את דבריו באופן שיבטא במדויק את כוונתו. מקרה זה מהווה דוגמא נוספת למידת הזהירות שעל שופט לנקוט בהתבטאויותיו, ואין צריך לומר כי לתחושתו הקשה של המתלונן מדברי בית המשפט, יש על מה להישען. בהערה זו מוצה בירור התלונה (306/20, שלום).

הפעלת לחץ על צדדים להידבר ביניהם או להגיע להסדר ואיום בהוצאות

מתלוננת הלינה על כך שלאורך ההליך המשפטי התייחסה אליה השופטת בחוסר סבלנות והפעילה עליה לחץ להגיע לפשרה, בין היתר, משום שייצוגה על ידי הלשכה לסיוע משפטי הוא בבחינת בזבז כספי ציבור. בתגובתה מסרה השופטת, כי מאחר שהסעד שנדרש על ידי המתלוננת (השבת שיקים שמסרה לנתבעים לידיה) ניתן לה כבר בתחילת ניהול התובענה, הרי שהמשך ניהולה הוא אכן מיותר, שכן הוא טומן בחובו הוצאות שניתן לחסוך, ובפרט, כשהוצאות אלו יוצאות מן הקופה הציבורית. בהחלטתו, שהסתיימה בהערה לשופטת, קבע הנציב כי ייצוגם של בעלי דין על ידי הסיוע המשפטי אכן כרוך בשימוש בכספי ציבור, ומן הראוי לתת את הדעת לכך שאלו לא ישמשו למטרות שאינן ראויות. עם זאת, מדובר בזכות המוקנית למי שנמצא זכאי לכך על פי חוק, הן בשל מצבו הכלכלי והן משום קיומו של סיכוי משפטי בעניינו. לפיכך, ניסיון לשכנע בעל דין להתפשר בתביעתו בשל היותו מיוצג על ידי הסיוע המשפטי, אינו ראוי, שכן הוא עלול ליצור את הרושם כי מדובר בבעל דין "נחות". לפיכך, הורה הנציב, כי על בית המשפט לנקוט במשנה זהירות בהתבטאויותיו בעניין זה (מספרנו 102/20, שלום).

מתלונן ייצג עותרת בעתירה מנהלית שבגדרה נתבקש בית המשפט לבטל את זכיותם של המשיבים במכרז מקרקעין שפורסם על ידי רמ"י. לדברי המתלונן, במסגרת דיון מקדמי שהתקיים בעתירה "הרים השופט את קולו בטון תוקפני, והבהיר במשך מספר דקות כי אם העותרת לא תמשוך את העתירה הוא יפסוק לחובתה הוצאות בסך של 100,000 ₪ (!)". לטענת המתלונן, השופט שב והדגיש, כי אם העותרת לא תמשוך את העתירה מיד, הוא יפסוק לחובתה הוצאות בשיעור הנקוב הנ"ל. עוד טוען המתלונן, כי לאחר הפסקה של כמחצית השעה, הוא הודיע לבית המשפט שהעותרת מבקשת לאפשר לה מספר ימים כדי לשקול את ההצעה. בתגובה להודעה זו, הגיב השופט "בטון ובסגנון מאיים" – "היום אני אתן פסק דין!! היום!! ואחייב את הלקוח שלך ב-100,000 ₪ הוצאות". לאחר שהחל בית המשפט להכתיב לפרוטוקול, כי העותרת אינה מסכימה

להצעת בית המשפט, נמלך נציג העותרת, וביקש למשוך את העתירה. בהתאם לכך, ניתן פסק הדין, שלאחר הכתבתו, הפטיר השופט לעבר המתלונן: "חסכת עכשיו 100,000 ₪ ללקוח שלך". בתגובתו, הבהיר השופט, כי לסברתו, אין כל איום באמירה, לפיה - "הדין יתקיים היום ופסק הדין יינתן היום, שלא יהיה צורך בתשובה נוספת בעל-פה מצד המשיבים, שהעתירה צפויה להידחות, ושההוצאות הצפויות הן 100,000 ₪". השופט אישר, כי הוא אמר למתלונן בצאתו מהאולם, כי "טוב עשה כאשר בחר לקבל את ההצעה, ושכך חסך הוצאות למרשתו". לטעמו של השופט, מדובר במחמאה על שיקול דעתו המקצועי של המתלונן, "וחבל שלא כך התקבלו הדברים". בהחלטתו, ציין הנציב, כי אין חולק על כך כי מתפקידו של בית המשפט לשקף לצדדים את הסיכויים והסיכונים לכל אחד מהם אם יתנהל התיק עד תומו, לרבות האפשרות של נשיאה בהוצאות שיוטלו על הצד המפסיד. עם זאת, על בית המשפט להבהיר לצדדים, כי מדובר בעמדה לכאורית שאינה סופית, שהרי התיק טרם נשמע לגופו. אשר ל"איום" בהוצאות כספיות, קבעה הנציבות במספר החלטות, "כי ניתן ליידיע בעל דין שעלולים להיפסק נגדו הוצאות, ואולם אם בית המשפט נוקב בסכום ההוצאות הגבוה שיושת עליו באם לא יקבל את הצעת בית המשפט, הרי שלא ניתן להתעלם מן החשש כי האיום בהטלת ההוצאות יצר לחץ בלתי ראוי על בעל הדין, שלא הותיר בידו ברירה, אלא להסכים להצעת בית המשפט". במקרה דנן, נראה כי השופט פעל בתקיפות יתר על מנת לשכנע את העותרת למשוך את עתירתה, הרבה מעבר לנדרש. זאת, עד כדי יצירת תחושה כי אין לעותרת כל ברירה, אלא לקבל את הצעתו, שכן אחרת, יושתו עליה הוצאות גבוהות בסכום נקוב של 100,000 ₪. במצב דברים זה הועמדה העותרת, הלכה למעשה, בפני חוסר ברירה, זולת להסכים למה שהוצע לה אותה שעה. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 555/20, מחוזי).

נמצאה מוצדקת תלונה שעניינה הפעלת לחץ לפשרה בדיון מקדמי שהתקיים בבית הדין לעבודה. בהחלטתו קבע הנציב, כי אל לו ליושב בדיון ליצור את התחושה כי ההכרעה בתיק היא בגדר עובדה מוגמרת ואם לא תתקבל הצעתו לפשרה, כי אז ישא הצד הסרבן בתוצאות. במקרה דנן פעל בית הדין בתקיפות יתר, עד כדי יצירת תחושה כי אין למתלונן כל ברירה, נוכח דברי בית הדין, כי התיק לגופו יישמע על ידו וכי אם תידחה התביעה יושתו על המתלונן (התובע) הוצאות גבוהות, וכי פסק דין לחובתו עשוי לפגוע בו בעיני מעסיקים פוטנציאליים בעתיד.

אכן, הוסיף הנציב, מצופה מהיושב בדיון לשקף נאמנה את מצב הדברים המשפטי על פי מיטב הבנתו, אלא שבמקרה דנן לא הועבר המסר, כי מדובר בעמדה לכאורית שאינה סופית, שהרי התיק לגופו טרם נשמע, אלא אדרבא נוצר רושם כי אין לצפות לשינוי בעמדה זו. במצב דברים זה הועמד המתלונן, הלכה למעשה, בפני חוסר ברירה, זולת להסכים למה שהוצע לו אותה שעה (תמצית, מספרנו 25/20, עבודה).

נמצאה מוצדקת תלונתה של מתלוננת, לפיה בדיון בבקשתה לביטול פסק דין שניתן בהעדרה פרצה בבכי, לאחר שהשופט אמר כי לכל היותר מגיעים לה 100 ₪ וכי אם לא תסכים לכך יושתו עליה הוצאות גבוהות, וכשביקשה כי יפסול עצמו מלשבת בדיון השיב כי יעטר לבקשה אך יחייבה בהוצאות גבוהות לטובת הצד שכנגד. או אז חזרה בה המתלוננת מבקשת הפסלות והסכימה למתן פסק דין בסך של 100 ₪ לטובתה (מספרנו 217/20, אזורי לעבודה).

❖ התבטאות או התנהגות שופט במסגרת פסק דין או החלטה

המתלונן, עורך דין שייצג את הנתבעות בהליך, טען כי בעת שהכתיב החלטה לפרוטוקול, העיר השופט הערות, מהן ניתן היה להבין, לכאורה, כי עמדתו של השופט בקשר להליך התקבעה. בקשתו של המתלונן, כי ההערות יירשמו בפרוטוקול, נענתה על ידי השופט בהכתבת החלטה נוספת המתכחשת לדברים שנאמרו, והמתארת מהלך עניינים, שלטענת המתלונן, כלל לא התרחש בדיון. וכל זאת, תוך אמירות אישיות פוגעניות כלפי המתלונן, המייחסות לו התנהגויות לא ראויות בעת הדיון, אשר לא היה להן זכר בפרוטוקול. הנציב קיבל את עמדתו של השופט, שמטעמיו הוא בחר שלא לתעד את התנהגותו "החריגה עד אגרסיבית" של המתלונן במהלך הקראת החלטה. עם זאת, מצא הנציב לנכון להעיר שתי הערות. האחת - התנהגות חריגה של מי מהנוכחים בדיון, ובפרט כאשר מדובר בבא כוח של אחד הצדדים, מן הראוי שתתועד בזמן אמת, ולא בדיעבד או כתגובה לאירוע כלשהו שהתרחש בהמשך הדיון. התייעוד צריך שיהיה מפורט עד כמה שניתן ולא לקוני. הערתו השנייה של הנציב נוגעת לביקורת שהטיח בית המשפט במתלונן. בעניין זה נאמר, כי בית המשפט יכול שיבקר את התנהלות והתנהגות עורכי הדין בייצגם את לקוחותיהם, כל עוד מדובר בביקורת עניינית, מידתית, המובעת במתינות ומבוססת על עובדות. אל לבית המשפט "לרדת לפסים אישיים", להתנצח ולהתנגח בעורכי הדין המופיעים מולו. במקרה דנן, ראוי היה, לטעמו של הנציב, למתן את הביקורת הנוקבת שהוטחה במתלונן. הנציב אף לא מצא כל הצדקה לכך שבית המשפט שב וחזר ארבע פעמים על הביטוי "כוחנות" בהקשר להתנהגותו של המתלונן, וזאת בנוסף לביטויים אחרים כגון: "גם כאן קפץ", "בצורה לא ראויה וחצופה" ועוד. בהערות אלו מוצה בירור התלונה (מספרנו 507/19, שלום).

מתלוננת, שהיא עורכת דין בתחום המעמד האישי, הלינה על החלטת פסלות שנתן שופט משפחה בתיק משפחה אותו היא מנהלת מול בעלה. באותה החלטה פסל עצמו השופט מלדון בתיק האישי של המתלוננת מן הטעם שהוא נחשף להתנהלות לא ראויה של המתלוננת בתיק אחר שהתנהל בפניו, שבו היתה המתלוננת אחת הנתבעות. המתלוננת טענה, כי החלטת הפסלות הפרה את החיסיון החל בתיקי משפחה, ופגעה בסיכוייה לניהול משפט הוגן ושיוויוני ובסיכוייה להתקדם בעולם המשפט. כן היא טענה, כי עילת הפסלות שורשרה לשופט הבא. לטענתה היה על השופט לסווג את ההחלטה

כחסויה מפני הצד שכנגד, ולהימנע מציון מפורש של עילת הפסלות. בהחלטת הנציב נאמר, כי על אף פרשת צירינסקי, אליה התייחס השופט בתגובתו, ביקורת של שופט על עורך דין במסגרת פסק דין מצויה בסמכות הביורור של הנציב ואין לעשות הבחנה בין ביקורת המוטחת בעל-פה במסגרת דיון באולם בית המשפט לבין ביקורת המוצאת את מקומה בפסק דין. עם זאת צוין, כי בניגוד לפרשת צירינסקי, המתלוננת, עורכת דין, היא בעלת דין וצד להליכים בשני התיקים. הנציב קבע כי עם זאת, כפי שעולה מביורור התלונה, לא ניתן בתיק האחר פסק דין אשר קבע ממצאים עובדתיים בנושא התנהלותה של המתלוננת, והשופט ביסס את הנמקת ההחלטה נשוא התלונה על התרשמותו, שלא ניתן לה ביטוי בהחלטה שיפוטית. בנסיבות אלה, קבע הנציב, כי ייתכן שראוי היה לצמצם את הפגיעה במתלוננת, למשל באמצעות פניה לנשיא בית המשפט כדי שיעביר את התיק לשופט אחר, בלא ליתן החלטת פסלות. ואולם, משבחר השופט ליתן החלטת פסלות, קבע הנציב כי אין לראות בכך משום התנהגות בלתי ראויה, וכי אין מקום להתערבותו בשיקול דעתו של השופט. כן קבע הנציב, כי גם אם ניתן היה לנמק את ההחלטה בצורה אחרת - ולטעמו ראוי היה לשקול מתן הנמקה זהירה יותר - הרי שהוא לא ראה מקום להתערבותו בעניין זה. אשר לטענת המתלוננת בדבר הפרת חובת החיסיון, קבע הנציב כי דינה להידחות, הן מן הטעם שאין בהנמקת ההחלטה משום גילוי "מידע" מהתיק האחר, כגון עובדות הסכסוך, שמות בעלי הדין וכיו"ב; והן מאחר שבית המשפט אינו מוסמך לתת החלטה שהנמקתה חסויה מפני הצד האחר, ואין בסמכותו לקבוע, כי ההחלטה תהיה חסויה בפני המותבים הבאים שידונו בתיק. הנציב קבע כי אכן, ניתן להבין את חששה של המתלוננת, כי ההחלטה עלולה ליצור חשש ממשי למשוא פנים אצל השופט הבא שידון בתיק, ובנסיבות העניין, השופט שאליו נותב התיק בהמשך, אכן קיבל את בקשת הפסלות שהגישה המתלוננת. ואולם, הדרך לטפל בחשש זה היא פניה לנשיא בית המשפט – כפי שעשתה המתלוננת – שבסמכותו להורות על חיסיון ההחלטה כלפי המותבים הבאים בתיק, סמכות שאינה נתונה לשופט הדין בתיק. בכפוף להערות הנציב, התלונה נדחתה (תמצית, מספרנו 719/20, ענייני משפחה).

בפסק דין שניתן, מתח שופט ביקורת על התנהלותו של אחד הצדדים (המתלונן) בתיק כלפי הצד שכנגד, שאת גרסתו מצא מהימנה, והשית על אותו צד הוצאות. ברם, השופט לא הסתפק בציון אופן התנהלותו הפסול של אותו צד אלא קבע גם שאין לו מחויבות לנורמות בסיסיות בחברה. הנציב קבע בהחלטתו כי אינו מוסמך להתערב בהתרשמותו הבלתי אמצעית של השופט מאופן התנהלותו של המתלונן, וכי ניתן היה להסתפק בדברים שנכתבו בעניין זה, על מנת להבהיר על שום מה הוא חוייב בהוצאות ושלא להוסיף אמירה שיש בה משום הבעת עמדה מוסרית וערכית לגבי המתלונן באופן כללי, תוך גלישה לפסים אישיים החורגים מנסיבותיו הקונקרטיות של התיק, אשר בהן יש להתמקד. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 594/20, תביעות קטנות).

באחת התלונות מצא הנציב להטיר לשופט, שכתב בהחלטתו כי המתין להתייצבות סניגורו של חשוד באולמו עד "שיואיל בטובו להתייצב", וזאת לאחר שהשופט לא שאל ובירר, עובר לכתיבת הדברים, מה סיבת הגעתו של הסניגור לאולם באיחור. מתברר, כי משפחת החשוד החליטה לשכור את הסניגור לייצג את החשוד במקומו של הסניגור הציבורי, וכי הסניגור התייצב בבית המשפט בתוך כ- 45 דקות, לאחר נסיעה לבית המשפט ממקום מגוריו. לדברי הנציב, אמירת השופט בהחלטתו עלולה בנסיבות מסוימות לגרום לפגיעה במוניטין של הסניגור, כאשר דברי בית המשפט מרמזים או לכל הפחות יוצרים מראית עין, כאילו הוא גרם לחשוד לשהות זמן מיותר במעצר, ומעמידים אותו כמי שהתראש וזלזל בלקוחו (מספרנו 577/20, שלום).

❖ התנהגות שופט מחוץ לכס השיפוט

תלונה אשר הוגשה על מעורבותו של שופט בניסיונות להשכנת השלום במקום מגוריו, לאחר אירועי אלימות, נמצאה מוצדקת. בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי אין בחומר שבפניו ראיות לנטען בתלונה, כי השופט פעל ממניעים זרים, על מנת להיטיב עם משפחת התוקפים, ששניים מהם היו אחיו של חבר בתו, דבר האסור על פי כלל 20(ב) (1) לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007, לפיו "לא יעשה שופט שימוש במעמדו כשופט לקידום ענין שלו או של אחר". ואולם, אף אם תתקבל טענת השופט, כי כוונתו הייתה טובה, וכי הוא פעל מכוח צו מצפונו לגרום להחזרת השלום ויחסי השלווה בישוב, הרי שלא היה מקום להתערבותו, לא כל שכן באופן בו פעל, כשעל אחת כמה וכמה נכונים הדברים שעה שהיה עליו להניח, כפי שאכן ארע, כי יהיה מי אשר יטען, כי פעולותיו הונעו ממניעים זרים.

השופט ציטט בתגובתו לתלונה מדברי מהטמה גנדי, וטען כי כמותו הוא ציית לקריאה החשובה מכולן, קולו של המצפון, אף שהדבר עלה לו, לדבריו, "בדמעה מרה" בשל הטיעונים השקריים שלדבריו הועלו נגדו. על כך העיר הנציב, כי מניעיו הטובים של שופט, כטענתו, או קולו של המצפון, אינם מתירים לו לעשות את שביקשו למנוע כללי האתיקה. כללי האתיקה, כך קבע הנציב, מציבים לשופט רף התנהגות שאינו כרוך בקיומו של יסוד נפשי מיוחד. כך גם מניע ראוי או כוונה טובה אינם יכולים לשמש הגנה מפני החובה להקפיד על קיומם של הכללים, אשר נסמכים על מסורת ונוהג רב שנים של רף התנהגות, שעיקרו בצורך לקיים ולשמר את אמון הציבור ברשות השופטת. כך אף נכתב, במבוא לאותם כללים, אודות הליכותיו, אורחותיו ומידותיו הראויות של שופט, כשערב הוא בהתנהלותו לתדמיתם ומעמדם של השופטים כולם בעיני הציבור.

מן החומר שבפני הנציב עלה, כי השופט נענה לפניית ראש המועצה אליו, והגיע לבקשתו לבניין המועצה, שם נכחו ראשי מועצה קודמים ומכובדים שונים. לאחר שיג ושיח עם ראש המועצה, הציע השופט, כי ייצא מנשר מהמועצה להרגעת הרוחות משני צדי המתרס, וכי מכובדים יבקרו את שתי המשפחות כדי להשכין שלום ולוודא כי לא תימשך האווירה המתוחה ביניהן. כן הציע השופט להתייעץ עם אנשי מקצוע לשם הכנת

תכניות פעולה להשכנת השלום. ביציאתו מבניין המועצה נתקל השופט בחבר כנסת אשר למד באוניברסיטה שנתון אחד מעליו, אשר אותו הוא מכיר שנים רבות. משיחתו עמו הבין השופט, כי ראש המועצה פנה אליו ולעוד מספר חברי כנסת, כדי לשקול מהי הדרך המיטבית לטפל באירועי האלימות, והשופט נעתר לבקשת חבר הכנסת להצטרף לחברי כנסת נוספים (אותם הוא מכיר באופן אישי היכרות רבת שנים), לפגישתם עם ראש המועצה. לבקשת ראש המועצה אף הצטרף השופט לביקור חברי הכנסת בבתי שתי המשפחות ואף נשא בפניהם דברים בדבר חשיבות השכנת השלום והאמון ברשויות החוק.

בהחלטתו קבע הנציב, כי אף אם ניתן היה, והדבר אינו חף מספקות, לצרף את קולו של השופט לקוראים להשכנת השלום, הרי שלא היה מקום להגעת השופט לבניין המועצה. אף לא היה מקום להצעת השופט להוצאת מנשר מטעם המועצה, כשהשופט אף לא טרח לבדוק ולמצוא, טרם פרסומו של המנשר, כי זה הוצא על גבי נייר המכתבים הרשמי של המועצה כששמו שלו שורבב אליו, וכי האמור בו אינו מדויק. אשר לחברי הכנסת, אף אם הם מוכרים לשופט היכרות אישית שנים רבות, לא היה מקום להיענות לבקשה להצטרף לביקורם בבית המתלונן, באשר מדובר בחברי מפלגה פוליטית, כולם חברי רשימה אחת, אף לא להסב עימם בפומבי בצוותא חדא, וזאת, תוך שהשופט אף נוטל חלק של ממש באותו מפגש ונושא בו דברים, וכאמור יש בכך טעם לפגם אפילו אין לייחס גוון פוליטי או מפלגתי למפגש. בהצטרפותו לאותו מפגש עם חברי הכנסת טמון סיכון לזיהוי פוליטי של השופט בפני הציבור, מה גם שעניינם של חברי הכנסת, בין כבעלי דין בהליכים שונים ובין כרשימה פוליטית, עשוי להגיע לפתחם של בתי המשפט. כן העיר הנציב, כי נושא האלימות הינו נושא בוער העומד על סדר היום הציבורי. על כורחו, למרבה הצער, הוא אף הפך לנושא פוליטי שבעניינו מביעים רבים את דעתם ואת תוכניותיהם, ואף לכלי ניגוח בין ניצים שונים, כשחלקם מבקשים לגזור ממנו "קופון" ורווח פוליטי. מכל אלה היה על השופט להתרחק.

מאחר שמדובר בענייננו בתקיפה פלילית, אף ראוי היה לצפות, כי הנושא יובא לפתחו של בית המשפט, כפי שאכן ארע. שהרי, עניין המעצר של החשוד בתקיפה הובא, במסגרת ערר, לבית המשפט בו מכהן השופט ובפניו ממש (כשופט תורן). כאשר הוא נהג באופן ראוי כשנמנע מלטפל בהליך.

אשר לועדת הסולחה, אין בפני הנציב ראיות להתערבותו של השופט, כנטען בתלונה, ואולם גם את פנייתו לבני משפחתם של המתלוננים ראוי היה ליתר.

סוף דבר, קבע הנציב, כי נקל להבין כיצד נתפס השופט בפעולותיו כמי שנוטל חלק פעיל בניסיון הסולחה שבין הצדדים, וכמי שעל פי הטענה אף קיים לו אינטרס ממשי לעשות כן וזאת על מנת להיטיב עם אחד הצדדים לאותו סכסוך, אף שהנציב מוכן להניח כי לא כך היו פני הדברים. מכל אלה היה על השופט להימנע, כל עוד הוא משמש כשופט מכהן במערכת בתי המשפט בישראל (תמצית, מספרנו 944/19, מחוזי).

על שופט לנקוט משנה זהירות בהתבטאויותיו גם במסגרת הרצאה הניתנת על ידו. אכן, יש שוני בין דברים הנישאים במהלך הרצאה לבין התבטאות במסגרת הליך שיפוט. אלא, שעיני הציבור נשואות לשופט ולמוצא פיו, ויש לקחת לתשומת הלב, כי דבריו של השופט עשויים, במקרים מסויימים, לפגוע בתדמיתה של המערכת וביוקרתה. הדברים נכונים ביתר שאת, שעה שמדובר בשופט של בית המשפט העליון. מטבע הדברים, שופטים המכהנים בבית המשפט העליון עוסקים, לא אחת, בתיקים מורכבים המעוררים עניין ציבורי, ודנים בעתירות לבית המשפט הגבוה לצדק בעניינים שנויים במחלוקת ציבורית או פוליטית. אמון הציבור במערכת המשפטית, הינו חיוני ומדובר בנשמת אפו של שלטון החוק ושל הדמוקרטיה בישראל. ניתן להניח, כי לעורכי דין מסויימים, שהם מעין "שחקנים חוזרים" בהגשת עתירות, יש תפקיד חשוב בהתפתחות המשפט במדינת ישראל. ואולם, גם אם סבור השופט, כי עורך דין פלוני ראוי להוקרה, מיותר הדבר כי ימשיך ויבקש מן הקהל למחוא לו כף, אפילו מצא לשבח, באותה הזדמנות או בהזדמנויות אחרות, גורמים אחרים המזוהים עם הצד האחר של הקשת הפוליטית. שכן, עסקינן בנושאים השנויים במחלוקת פוליטית או ציבורית בחברה הישראלית, ועל כן רצוי היה לנקוט בגישה דווקנית בכגון דא. כמו כן ראוי לשקול אמירתם של דברים מסויימים, אפילו הם נאמרים בבדיחות הדעת (תמצית, מספרנו 40/20, עליון).

תלונות שהוגשו לנציב בעניין קטע התכתבות בתוכנת מסרים מיידים בין בכיר לשעבר בלשכת עורכי הדין לבין שופט שהיה מועמד באותה עת לכהונת נשיא נמצאו מוצדקות בשלושה עניינים. האחד, בעניין דברי עורך הדין אודות התחייבות יחידה אותה סיכם לדבריו עם הנשיא, לקידום תחום משפטי מסויים (בו עוסק בעיקר משרדו), על חשבון תחומי משפט אחרים. השני, עניינו באופי השיח החברי-פמיליארי של ההתכתבות לרבות שיחה על תיקי פירוק מסויימים בהם דן הנשיא. השלישי, עניינו טיפולו של הנשיא בתיקי עורך הדין, בסמוך למינויו לתפקיד נשיא, אפילו לדעתו מדובר היה בהחלטות טכניות (תמצית, מספרנו 953/19).

מתלונן הליון על כך, ששופטת בית המשפט לענייני משפחה הדנה בעניינו היא חברתה בפייסבוק של באת כוח האישה. ראו בהרחבה על כך בפרק 10: פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי (תמצית, מספרנו 378/20, ענייני משפחה).

הנציב מצא מוצדקת תלונה שהוגשה על קאדי בבית הדין השרעי בכל הנוגע לפרסומים שפרסם או שיתף בדף הפייסבוק שלו. הנציב קבע, כי מדובר בפרסומים בלתי ראויים, ובהם פרסומים בנושאים פוליטיים-מדיניים ובנושאים השנויים במחלוקת ציבורית, וזאת בניגוד לכללי האתיקה לקאדים. בהחלטתו ניתח הנציב את סוגיית חופש הביטוי הראוי ליושב בדין בכלל, וברשת החברתית בפרט, תוך התייחסות לסוגי הפרסומים ברשת החברתית וקביעה, כי אין מקום להבחין בהקשר זה בין פרסום פוסט על ידי

קאדי לבין שיתופו של פוסט על ידו. נוכח חומרתה של התלונה מצא הנציב להמליץ לשר המשפטים להגיש נגד הקאדי קובלנה משמעתית לבית הדין המשמעתי לקאדים, אולם לאחר מכן, נוכח פניית הקאדי אליו, שבה הבעת התנצלות ולקחת אחריות, מצא הנציב ליתן החלטה משלימה. בהחלטתו המשלימה ציין הנציב, כי אכן, הפרסומים נשאו התלונה, אשר נמצאה מוצדקת, הינם חמורים ביותר, ואולם, בסופו של יום, לאור דברי הקאדי ונוכח התרשמותו של הנציב בדבר חרטתו הכנה; הפנמתו את חומרת מעשיו; הכאתו על חטא; והתחייבותו כי התנהלות מעין זו לא תישנה בעתיד, מצא הנציב להיעתר לבקשתו, לבטל את ההמלצה לשר המשפטים ולהסתפק, זו הפעם, בקביעה כי התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 590/20, שרעי).

שר המשפטים הגיש בקשת בירור על קאדי של בית הדין השרעי האזורי, אשר התבטא נגד מוסדות המדינה וראש עירייה מסוימת, בסרטון וידאו שהועלה לפייסבוק. בקשת הבירור נמצאה מוצדקת. בהחלטתו עמד הנציב על כללי האתיקה הרלבנטיים, החלים על קאדים, ובכלל זה האיסור להביע בפומבי עמדה פוליטית או הודעת תמיכה בגוף פוליטי כלשהו, החובה להימנע מהבעת דעה ברשת החברתית בכל עניין משפטי, ובעניין שאינו משפטי השנוי במחלוקת ציבורית, והחובה להימנע מלהופיע או להתראיין באמצעי התקשורת או ברשת החברתית בלא אישור מראש. הקאדי מחויב היה אפוא לנהוג בזהירות בכל הנוגע להבעת דעה בפומבי, לא כל שכן שעה שמדובר היה בפרשה שעוררה סערה ציבורית. התבטאויות הקאדי במקרה דנן היו חמורות ביותר, כשלאמירותיו היתה גם קונוטציה משפטית מובהקת. יהא אשר יהא הרקע להתבטאויותיו, היה על הקאדי להקפיד על בחירת מילותיו, במיוחד בשעה שדבריו מצולמים והוא מודע, ול בכח, לאפשרות שהסרטון יגיע לצד שלישי כזה או אחר ולאפשרות כי התבטאויותיו יופצו הלאה, ובעיקר אמורים הדברים לנוכח הקלות שבה ניתן הדבר להיעשות בימיו. ומקרה זה יוכיח. סופו של דבר התנצל הקאדי על מעשיו ופעל להסרת הסרטון. הנציב המליץ לנשיא בית הדין השרעי לערעורים לזמן אליו את הקאדי ולנזוף בו נזיפה חמורה, אשר תירשם בתיקו האישי. הנשיא זימן אליו את הקאדי, הבהיר לו את חומרת התנהגותו והשלכותיה, והזהירו לבל תחזור התנהגותו על עצמה (תמצית, מספרנו 386/20, שרעי).

במסגרת מכתבה אל כלל עובדי בתי המשפט, הביעה נשיאת בית המשפט העליון את ביקורתה על הצעה לסדר היום בנושא: "הצורך בהקמת ועדת חקירה פרלמנטרית לבדיקת ניגודי העניינים בבית המשפט העליון, ובבתי המשפט בכלל", הצעה שנדחתה, מספר ימים קודם לכן, על ידי מליאת הכנסת. לטענת המתלונן, דבריה של הנשיאה מנוגדים לאמור בסעיף 18 לכללי האתיקה, התשס"ז-2007 (להלן: כללי האתיקה). הקובע כי - "שופט יימנע מהביע דעה בעניין שאינו משפטי בעיקרו והשנוי במחלוקת ציבורית", ומכל מקום, היה עליה להימנע מלהפיצם באמצעות דוברות הנהלת בתי המשפט. לאחר שקיבל את תגובת הנשיאה, דחה הנציב את התלונה, לאחר שקבע, בדומה לכב' הנציב לשעבר אליעזר גולדברג, כי כמי שעומדת בראש המערכת השיפוטית, רשאית הנשיאה להביע את דעתה בנושא השנוי במחלוקת ציבורית, בעניין שכל כולו נוגע למעמדה של המערכת עליה היא מופקדת (תמצית, מספרנו 453/20, עליון).

❖ חוסר זהירות, חוסר תשומת לב או חוסר רגישות מצד בית המשפט

מתלוננת הלינה על כך, ששופטת בית המשפט לענייני משפחה ניסתה לשכנע אותה בדיון לוותר על ילדיה "בגלל שהם 'גדולים' (בן 13.5, בת 12)". השופטת אישרה בתגובתה לתלונה כי העלתה בפני המתלוננת הצעה כאמור, במסגרת דיון לא פורמלי, בצינייה כי לפי ניסיונה, "דווקא המשך המאבק על הקשר עם הקטינים הוא הוא אשר מביא להעמקת הסירוב מצד הקטינים ודווקא הפסקת המאבק, תוך הותרת דלת פתוחה בפני הקטינים לחדש הקשר... הוא אשר עשוי להיות יעיל יותר ולקדם בעתיד חידוש הקשר עם ההורה המנוכר". בהחלטת הנציב נאמר, כי הרציונל הטמון בהצעת השופטת לא הובא בפני המתלוננת, וכפי שעולה מדברי באת כוחה בתגובתה לתלונה, "חרב עליה עולמה" למשמע ההצעה, שכן תקוותה כי בית המשפט יסייע לה בחידוש הקשר עם הקטינים נגזזה. וזאת, מבלי שלתחושתה של המתלוננת בית המשפט עשה מאמץ לחדש את הקשר, בין בדרך של טיפול משפחתי ובין בדרך אחרת. לדברי באת כוח המתלוננת, בית המשפט הדגיש בהצעתו רק את ההיבט הכספי של ויתור המתלוננת על ילדיה, שעה שהשופטת אמרה למתלוננת, כי הסכמתה תובא בחשבון בקביעת דמי המזונות. הנציב קבע בהחלטתו, כי מבלי להתערב בשיקוליו המקצועיים של בית המשפט לענייני משפחה, הוא סבור, כי דווקא בנסיבותיו הקשות והמורכבות של התיק, מן הראוי היה כי בית המשפט יפגין רגישות רבה יותר כלפי המתלוננת, שעה שהעלה בפניה הצעה כה מרחיקת לכת לוותר על ילדיה, ולכלל הפחות יסביר לה את הרציונל המשמש בסיס להצעתו מבחינת הסיכוי לחידוש הקשר עם הקטינים בעתיד, ולא רק את ההיבט הכספי של ההצעה (מספרנו 581/20, ענייני משפחה).

מתלוננת הלינה על התנהגות בלתי ראויה וחסרת רגישות של שופטת משפחה כלפיה וכלפי ילדיה, שסבלו מאלימות האב (הבעל לשעבר). לטענתה, במהלך דיון בבקשה למתן צו להטרדה מאיימת שהגישה הבת הבגירה נגד אביה הטיחה השופטת בבת שהיא היחידה שלא פנתה לטיפול פסיכולוגי, ובהמשך הדיון איפשרה לאב להתקרב אליה ואילצה אותה "להתמסר" לחיבוקו. כן נטען בתלונה, כי בדיון בתביעה שהגיש האב נגד בנם של הצדדים, אמרה השופטת "לא נורא שילד מקבל סטירה מדי פעם". בהחלטת הנציב נקבע, ביחס לדיון בבקשת הבת, כי משלא הוכחו טענות המתלוננת ובתה על ידי השופטת, הרי שיש לקבוע כי הן נכונות. הנציב הדגיש, כי בית המשפט אינו מומחה בתחום הנפש, ואין זה מתפקידו להציע לבעל דין לפנות לקבל טיפול פסיכולוגי, לא כל שכן "להטיח" בו את העובדה שלא עשה כן. הנציב קבע עוד, כי השופטת נהגה שלא כראוי כאשר במקום להגן על הבת אילצה אותה להתמסר למגע בלתי רצוי מצד האב, בין כתלי בית המשפט, וזאת בטרם עת, ובלא כל הכנה מוקדמת של גורמי מקצוע. הנציב הוסיף, כי התנהלותה זו של השופטת חרגה מכל קנה מידה של רגישות המתבקשת בדיונים מסוג זה, קל וחומר כאשר מדובר בבית המשפט לענייני משפחה. אשר לאמירה "לא נורא שילד מקבל סטירה מדי פעם", קבע הנציב, כי אין באפשרותו

לקבוע בוודאות כי הדברים אכן נאמרו, אולם הדגיש, כי אם אכן נאמרו, הרי שמדובר באמירה שמקומה לא יכירנה בבית משפט (תמצית, מספרנו 787/19, ענייני משפחה).

בירורה של תלונה העלה נוקשות יתירה בטיפול בבקשה רדחית מועד הוכחות בשל מחלתו של עורך דין, המופיע אישית בתביעה שהגישה מרשתו, שעה שעורכי הדין האחרים במשרדו הופיעו אותה עת בתיקי הוכחות אחרים. בהחלטתו קבע הנציב, כי לא היה מקום לעמוד על קיום הדיון בתביעה בהעדרו של המתלונן, אשר יש להניח כי היה לו אינטרס אישי להופיע על קיום הדיון, גם אם אין מדובר בתיק מורכב. אכן, יש לתת משקל רב ליעילות הדיון וראוי להימנע מדחיות בלתי מתחייבות ובלתי מוצדקות, אך מנגד יש ליתן משקל גם לעניינים של באי כוח הצדדים המבקשים להופיע אישית בתיקים שטופלו על ידם, ומבחינה זו נראה כי לא נעשה איזון ראוי מצידו של בית המשפט באשר לאינטרסים השונים בעניין זה. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 82/20, שלום).

מתלונן הלין על התנהגותה והתנהלותה של שופטת משפחה בדיון שהתקיים בפניה לאישור הסדר גישור אליו הגיעו הצדדים מחוץ לכתלי בית המשפט. בתלונה נטען, כי השופטת הביעה עמדה נחרצת נגד סכום מזונות הקטינים לו הסכימו הצדדים בתהליך הגישור, מבלי להתחשב בעובדה שהסכמות הצדדים הושגו לאחר הליך גישור ממושך, שבמהלכו התייעץ כל צד עם עורך דין מטעמו, וכי הדבר פגע באמון שבין הצדדים.

בהחלטת הנציב נקבע, כי אין חולק על כך, שמתפקידו של בית המשפט, המתבקש לאשר הסכם, לברר עם הצדדים אם הם מבינים את משמעותו ותוצאותיו של ההסכם ולוודא כי ההסכם נערך מתוך רצון חופשי. עם זאת, על בית המשפט לערוך את הבירור ברגישות ובזהירות, וזאת במיוחד שעה שהצדדים להתדיינות בבית המשפט לענייני משפחה הגיעו להסכם במסגרת הליך גישור ממושך, כבענייננו, שבמהלכו התייעץ כל צד בנפרד עם עורך דין מטעמו, כולל בנקודות שבהן סבור בית המשפט כי הוא היה מגיע לתוצאה אחרת. זאת, מתוך הבנה, כמו במקרה דנן, שטובת הקטינים נבחנת הן בסכום המזונות שייפסק לטובתם והן בשמירה על היחסים העתידיים בין הוריהם.

במקרה דנן, הגיע הנציב לידי מסקנה, כי השופטת לא נהגה ברגישות ובזהירות המתבקשת, שעה שהביעה עמדה חד משמעית נגד הסכמת הצדדים בסוגיית מזונות הקטינים, וזאת מבלי לברר עימם אם התייעצו עם עורך דין טרם שחתמו על ההסכם ומה השיקולים שגרמו להם להגיע להסכמה זו דווקא. הדבר גרם לצדדים לאבד אמון זה בזה – אמון יקר ערך שנרקם בתהליך גישור ממושך ומאומץ; ויתירה מכך: גם אמון בבית המשפט נפגע (תמצית, מספרנו 305/20, ענייני משפחה).

תביעה קטנה שהגישו המתלוננת וחברתה נגד הנתבעת, חברת נסיעות, נדחתה ללא צו להוצאות. בתלונתה לנציבות הלינה המתלוננת, כי השופטת נהגה לכל אורך הדיון,

שהתנהל במסגרת ההליך, בקוצר רוח, וכי "כבר כאשר לקחה את התיק לידיה העירה לנו שאנו רוצות להתעשר על חשבון הנתבעת ומיד איימה עלינו בהוצאות כבר בהתחלה". בנוסף, טענה המתלוננת, כי השופטת לא איפשרה לתובעות להגיב להקלטה שהושמעה בדיון מטעם הנתבעת, ואף לא נתנה להן לטעון נגד הקבלה ("הזיכוי") שהוצגה על ידי נציג הנתבעת. לדבריה, "הן הקבלה והן ההקלטה לא צורפו לכתב ההגנה כך יצא שאנו הרגשנו מושפלות וחסרות אונים מול שופטת עצבנית וקצרת רוח שממש לא ניהלה דיון הוגן". בהתייחס לטענה, כי היא הייתה "קצרת רוח" בדיון, מסרה השופטת, כי ביום הדיון נקבעו לה תשעה דיונים בתיקים נוספים, ה"מורכבים לפחות באותה מידה", כאשר הזמן שהוקצה לדיון בתיק עליו נסובה התלונה עמד על פחות משלושים דקות. מכאן, הוסיפה והבהירה השופטת, כי "קוצר הרוח", כפי שטענו התובעות הוא תוצאה של אילוצי מערכת והעובדה שהתובעות הגישו תביעתן לבית משפט לתביעות קטנות שמתנהל למרבה הצער, בפחות יעילות מבחינת ניצול הזמן השיפוטי, בין היתר בשים לב לכך שהצדדים כולם אינם מיוצגים ואינם מקצועיים בתחום המשפטי... ". נציג הנתבעת שנכח באולם אישר בתגובתו, כי "אכן השופטת הייתה מעט קצרת רוח, אך כמי שנכח בדיונים נוספים אוכל לומר שזה לא היה משהו חריג". בהחלטתו, שהסתיימה בהערה לשופטת, ציין הנציב, כי מתפקידו של בית המשפט לקדם את הדיונים המתנהלים בפניו באופן יעיל וענייני, ובפרט כאשר מדובר ביום דיונים עמוס מהרגיל. עם זאת, אין בכך כדי להצדיק חוסר סבלנות מצד בית המשפט כלפי המתדיינים בפניו. על השופט היושב על כס המשפט לנהוג בבעלי הדין באורך רוח, בסבלנות ובמזג שיפוטי. הדברים נכונים ביתר שאת בבית משפט לתביעות קטנות, בו לרבים מהבאים בשעריו זהו המפגש ראשון ויחיד עם מערכת המשפט, ומכאן, כי קיימת חשיבות רבה לכך שבעלי הדין יחושו, כי ניתן להם יומם בבית המשפט, וכי זכויותיהם לא קופחו בשל העומס הקיים בו. במקרה הנדון, התרשם הנציב, כי לא עלה בידי בית המשפט להעניק למתלוננת את התחושה, כי נעשה עימה צדק, וזאת בשל חוסר הסבלנות שהופגן כלפי התובעות, וכן בשל הטענה, שלא הוכחשה על ידי השופטת, ולפיה לא ניתן לתובעות להגיב לראיות שהציג נציג הנתבעת בדיון (מספרנו 619/19, תביעות קטנות).

באחת התלונות התברר, כי נפלה שגגה מלפני השופט, וכי רק בתגובתו הנוספת לתלונה הוא מצא להודות בה. הנציב העיר, כי יש להצר על כך, וכי גם ההודאה המאוחרת נעשתה באופן מסוייג, כשהסברי השופט אינם עולים בקנה אחד עם החלטותיו בתיק. והוסיף הנציב: "יפים בהקשר זה, דבריו של הנציב הקודם, השופט (בדימוס) א' ריבלין, בהחלטתו (תמצית) מספר 575/16: "על שופט לעיין כדבעי בכל החומר שבתיק לכל תיפול שגגה מלפניו. אנושי לשגות וראוי הוא להודות בשגגה. בכך אך יגדל אמון הציבור במערכת המשפט. ניסיונו של היושב בדין למלט עצמו מהכרה בשגגה עשוי לפגוע באמון חיוני זה, נשמת אפה של המערכת, ויכול הוא גם חלילה ליצור בציבור תחושה של ניכור כלפי היושב על מדין. לעיתים ניסיון המילוט אך יסבך את השופט בשגגה נוספת וחוזר חלילה. ההקפדה על צניעות אף תוסיף לתחושת הכבוד שרוחש הציבור

לביית המשפט". וכן ראו החלטתו הנוספת (תמצית) מספר 105/16: "תחת תיקון שגגה, שעשויה לקרות, בחרה שופטת להצדיקה בנימוקים שאינם מדויקים, ובכך אך העצימה את השגגה, אותה ניתן היה לתקן בלא כל קושי". התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 811/19, שלום).

באחת התלונות העיר הנציב, כי ככלל, מצופה מן השופט להתכונן כדבעי לדיון שבפניו ולהכיר את הראיות שהוגשו טרם שמתקיים הדיון. באותו מקרה התברר, כי השופט התוודע לדבר קיומה של חוות דעת מומחה בתיק בית המשפט, שהיה "שגרת" בהיקפו, רק לאחר הערתו של ב"כ הנתבעת לביית המשפט בעניין זה (מספרנו 143/20, שלום).

פרק 9 | דרך ניהול משפט

השופט הוא המופקד על ניהולו התקין והראוי של המשפט ועל סיומו של ההליך תוך זמן סביר וללא התמשכות יתר של ההליכים. עליו לאחוז ב"מוסרות הדיון" ולא להניח לצדדים לקבוע את קצב ניהול המשפט.

להלן דוגמאות להחלטות שניתנו בשנת 2020, שתמציתן פורסמה באתר הנציבות, וכן תמציות של החלטות שלא פורסמו בעניין ליקויים שונים שנפלו בניהול המשפט, בכללם עיכוב במתן החלטות ופסקי דין, הרחקת עורכי דין מאולם הדיונים, ועוד.

❖ פומביות הדיון בתקופת מגפת הקורונה והרחקת עיתונאים מאולם בית המשפט, למרות שהדיון לא נערך בדלתיים סגורות

באחת מהחלטותיו קבע הנציב, כי פומביות הדיון, חופש העיתונות, ויכולתו של עיתונאי למלא את מלאכתו, הם מנשמת אפה של הדמוקרטיה. לפיכך, גם בימי מגיפת הקורונה, יש לאפשר לעיתונאים להיכנס, באופן חופשי וללא הפרעות, לכל דיון שאינו מתנהל בדלתיים סגורות, על מנת לבצע את מלאכתם. לאור תנאי התו הסגול, ניתן, כמובן, לקבוע מספר מירבי של נוכחים באולם, ואין ספק שהיקף הנוכחים עשוי להשתנות בהתאם למספר בעלי הדיון. כאשר מדובר בדיון המעורר עניין תקשורתי, שבו עיתונאים וצלמים רבים מבקשים להיכנס לאולם, רשאי בית המשפט להגביל את מספרם; לאפשר כניסה לסירוגין או כניסה חלקית של העיתונאים; או למצוא כל פתרון אחר, שאין בו משום קיפוח או העדפה לעיתונאי זה או אחר. הפתרון שבו בחר השופט, היינו למנוע את כניסתם של כל העיתונאים המבקשים לסקר את ההליך, ואף להרחיק עיתונאים שכבר נכחו באולם, אינו יכול להיחשב כפתרון ראוי. יובהר, כי ככל שבית משפט סבור כי יש לקיים דיון בדלתיים סגורות, עליו לפעול בהתאם להוראות הדין ולנמק את החלטתו, לאור הערך החשוב של פומביות הדיון. נזכיר, כי במקרה דנן אין מדובר בדיון שהתקיים בדלתיים סגורות. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 338/20, שלום).

❖ אופן הבאת עצורים לאולם בית המשפט ואיזוק עצורים באולם

מתלונן (חבר כנסת) הלין על כך שלאורך דיון שהתקיים בעניינו של עצור בתיק, נותר העצור כשהוא אזוק ברגליו, וזאת בידיעת השופטת, שעל פי הנטען שלא פעלה בנדון ולא שקלה אם לשחררו לפי הוראות החוק והפסיקה. המתלונן הפנה לסעיף 9א לחוק סדר הדיון הפלילי (סמכויות אכיפה-מעצרים), התשנ"ו-1996 (להלן: חוק המעצרים) ולהנחיות שנקבעו בנושא זה בבג"ץ 7942/19 רבינוביץ' נ' שירות בתי הסוהר (9.6.20) (להלן: בג"ץ רבינוביץ') שבו נקבע כי "... אין על הסוהרים להמתין להעלאת הסתייגות מטעם העצור או סנגורו לכבילתו, אלא עליהם ליזום את הפניה לבית המשפט ולנמק

מדוע לדעתם עניינו של העציר או האסיר הספציפי נכנס לגדרו של אחד מהחריגים. או אז, ישקול בית המשפט אם העניין מצדיק הפעלת הסמכות להורות על התרת הכבילה לפי סעיף 9א(4) לחוק המעצרים". בירור התלונה העלה, כי בהחלטה מנומקת, שדחתה את בקשת הסנגור להסרת האיזוק מרגליו של העצור הוסבר, בין היתר, כי האולם בו מתקיים הדיון הוא אולם המעצרים, ולא ניתן להכניס את העצור לתא המיועד להושבת עצורים משום שהוא נעול; כי רק שוטר יחיד שומר עליו (במרחק מקובל לאור ההנחיות בנושא הקורונה); וכי בנסיבות הקיימות ולאור חומרת האישום וקיומו של חשש כי העצור יוכל לברוח מהאולם נדחתה הבקשה. עוד נאמר באותה החלטה כי נושא אופן הבאתו של העצור לאולם בדרך ראשית, יועבר לידיעתו של סגן הנשיא, כפי שאכן נעשה עוד באותו היום. בהחלטה נפרדת שניתנה נאמר כי בתום הדיון הוצא העצור מהאולם דרך תא המעצר ומסדרון נסתר. התלונה נדחתה (מספרנו 20/386, תעבורה).

תלונה אחרת נסבה על הבאת חשוד לדיון כשהוא כבול באזיקים ברגליו ובידיו. המתלונן הפנה לסעיף 9א לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996 (להלן: חוק המעצרים), הקובע כי ברירת המחדל היא שעצורים לא יהיו כבולים במקומות ציבוריים, אלא בהתקיים אחד החריגים לפי סעיף זה. לטענת המתלונן, בא כוחו של החשוד הביא לידיעתו של השופט, כי החשוד "הוצעד ממושכות לעבר בית המשפט בעודו אזוק בניגוד להוראות הדין והפסיקה". ואולם, עיון בהחלטת השופט ובפרוטוקול מלמד, כי "עובדה זו לא נשקלה כלל ע"י השופט אשר לא התייחס לטיעוני הסנגור ואף לא עשה כל ניסיון לברר מול נציגי התביעה המשטרית מדוע הובא לאולם בית המשפט באזיקים ואם אמנם נשקלו התקיימותם של החריגים הקבועים בחוק". בתגובתו לתלונה מסר השופט, בין היתר, כי התלונה עוסקת באופן בו הוחזק החשוד על ידי המשטרה טרם שהחל הדיון, ומחוץ לאולם בית המשפט. וזאת, בזמן שהדבר לא היה בידיעתו או בשליטתו של בית המשפט. השופט הבהיר, כי מדובר בעצור שהיה חשוד, בין היתר, בעבירות של סחר בסם, כאשר הוראות סעיפים 9א(2) ו-23א(5)(ג) לחוק המעצרים, מאפשרות למשטרה להחזיקו כבול במקום ציבורי. השופט הדגיש, כי נוכח נסיבותיו האישיות של החשוד, הוא וידא שהוא אינו כבול באולם בית המשפט, וזאת, ולמרות שניתן היה לפי הוראות החוק להחזיקו כבול במהלך הדיון. בהחלטתו, הבהיר הנציב, כי הגורם העיקרי האחראי על יישומם של הוראות חוק המעצרים, הנחיית שירות בתי הסוהר ופקודת הנציבות בעניין כבילתם של עצורים במרחב הציבורי הוא שירות בתי הסוהר או משטרת ישראל, לפי העניין. כעולה מבג"ץ רבינוביץ' הנ"ל, לבית המשפט אין שליטה על אופן הבאתו של החשוד לאולם, ועל כן, אין מקום לזקוף לחובתו את אותם מקרים שבהם התנהלותם של נציגי המשטרה או שירות בתי הסוהר, הייתה בלתי תקינה. עם זאת, מצא הנציב להעיר, כי מקום שבו מובא הנושא לידיעתו של בית המשפט, כפי שארע בעניינו של החשוד כאן, הרי שמן הראוי שהוא יידרש אליו ויכריע בו, ולו גם בקצרה, וזאת לפי שיקול דעתו השיפוטי. שכן, אחרת, בהיעדר כל התייחסות לעניין, עשויים עצורים המובאים לאולם כשהם אזוקים להיות מובלים בחזרה אל בית

המעצר או אל בית הסוהר, באופן דומה, וזאת בשעה שעניינם אינו מצדיק זאת. בהערה זו מוצה בירור התלונה (מספרנו 750/20, שלום).

❖ הרחקת עורכי דין מאולם הדיונים

עורך דין שייצג בעל דין הלין על כך שהשופט הכתיב לפרוטוקול שהוא מתפרץ במהלך החקירה הנגדית וכי לא ניתן לקיים את הדיון באופן זה, וכי אם הוא ידבר פעם נוספת הוא יצא מן האולם. בהחלטת הנציב נאמר, כי הערה שמשמיע שופט, היא, כשלעצמה, לגיטימית, מקום בו הוא מתרשם באופן בלתי אמצעי ועל פי שיקול דעתו, כי יש מקום לעשות כן. ואולם, גם בנסיבות בהן שופט מביע אי שביעות רצון מהתנהלותו המקצועית של עורך דין, עליו להימנע מהערות פוגעניות או מעליבות כלפיו ולנהוג בו באורך רוח ובמתנות. לצד חובה זו, יש לזכור, כי מתפקידו של שופט לנהל את הדיונים בפניו בצורה מכובדת אך גם באופן שלא יהיו הפרעות במהלך הדיון. בנסיבותיו של מקרה זה, לא נמצא כי ההערות שהעיר השופט למתלונן לא היו במקומן או שתגובתו למה שנתפס בעיניו כהפרעות לדיון הייתה מוגזמת או בלתי מידתית. לעניין אזהרתו של השופט את המתלונן, באומרו כי אם הוא ידבר פעם נוספת הוא יצא מן האולם, נאמר בהחלטה כי הרחקת עורך דין הנמצא באולם לרגל תפקידו, הינה צעד קיצוני שאינו עולה בקנה אחד עם הוראת סעיף 72(ג) לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984, כך שלא היה מקום להזהיר את המתלונן מפני אפשרות שכזו, מה גם שיש בכך כדי לפגוע בכבודו ובמעמדו. וזאת, הגם שבמקרה זה לא הייתה נותרת הנתבעת ללא ייצוג, לוי אכן היה המתלונן מיצא מן האולם. ראוי הוא כי במצבים אשר כאלה, יתרה בית המשפט בעורך הדין כי ישקול לפעול על פי הסמכויות הנתונות לו, לרבות הגשת תלונה ללשכת עורכי הדין, אם ההפרעה לא תפסק, ואם גם בכך אין די, ניתן להכריז על הפסקה קצרה להרגעת הרוחות, ולאחר מכן יכול השופט לשקול את המשך צעדיו. במקרה דנן, נכח המתלונן בבית המשפט לרגל תפקידו כמי שמייצג את הנתבעת, גם אם בפועל לא היה זה אשר ניהל את הדיון מטעם ההגנה וחקר את העדים בדיון הספציפי שהתקיים. לפיכך, לא היה מקום להתרות בו כי הוא יצא מהאולם אם ימשיך להשמיע את הערותיו, אשר לדעת השופט גרמו להפרעה בדיון. בהערה על עצם מתן ההתראה בדבר הרחקה מן האולם, מוצה בירור התלונה (מספרנו 459/20, שלום).

❖ מינוי חוזר של עורך דין כבעל תפקיד

שופטת בית משפט מחוזי מינתה, פעם אחר פעם, עורך דין מסוים, כבעל תפקיד בתיקי הקפאה ושיקום כלכלי. המתלונן טען לכשל מערכתי ביישום המלצות דו"ח ועדת שטרסברג-כהן, משנת 2008, בנושא מינויים של בעלי תפקידים בשכר על ידי בית המשפט ולאי שיוויון כלפי עורכי הדין העוסקים בתחום. בירור התלונה העלה, כי בין השנים 2017-2020, מינה בית המשפט המחוזי, ב-12 מקרים את אותו עורך הדין לבעל תפקיד בהליכי שיקום חברות. מנגד, עולה מרשימת התיקים שצירפה השופטת, כי בין

השנים 2015-2020, לא נמצא עורך דין אחר אשר מונה על ידה כבעל תפקיד, יותר מ-4 פעמים, וזאת בתקופה של כחמש שנים. בהחלטתו הבהיר הנציב, כי אף שאינו מטיל כל ספק בשיקולי השופטת אשר עמדו בבסיס החלטותיה, הרי שעל הצדק לא רק להיעשות אלא גם להיראות, ולפיכך במצב דברים שבו עורך דין אחד מתמנה במקרים כה רבים לבעל תפקיד, ומנגד בתקופה קצרה יותר לא נמצא עורך דין אשר מונה יותר מ-4 פעמים כבעל תפקיד, הרי שתמוה הדבר, ואין צריך לומר, כי מציאות מעין זו יכולה להביא גם לפגיעה באמון הציבור במערכת המשפט. הנציב הוסיף, כי מבירור התלונה ומנתונים המתפרסמים באתר הרשות השופטת, "נט המשפט", בדבר מינויים מקצועיים, נראה כי המצב, בכל הנוגע לשיוויון הזדמנויות והימנעות ממינויים חוזרים, עודנו טעון שיפור, ואין ספק כי יש לחתור לשילובם של עורכי דין רבים יותר כבעלי תפקיד, על ידי בית המשפט. הנציב הדגיש כי אין חולק על חשיבות מקצועיותו של בעל התפקיד, וודאי בהליכי חדלות פירעון ושיקום תאגידים, אך יחד עם זאת, שומה על בית המשפט לפעול לשילובם של עורכי דין חדשים, ככל שהדבר ניתן, ולאפשר לעורכי דין נוספים להתמקצע ולצבור ניסיון. בהערות הנציב לעיל, מוצה בירור התלונה (תמצית, מספרנו 249/20, מחוזי).

❖ איסור להפחית הוצאות לזוכה בתיק בשל אי הסכמתו להכרעה בדין על דרך הפשרה

הנציב שב וחזר על עמדת הנציבות, לפיה אין להפחית הוצאות למי שזכה בפסק הדין, בשל אי הסכמתו בשלב קודם כי בית המשפט יפסוק בדין על דרך הפשרה, אף אם הצד שכנגד הסכים להתפשר (תמצית, מספרנו 186/20, שלום).

במהלך שנת 2020 ניתנו מספר החלטות בנושא של התמשכות הליכים ועיכובים במתן החלטות ופסקי דין. להלן מספר דוגמאות:

❖ עיכוב במתן החלטות ופסקי דין

באחת מהחלטותיו בתלונה על עיכוב במתן פסק הדין, קבע הנציב כי פרק הזמן שנדרש לצורך כתיבתו, למעלה מחמש שנים לאחר שהוגשו סיכומי הצדדים ונערך הדיון האחרון בהליך, אינו סביר כלל ועיקר. לחומרה הגלומה בעיכוב במתן פסק הדין, יש להוסיף תלונות קודמות שהוגשו לנציבות על השופטת ואשר נמצאו מוצדקות, בכל הנוגע לעיכוב במתן החלטות ופסקי דין במספר ערכאות בהם כיהנה. בהחלטתו בתלונה זו הורה הנציב להעביר עותק ממנה אל נשיאת בית המשפט העליון, אל נשיאת בית הדין הארצי לעבודה, אל שרת המשפטים (דאז) ואל מנהל בתי המשפט, המתבקשים לבחון את עניינה של השופטת במישור המערכתי. התלונה בעניין העיכוב נמצאה מוצדקת. (תמצית, מספרנו 52/19, עבודה). בירורה של תלונה אחרת מוצה בהערותו של הנציב לשופטת על כך שהחלטתה בהליך פשיטת הרגל שנדון בפניה ניתנה בשיהוי ניכר. מעיון

בתיק בית המשפט עלה, כי ההחלטה ניתנה בחלוף כשנה ממועד הגשתם של סיכומי הצדדים לתיק, וכעבור כחצי שנה מהמועד בו הגיש המתלונן "בקשת בירור" בנוגע למתן החלטה בבקשה (מספרנו 428/20, שלום).

מתלוננת הלינה על עיכוב במתן החלטה בבקשה שהגישה לקבל פטור מאגרה במשך למעלה משנה. בירור התלונה העלה, כי בית המשפט המתין במשך למעלה משנה לתגובת הפרקליטות לבקשה מכוח החלטה שחייבה אותה לעשות כן. בהקשר זה העיר הנציב, כי מבלי לגרוע מאחריותו של בעל דין לעקוב אחר הטיפול בבקשות שהוגשו על ידו, בוודאי כשהוא מיוצג, ועל אף העומס המוטל על בית המשפט, מחובתו של בית המשפט לקיים מעקב סדיר אחר החלטותיו, בין באמצעות קביעת תזכורות פנימיות ובין בדרך אחרת, כדי לוודא שהחלטותיו מקוימות. כך, אם סברה הרשמת כי המתלוננת זנחה את בקשתה, היה עליה ליתן החלטה המתירה בה מדוע לא תימחק הבקשה השנייה מחמת חוסר מעש, ולא להותיר את הבקשה תלויה ועומדת מבלי לתת בה החלטה. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 190/20, משפחה).

שיהוי במתן פסק דין בתביעה בסדר דין מהיר ואי עדכון של הצדדים על כך

עורך דין שהגיש תביעה בסדר דין מהיר, הלן לנציבות על התנהלותו של הרשם בתיק ועל כך שפסק הדין בתביעה ניתן בחלוף כ-16 חודשים מאז הוגש אחרון הסיכומים. עוד הוא הלן על כך שהרשם לא מצא לנכון לעדכן את הצדדים על אודות האיחור במתן פסק הדין, ועל כך שלאחד מהנימוקים לעיכוב - איתורם באיחור של מוצגים שהוגשו בתיק - לא ניתן הסבר מספק.

בהחלטתו קבע הנציב, כי קשה להשלים עם העובדה, כי פסק הדין ניתן בחלוף כ-16 חודשים מאז הגשת אחרון הסיכומים, בהליך שהתנהל בסדר דין מהיר. זאת, גם אם יילקחו בחשבון נתונים שעליהם עמד הרשם, כגון: התמשכות החקירה של עד כזה או אחר; אילוץ יומנו של בית המשפט; ונסיבות אישיות שלו. עוד נקבע, כי משנוכח הרשם לדעת, במהלך התקופה מאז הוגשו סיכומי הנתבעת, כי מסיבות כאלו ואחרות, פסק הדין יינתן באיחור משמעותי, היה עליו לעדכן בכך את הצדדים ושלא להותיר אותם באפלה. לא זו בלבד שהודעה כזו אינה כרוכה בטרחה מיוחדת מצדו, אלא שהיא גם מתחייבת מטעמי הגינות גרידא. לא ייפלא, אפוא, שהמתלונן חש עוגמת נפש וזלזול מצד בית המשפט. לכך יש להוסיף, כי גם מתן הסבר לצדדים באשר לתקלה שבעטייה מוצגים, שהוגשו בדיון האחרון, אותרו רק בסמוך למועד מתן פסק הדין, היה במקרה זה מחוייב המציאות. לא די באמירה סתומה בפסק הדין, לפיה אותם המוצגים אותרו רק באותו שלב והם טרם נסרקו, לא כל שכן בשעה שהדבר תרם לעיכוב במתן פסק הדין. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 229/20, שלום).

❖ אי מתן החלטות בבקשות המוגשות לבית המשפט

נמצאה מוצדקת תלונה על אי מתן החלטה בבקשת פסלות שופט מלישב בדין במשך כשנתיים, וזאת, על אף בקשות חוזרות ונישנות שהגיש המתלונן בעניין זה. בהחלטתו ציין הנציב, כי על פי סעיף 77א(ב) לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד – 1984 על בית המשפט מוטלת החובה להכריע בדחיפות בבקשת פסלות המוגשת אליו, וזאת גם כאשר הוא סבור כי אין כל ממש בטענות שהועלו במסגרתה. החלטת השופט, לפיה הבקשה תידון במסגרת הדיון שנקבע בתיק, הייתה ראויה לשעתה, שכן היה מדובר בדיון שהתקיים בסמוך ממש למועד הגשת הבקשה. ואולם, כאשר מועד הדיון נדחה פעם אחר פעם, הרי שהיה על בית המשפט להכריע בבקשה באופן מידי, ולא ליתן כל החלטה אחרת בתיק. עוד ציין הנציב, כי לא נעלמה מעיני העובדה שאי התייצבותו של המתלונן לדיונים תרמה באופן ממשי לכך שלא ניתן היה לקיים דיון בבקשת הפסלות בסמוך להגשתה. ואולם, לאור היכרותו של בית המשפט את התנהלות המתלונן לכל אורך ההליך, ניתן היה להכריע בבקשה, אף ללא דיון (מספרנו 320/20, שלום).

במקרה אחר הליו מתלונן על כך שהשופטת מזה מספר חודשים מתעלמת מבקשות שונות שהגיש, ובכלל זה גם מבקשתו לפסילתה מלדון בתיק. עוד טען המתלונן כי ההליך אינו מקידם, שכן למרות שהוגשו בתיק כתב הגנה וכתב תשובה לכתב ההגנה, טרם נקבעה ולו ישיבת קדם משפט אחת. בהחלטתו, ציין הנציב, כי עיון בתיק העלה, כי בית המשפט התמהמה מלתת החלטות בבקשות שהגיש המתלונן, כאשר בחלק מן הבקשות, לא ניתנה החלטה כלל. מכאן, קבע הנציב, כי ניתן להבין את תחושת חוסר האונים שהביע המתלונן בתלונתו אל מול התנהלותו של בית המשפט בעניינו. הנציב הדגיש, כי אין הוא מטיל ספק בעמדתה של השופטת, לפיה מדובר בתביעה בעלת "רקע ונסיבות מיוחדות וחריגות". ואולם, הוא סבור, כי אין בכך כדי להצדיק את התנהלות בית המשפט כמפורט לעיל. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 840/19, שלום).

מתלוננת צירפה לערעור שהגישה בקשה למנות לה סניגור ציבורי. בבקשה לא ניתנה החלטה כלשהי, והשופט דחה את הערעור תוך שמתח ביקורת על עצם הגשתו. לעניין זה מסר השופט בתגובתו, כי משלא התייצבה המתלוננת לדיון, ניתן פסק דין והתייטר הצורך לדון בבקשה ולתת בה החלטה. גם אם היה נדרש לבקשה, הוא היה דוחה אותה על הסף, שכן טענותיה המשפטיות של המתלוננת נדונו מספר פעמים בעבר, והיא אינה מוכנה לשעות לפסקי דין שניתנו בעניינה וחוזרת ומבצעת אותן עבירות ממש. הנציב קבע בהחלטתו, כי מן הראוי היה לתת החלטה פורמלית בבקשה, כפי שיש לעשות לגבי כל בקשה שמגיש בעל דין, וכי כלל יסוד הוא, כי בכל בקשה שמגיש בעל דין יש ליתן החלטה. יש להקפיד ליתן החלטה בבקשה שמוגשת, וזאת ללא תלות באופן התנהלותה של המתלוננת, בכך שדין בקשתה היה להידחות על הסף, או בתוצאתה הסופית של ההליך. בירור התלונה מוצה (מספרנו 618/20, מחוזי).

❖ הפסול שבמתן אורכות חוזרות ונשנות לבעלי דין שלא פעלו כהלכה, חלקן ביוזמת בית המשפט

רשמת חזרה והאריכה ביוזמתה לנתבעים מיוצגים את המועד להגשת בקשת רשות להתגונן בתביעה שהוגשה בסדר דין מקוצר, אף שתחת הגשת בקשת רשות להתגונן הגישו כתב הגנה, חרף הבהרתה בהחלטה קודמת מה עליהם להגיש לבית המשפט, ואף זאת בחלוף המועד שכבר הוארך להם על ידה לעשות כן. בהחלטתו קבע הנציב, כי בנסיבות האמורות, מתן האורכה הנוספת, ביוזמת בית המשפט, ובלא בקשה מצד הנתבעים לעשות כן, ולא כל שכן בהעדר כל הסבר להתנהלותם השגויה, אשר אף לא התבקשו ליתן בגינה הסבר לבית המשפט, והכל מבלי לחייבם בהוצאות, אינה התנהלות ראויה מצידו של בית המשפט. מתן אורכה במצב דברים זה עשוי לגרום מחד גיסא לזילות ההליך והחלטות בית המשפט, ומאידך גיסא יש בו כדי ליתן רוח גבית להפרות חוזרות ונשנות של הכללים הנוגעים לסדרי הדין, מצידם של הנתבעים. כל זאת מבלי לנקוט בסנקציה כלשהי כלפיהם, כגון הטלת הוצאות, ובעיקר כאשר יש בהתנהלות זו כדי לפגוע בזכותם של התובעים להליך דיוני יעיל ומהיר. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 34/20, שלום).

במסגרת עתירה שהוגשה, נעתר בית המשפט לבקשות חוזרות ונשנות שהוגשו מטעם המשיבים (באמצעות הפרקליטות) למתן ארכות להגשת תגובתם המקדמית לעתירה. המתלונן, שהוא אחד מהעותרים, הלין על כך שכל בקשות הארכה הוגשו ללא קבלת תגובת העותרים, וזאת כאשר גם השופט לא מצא לנכון לבקש את תגובתם לבקשות אלו. בהחלטתו, ציין הנציב, כי במתן ארכות חוזרות ונשנות לפרקליטות, ללא קבלת תגובת העותרים לבקשות הארכה, יש כדי להעביר מסר בלתי ראוי של העדפה ו"יחס מיוחד" כלפי מייצגי המדינה, שלא לומר, של זלזול בעותרים. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 829/19, מחוזי).

❖ ליקויים שונים בניהול המשפט

סתירה בין החלטות הניתנות על ידי בית המשפט

בתלונה על מתן החלטות סותרות קבע הנציב, כי ראוי הוא, שבית המשפט לא ידבר בשני קולות, ורצוי כי החלטותיו תתיישבנה זו עם זו. במקרה זה, היה על בית המשפט להבהיר, לכל הפחות, לבעלי הדין, מה טעם הוא מצא לשנות מהחלטתו הקודמת, ושלא להותיר את הסתירה בין שתי החלטות על כנה. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 197/20, שלום).

פגמים בצו מעצר

מתלונן הלין על כך שבצו המעצר שהוצא נגדו לא פורטו "פרטי האשמה" נגדו, ואף לא

עילת המעצר ונחיצותו. בנוסף, הצו לא כלל סייג כלשהו, כך שהמשטרה יכולה הייתה לעצור אותו למשך לילה שלם, לו חפצה בכך. השופט מסר בתגובתו, כי מדובר בטופס ממוכן המשמש כאסמכתא למעצר, וכי תיעוד הדיון ונימוקי ההחלטה מצויים בפרוטוקול הדיון. בהחלטתו, ציין הנציב, כי סעיף 18 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996, קובע אלו פרטים יפורטו בצו מעצר. עיון בצו המעצר נשוא התלונה העלה, כי אין בו התייחסות לתיאור העבירה ולעילות למתן הצו. לפיכך, דחה הנציב את הסברו הנ"ל של השופט, שכן דרישות החוק בעניין זה הן ברורות. יתרה מכך, בטופס הממוכן מופיעה שורה שכותרתה "פרטי האשמה במילים", ואולם היא נותרה ריקה. הנציב הפנה להחלטות קודמות של הנציבות, שבהן נקבע כי טפסים בהם נעשה שימוש על-ידי בית המשפט נועדו להקל על מלאכתו של השופט ולאפשר בכך יעילות בניהול הליכי משפט, אך לא יעלה על הדעת שהשימוש בתבנית מוכנה יסיר מעל כתפיו אחריות זו. לפיכך, אין זה ראוי שהחלטה שיפוטית כלשהי תינתן במסמך – שהוא צו בית משפט או החלטה אחרת – הערוך על טופס הלוקה בחסר בפרטים מהותיים. במיוחד נכונים הדברים, כשמדובר בצווים אשר יש בהם כדי לפגוע בזכויות חוקתיות (ראו חוות דעת 9/05 "כתיבת החלטות על גבי טופס" מאת הנציבה לשעבר, השופטת (בדימוס) ט' שטרסברג-כהן; וכן תמצית החלטה בתיקים: 316/18, 329/14, 258/17). עוד ציין הנציב, כי דבר מתן ההחלטות בנושא זה הופץ בעבר על ידי מנהל בתי המשפט הקודם לשופטים ולרשמים, ובכך ניתן תוקף מערכתי למסקנותיה של הנציבות בנושא. התלונה נמצאה מוצדקת בנוגע למילוי צו המעצר (796/19, שלום).

החלטה בפתקית המורה על תיקון טעות דפוס בהחלטה אחרת

בהחלטתו, שניתנה בפתקית, נעתר שופט לבקשה לתיקון טעות דפוס שנפלה בהחלטה קודמת. בקשתו של המתלונן להורות על תיקון הטעות בהחלטה עצמה נדחתה על ידי בית המשפט, שקבע כי ההחלטה לא תשונה מעבר לפתקית ואף הטיל על המתלונן הוצאות בעקבות בקשה זו (הוצאות אשר בוטלו עוד באותו היום, לפי בקשת המתלונן). לגישתו של השופט, מדובר בתיקון טעות, אשר איננה נוגעת לחלק האופרטיבי של ההחלטה, ולפיכך ניתן היה, לטעמו, להסתפק בהחלטה בפתקית. מנגד, הבהיר המתלונן בתלונה וגם במסגרת בקשתו לתיקון הטעות, כי מדובר לשיטתו בטעות מהותית, וכי מתן ההחלטה בפתקית מבלי לשנות את ההחלטה עצמה, אינו מועיל לו. זאת מאחר שהחלטות בפתקית אינן ניתנות לצפייה על ידי הציבור. הנציב ציין בהחלטתו כי כאשר ניתנת החלטה בפתקית, המורה על תיקון טעות סופר בהחלטה אחרת, יש לוודא כי דבר התיקון יהיה גלוי לעיני הציבור המעיין בתיק. נכון לאותו מועד, החלטה בפתקית לא ניתנה לצפייה על ידי הציבור, ועל כן, מי שעיין למשל בתיק הנדון כלל לא היה מודע לכך שניתנה החלטה המורה על תיקון ההחלטה הקודמת. לפיכך, קבע הנציב, כי על בית המשפט להעדיף במקרים מעין אלו את תיקון ההחלטה עצמה, וציין כי בחודש אפריל 2020 פורסם, כי הנהלת בתי המשפט החליטה להתחיל לפרסם גם החלטות הניתנות בפתקית. בהערותיו אלו מוצה בירור התלונה (מספרנו 340/20, שלום).

מתן פסק דין טרם הגשת סיכומי תשובה וטרם הכרעה בבקשות בנוגע לסיכומי הנתבע שופט נתן פסק דין בתיק לפני שהיה סיפק בידי התובעת להגיש סיכומי תשובה לסיכומי הנתבע ואף לפני שבית הדין נתן החלטה בבקשותיה למחיקת סיכומי הנתבע ולמחיקת טענות וסעיפים מסויימים מתוך סיכומיו. השופט דחה בקשה לביטול פסק הדין וציין, כי לאחר נתינתו אין הוא מוסמך עוד לשנותו, לבטלו או לתקנו, אלא בהתאם להוראות סעיף 81(א) לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984. בתגובתו לתלונה הודה השופט בתקלות שנפלו על ידו במתן פסק הדין. הוא הסביר, כי לדעתו אין דרך לתקן את התקלה על ידו. בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי החלטת השופט בבקשת הביטול הינה החלטה שיפוטית שבחינתה לגופה לא נמסרה בחוק לסמכותו. בידי התובעת, ככל שתמצא לנכון, להשיג על ההחלטה בפני ערכאת הערעור, בדרך ובמועד הקבועים לכך בחוק, על מנת לתקן את המעוות. התלונה נמצאה מוצדקת בכל הנוגע למתן פסק הדין טרם שהוגשו סיכומי התשובה על ידי התובעת וטרם שהוכרעו בבקשותיה בהתייחס לסיכומי הנתבע (מספרנו 211/20, אזורי לעבודה).

הודעת בית המשפט על סיכומים בעל פה

באחת התלונות הלין בעל דין על החלטת שופט כי הסיכומים בתיק יישמעו בעל פה. הנציב העיר, כי מיטיב היה השופט לעשות לו הודיע לצדדים מראש, כי בדעתו לשמוע באותו דיון סיכומים בעל פה, ומכל מקום היה ראוי ליתן לצדדים זמן סביר על מנת שיוכלו להיערך להשמעתם, בשים לב לכלל נסיבות העניין ובכלל זה היקפו של התיק. בהערות הנציב מוצה הבירור (מספרנו 17/20, אזורי לעבודה).

רישום פרוטוקול באופן לקוי

במקרה אחר נמצא, כי בפתח פרוטוקול של דיון שהתקיים צוין בטעות, כי הצדדים מסכימים שבית המשפט יפסוק לפי סעיף 79 לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984, וזאת בשעה שהסכמה בעניין זה ניתנה על ידי בא כוח התובעת בלבד. הסברה של השופטת, כי מקור הטעות ב"הרגלה" של הקלדנית לרשום זאת בתיקים מסוג זה, לא התקבל על ידי הנציב, וזאת מכיוון שהאחריות על הרישום בפרוטוקול היא של היושב בדיון. על בית המשפט להקפיד כי הרישום ייעשה "בזמן אמת", ולא מראש, שכן אחרת, עלולות ליפול טעויות, כפי שקרה במקרה זה. יחד עם זאת, הוסיף הנציב, כי לא נעלם מעיניו, כי דבר הטעות התגלה לשופטת בסמוך לאחר הדיון, וכי היא פעלה מיד לתיקונו. אשר לארועים שונים שהתרחשו במהלך הדיון, אשר לא היה להם זכר בפרוטוקול, קבע הנציב כי מדובר בנושאים שמן הראוי היה לתעדם, זאת מאחר שמחובתו של בית המשפט להבטיח, כי הפרוטוקול ישקף את כל ההתרחשויות שאירעו בדיון, ואת כל ההתנהגויות החריגות של הנוכחים בו. כזאת לא נעשה במקרה דנן. בהערות אלו מוצה בירור התלונה (מספרנו 113/20, שלום).

בהחלטה בתלונה אחרת שב הנציב והטעים, כי שעה שבעל דין טוען לפסלות מלשבת בדין או מעלה אפשרות כזאת, מן הראוי לתעד את הדברים במפורש בפרוטוקול, ואין צריך לומר כי, ככל שאכן מועלית בקשת פסלות, על השופט ליתן החלטה בבקשה זו, טרם שיפנה לדון ולהחליט בסוגיות נוספות (מספרנו 733/19, אזורי לעבודה).

סרוב לדחות דיון וחיוב בהגשת תצהיר תשובה

מתלונן הליון, כי השופט פגע בזכות הייצוג שלו מאחר שנמנע מלדחות דיון בבקשה שהוגשה נגדו לפי פקודת בזיון בית המשפט, שעה שבא כוחו נכנס לבידוד עקב חשש להידבקותו בנגיף הקורונה. התברר, כי לבקשת הדחייה לא צורפה עמדת בעלי הדין האחרים, וזאת בניגוד להנחיות נשיא בית המשפט העליון, השופט (בדימוס) גרוניס, שפורסמו ב"נוהל טיפול בבקשות לשינוי מועדי דיון", ואשר נכנסו לתוקף בשנת 2014. בעניין זה העיר הנציב, כי לבית המשפט מסור תמיד שיקול דעת להחליט בבקשה לגופם של דברים, אפילו הבקשה לוקה בחסר. לגופם של דברים, אכן אין מדובר בהליך פלילי מובהק אלא בהליך המצוי בתחום הדמדומים שבין ההליך האזרחי להליך הפלילי, ואולם משניתן לכופ את המשיב בבקשה כזו לקיים את החלטת בית המשפט, אותה ביזה לכאורה, בתשלום קנס ואף במאסר בפועל, הרי שהופעתו של המתלונן לדיון כשהוא אינו מיוצג, בשל כורח אובייקטיבי אשר נכפה על בא כוחו, גם אם הדין אינו קובע חובת ייצוג בעניינו, מוקשית. שעה שמשתוללת באותם ימים מגפת הקורונה, כאשר בא כוחו של המתלונן נכנס בעל כורחו לבידוד, נראה כי ראוי היה לו בית המשפט שקל בחיוב בקשת דחייה מעין זו המוגשת על ידי עורך הדין. יתרה מזאת, בהחלטתו שניתנה ביום חמישי בשבוע, כשהדיון קבוע ליום ראשון, חייב השופט את המתלונן להגיש תצהיר תשובה לגופה של הבקשה לביזיון בית המשפט, לשם מתן החלטה בבקשת הדחייה. הנציב העיר, כי הצבת תנאי זה, באופן מפתיע, ובתזמון שכזה, אינה במקומה, שעה שבא כוחו של המתלונן מצוי בבידוד. התלונה נמצאה מוצדקת בכל הנוגע לאי דחיית הדיון על ידי השופט ודרישתו כי המתלונן יגיש, באותו שלב, תצהיר תשובה לגופו של עניין, כשאין באפשרותו, נוכח סמיכות הזמנים וסוף השבוע הקרב, להיזקק לייצוג משפטי, הן לצורך הכנת התצהיר והן לצורך הדיון עצמו (מספרנו 55/20, שלום).

העותרות לדחיית מועד דיון בלי לקבל את עמדת הצד שכנגד

בתלונה על כך ששופט נעטר פעמיים לבקשותיו של נאשם לדחות מועדי דיון שנקבעו בתיק, וזאת מבלי לקבל קודם לכן את תגובתה של המאשימה, קבע הנציב קבע בהחלטתו, כי אכן בית המשפט הוא המופקד על ניהול ההליכים שבפניו ועליו להקפיד על זכויותיהם הדיוניות של הצדדים ובכלל זה לדאוג לכך שהמשפט יתנהל ביעילות וללא עיכובים מיותרים, תוך הימנעות מדחיית דיונים, אלא במידת הצורך. עם זאת, כאשר מוגשות בקשות לדחיית מועד דיון, וגם שעה שמדובר "בבקשות דחיה שגרתיות המוגשות מדי יום לבית המשפט", יש להקפיד על קבלת תגובת הצד שכנגד, טרם מתן

החלטה בבקשת הדחייה. במקרה דנן נדחו הדיונים בתיק לפרקי זמן ארוכים יחסית, מבלי לבקש ולקבל את עמדת המאשימה. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 70/20, שלום).

פרק 10 | פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי

תחת מטריה רחבה זו נכללים סוגים שונים של ליקויים, שהעיקריים שבהם הם ניגוד עניינים, מראית עין של משוא פנים, פגיעה בזכות הטיעון, פגיעה בזכות הייצוג ופגיעה בשוויון בין הצדדים.

בפרק זה, כבפרקים האחרים בדין וחשבון זה, יובאו אזכורים של החלטות שתמציתן פורסמה באתר הנציבות, וכן תמציות החלטות שלא פורסמו.

❖ פגיעה בזכות הטיעון

בשנת 2020 ניתנו מספר החלטות בנושא זכות הטיעון וחובתו של בית המשפט ליתן זכות תגובה לצד שכנגד טרם מתן החלטה בבקשה:

קיום דיון וקבלת החלטה בהעדר המתלוננת ובאת כוחה

מתלוננת טענה בתלונתה, כי היא ובאת כוחה לא קיבלו זימון לדיון שהתקיים בבית המשפט לענייני משפחה, ולא זו בלבד, אלא שהתיק סגור לעיונה במערכת "נט המשפט". בירור התלונה העלה, כי בתיק שעניינו איזון משאבים אכן התקיים דיון בהעדר המתלוננת ובאת כוחה וניתנה בו החלטה, אשר עוסקת גם בעניין זמני השהות בין האב לבין הקטין, נושא שכלל אינו כלול בכתב התביעה, וכל זאת במעמד צד אחד, ובהעדרן של המתלוננת או באת כוחה. מהפרוטוקול עלה, שהאב טען בדיון כי הוא ניסה למסור למתלוננת את המסמכים בכתובת מגוריה (המופיעה גם בתלונה שהגישה לנציבות), ולדברי השופטת, הדבר הניח את דעתה. אולם כפי שעלה מהפרוטוקול, האב לא הציג אישור מסירה כדין (מספרנו 900/19, משפחה).

על חובתו של בית המשפט להעביר בקשה למתן פסיקתה לתגובת הצד שכנגד טרם שיחתום על הפסיקתה

מתלונן טען, כי בית המשפט לענייני משפחה חתם על פסיקתה מבלי לוודא שהבקשה למתן פסיקתה הועברה לתגובתו. בעקבות בקשה שהגיש המתלונן לביטול הפסיקתה החליט בית המשפט להעביר את הפסיקתה לתגובתו בדיעבד, או אז התגלה כי בפסיקתה נפלה טעות אריתמטית. הנציב קבע בהחלטתו, כי היה על השופטת להעביר למתלונן את הבקשה למתן פסיקתה שהגיש הצד שכנגד ולאפשר לו להתייחס אליה לפני שתיחתם, כדי לוודא שהפסיקתה תשקף את מה שאכן נפסק. הנציב הדגיש, כי הליקוי בהתנהלות בית המשפט מקבל משנה תוקף, נוכח העובדה שמדובר במתלונן שאינו מיוצג, אשר מחובתו של בית המשפט לדאוג לכך שזכויותיו הדיוניות יישמרו. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 203/20, משפחה).

מתלונן הל"ן על כך שהרשמת לא העבירה לתגובתו נוסח פסיקתה עליה חתמה לבקשת התובעת. בתגובתה לתלונה מסרה הרשמת, כי לגישתה, אין פסול באישור פסיקתה בהתאם לפסק דין שניתן, מבלי לקבל את עמדת המתלונן. הרשמת הוסיפה, כי תחילה הגישה התובעת לחתימתה פסיקתה שלא אושרה על ידה, מאחר שלסכום פסק הדין הוסיפה גם הפרשי ריבית והצמדה, ורק לאחר הגשת פסיקתה מתוקנת, היא אישרה אותה. הנציב קבע, כי במקרה דנן נדחה נוסח פסיקתה ראשון שהגישה התובעת, לאחר שבית המשפט מצא כי היא אינה תואמת את פסק הדין. על הפסיקתה השניה, הכוללת את חיובו של המתלונן בתשלום הסכום שנפסק לתובעת, חתם בית המשפט מבלי שביקש קודם לכן את התייחסותו. בהחלטת הנציב נקבע, כי היה על הרשמת להעביר את נוסח הפסיקתה לעיונו של המתלונן, טרם שחתמה עליה, ואין מדובר בעניין טכני גרידא כפי שסוברת הרשמת. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 157/20, שלום).

על טענת שווא כי פסק דין של בית המשפט העליון נכתב טרם שמיעת כל הצדדים

נדחתה תלונה שהוגשה על בית המשפט העליון בה נטען, כי פסק דין שניתן בעתירה לבג"ץ, נכתב טרם שמיעת כל הצדדים. בירור התלונה העלה, כי טיעונים מפורטים בעתירה הוגשו בכתב ואף נשמעו בעל פה בדיון שארך שלוש שעות. כמו כן, מתום הדיון שקדו שופטי ההרכב על כתיבת פסק הדין בשים לב לדחיפות הנושא ומורכבותו. עם זאת, למחרת היום, סבר ההרכב, כי ראוי לבקש את התייחסות המשיב 1 לעתירה לאפשרות מסוימת שקבלתה עשויה לייתר מתן פסק דין בתיק. לאחר שהמשיב 1 דחה את הצעת בית המשפט, שולבה תגובתו בפסק הדין והוא שוחרר לפרסום. הנציב קבע, כי לא הייתה כל מניעה להכין את טיוטת פסק הדין, שהיה בשל לכתיבה, עוד טרם שניתנה תשובתו של המשיב 1 להצעה שהופנתה אליו מטעם ההרכב אשר דן בתיק, וזאת לאחר שנשמעו בהרחבה טיעוני הצדדים להליך, בכתב ובעל פה (תמצית, מספרנו 188/20, עליון).

קיום פגישה נפרדת עם צד ונטילת טלפון נייד השייך למתלונן במהלך דיון שהתקיים בהיעדרו

מתלונן הל"ן על כך שבית המשפט לענייני משפחה הורה לו לצאת מהאולם כדי שיוכל לנהל שיחה ביחידות עם הצד שכנגד ולשכנעה להסכים לפשרה, וטען כי לאחר צאתו מהאולם נטל השופט לידיו מתיקו טלפון נייד השייך למתלונן, בלי רשותו, וייחס לו הקלטה בטלפון הנייד, שעה שההקלטה בוצעה בפועל על ידי הצד שכנגד או באת כוחה. בהחלטת הנציב נקבע, כי הוא מצא טעם לפגם בעצם קיומה של פגישה נפרדת עם הצד שכנגד, וציין, כי פגישה כזאת עומדת בניגוד לכללי ההליך ההוגן. כן קבע הנציב, כי לא מצא יסוד לטענת המתלונן כי הטלפון נלקח מתיקו ולטענה כי ההקלטה בוצעה על ידי הצד שכנגד, באת כוחה או השופט. עם זאת קבע, כי מרגע שבאת כוח הצד שכנגד הבחינה בטלפון הנייד המונח על שולחנו של המתלונן, היה על השופט

לזמן באופן מידי את המאבטחים, ושלא להורות לבאת כוח הצד שכנגד להעביר לידי את הטלפון ולנסות לעיין בו, בהיעדרו של המתלונן מהאולם. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 622/20, משפחה).

איום בהטלת הוצאות בגין הצגת שאלות "לא רלוונטיות" לעד הפוגעת בזכות לחקור מומחה

מתלונן הלין על כך שבמהלך חקירתו את מומחה בית המשפט הזהירה אותו השופטת, כי על כל שאלה "לא רלוונטית" היא תקנוס אותו ב-5,000 ₪. לדבריו, הוא התכונן לחקירה במשך כחודש ימים, ולאור אזהרת השופטת היה עליו לבחור אילו מבין השאלות לשאול כדי שלא להסתכן בתשלום קנס גבוה. בהחלטתו ציין הנציב, כי מתפקידו של בית המשפט לנהל ולקדם את הדיונים שבפניו באופן יעיל וענייני. בית המשפט אף רשאי, במקרה הצורך, להורות על הטלת הוצאות על מי שמבזבז את זמנו לריק. עם זאת, מצא הנציב טעם לפגם בהחלטתה של השופטת, שניתנה בשלב מוקדם של החקירה, לפיה כל שאלת סרק תחויב בסך של 5,000 ₪ לטובת אוצר המדינה, שכן, ספק אם היה מקום, כלל ועיקר, לסוג מעין זה של "איום" מצידה של השופטת. הנציב סבר כי בכל מקרה, מדובר בסכום גבוה ובלתי סביר של הוצאות, שהיה בו כדי להרתיע את המתלונן מלהמשיך ולחקור את המומחה, ומכאן, שזכותו הלגיטימית של המתלונן לחקור את המומחה עלולה הייתה להיפגע. התלונה נמצאה מוצדקת בנושא זה (מספרנו 436/20, שלום).

תיקון החלטה לאחר שבית המשפט "קם מכסאו"

שופט בית המשפט לענייני משפחה נתן באותו היום שתי גרסאות של אותה החלטה בתביעה כספית שהוגשה נגד המתלוננת, כאשר בגרסה השנייה של ההחלטה הוכפל הסכום שאותו חויבה המתלוננת לשלם לתובע, לפי הגרסה הראשונה של ההחלטה. בהחלטת הנציב נקבע, כי ההחלטה השנייה ניתנה לאחר שבית המשפט כבר "קם מכסאו", ועל כן הדרך היחידה לתקנה הייתה בהתאם להוראות סעיף 81(א) לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984, דבר שלא נעשה. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 909/19, משפחה).

מתלונן הלין על כך שבית המשפט נתן החלטה מהותית בתיק לאחר מתן פסק הדין, ולאחר שבית המשפט "קם מכסאו", וזאת בחלוף המועד הנקוב בחוק לתיקון טעות ותוך פגיעה בזכויותיו הקנייניות ובזכויות צד שלישי. בתגובת השופטת נאמר, כי ההחלטה שניתנה לאחר מתן פסק הדין היא בגדר פסיקתה, מכוח תקנה 198 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984, ולכן לא חלה עליה מגבלת הזמן הקבועה בסעיף 81(א) לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984. הנציב דחה את דברי השופטת וקבע, כי במקרה דנן, לא הוגשה בקשה למתן פסיקתה, וההחלטה שניתנה על ידי בית המשפט

לא כללה את הכותרת "פסיקתה". עוד קבע הנציב, כי גם אם ניתן היה לקבל את דברי השופטת כי מדובר בפסיקתה, הרי שמדובר בפסיקתה שאינה פסיקתה "משקפת" גרידא, אלא בפסיקתה "מבהירה/מתקנת", שהיא בגדר חריג, ולכן לא ניתן לתיתה אגב אורחה ובלי בקשה מפורשת של בעל דין. לבסוף קבע הנציב, כי השופטת לא פעלה מכוח סעיף 81(א) לחוק בתי המשפט, ותיקנה את פסק הדין בחלוף 21 יום מנתינתו, בניגוד לסעיף. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 222/20, משפחה).

מתלוננת טענה, כי בית המשפט לענייני משפחה תיקן החלטה שלא על פי הוראת סעיף 81(א) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984. לטענת המתלוננת, כמה שעות לאחר שההחלטה המקורית עודכנה במערכת נט המשפט, מחק אותה בית המשפט מהמערכת ונתן החלטה מתקנת. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי בהחלטה המקורית נפלה טעות חישוב, וכי כשהבחינה בטעות, לא ניתן היה לתקן את ההחלטה, בשל השבתה במערכת נט המשפט. לדבריה, ההחלטה המתקנת ניתנה למחרת בבוקר, תוך תיקון טעות החישוב, ומאחר שעל פי האינדיקציות במערכת ההחלטה המקורית טרם נצפתה על ידי מי מבעלי הדין. לדבריה, רק עם הגשת התלונה, נודע לה שהמתלוננת הספיקה לצפות בהחלטה המקורית, ואילו ידעה זאת, הרי שהייתה מתקנת את ההחלטה בהתאם להוראת סעיף 81(א) האמור. בהחלטת הנציב נקבע, כי משפורסמה ההחלטה באתר נט המשפט, היא יצאה מחזקתו של בית המשפט. מכאן, שהתיקון במקרה דנן נעשה לאחר שבית המשפט כבר "קם מכסאו". הנציב הוסיף, כי לעניין זה אין רלוונטיות לשאלה, אם מי מבעלי הדין או באי כוחם צפו בפועל בהחלטה שהועלתה לאתר נט המשפט, ודי בכך שבית המשפט עדכן את ההחלטה באתר זה כדי שתיחשב כהחלטה שיצאה מחזקתו. הדרך היחידה, אפוא, לתקן את ההחלטה הייתה לפעול לפי הוראת סעיף 81(א) לחוק בתי המשפט, דבר שלא נעשה. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 675/20, משפחה).

❖ חשש או מראית עין של ניגוד עניינים

בשנת 2020 ניתנו מספר החלטות בתלונות בהן נטען למראית עין של ניגוד עניינים: דחיית טענה למניעות גורפת של שופט מלדון בתיקים שבהם מייצגת הפרקליטות משום שבתו מועסקת שם כעורכת דין

מתלוננת (תנועה מסוימת) טענה, כי על השופט הנילון להצהיר על מניעות גורפת בכל תיק המגיע מאחת הפרקליטות הפליליות בארץ, וזאת משום שבתו היא עורכת דין המועסקת באותה פרקליטות ואף מטפלת ב"תיקי דגל" שלה, ובאופן טבעי תהיה נטייתו של השופט שלא לפסוק לחובתם של מעסיקתה או של מי מחבריה באותה פרקליטות, והוא ייטה לפסוק "אוטומטית" לטובתם של חבריה לעבודה של בתו. התלונה נדחתה. הנציב קבע בהחלטתו, כי אין כל בסיס לטענת המתלוננת. מדובר בטענה מאולצת, ובזיקה מלאכותית שהמתלוננת מבקשת ליצור בין השופט לבין כל תיק המתנהל באותה

פרקליטות, רק משום שבתו של השופט משמשת בה כפרקליטה. עוד ציין הנציב, כי לא ניתן למתוח את רשימת המניעויות של שופט עד כדי אבסורד, כפי שתלונה זו מדגימה. הנציב הוסיף, כי קשה להשתחרר מן הרושם כי תלונה זו מצטרפת לשורה של תלונות קודמות שהגישה המתלוננת לאחרונה, אשר מידת הרצינות העומדת בבסיסן מוטלת בספק רב, ונראה כי כל מטרתן היא לנגח שופטים, העושים את מלאכתם נאמנה, ללא כל בסיס (תמצית, מספרנו 20/350, עליון).

חברות בפייסבוק בין השופט לבין באת כוח הצד שכנגד

מתלונן טען, כי ימים אחדים לפני הדיון בתיק, התברר לו כי באת כוחה של רעייתו היא חברתה של השופטת ברשת החברתית "פייסבוק". כמו כן גילה, לדבריו, כי רואה החשבון אשר מונה כמזכיר מטעם בית המשפט לשם בחינת הנכסים שצברו בני הזוג, הוא חברה של ב"כ האישה בפייסבוק. עוד התגלה לו, כך הוא כותב, כי האישה ובאת כוחה הן חברות בפייסבוק, דבר החושף את רעייתו למידע המפורסם בפייסבוק לעניין חבריה של באת כוחה, לרבות השופטת. בתגובתה לתלונה אישרה השופטת את הדברים אולם ציינה, כי מאחר שאינה משתמשת פעילה בפייסבוק, היא לא היתה מודעת לכך, וכי מיד עם היוודע לה הדבר בעקבות הגשת התלונה, היא מיהרה להסתייע בבתה כדי למחוק את באת כוח האישה מרשימת ה"חברים" בפייסבוק. בהחלטת הנציב נאמר, כי הסוגיה שעניינה חברות של שופט עם עורך דין ברשתות החברתיות נדונה על ידי "הועדה המייעצת לוועדת האתיקה לשופטים לעניין השימוש של שופטים ברשתות חברתיות מקוונות", אשר הגישה למנהל בתי המשפט את המלצותיה בעניין זה בשנת 2013. בדיון וחשבון שהגישה הועדה נאמר, כי שופטים יורשו להצטרף לרשתות חברתיות, אך זאת רק לאחר שילמדו כיצד לקבוע את ההגדרות הפרטיות שלהם, כדי להגביל את יכולתם של עורכי הדין לעקוב אחריהם או להפוך ל"חברים" שלהם ברשת. בדיון וחשבון נאמר, בין היתר, כי:

"הגם שהוועדה אינה ממליצה על מניעת השימוש ברשתות החברתיות, הוועדה סבורה שיש מקום להגביל את החברות של שופטים עם עורכי דין, כך ששופט יאשר חברות רק לעורך דין שממילא אינו מופיע בפניו בשל ההכרות הקיימת ביניהם. הסיבה להגבלה היא שאין ערובה לכך שעורך דין כלשהו, גם אם אינו מופיע כיום בפני השופט, לא יופיע בפניו בעתיד. לגישת הוועדה, במציאות הישראלית, ובהתחשב בכך שישראל היא מדינת שבה מרבית השופטים מגיעים מהמילייה של עורכי הדין, חברות ברשת חברתית עלולה לעורר חשש של פגיעה במראית פני הצדק... בנוסף, נושא זה מעלה את השאלה בדבר חובות הגילוי והבירור שיידרשו כתוצאה מחברות וירטואלית בין שופטים לעורכי דין או בעלי דין."

הנציב סבר כי במקרה דנן, ראוי היה שהשופטת תעבור מראש על רשימת חבריה בפייסבוק ותמחק מאותה רשימה עורכי דין המנהלים בפניה תיקים או כאלה שיש אפשרות שינהלו בפניה תיקים, כדי למנוע פגיעה במראית פני הצדק. בהחלטת הנציב

נקבע, כי העובדה שהשופטת אינה בקיאה, לדבריה, בהגדרות הפייסבוק ואינה משתמשת פעילה באמצעי זה, אינה פוטרת אותה מן החובה ללמוד את הדברים ולעשות בעניין זה את המתחייב מבחינתה. עם זאת הנציב קבע, שלאור העובדה כי "חברות" בפייסבוק אין דינה כדיון היכרות אישית, ולאור הבהרת השופטת כי באת כוח האישה אינה חברה אישית שלה ואינה מוכרת לה באופן אישי, לא נמצא כי במקרה דנן קיים חשש, ובדאי שלא חשש ממשי, למשוא פנים בניהול המשפט (תמצית, מספרנו 20/378, משפחה).

בית המשפט העליון דן בהרכב מורחב של 11 שופטים במספר עתירות שהוגשו בעניין הטלת מלאכת הרכבת הממשלה על חבר כנסת אשר הוגש נגדו כתב אישום בעבירות על טוהר המידות, ובעניין תוקפן של הוראות שונות בהסכם הקואליציוני אשר נחתם בין שתי סיעות בכנסת: סיעת הליכוד וסיעת כחול לבן, ובהן שאלת תוקפה של ההוראה בהסכם לפיה שני חברי הכנסת בוועדה יהיו מתוך הקואליציה (הדיונים שודרו בשידור חי). המתלונן הליון על כך ששלושה מבין חברי ההרכב שדנו בעתירה, ביניהם הנשיאה, הם חברים בוועדה לבחירת שופטים. לטענת המתלונן, מאחר שבית המשפט נדרש לדון גם בהוראות שבהסכם הקואליציוני לגבי הרכבה של הוועדה לבחירת שופטים, היה על שלושת חברי ההרכב האמורים לפסול את עצמם מלעסוק בנושא בשל היותם "בניגוד עניינים חמור". הנציב קבע בהחלטתו, כי מקום שבו נדרש בית המשפט העליון לדון או להחליט בנושא רגיש ומורכב, כדוגמת הרכבה של הוועדה לבחירת שופטים, הדבר אינו מוביל, בהכרח, למסקנה כי מי מבין חברי המותב נגוע בניגוד עניינים. כל מקרה ומקרה ייבחן לגופו ועל פי נסיבותיו המיוחדות. במקרה דנן, לא נמצא כי קיים חשש לניגוד עניינים הנובע מהשתתפותם של השופטים הנילוונים בהרכב. התלונה נדחתה (מספרנו 20/272, עליון).

נדחתה תלונה שהגיש חבר כנסת בעניין שישה מקרים של ניגוד עניינים לכאורה של נשיאת בית המשפט העליון. התלונה התבססה בעיקרה על כתבות שפורסמו בעיתון "מעריב". בהחלטת הנציב נאמר, כי הנציב ער לחשיבות הדיון הציבורי בנושא ניגוד עניינים של שופטי בית המשפט העליון ושל שופטים ורשמים בכלל, וכי יש לברך על החלטת הרשות השופטת להקדים ולפרסם את רשימת המניעויות של השופטים במועד מוקדם יותר, מהלך שיש בו כדי לחזק את אמון הציבור במערכת המשפטית בישראל. יחד עם זאת, הדגיש הנציב, כי הדיון הציבורי בנושא חשוב ורגיש זה חייב להיעשות באופן מקצועי, ענייני ורציני, תוך שמירה על כבודם של השופטים ומבלי להיחפז להסקת מסקנות. בהקשר זה הדגיש הנציב, כי יש לזכור, כי מעורבים בנושא גורמים נוספים, פרט לשופטים, ובהם עורכי דין, קרובי משפחה ומקורבים אחרים לשופטים, אשר נכללים, מסיבות כאלו ואחרות, ברשימת המניעויות שלהם, ואשר גם שמם וכבודם עלולים להיפגע על לא עוול בכפם, או, חלילה, להיות מושא להפעלת לחצים כאלו ואחרים על ידי גורמים בעלי עניין (דבר ההחלטה פורסם בשעתו על ידי אגף הדוברות של משרד המשפטים) (מספרנו 20/375, עליון).

ארגון מסוים, אשר לא היה צד לעתירה נשוא התלונה, הליון על כך שהשופט נתן בעתירה מספר החלטות בעת שהיה נתון בניגוד עניינים. הנציב דחה את התלונה והפנה לסעיף 77א(א) לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984 הקובע אימתי לא ישב השופט בדיון, ולסעיף 77א(א2) לאותו חוק, שעל פיו גם אם קיימת עילת פסלות, רשאי השופט לשבת בדיון אם מפאת דחיפות העניין לא ניתן לקיים את ההליך לפני שופט אחר ועלול להיגרם נזק חמור או עיוות דין אם הוא לא ידון בעניין. במקרה דנן נמצא, כי השופט דן בעתירה מפאת דחיפות העניין ורגישותו, וכי התיק הובא בפניו בהיותו שופט תורן. לאחר שהשופט נתן את ההחלטות בתיק, הוא הכליל את העותרת ברשימת המניעויות שלו, כדי שבעתיד לא יגיעו תיקים הקשורים אליה לדיון בפניו (מספרנו 402/20, עליון).

על חובת הגילוי הנאות במקרים שאינם מגיעים כדי פסלות שופט

שופט בית המשפט העליון דן בעתירה שהוגשה, בין היתר, נגד משרד ממשלתי שבו מועסקת בתו בתפקיד בכיר. שמונה מתוך עשרת הסעדים שהתבקשו בעתירה נגעו ישירות ליחידה הפועלת במשרד שבו מועסקת בתו של השופט. בהחלטתו קבע הנציב, כי אף אם השופט לא היה מודע לקשר שבין בתו ליחידה דנן, ברי שהיה ידוע לו כי בתו מכהנת בתפקיד בכיר במשרד המדובר. חרף העובדה שקשר זה אינו מצדיק את פסלותו של השופט מלדון בעתירה, קבע הנציב, כי מוטב היה לו השופט הודיע אודותיו לצדדים בפתח הדיון. הנציב שב והדגיש את חשיבות אמון הציבור במערכת המשפטית, בתקופה מורכבת זו שבה מערכת המשפט נמצאת תחת זכוכית מגדלת, בכל החלטה ופסיקה, וביתר שאת, עת מדובר בהחלטותיהם של שופטי בית המשפט העליון המהוות נר לרגלי השופטים בערכאות דלמטה (תמצית, מספרנו 329/20, עליון).

פרק 11 | בית משפט לתביעות קטנות

בית המשפט לתביעות קטנות הוסמך לדון בתביעות קטנות המוגשות על רקע סכסוכים אזרחיים, ובהם סכסוכים בנושא צרכנות או מתן שירותים. ההליך בערכאה זו הוא פשוט ולא מצריך ידע משפטי או ייצוג באמצעות עורך דין, וסדרי הדין הנהוגים בו נועדו להגשים תכלית זו ולהביא לסיומה המהיר של המחלוקת.

להלן מספר דוגמאות להחלטות שניתנו בתלונות על בית משפט לתביעות קטנות בשנת 2020:

❖ ייצוג בתביעות קטנות

תובע בתיק הלין על כך שהרשם איפשר למתמחה מטעם אחת הנתבעות (עירייה) לייצג אותה בדיון, וזאת בניגוד לאיסור בחוק על ייצוג בבית משפט לתביעות קטנות. בנוסף, הרשם לא ערך בירור בפתח הדיון לגבי תפקידם של מי שהתייצבו כמייצגים מטעם הנתבעות. הנציב קבע בהחלטתו, כי לצורך מתן ההחלטה בתלונה, אין הוא נדרש להכריע בשאלה, אם המתלונן שאל בפתח הדיון אם למייצגי הנתבעות יש השכלה משפטית, אם לאו, כפי שהוא טוען; אם המתמחה הזדהתה בשמה ובתפקידה, או אם יש לראות בה כמי ש"ייצגה" את הנתבעת בדיון, אם לאו. זאת, מאחר שהיה על הרשם לברר מיוזמתו מהו מעמדם של מי שהתייצבו בפניו מטעם הנתבעות ולתעד זאת בפרוטוקול, וכזאת לא עשה. הנציב העיר, כי לא היה מקום לתת את פסק הדין בתיק על גבי "פתקית", כפי שנעשה כאן. מתכונת זו מיועדת לשם מתן החלטות בעניינים טכניים, להבדיל מהחלטות מהותיות, לא כל שכן פסק דין. בשל משמעותו של פסק דין, אין זה ראוי שיופיע על גבי "פתקית", וודאי לא כאשר הוא משתרע על פני מספר שורות, כולל הנמקה ומתייחס לטענות שהועלו. במתן פסק דין במתכונת כזו, יש כדי להעיב על חשיבותו ומשקלו, וגם כדי להפחית מכבודם של בעלי הדין ובית המשפט. בהערות בדבר בירור יזום מצד בית המשפט של מעמדו של מי שמייצג בדיון בתביעה קטנה ומתן פסק דין ב"פתקית", מוצה בירור התלונה (תמצית, מספרנו 916/19).

לדיון בתביעה של מתלוננת נגד שכנה, בגין נזילה מדירתה, התייצב נציג חברת הביטוח של השכן. המבטחת אינה בעלת דין בתיק ובקשתה להצטרף לתיק נדחתה. למרות זאת, במהלך הדיון שהתקיים בפני הרשמת היא איפשרה לנציג המבטחת, העובד בה כשכיר, לשאת דברים בשמו של הנתבע, ולמעשה לייצגו. בתגובתה לתלונה מסרה הרשמת, כי דבריו של הנציג לגופו של התיק נאמרו כמתן עדות על ידו בנוגע לנזילה ולא כמייצגו של הנתבע, אולם עמדתה נדחתה על ידי הנציב. עיון בפרוטוקול מעלה, כי דברי הנציג

מתפרסים לכל אורך הפרוטוקול ונשזרים בו, בדרך שאינה מאפיינת מתן עדות אלא מתאימה יותר לייצוג של בעל דין. בפרוטוקול גם נרשמו דבריו שהופנו אל המתלוננת, עת היא חקרה את הנתבע ובקשתו, כי הוא זה שיסביר לנתבע את משמעות הפסיקה על דרך הפשרה. התרשמותו של הנציג מן המכלול היתה, כי הנציג נהג במהלך הדיון כמי שמייצג את הנתבע, ולא כמי שאך נקרא למתן עדות כדי להביא בפני בית המשפט את העובדות הרלבנטיות למחלוקת שבין בעלי הדין. במצב דברים זה, היה ראוי כי הרשמת תתייחס בפתח הדיון לעצם נוכחותו של הנציג באולם, ותבהיר, באופן שאינו משתמע לשתי פנים, את מעמדו בהליך זה, היינו: האם מדובר בעד מטעמו של הנתבע, שהתייצב לדיון זה, או עסקינן במי שמייצגו בדיון. כמו כן, ראוי היה שהדבר יהיה מתועד באופן מפורש בפרוטוקול. אם אכן מדובר בעד, אזי לא היה מקום לאפשר לו לשאת דברים או להציג טענות משפטיות בהקשר לתביעה, מטעם הנתבע, והיה ראוי להסתפק בהשמעת עדות עובדתית באשר לנסיבות הנוגעות לנזילה ודרך תיקונה. אין צריך לומר, כי עד במשפט מנוע מלהתערב בדיון, למעט מסירת עדותו בתיק, ואולם מן הפרוטוקול עולה, כי הנציג "השתלט" על ההליך, משל היה מי שמייצג את הנתבע. מדובר בבית המשפט לתביעות קטנות, שלגביו קבע המחוקק הסדר שעניינו שמירה על השיוויון בין בעלי הדין. אין חולק, כי לנציג ניסיון רב בהופעות מטעם המבטחת בבית המשפט לתביעות קטנות. בנסיבות אלה, משהתברר כיצד פעל במהלך הדיון, ללא התערבותה של הרשמת, ראוי היה לשקול אם אין מקום להתיר או לפחות להציע למתלוננת להיות מיוצגת על ידי עורך דין, או על ידי גורם מיומן אחר. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 201/20).

❖ הקפדה על התנהלות דיונים באופן מכבד

במסגרת בירורה של תלונה נמצא כי בפני הרשמת התנהלו במקביל מספר תיקים ובעלי דין נכנסו ויצאו מהאולם. בהחלטה שניתנה נאמר בעניין זה, כי על הרשמת להקפיד על אוירה רצינית ומכבדת באולמה, ושלא לגרום לתחושה שהתיקים מתנהלים בפניה בשיטת "הסרט הנע". חזקה על כל בעל דין, גם בתביעה קטנה, כי הוא מבקש לצאת בתום משפטו בתחושה שזכה להתייחסות ראויה ומכבדת לעניינו. תוצאה כזו קשה להשגה, כאשר צדדים בתיקים שונים נכנסים ויוצאים מהאולם, בה בשעה שבפני הרשמת מתנהל דיון בתיק אחר. היתרון המעשי שרואה הרשמת בשיטת ניהול כזו של תיקים, כפי שהסבירה בתגובתה, אינו יכול לבוא על חשבון ניהולו התקין והסדור של כל תיק ותיק, מבחינת בעלי הדין והנראות של פני הדברים. בכפוף להערה זו, נדחתה התלונה (מספרנו 669/19).

תובעת בתיק הלינה על כי במהלכו של דיון שהתקיים, נהגה השופטת בקוצר רוח, וכבר עם נטילת התיק לידיה העירה למתלוננת שהיא מעוניינת להתעשר על חשבון הנתבעת ומיד איימה בהטלת הוצאות. עוד נטען, כי השופטת לא אפשרה לתובעות

להגיב לראיות שהוצגו מטעם הצד שכנגד. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי ביום הדיון נקבעו לה מספר דיונים בתיקים נוספים, כאשר הזמן שהוקצה לדיון בתיק נשוא התלונה עמד על פחות משלושים דקות. מכאן, שקוצר הרוח הנטען הוא תוצאה של אילוצי מערכת, והעובדה שהתובעות הגישו תביעתן לבית משפט לתביעות קטנות שמתנהל, למרבה הצער, בפחות יעילות מבחינת ניצול הזמן השיפוטי, בין היתר בשים לב לכך שהצדדים כולם אינם מיוצגים ואינם מקצועיים בתחום המשפט. נציג הנתבעת שנכח באולם אישר בתגובתו, כי אכן השופטת הייתה מעט קצרת רוח, אך כמי שנכח בדיונים נוספים אין מדובר במשהו חריג. בהחלטתו, שהסתיימה בהערה לשופטת, ציין הנציג, כי מתפקידו של בית המשפט לקדם את הדיונים המתנהלים בפניו באופן יעיל וענייני, ובפרט כאשר מדובר ביום דיונים עמוס מהרגיל. עם זאת, אין בכך כדי להצדיק חוסר סבלנות מצד בית המשפט כלפי המתדיינים בפניו. על השופט היושב על כס המשפט לנהוג בבעלי הדין באורך רוח, בסבלנות ובמזג שיפוטי. הדברים נכונים ביתר שאת בבית משפט לתביעות קטנות, בו לרבים מהבאים בשעריו זהו המפגש ראשון ויחיד עם מערכת המשפט, ומכאן, כי קיימת חשיבות רבה לכך שבעלי הדין יחוש, כי ניתן להם יומם בבית המשפט, וכי זכויותיהם לא קופחו בשל העומס הקיים בו. במקרה הנדון, התרשם הנציג, כי לא עלה בידי בית המשפט להעניק למתלוננת את התחושה כי נעשה עמה צדק, וזאת בשל חוסר הסבלנות שהופגן כלפי התובעות, וכן בשל הטענה, שלא הוכחה על ידי השופטת, ולפיה לא ניתן לתובעות להגיב לראיות שהציג נציג הנתבעת בדיון (מספרנו 619/19).

❖ שימוש פסול במידע מאת גורם שאינו קשור להליך

מתלונן (תובע) הלין על כך, שבדיון שהתקיים אמרה השופטת כי אינה מבינה מאומה בנושא התביעה (צבעים וגוונים של פחיות צבע), ופנתה בשאלה לקהל באולם, אם מצוי ביניהם איש מקצוע בתחום. מן הספסל האחורי השיב לה אדם צעיר, כי הוא איש מקצוע בתחום והשיב לשאלה והיא נעזרה בתשובתו. השופטת לא התייחסה בתגובתה לתלונה לטענה זו. הנציג קבע בהחלטתו, כי אינו רואה כל סיבה לפקפק בתיאורו של המתלונן לגבי מהלך הדיון באולמה של השופטת ולגבי ההתבטאויות המיוחסות לה, אשר לא הוכחו על ידה. אכן, הדיון בבית המשפט לתביעות קטנות מתייחד בהעדר פורמאליות, ומטרתו לקדם הכרעה יעילה, מהירה וצודקת בתביעה. ואולם, אין זה ראוי כי בית המשפט יאמר, כי הוא אינו מבין דבר בעניינה של התביעה; יפנה לקבלת סיוע מקהל הנוכחים באולם; ואף יעשה שימוש בדברים שנמסרו לו על ידי מי מבין הנוכחים באולם, שאינו בעל דין, אינו עד, ואין לו קשר כלשהו להליך. בהערה זו מוצה בירור התלונה (מספרנו 484/20).

❖ על שאלת ההסכמה להכרעה בדין על פי בדיקת פוליגרף

תובעת בבית המשפט לתביעות קטנות השיבה לשאלת הרשם, אם היא מסכימה

להיבדק בפוליוגרף, כי אינה מבינה בנושא זה והיא מבקשת לבדוק ולהשיב דבר לבית המשפט. למרות זאת, נרשמה בפרוטוקול הצעה מפורטת של בית המשפט להכריע בדין באמצעות בדיקת פוליוגרף שתעבור התובעת. בין היתר נאמר בהצעה, שעל פי הפרוטוקול הצדדים נתנו לה את הסכמתם, וכי מי מבעלי הדין שיחזור בו מהסכמתו ישא בתשלום הוצאות לצד שכנגד. המתלוננת, שנכשלה בבדיקת הפוליוגרף, טענה כי הסכימה להצעת הרשם בשל לחץ שהפעיל עליה וכי הסכמתה לבדיקה לא היתה מדעת ולא ניתנה באופן חופשי ומרצון. הנציב מצא את התלונה מוצדקת, וקבע, כי יש להבין לליבה של המתלוננת, אשר נקלעה, שלא בטובתה, לצומת החלטה לא פשוטה, ובשים לב לכלל הנסיבות, אף ספק אם הייתה לה בחירה חופשית, לנוכח חרב ההוצאות שעמדה מעל לראשה, אם תחזור בה מהסכמתה לבדיקת הפוליוגרף. בנסיבות אלה לא היה מקום להעלות את הצעת בית המשפט, שעה שהמתלוננת אמרה בפירוש כי היא מבקשת להתייעץ ולשקול את הנושא, ובודאי שלא היה מקום לקבוע מעין "קנס" המרחף מעל לראשה במידה שתבקש לחזור בה מהסכמתה (תמצית, מספרנו 20/20).

❖ חשיבות תיעודו בפרוטוקול של הסבר הניתן לצדדים במהלך הדין

לאחר דיון שהתקיים, בהסכמת הצדדים, מחוץ לפרוטוקול, נרשם מפיהם כי הם הגיעו להסכמה לפיה, מבלי להודות באחריות ולצרכי פשרה בלבד ישלמו הנתבעים פיצוי לתובע וההסכמה קיבלה תוקף של פסק דין. בתגובה לתלונה מסרה הרשמת כי היא נתנה לצדדים הסבר לגבי ההצעה שהיא הציעה להם אך דבריה לא נרשמו בפרוטוקול. הנציב העיר בהחלטתו, כי היה על הרשמת לתעד בפרוטוקול את עצם מתן ההסבר, שעל פי דבריה היא נתנה לצדדים, בנוגע להצעה שהיא הציעה להם, קרי, מהם הסיכונים והסיכויים בניהול ההליך והקשיים העומדים בפני כל צד. לתיעוד מסוג זה, ולא רק לתיעוד הצעתו של בית המשפט להכריע בתיק על פי המתווה הקבוע בסעיף 79א(א) לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984, נודעת חשיבות רבה. בנוסף, היה מקום לציין בפרוטוקול, כי הוסבר למתלוננת שלא ניתן לדרוש כפל פיצוי. מדובר בעניינים רלבנטיים למשפט, ובפרט כשמדובר בבעלי דין שאינם מיוצגים. תיעוד כאמור היה גם מונע אי הבנות או ספקות בנושאים אלו בעתיד. למקרא הפרוטוקול ניתן להתרשם, גם אם הדבר אינו נכון עובדתית, כי לא ניתן לצדדים הסבר מניח את הדעת. בהערה זו לרשמת בדבר התיעוד הרצוי בפרוטוקול, מוצה בירור התלונה (מספרנו 71/20). בתלונה אחרת קבע הנציב, כי היה על השופט לתעד בפרוטוקול הדין את עצם מתן ההסבר לגבי החולשות שבתביעה והמשמעות של מתן פסק דין בהסכמה, כפי שמסר בתגובתו. לתיעוד כזה נודעת חשיבות רבה, על מנת לשקף לאשורו את מהלך הדין. תיעוד כזה היה גם מונע, כך יש להניח, אי הבנות או טענות לפיהן לא ניתן לצדדים הסבר כלשהו בנושא זה או כי פסק הדין ניתן מתוך אילוץ. בירור התלונה מוצה (מספרינו 290/20, 424/20).

❖ שימוש במידע הלקוח מתוך תיק אחר

נתבע הלין על כך שבמהלך דיון שהתקיים, עשה הרשם שימוש בהרשאותיו בנט-המשפט ונכנס לתיק אחר שהיה רלבנטי להליך ועיין בפרוטוקול מתוכו (רק עמוד אחד מאותו הפרוטוקול צורף לכתב התביעה), ועל סמך אותו הפרוטוקול אישר טענה מסוימת שהעלה הצד שכנגד. עוד טען אותו נתבע, כי הרשם לא הודיע לצדדים שבכוונתו להיכנס לתיק בנט-המשפט וגם לא ביקש את הסכמתם לכך, אלא ביצע בדיקה עצמאית, ולפיכך התבססו על החומר היא שפיטה על פי ידיעה אישית ולא ידיעה שיפוטית. בהחלטה נקבע, כי משסבר הרשם כי יש צורך לבדוק את אותה טענה שהועלתה, וזאת בשל המחלוקת שהתגלעה בין הצדדים בעניין זה ממש, ומשלא היה בפניו בעת הדיון העמוד הרלבנטי לפרוטוקול הדיון בתיק האחר, לא נפל פגם בכך שהוא עיין בפרוטוקול מתוך אותו התיק. יחד עם זאת, וכפי שגם הרשם ציין בתגובתו, מן הראוי היה לתעד פעולה זו, שנעשתה בידיעת הצדדים ובהסכמתו של התובע, במפורש בפרוטוקול, על מנת שהוא ישקף במדויק ובזמן אמת את מה שנעשה בעניין זה. בכפוף להערה זו, נדחתה התלונה (מספרנו 388/20).

ליקויים בדרך ניהול המשפט

בתביעה כספית שהוגשה נגד המתלונן בגין התנגשות בין כלי רכב, טען הנתבע כי הקבלה מהמוסך, שבו כביכול תוקן הרכב הנפגע ואשר צורפה לכתב התביעה, היא פיקטיבית וכי המוסך ששמו מופיע על גב הקבלה כלל לא קיים בכתובת כפי שרשום שם. הדיון הופסק והשופטת הורתה לשני הצדדים לנסוע למוסך שם תוקן הרכב ושם ניתן המסמך שלגביו טוען המתלונן שהוא פיקטיבי. מאוחר יותר באותו היום התייצבו באולם התובעת וכן זוגה, ובפרוטוקול נרשם שהם הציגו לבית המשפט מסמכים וכי המתלונן היה עמם. בפסק דין מנומק שניתן באותו יום (בהעדר הצדדים), נקבע כי על הנתבעים לשלם לתובעת את סכום התביעה ובנוסף על המתלונן בלבד לשלם הוצאות בסך 1,000 ₪ לתובעת ולבן זוגה. בקשה שהגיש המתלונן לבטל את פסק הדין, שבה שב וציין כי המוסך המופיע על גבי הקבלה שצורפה לכתב התביעה לא קיים, וכי ביום הדיון הוא נסע בעקבות התובעת למוסך אחר, תחת שם אחר וכי הנזק המוגזם שנתבע אינו שייך לו, נדחתה. השופטת הסבירה בתגובתה לתלונה, כי החלטתה על כך שהצדדים יגיעו למוסך, שלגביו טען המתלונן כי אינו קיים, נועדה לייעל את הדיון וכדי "לקבל קבלה מקורית לתיקון שנעשה על ידי המוסך ברכב התובעת שלגביה טען הנתבע שהיא מזויפת". דא עקא, שתכלית זו לא הושגה בסופו של יום, שכן התובעת, בשובה מהמוסך, הציגה את אותה קבלה שבמחלוקת (בתוספת שם וחתומה בכתב יד, ותו לא). על כך יש להוסיף, כי המתלונן לא נשמע בשונו מאותה נסיעה, כפי שהיה ראוי לעשות, כשם שהתובעת אמרה את דברה לאחר הנסיעה, מה גם שהדיון, באופן פורמלי, לא הסתיים, ולא עמדה בפני השופטת תמונה שלמה ומדויקת לגבי מה שארע בביקור. על כל אלו יש להוסיף את דברי השופטת, לפיהם לא היה כל מקום וצורך משפטי בביקורם של

הצדדים במוסך, והסיבה היחידה למתן ההחלטה בעניין הביקור נעוצה באופן התנהלותם של המתלונן ואשתו, שכן מהרגע הראשון היא נתנה אמון מלא בגרסת התובעת. אם כך הם פני הדברים, מתעוררת השאלה, על שום מה הוטרחו הצדדים (לא כל שכן המתלונן ורעייתו, שהם מבוגרים בני 81 שנים) לנסוע למוסך? והאם משום שהשניים הביעו חוסר אמון וזלזול בצד שכנגד בעניין קיומו של המוסך, הייתה אכן הצדקה לאותה נסיעה?

הנציב ציין, כי התנהלות זו של בית המשפט, קרי, מתן החלטה להפסיק את הדיון על מנת שהצדדים יגיעו למוסך, שבו תוקן, לכאורה, הרכב ונמסרה הקבלה שבמחלוקת; קבלת דברי התובעת כלשונם בשובה מאותה נסיעה, בשעה שהמתלונן לא קיבל את הזכות לומר את דברו עם שובו, למרות שטרם הסתיים המשפט; והכל בצירוף נסיעה של שני הצדדים, שספק אם היה בה כדי להועיל, כל אלו הם היבטים בעייתיים, לכאורה, בדרך ניהול המשפט. הנציב הדגיש, כי ככל שסברה השופטת, תוך כדי ניהול הדיון, כי יש תועלת מעשית בנסיעת הצדדים למוסך, היה עליה להשלים את הביורור בעניין הזה, על ידי המתנה למתלונן ושמיעת הדברים שיש גם בפיו לומר, כפי ששמעה לפני כן את התובעת. בנוסף, היה על השופטת לבאר מדוע, חרף החזרה מהביקור עם אותה קבלה שהוצאה על שם מוסך אחר, היא בכל זאת קיבלה את גרסתה של התובעת ומצאה לנכון לחייב את המתלונן. אין בכך כדי לומר, כי המתלונן אינו חייב בתשלום עבור תיקון שבוצע ברכבה של התובעת (במוסך כלשהו); כי לתובעת לא נגרם נזק; שהנזק שנגרם לרכב אינו משתקף במה שנרשם בקבלה; או שהשופטת שגתה במסקנתה לחייב את המתלונן. עניינים אלו מסורים לשיקול דעתו של בית המשפט. כל שנאמר הוא, כי היה ליקוי בדרך ניהול המשפט בנוגע לעצם הצורך בנסיעה למוסך (בעטייה חייב המתלונן בתשלום נוסף), ובנוגע לסירוב בית המשפט לשמוע את המתלונן עם שובו מאותה נסיעה, כפי שנשמעה התובעת. בגין אלו נקבע שהתלונה מוצדקת (מספרנו 361/20).

בני זוג, שרכשו פסנתר חשמלי משומש, ביקשו לבטל את העיסקה מחמת פגם בפסנתר. בפסק הדין נקבע כי לאור הסכמת הצדדים, החזרת הפסנתר לידי הנתבעת כנגד החזרת הסכום לידי התובעים תעשה עוד באותו היום. בהמשך, נרשם בפרוטוקול הדיון, כי נעשתה הפסקה ולאחריה התייצבו התובעים בלבד, והודיעו כי נציג הנתבעת מסכים לבצע את החזרת הפסנתר רק בשעות הערב ובביתו, ואילו הם מתגוררים הרחק משם. בהחלטה שניתנה נקבע, כי על התובעים להשיב את הפסנתר אל בית הנתבעת עד השעה שבה נקב השופט, וכי באותו המעמד הנתבעת תחזיר להם את הכסף. אם תסרב הנתבעת לקבל את הפסנתר, בניגוד להחלטתו, יהיו רשאים התובעים להגיש בקשה מתאימה להוצאות ולמקום ומועד החזרת הפסנתר. ההחלטה ניתנה במעמד התובעים בלבד, לאחר שנציג הנתבעת בחר לעזוב את בית המשפט. מאוחר יותר באותו היום הגיש נציג הנתבעת לבית המשפט "בקשה בהולה", שבה טען, כי מאחר שאין באפשרותו לבצע את החזרת הפסנתר והתשלום עד השעה שקבע השופט, ועם כל ההבנה למצבם, הוא מבקש לבטל את ההחלטה שניתנה בהעדרו, ולהורות לתובעים להגיע אליו בשעה 20:00, לשם ביצוע החזר והתשלום. בהחלטה שניתנה בבקשה זו

נאמר, כי לא היה מנוס ממתן החלטה שלא במעמד נציג הנתבעת, משהוא בחר לעזוב את בית המשפט לאחר שהודיע לתובעים שיהיה עליהם להמתין עד לשעות הערב לשם מימוש פסק הדין. דבריו של נציג הנתבעת הם בלתי סבירים בעליל ומשום כך נתן את ההחלטה במעמד צד אחד, והיא עומדת בעינה. לטענת נציג הנתבעת (המתלונן), לא היה זה בסמכותו של השופט לנהל דיון בהעדרו ולשנות את פסק הדין שנתן, מבלי ליתן לו הזדמנות להתגונן ותוך התעלמות וזלזול מוחלט מזמנו. עוד נטען, כי השופט הכריח אותו, הלכה למעשה, בהחלטה שנתן לאחר פסק הדין, לשהות בביתו עד לשעה שבה נקב, למרות שהוא היה זמין טלפונית, וניתן היה לשמוע את עמדתו. מיד עם היוודע לו דבר ההחלטה הנוספת, התקשר המתלונן למזכירות בית המשפט ושלח הודעה בהולה לשופט, ולאחר זמן קצר נמסר לו כי ההחלטה בעינה עומדת. אשר לפסק הדין קבע הנציב בהחלטתו, כי היה מקום, מלכתחילה, לקבוע בפסק הדין מועד ושעה מדוייקים יותר לביצועו של הפסק, שכן הפסנתר היה ברשות התובעים באותו שלב והיה ברור כי הם מבקשים להחזירו במועד המוקדם ביותר. מתגובתם של התובעים לתלונה עולה, כי שאלת העיתוי אכן התעוררה במהלך הדיון, לאור האילווצים שעמדו בפניהם, אולם לא הייתה לכך התייחסות מספקת בפסק הדין, וחבל. בנסיבות אלה, ולמרות רגישותו של השופט למצוקתם של התובעים וההבנה לרצונו להקל עליהם, לא היה מקום ליתן החלטה בהעדר המתלונן, תוך קביעה חדשה בנוגע לשעת ביצוע פסק הדין, מעבר למה שנאמר בו. עם מתן פסק הדין על ידי השופט הסתיים ההליך, ובשלב זה רשאי היה המתלונן להמשיך בשגרת יומו, מבלי שיחשב כמי שהפר את פסק הדין ומבלי לחשוש שמא תינתן, זמן מה לאחר מכן, החלטה המשנה, במידה זו או אחרת את תוכנו של פסק הדין, וכל זאת מבלי לשמוע את עמדתו. עוד ציין הנציב, כי אין בידו לקבל את הגישה לפיה היה מקום ליתן החלטה במעמד צד אחד, המשנה את פסק הדין, רק משום שדרישתו של הצד האחר נראית לשופט "בלתי סבירה בעליל". בנסיבות שנוצרו, ובדומה לכל מקרה אחר שבו מתעוררת בעיה עם ביצוע פסק הדין, היה על התובעים להגיש בקשה מתאימה לבית המשפט, כשאז הייתה ניתנת החלטה, אך זאת שלא במעמד צד אחד ולפני קבלת עמדתו של המתלונן, בכתב או בעל פה. אכן, איתורו של המתלונן היה כרוך בטרחה מסויימת אך הדבר לא היה בלתי אפשרי, בהינתן העובדה כי התובעים יצרו עימו קשר כדי להודיע לו על דבר ההחלטה. בהערות אלו מוצה בירור התלונה (מספרנו 924/19).

למתן פסק דין בתביעה קטנה בשעה שלא היה קיים בתיק תיעוד של דיון שהתקיים ואיום בדבר הטלת הוצאות גבוהות אם לא ישולם סכום התביעה - ראו בפרק 8 (תמצית, מספרנו 414/20).

להתבטאות בלתי ראויה בפסק דין שניתן על ידי בית משפט לתביעות קטנות ולאמירה פוגענית של שופטת על טיבן של חוות דעת שהגיש מתלונן (שמאי מומחה) - ראו בפרק 8 (תמצית, מספרנו 856/19; מספרנו 594/20).

פרק 12 | בתי הדין הרבניים

בתי הדין הרבניים מופקדים על השיפוט בענייני נישואין וגירושין של יהודים, תושבי ישראל או אזרחיה. מדובר בסמכות ייחודית. בנוסף, בתביעה בעניין גירושין, לבית דין רבני סמכות נגרת לדון בכל עניין הקשור לתביעה ככל שלא נפתח בו הליך בבית המשפט לענייני משפחה.

בשנת 2020, בוררו 17 תלונות על דיני בית הדין הרבני הגדול: 11 תלונות נדחו על הסף; 3 תלונות נדחו לאחר בירור; ו-3 תלונות נמצאו מוצדקות.

החלטות בתלונות על בית הדין הרבני הגדול

❖ התבטאות לא ראוייה של דיין בבית הדין הרבני הגדול

בירורה של התלונה העלה שדיין בבית הדין הרבני הגדול, אשר משמש גם כרב ראשי לישראל התבטא בפומבי באורח בוטה וגזעני כלפי ציבור העולים ממדינות חבר העמים. הדיין השתלח בציבור העולים, הטיל ספק ביהדותם והנחה את הדיינים העוסקים בגיור, שלא לעסוק בגיור בתפוצות, וכן שלא להכיר בגיורם של אלו אשר עברו גיור בבתי הדין הממלכתיים לגיור.

בהחלטתו הדגיש הנציב כי מדובר בדיין אשר מכהן בבית הדין הרבני הגדול, וזאת בנוסף לכהונתו כרב ראשי לישראל, ולפיכך סמכות הביקורת על התבטאויותיו נתונה לנציבות. ואין ספק, כי האמירות המיוחסות לדיין הן בניגוד גמור לאמור בסעיף 18 לכללי אתיקה לדיינים, התשס"ח-2008 הקובע, כי "דיין ימנע מהביע בפומבי דעה בעניין שאינו משפטי בעיקרו והשנוי במחלוקת ציבורית".

אין זו הפעם הראשונה בה התבטא הדיין בצורה שאינה הולמת דיין בבית הדין הרבני, אולם, כל אימת שמועלית תלונה על התבטאות חריגה, ממחר הדיין להדגיש כי ההתבטאות נאמרה בכובעו כרב ראשי לישראל, ולא כדיין בבית הדין הרבני.

הנציב הביא בהחלטתו מדברי הנציב לשעבר, כב' השופט אליעזר גולדברג, כי "דיין (כמוהו שופט), המערב עצמו בחיים הפוליטיים, לא רק שהוא פוגע בדימוי של מערכת השיפוט בעיני הציבור כמערכת בלתי תלויה, אלא שהוא גם פוגע בעקרון היסוד של הפרדת הרשויות בין הרשות השופטת ליתר רשויות המדינה", והוא הדין בכל פעילות שניחוח פוליטי או מפלגתי נכרך בה ואשר מצויה במחלוקת ציבורית.

הנציב הוסיף עוד, כי הטענה בדבר "כובעו הכפול" של הדיין הועלתה על ידו בשנת 2017, עת נבחנה תלונה לפיה הדיין, אשר כיהן באותה שנה כנשיא בית הדין הרבני הגדול, התבטא באופן שאינו ראוי ובעל גוון פוליטי (תלונה בתיק מס' 301/17). גם

בתגובתו לתלונה היא ניסה הדיין לטעון, כי התערבותו למען בחירת רב העיר, נעשתה : "בתוקף תפקידו כרב ראשי לישראל והראשון לציון", וכי "הדבר מצוי בגדרי סמכות הטבועה של הרב הראשי לישראל". אולם בהחלטת הנציב משנת 2017, נדחה מכל וכל הסברו זה של הדיין, ונקבע, בין היתר, כי "מדובר בהתערבות גלויה בהליך בחירה, בפעולות שתדלנות ובפעילות אקטיבית פסולה למען בחירתו של מועמד לכהונת רב עיר. פעילות זו חרגה מן המקובל גם בהתחשב ב'כובעו הכפול' של הדיין.

לא זו בלבד, אלא כבר בשנת 2015 הגישה התנועה למען איכות השלטון בישראל עתירה נגד הדיין, לוועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-20. כב' השופט סלים ג'ובראן, בכהנו כיושב ראש ועדת הבחירות המרכזית, דחה את טענת "שני הכובעים" של הדיין, והביא מדברי כב' השופט ברק כי: "כשם ששופט אסור בפעילות פוליטית בכלל ומתן עצות פוליטיות לגופים פוליטיים בפרט, כך גם הדיין אסור בכך. פעילות פוליטית של דיין פוגעת באמון הציבור בדיינות, אך לא רק בה, היא פוגעת באמון הציבור ברשות השופטת כולה, שהדיינות היא חלק ממנה".

דהיינו הן בשנת 2015, (בהחלטת כב' השופט סלים ג'ובראן), והן בשנת 2017 (בהחלטת הנציב דאז) נקבע כי גם רב אשר חובש שני כובעים, כובע הרבנות וכובע הדיינות, חלים עליו כל הסייגים הנוגעים לשופט ודיין, ואין הוא יכול "להסתתר", תחת האצטלה של כהונתו גם בתפקיד רבני. דיין, המערב עצמו בחיים הפוליטיים, לא רק שהוא פוגע בדימויה של מערכת השיפוט בעיני הציבור כמערכת בלתי תלויה, אלא שהוא גם פוגע בעקרונות היסוד של הפרדת הרשויות בין הרשות השופטת ליתר רשויות המדינה. נראה בעליל, כי התבטאויותיו הפוגעניות והפוליטיות של הדיין כלפי ציבור העולים מכוח חוק השבות, הן מיותרות ובלתי ראויות בלשון המעטה, והיות שהדברים נאמרו על ידי מי שהוא דיין, יש בהם כדי לכרסם באמון הציבור בנייטרליות של מערכת בתי הדין, המהווה חלק בלתי נפרד ממערכת המשפט הישראלית.

הנציב קבע, כי לאור העובדה שמדובר בתלונות חוזרות על אותו נושא, כאשר הדיין אינו מפנים את הכשלים שנפלו בהתנהלותו, לא ניתן להסתפק בקביעה כי מדובר בתלונה מוצדקת והמליץ בפני השר לענייני דתות להעמיד את הדיין לדין משמעתי בגין התבטאויותיו החוזרות ונשנות בנושאים בעלי נופך וגוון פוליטי, אשר נמצאים בלבה של מחלוקת ציבורית (מספרנו 16/20, רבני).

❖ התבטאות נוספת חריגה של הדיין

בתלונה נוספת שהתקבלה על אותו דיין אשר מכהן גם כרב ראשי, העביר המתלונן קישור לכתבה שפורסמה באתר האינטרנט "כיכר השבת", ובה ניתן לשמוע את נאומו של הדיין, אשר תקף בחריפות את שופטי בית משפט העליון; הצהיר כי לא ימלא אחר הנחיות בית משפט העליון; ובמהלך נאומו תקף הדיין את התנועה הרפורמית במילים קשות ביותר. וזאת, למרות העובדה שאך חודשים ספורים קודם לכן, ניתנה המלצה לשר לענייני דתות דאז, מר יצחק וקנין, להעמיד את הדיין לדין משמעתי בגין התבטאויותיו,

אולם בפועל הדיין לא הועמד לדין משמעתי.

הנציב קבע, כי למרות שאך לפני מספר חודשים, ניתנה החלטה בתלונה שהוגשה בעקבות התבטאויות שנויות במחלוקת של הדיין, והנה אנו מתכנסים, שוב, לדון במוצא פיו, כאשר הפעם הגדיל הדיין לעשות עת תקף את בית המשפט העליון בישראל. לפיכך, ייאמר בלשון ברורה וחד משמעית, כי גם כאשר דיין נושא בתפקיד נוסף, אין הדבר פוטר אותו מהחובות החלות על כל דיין ושופט בישראל, וגם בפעילותו הנוספת עליו להקפיד על התנהלות ראויה ומתאימה לבעל כהונה שיפוטית, ובפרט כאשר מדובר בדיין בבית הדין הרבני הגדול, אשר משמש גם כראשון לציון והרב הראשי לישראל.

לאור העובדה כי מדובר בדיין, אשר למרות כל הקביעות, הן של בית המשפט העליון, והן של נציבי תלונות הציבור על שופטים, אינו מפנים את אשר הוחלט בעניינו, ופעם אחר פעם הוא הולך ומחריף את התבטאויותיו, ומוסיף להצהיר, כי החלטות וקביעות של בית המשפט העליון, לא יכובדו על ידו, לא ניתן להסתפק בקביעה כי מדובר בתלונה מוצדקת, אלא לעשות שימוש בהוראות סעיף 22 (ה) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב 2002. בהתאם לכך, המליץ הנציב כי הוועדה לבחירת דיינים תתכנס בהקדם, ותחליט האם הדיין ראוי להמשיך בתפקידו כדיין בבית הדין הרבני הגדול (תמצית, מספרנו 445/20, רבני).

❖ פרסום פסק דין החתום על ידי דיין אשר היה מורדם ומונשם עקב מחלת הקורונה

בחודש מאי 2020 ניתן פסק דין החתום על ידי שלושה דייני בית הדין הרבני הגדול וזאת למרות העובדה שבאותה עת, אחד הדיינים שכב בבית החולים, במשך כחודשיים כשהוא מורדם ומונשם, עקב הידבקותו בנגיף הקורונה. לדברי המתלוננת, לאחר שהיא הביעה את תמיהתה לגבי חתימתו של הדיין החולה, בפני גורמים בהנהלת בתי הדין הרבניים, היא קיבלה "החלטה-הבהרה", בה נכתב כי בשולי פסק הדין הוספה "הבהרה" לפיה: "המסקנה המשפטית של פסק דין זה הוסכמה ... כבר לפני למעלה מחודשיים בתחילת חודש מרץ".

בהחלטתו קבע הנציב, כי אין חולק על כך שבמועד אשר בו נחתם פסק הדין סופית, היה הדיין מצוי בתרדמת ולכן נבצר ממנו לחתום עליו. אמנם, הנציב לא מצא לחלוק על דברי הדיינים, כי המסקנה המשפטית של פסק הדין התקבלה פה אחד, כאשר החלק ההלכתי בלבד הוא אשר לא עמד בפני הדיין החולה. חרף זאת, העיר הנציב כי ניסיון העבר מלמד שלא אחת קורה, שאין זהות בין ההכרעה המשפטית שהתגבשה על דעת דיין זה או אחר בתום הדיונים – תוך כדי חילופי הדעות עם כל חברי ההרכב – לבין פסק הדין שנחתם, בסופו של יום, על ידו לאחר בחינת כלל הראיות בתיק, ועיון בעמדות יתר חברי ההרכב. לא אחת מתברר, ובעיקר אמורים הדברים בתיקים סבוכים ומורכבים המעוררים קושי משפטי והלכתי, כי דיין שינה את דעתו באשר למסקנת פסק הדין, טרם חתימתו על הנוסח המלא והסופי של המסמך. בעיקר נכונים הדברים נוכח העובדה

שבתיק זה, עמדת ההלכה נוגדת, ככל הנראה, את המסקנה המשפטית שהתגבשה, ולכן אין לשלול את האפשרות, כי דעתו של הדיין הייתה יכולה להשתנות במהלך כתיבת פסק הדין הסופי, ולאחר עיון בנימוקיהם של יתר חברי ההרכב.

הנציב הדגיש, כי הוא אינו חולק על כך שכב' הדיינים חרגו מלשון התקנות, אך ורק בשל רצונם הכן למנוע עינוי דין למי מבין הצדדים, שעה שהמחלוקת ביניהם נדונה מתחילתה - פעמיים. יחד עם זאת, ועם כל ההבנה לכוונותיהם הטובות של הדיינים לא ניתן להתעלם מהעובדה כי בית הדין הוציא מלפניו פסק דין כאשר חלק ניכר ממנו לא עמד בפני דיון שחיתתו מתנוססת עליו (תמצית, מספרנו 324/20, רבני גדול).

החלטות בתלונות על בית הדין הרבני האזורי

במהלך שנת 2020 נבחנו 58 תלונות על דייני בתי הדין הרבניים האזוריים: 25 תלונות נדחו לאחר בירור; 22 תלונות נדחו על הסף; ב-4 תלונות הופסק הבירור לאחר שהמתלונן חזו בו מתלונתו או עניין התלונה בא על תיקונו; 4 תלונות הסתיימו בהערה לדיין; ו-3 תלונות נמצאו מוצדקות.

להלן מקבץ החלטות שניתנו בתלונות על בתי הדין הרבניים האזוריים:

המלצה על הפסקת כהונה לאלתר של דיין אשר פעל בניגוד עניינים חמור

בחינות ההסמכה של מועמדים לדיינות וכן בדיקתן נעשים על ידי דיינים מכהנים או דיינים שפרשו לגמלאות, אשר עמם מתקשרת הרבנות הראשית לישראל במסגרת מכרז. כל עורך ובודק (להלן: בעל התפקיד) חתום על הסכם הכולל, בין היתר, הוראות לעניין איסור הימצאות בעל התפקיד בניגוד עניינים, לרבות סעיף המנחה את בעל התפקיד כיצד לפעול בנסיבות שבהן מתעורר חשש לניגוד עניינים.

על אף ההתחייבות הנ"ל, בירור התלונה העלה כי דיין, אשר משמש כעורך וכבודק בחינות הסמכה לדיינות זה מספר שנים: "היה שותף, לכאורה, לעריכת בחינה לדיינות שאליה ניגש בנו והוא גם שבדק, לכאורה, את מחברת הבחינה של בנו לצד בודק נוסף".

הנציב הדגיש, כי דברי הדיין בתגובתו לפיהם, בנו הוא "אדם עצמאי ובעל משפחה, יש לו את העיסוקים האישיים שלו" והוא לא הודיע לו על כך שהוא נבחן, תמוהים ואינם מתיישבים עם הסברו לכך שהבן לומד לבחינות הדיינות, מזה כחמש שנים, באופן עצמאי. כאשר דיין יודע שבנו, במשך שנים כה רבות, לומד לבחינות דיינות, חובה עליו להודיע על כך לגורמי הרבנות, על מנת שלא יוצר מצב שבו הבן ייבחן במבחן שאביו ניסח, או שהאב יבדוק מחברת מבחן של בנו. למצער, היה על הדיין לברר עם בנו, מבעוד מועד, את מועדי הבחינות אליהן נרשם, ולהימנע מכל טיפול או בדיקת מחברות בחינה, במועדים אלו.

הנציב הביע את תמיהתו, כיצד הדיין, כאשר שלח את תגובתו הראשונה לתלונה, טען כי כלל לא ידע שבנו נרשם למבחן, או שהוא אמור להיבחן, כאשר כבר מספר שבועות קודם לכן, נודע לו על קיומה של התמונה בה הוא צולם, כשהוא משוחח עם בנו, בעת

הפסקה במהלך הבחינות.

הדבר חמור שבעתיים, כאשר הדיין מסר, כי לאחר שנודע לו שבנו אכן השתתף במבחן אותו בדק, הוא התלבט האם להודיע לרבנות על דבר העובדה שהוא בדק את מחברת המבחן של בנו, ובסופו של דבר, החליט שלא להודיע על כך לאיש, ובפועל הסתיר מהרבנות את העובדה שהוא בדק את מחברת המבחן של בנו. הדבר מטיל צל כבד על כושרו של הדיין לכהן בתפקידו, ועל שיקוליו בעת שהוא מצוי בניגוד עניינים כה חריף. בשולי ההחלטה הוסיף הנציב, כי אם יחליט בעתיד בנו של הדיין להגיש מועמדות לכהן כדיין בבית דין רבני, מן הראוי שהחלטה זו תובא בפני הוועדה לבחירת דיינים.

בהתאם להוראות סעיף 22 (ה) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002, המליץ הנציב לוועדה לבחירת דיינים לסיים את כהונתו של הדיין לאלתר (תמצית, מספרנו 813/19, רבני).

❖ עיכוב במתן החלטה, ורישום חסר בפרוטוקול דיון

המתלוננת הלינה, כי פרוטוקול הדיון אינו משקף את אשר אירע בדיון, וכי ההחלטה בבקשתה לדחיית מועד דיון נשלחה אליה ביום הדיון עצמו, כשבועיים לאחר הגשת הבקשה.

הנציב ציין בהחלטתו כי לא ברור מדוע נדרש לבית הדין פרק זמן של כשבועיים, לשם מתן החלטה בבקשה לדחיית מועד דיון, בייחוד כאשר מדובר בבקשה פשוטה יחסית. אין צריך לומר, כי מתן החלטה, שעות ספורות לפני מועד הדיון, מעקר את הבקשה מתוכנה.

ומכאן לטענת המתלוננת כי פרוטוקול הדיון אינו משקף את ההתרחשויות באולם. המתלוננת מתארת בתלונתה אירועים על סף האלימות שהתרחשו במהלך הדיון, כאשר לטענתה בא כוח הבעל צעק עליה "ללא כל שליטה, תוך שהוא צועד לעברה, מנופף בידיו בצורה מאיימת, פניו אדומים מכעס וגופו רועד בחוסר שליטה תוך שכל העת הוא צועק עליה שהיא שקרנית". מנגד, טוען ב"כ הבעל כי במהלך הדיון המתלוננת היא זו שצעקה עליו, ונופפה בידיה כלפיו. עוד הוא טוען, כי המתלוננת עזבה את הספסל המיועד לעורכי הדין והתקרבה אל הדיינים, תוך שהיא מרימה את קולה עליהם באופן בוטה, מזלזל ומאיים.

הנציב קבע, כי מעיון בטענותיהם של באי כוח הצדדים עולה, לכאורה, כי במהלך הדיון התרחשו אירועים יוצאי דופן, שכללו צעקות ונפנופי ידיים של מייצג אחד כלפי חברו, ויש לתמוה מדוע אירועים כה חמורים לא מצאו את ביטויים בפרוטוקול הדיון. לדעת הנציב, לא ניתן להסתפק, בנסיבות מעין אלה, ולכתוב בפרוטוקול כי: "ב"כ מתנצחים"; "הצדדים מתנצחים"; "בית הדין מבקש מהצדדים לצאת". נראה בבירור כי מדובר היה בדיון סוער, בו הצדדים ובאי כוחם הרימו את קולם איש כלפי רעהו ונופפו בידיהם, דבר שיכול היה להביא, חלילה, אף לאלימות פיזית, ויש להצר על כך שפרוטוקול הדיון לא שיקף את התנהלות הדיון, ואת ההתרחשויות החריגות הללו (מספרנו 934/19, רבני).

❖ התמשכות הליכים ואי מתן החלטה

בית הדין הרבני הגדול, אשר דן בערעורים שהגישו הצדדים על פסק הדין של בית הדין האזורי, קבע בהחלטתו מחודש ספטמבר 2017, כי יש להחזיר את התיק לבית הדין הרבני האזורי על מנת "שיבחן את טענת האישה שיש לחייב את הבעל לשלם את הכתובה בתשלום אחד".

לאחר קביעה זו של בית הדין הרבני הגדול, פנתה המתלוננת לבית הדין האזורי וביקשה שיפעלו על פי הוראת ביה"ד הרבני הגדול, אולם למרות עשר תזכורות בכתב שהגישה, לא נערך דיון בעניינה ולא ניתנה החלטה.

הנציב הדגיש בהחלטתו, כי כל בעל דין זכאי לכך שבקשותיו לבית הדין ייענו בהקדם, ותינתן החלטה בתוך פרק זמן סביר. לפיכך, אין בעצם העובדה שההרכב הקודם, אשר דן בתיק, "פורק", כדי להצדיק עיכוב כה ממושך בטיפול בבקשות המתלוננת. הלכה למעשה, נאלצה המתלוננת להמתין תקופה של למעלה משנתיים ימים, עד למתן החלטה בבקשותיה. אין צריך לומר, כי העדר התייחסות מצד דייני בית הדין למצוקותיו של בעל דין, הנדרש לשירותיו, גורם לתחושת חוסר אונים, והדבר אינו תורם להגברת אמון הציבור במערכת בתי הדין. לפיכך, מחוייב כל היושב על מדין לעשות כל מאמץ להימנע מלהגיע למצב דברים בלתי רצוי זה (מספרנו: 922/19, רבני).

❖ התמשכות הליכים ואי פיקוח על מילוי הנחיות בית הדין

המתלונן ואשתו לשעבר התגרשו זמ"ז בשנת 2014, ומאז הכריע בית הדין במחלוקות בין הצדדים למעט בשאלת "חלוקת הרכוש". לטענת המתלונן, כבר לפני שנתיים הוגש דו"ח בנושא הרכוש על ידי מומחה שמונה מטעם בית הדין, אולם בית הדין החליט למנות מומחה חדש, אשר עד למועד הגשת התלונה, לא הגיש את הדו"ח.

בירור התלונה העלה, כי "האשמה" להתמשכות ההליכים רובצת לפתחו של המומחה השני, אשר במשך חודשים רבים התעלם מהחלטות בית הדין.

הנציב קבע, עם זאת, כי כל בעל דין זכאי לכך שבקשותיו ופניותיו לבית הדין ייענו בהקדם, ותינתן החלטה בתוך פרק זמן סביר. לפיכך, אין בעצם העובדה שבית הדין נתן 5 החלטות המופנות אל המומחה השני, כדי להצדיק עיכוב כה ממושך בטיפול בשאלת חלוקת רכוש של בני הזוג. היושב על מדין חייב לעשות כל מאמץ כדי להימנע מלהגיע למצב דברים בלתי רצוי בו מתעלם מומחה שמונה מהחלטות בית הדין. בידי הדיינים כלים רבים ואמצעים שניתן להפעיל כלפי בעלי דין ומומחים חיצוניים שאינם פועלים בהתאם להנחיות בית הדין. כאשר עולה חשש כי בעלי דין מתחמקים מלמלא אחר הוראות בית הדין, או מנסים לחבל בהליכים המתנהלים, מן הראוי שיובהר להם היטב, כי יושתו עליהם הוצאות וסנקציות נוספות, וכאשר מדובר במומחים ניתן להורות על החלפתם מבלי שהם יזכו לקבל את שכר טרחתם. כאמור, בידי בית הדין כל הכלים הדרושים על מנת להביא לכלל סיום את ההליכים המתנהלים בפניו מזה שנים רבות. לאור הודעת בית הדין, כי לאחר קבלת חוות הדעת הסופית, יוזמנו הצדדים לדיון "לסיום

כלל ההליכים הרכושיים ביניהם", מוצה בירור התלונה, וזאת בכפוף להערה לעיל (מספרנו: 68/20, רבני).

❖ הטלת "חרם" על מתלוננת

המתלוננת טענה כי כאשר היא ביקשה להציג בפני בית הדין את תוצאות דו"ח חוקר כלכלי שבחן את הכנסותיו של הבעל, בחר בית הדין להתעכב על "אמרה פשוטה" שצוטטה בדו"ח, והחליט כי כל בקשותיה של המתלוננת לא יענו בטרם תתנצל על דבריה.

לאחר עיון של הנציבות בדו"ח החקירה הכלכלית האמור, התברר כי החוקר ציטט מתמליל שיחה שערכה המתלוננת עם חברתה (שיחה שנערכה מתוך מטרה לאמת את החשש שהבעל מעלים חלק מהכנסותיו), ובמהלך אותה שיחה אמרה המתלוננת, כי בעלה מכיר את כל דייני בית הדין "והוא משלם כספים לכן הדיינים נמצאים בצד שלו...". הנציב קבע, כי מבלי להמעט בחומרת ההאשמות שבפי המתלוננת, הרי שאין דין דברים הנאמרים במסגרת שיחה פרטית בין חברים, כדין דברים הנאמרים בפרהסיה.

במקרה דנן, שעה שמדובר בשיחה פרטית, אשר ניהלה המתלוננת עם חברתה, נראה כי תגובת בית הדין הייתה מוגזמת וחריפה ביותר. גם אם פגעה המתלוננת בכבוד בית הדין, עת הטיחה בשיחה עם חברתה האשמות מופרכות וחסרות בסיס, טוב היה עושה בית הדין, לו היה מחזיר למתלוננת את דו"ח החוקר שהוגש מטעמה, ודורש לקבלו לאחר מחיקת דברי הבלע שהטיחה המתלוננת בבית הדין. כמו כן, לא הייתה מניעה כי בית הדין יתנה את קבלת הדו"ח בחזרתה של המתלוננת מהדברים החמורים שהשמיעה והתנצלותה על עצם אמירתם.

בית הדין לא נהג בדרך זאת, אלא שבמשך חודשים רבים הוא התעלם מבקשות המתלוננת ונתן מספר החלטות שמשמעותן המעשית היא הטלת "חרם" על המתלוננת, דבר שאינו ראוי בפני עצמו (מספרנו: 352/20, רבני).

תמציות החלטות שעניינן ליקויים ותיקונם

תמצית החלטה (מספרנו 908/19, שלום)

על הרשעתו על נאשם פלוני בתיקו של אלמוני

תקציר: בירורה של תלונה העלה, כי נאשם פלוני, שעל פי הרשום בפרוטוקול התייצב בבית המשפט, הגיע להסדר דיון, הורשע בדיון ודינו נגזר, אינו הנאשם באותו תיק.

הבירור לא גילה תקלה שנפלה מלפני השופט והנציב העיר בהחלטתו, כי יש להצר על השגגה שנפלה בבית המשפט, עת נאשם פלוני נשפט ונגזר דינו בתיקו של נאשם אחר. לדברי הנציב, אף כי מדובר במקרה נדיר במקומותינו, נקל לשער את הנזק שתקלה מעין זו עלולה לגרום לנאשמים המעורבים בדבר, כמו גם לתדמיתה של מערכת המשפט בישראל. מן הראוי שמנהל בתי המשפט יבחן מחדש את דרכי ההזדהות של נאשם באולם בית המשפט, בעיקר אם אינו מיוצג, ובמידת הצורך ייקבע נהלים חדשים, אשר ימנעו תקלות כדוגמת אלה, בעתיד.

1. המעיין בפרוטוקול הדיון נשוא התלונה ימצא, כי הנאשם התייצב לדיון, הגיע להסדר טיעון עם ב"כ המאשימה, וכי השופט שדן בתיק הרשיע אותו בדיון ואף גזר את דינו.

2. אלא, שסניגורו של הנאשם מציין בתלונתו, כי הנאשם כלל לא נכח באותו יום בבית המשפט (מועד בו הוא עצמו, הסניגור, שהה לדבריו בחו"ל). הדבר התגלה לו, כך כותב המתלונן, שעה שמרשו, הנאשם, הגיש בקשה לקביעת מועד לדיון בתיקו. מוסיף ומציין המתלונן, כי הנאשם היה מצוי באותה עת באיזוק אלקטרוני, ואין חולק כי הוא כלל לא יצא מביתו באותו יום.

3. בתלונתו תוהה המתלונן, הוא סניגורו של הנאשם, הכיצד נדון עניינו של הנאשם בלא סניגור, והכיצד לא נדרש אותו אדם שהתייצב בבית המשפט, להזדהות טרם שהתקיים הדיון, לכאורה בעניינו.

4. בתגובתו לתלונה מסר השופט, כי "אין לי כלים לחקור מי הוא שנשפט לפני". עוד הוסיף השופט, כי "מפרוטוקול הדיון ברור כי התייצב לפני אדם ונערך משפט בו נרשמו הדברים אותם אמר בדיון". השופט ציין, כי יום הדיונים המדובר היה יום הקראות מרוכז "בו נקבעים על ידי המזכירות תיקים לדיון הקראה ראשון".

5. השופט מסר, כי כך מתנהלים הדברים ביום זה באולמו – הנאשם מגיע לאולם ומוסר את ההזמנה לדיון לתביעה "שמוציאה את התיק"; ביום זה נמצאים שני תורנים של הסניגוריה הציבורית. ככל שנאשם מסכים להיות מיוצג, תיקו עובר לסניגור התורן; אם הנאשם אינו מעוניין ביוצג, הוא יכול לשוחח עם נציג התביעה ולהגיע עמו להסדר טיעון; בכל מקרה, התביעה מוסרת לבית המשפט את מספר התיק, שעולה במערכת נט-המשפט והוא (השופט) קורא בשמו של הנאשם, ולדברי השופט, "זהו הזיהוי השני של הנאשם", לאחר שהלה כבר מסר את ההזמנה

- לדין לנציג התביעה; ככל שהושג הסדר טיעון, מקריא השופט את כתב האישום ומוודא עם הנאשם שהוא הבין את תוכנו והוא מודה בו. לאחר ההרשעה נשמעים הטענות לעונש ונגזר דינו של הנאשם.
6. השופט משער, באשר למקרה דנן, "שנפתח תיק אחר על ידי הקלדנית בשל טעות הקלדה וכי הטעות נמשכה לאורך כל ניהול התיק באותו יום". השערה נוספת שהעלה השופט היא, "כי אנשים עם שם דומה ניהלו תיק באותו יום בבית המשפט, התביעה בשגגה העלתה את תיקו של האחר וכאשר קראתי בשמו של הנאשם קם נאשם אחר והטעות נגררה במהלך הדיון", וזאת, כאשר בית המשפט הקריא למי שהיה בפניו את כתב האישום, הוא הודה באמור בו, "ובכך השגגה הונצחה".
7. השופט מוסיף עוד, כי בעקבות התלונה הוא ערך "בדיקה ראשונית" עם שופטים פלייטים במחוזות שיפוט אחרים, ובדיקתו העלתה כי "במהלך הדיון באולם בית המשפט השופטים אינם מבררים את זהות הנאשמים באמצעות תעודת זהות".
8. השופט מסר בנוסף, כי מרשו של המתלונן, הנאשם, הגיש ערעור לבית המשפט המחוזי, במסגרתו הסכימה המאשימה לבטל את פסק דין ואת כתב האישום, ולאחר שניתנה הסכמת הסניגור, כך הורה בית המשפט של הערעור. השופט ציין, כי "לא היו נימוקים או התייחסות לדיון של מי מהצדדים ובנסיבות אלה, איני יודע מדוע המדינה הסכימה לביטול פסק הדין, והאם ביררה את שהתרחש? מה התרחש בדיון שלפני? ומה מקור הסיבה לאמור בתלונה".
9. בסיום תגובתו לתלונה מסר השופט, כי "בעקבות האירוע הנוכחי המחלקה הפלילית בבית משפט השלום ... הפיקה לקחים", והשופטים בבית משפט זה מונחים לבקש, בדיונים של נאשמים בלתי מיוצגים, כי הם יודהו באמצעות תעודת זהות.
10. השופט מטעים, כי ערעור הנאשם התקבל ולמעשה לא נגרם לו נזק כלשהו, ולפיכך הוא מבקש לדחות את התלונה.
11. ב"כ המאשימה בדיון מסר בפתח תגובתו לתלונה, כי "מדובר בארוע מצער ביותר, שלמיטב הבנתי ארע בשל טעות אנוש ובהיסח הדעת, ומוטב שלא היה קורה".
12. הוא הביע את החשש, כי "לא יעלה בידי לשפוך אור על אודות שהתרחש באולמו של כבוד השופט ... ביום הדיון". התיק המדובר היה בטיפולו של מתמחה, אשר נלווה אליו לדיון, כך שהלכה למעשה הוא (עורך הדין) לא פגש בנאשם ולא טען בתיק. זכור לו רק, כי בתום הדיון הוא העיר למתמחה הערה מקצועית "לגבי האופן שבו הוא טען לעונש".
13. עורך הדין ציין, כי בדיעבד התברר שלאותו יום דיונים זומן, מלבד הנאשם, "נאשם אחר ששמו הפרטי זהה לשמו הפרטי של הנאשם בתלונה שבנדון". מסתבר, כי אותו אחר, הוא שנשפט "בתיק של הנאשם ... במקום בתיק שלו".
14. עורך הדין הבהיר, כי הנוהג באולם הינו, שנאשם בלתי מיוצג פונה לרוב לתובע המצוי באולם

ומוסר את שמו; התובע מעיין ברשימת התיקים הקבועים לדיון, כדי לאתר את שמו של הנאשם ואת מספר התיק הרלבנטי; לאחר שהתיק מאותר, מציג התובע לנאשם את כתב האישום על מנת שזה יאשר את פרטיו המופיעים בכתב האישום; כששמו של הנאשם לא נמצא ברשימת התיקים, הוא מופנה לברור אל מול העוזר המשפטי של השופט. באופן זה, על פי רוב, "הזיהוי מתבצע על ידי מסירת פרטי זהות שהנאשם מוסר".

15. בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי יש להצר על השגגה שנפלה בבית המשפט, עת נאשם פלוני, שלא היה מיוצג, נשפט ונגזר דינו בתיקו של נאשם אחר.

16. אף כי מדובר במקרה נדיר במקומותינו, נקל לשער את הנזק שתקלה מעין זו עלולה לגרום לנאשמים המעורבים בדבר, כמו גם לתדמיתה של מערכת המשפט בישראל.

17. לאחר עיון בחומר שלפניו קבע הנציב, כי האשם במקרה דנן אינו נופל לפתחו של השופט, אך שומה על הגורמים הנוגעים בדבר להידרש לנושא, על מנת למנוע תקלות נוספות מעין אלה.

18. לדעת הנציב, מן הראוי שמנהל בתי המשפט יבחן מחדש את דרכי ההזדהות של נאשם באולם בית המשפט, בעיקר אם אינו מיוצג, ובמידת הצורך ייקבע נהלים חדשים, אשר ימנעו תקלות כדוגמת אלה, בעתיד.

תמציות החלטות שעניינן התנהגות שופט

תמצית החלטה (מספרנו 787/19, ענייני משפחה)

התנהגות בלתי ראויה וחסרת רגישות של בית המשפט לענייני משפחה

תקציר: מתלוננת הלינה על התנהגות בלתי ראויה וחסרת רגישות של שופטת משפחה כלפיה וכלפי ילדיה, שסבלו מאלימות האב (הבעל לשעבר). לטענתה, במהלך דיון בבקשה למתן צו להטרדה מאיימת שהגישה הבת הבגירה נגד אביה הטיחה השופטת בבת שהיא היחידה שלא פנתה לטיפול פסיכולוגי, ובהמשך הדיון איפשרה לאב להתקרב אליה ואילצה אותה "להתמסר" לחיבוקו. כן נטען בתלונה, כי בדיון בתביעה שהגיש האב נגד בנם של הצדדים, אמרה השופטת "לא נורא שילד מקבל סטירה מדי פעם". בהחלטת הנציב נקבע, ביחס לדיון בבקשת הבת, כי משלא הוכחו טענות המתלוננת ובתה על ידי השופטת, הרי יש לקבוע כי הן נכונות. הנציב הדגיש, כי בית המשפט אינו מומחה בתחום הנפש, ואין זה מתפקידו להציע לבעל דין לפנות לקבל טיפול פסיכולוגי, לא כל שכן "להטיח" בו את העובדה שלא עשה כן. הנציב קבע עוד, כי השופטת נהגה שלא כראוי כאשר במקום להגן על הבת אילצה אותה להתמסר למגע בלתי רצוי מצד האב, בין כתלי בית המשפט, וזאת בטרם עת, ובלא כל הכנה מוקדמת של גורמי מקצוע. הנציב הוסיף, כי התנהלות זו של השופטת חרגה מכל קנה מידה של רגישות המתבקשת בדיונים מסוג זה, קל וחומר כאשר מדובר בבית המשפט לענייני משפחה. אשר לאמירה "לא נורא שילד מקבל סטירה מדי פעם", קבע הנציב, כי אין באפשרותו לקבוע בוודאות כי הדברים אכן נאמרו, אולם הדגיש, כי אם אכן נאמרו הדברים, הרי שמדובר באמירה שמקומה לא יכירנה בבית משפט.

1. מתלוננת הלינה על כך ששופטת בית המשפט לענייני משפחה מגלה "אמפטיה וסימפטיה" כלפי הגרוש שלה, שנהג ונוהג באלימות בה ובלדיה, ומנגד מגלה עוינות ואטימות כלפיה וכלפי ילדיה. לטענתה, בדיון בבקשה למתן צו למניעת הטרדה מאיימת, שהגישה בתה נגד האב, התייחסה השופטת "בביטול מוחלט" לדברי הבת, שהסבירה כיצד התנהלותו הנוכחית של האב מחזירה אותה לחוויית האלימות שסבלה מידי האב בילדותה, והטיחה בה את העובדה שהיא היחידה אשר לא פנתה לטיפול פסיכולוגי. המתלוננת טענה, כי במהלך אותו דיון, שהתנהל מחוץ לפרוטוקול, התרחשה מה שהבת תיארה כ"חוויה הקשה ביותר בחייה הבוגרים". לדבריה, בעת שהבת "בוכה ומתחננת על נפשה, הגרוש צעד והתקרב אליה בתוך אולם ביהמ"ש. במקום שהה שומר מטעם בית המשפט ובמקום להורות לו להרחיק את הגרוש מ[הבת] הנסערת... הורתה השופטת לשומר לאפשר לגרוש להתקרב ולחבק את [הבת] תוך שהיא דורשת מ[הבת] – 'תתמסרי'. [הבת] קפאה במקומה המומה. בדיון שתכליתו לבקש הגנה מפני אביה האלים, ולאחר ש... תיארה את האלימות הקשה והמתמשכת כלפיה כשהיא נסערת ובוכיה, איפשרה השופטת לאב לחבק את הבת שפשוט קפאה בלי יכולת להתנגד. [הבת] חשה שהשופטת אפשרה לו 'לחלל את גופה' והתאכזבה מעצמה על שלא הצליחה לעשות דבר בעניין". לדברי המתלוננת, "בעקבות הדיון והחוויה הטראומטית" קרסה הבת

והחלה לקבל טיפול פסיכולוגי.

2. עוד טענה המתלוננת, כי בדיון שהתקיים בתביעת האב נגד בנה החייל, בו הופיע הבן כשהוא לא מיוצג וטען כי הוא קרבן לאלימות מתמשכת מצד האב, אמרה השופטת, בתגובה לדברי הבת הקטנה, שתיארה את התנהגותו האלימה של האב כלפיה, כי "לא נורא שילד מקבל סטירה מדי פעם".

3. בתגובתה לתלונה הכחישה השופטת את האמירה "לא נורא שילד מקבל סטירה מדי פעם" והטעימה, כי הדבר מעולם לא נאמר על ידה והיא גם אינה חושבת כך. כן ציינה, כי צר לה על תחושותיה הקשות של המתלוננת, אולם לא ברור לה על מה היא מלינה, שכן אין מדובר בעינוי דין: "בחלק מהעניינים מדובר כאמור בתיקים שהסתיימו בהסכם, ובאשר לתיקים התלויים ועומדים לא הוגש על ידה ערעור על החלטה כלשהי שניתנה בהם".

4. בתה של המתלוננת, כיום עורכת דין במקצועה, מסרה בתגובתה לתלונה כי "הדיון בעניין הצו שהתנהל בפני השופטת הנכבדת הוא טראומה בחיי הבוגרים". לדבריה, היא הגיעה לדיון כשהיא מלווה באחותה הקטנה בעוד שאביה הגיע ביחד עם בת זוגו, שהיא גם באת כוחו, ובדיון שהתנהל מחוץ לפרוטוקול הציע לה בית המשפט למשוך את בקשתה לצו הגנה, ללא שום התחייבות מצד האב שלא לממש את איומיו או לחדול מהם. לדבריה, "הוטחה בי העובדה כי אני היחידה מבין אמי ושני אחיי שלא הלכה לטיפול פסיכולוגי", בעוד שלאב לא נאמרו דברים דומים, חרף העובדה שגורמי מקצוע המליצו שיפנה לטיפול פסיכולוגי. "שיאם של הדברים", לדבריה, התרחש כאשר במהלך הדיון "אפשרה השופטת לאבי להתקרב אלי ולחבק אותי, בעודי קופאת במקום, ותוך שהיא מבקשת ממני 'תמסרי'". לדבריה, "הרגשתי מחוללת. הרגשתי חסרת אונים. לא יכולתי לסבול את הריח שנשאר עלי. כעסתי על עצמי על שלא מנעתי מדבר כזה לקרות. בניגוד לרצוני... אחרי דיון זה התחלתי טיפול פסיכולוגי שנמשך עד היום".

5. בנה של המתלוננת, כיום חייל בן 20 בשירות סדיר בצה"ל, מסר בתגובתו לתלונה, כי מאז גירושי הוריו בשנת 2010 לא הפסיק אביו להטרידו "בשלל דרכים יצירתיות". לדבריו, בדיון נשוא התלונה, דרשה השופטת מאמו, המתלוננת, לצאת מהאולם "למרות שהסברתי כי אני נער בן 19 וכי נוכחותה של אמי מרגיעה אותי". לדבריו, במהלך הדיון הוא נאלץ לחשוף לראשונה את האלימות שחוה מידי אביו. לדבריו, "הדיון היה להוט בצורה כאוטית ובשל כך איני זוכר את הדיון במלואו, לעומת זאת אחותי שנכחה בדיון זוכרת כי כאשר תיארה את האלימות הפיזית שחווינו, ביניהן סטירות, בעיטות, השפלות וקללות", אמרה השופטת כי "זה אבא כועס, לא אבא אלים", ואף הוסיפה כי "זה בסדר לקבל מדי פעם סטירה".

6. בהחלטת הנציב נקבע, כי משלא הכחישה השופטת את הטענה כי הטיחה בבת שהיא היחידה שלא פנתה לקבל טיפול פסיכולוגי, ומשאישרה הבת את הטענה, יש לצאת מנקודת הנחה כי הטענה נכונה. בעניין זה מצא הנציב לקבוע, כי מדובר באמירה בלתי ראויה ומיותרת, שאין מקומה בבקשה לצו הגנה, במיוחד שעה שלא הונחה בפני השופטת כל חוות דעת של מומחה

הממליצה על כך. הנציב העיר, בהקשר זה, כי בית המשפט אינו מומחה בתחום הנפש, ואין זה מתפקידו להציע לבעל דין לפנות לקבל טיפול פסיכולוגי, לא כל שכן "להטיח" בו את העובדה שלא עשה כן.

7. אשר לטענה, כי בהמשך אותו דיון אמרה השופטת לבת "תתמסרי", ואיפשרה לאב, שנגדו הגישה הבת בקשה לצו הגנה, להתקרב אליה ולחבק אותה, הבת אישרה אותה, והוסיפה כי מדובר בחוויה הקשה ביותר שחוותה בחייה הבוגרים, וכי היא הרגישה "מחוללת", קפאה במקומה וכעסה על עצמה על שלא הצליחה "למנוע מדבר כזה לקרות". השופטת לא הכחישה בתגובתה את הטענה, ולכן קבע הנציב כי יש לצאת מן ההנחה כי היא נכונה. לאור זאת, קבע הנציב בהחלטתו כי מדובר בהתנהגות בלתי ראויה מצד השופטת, אשר במקום להגן על הבת אילצה אותה להתמסר למגע בלתי רצוי מצד האב, בין כתלי בית המשפט, וזאת בטרם עת, ובלא כל הכנה מוקדמת של גורמי מקצוע. הנציב הוסיף, כי בנסיבות אלה, נקל להבין את הטרואמה שנגרמה לבת בשל התנהלותה זו של השופטת, אשר חרגה מכל קנה מידה של רגישות המתבקשת בדיונים מסוג זה, קל וחומר כאשר מדובר בבית המשפט לענייני משפחה.

8. בהתייחס לטענה כי השופטת אמרה "לא נורא שילד מקבל סטירה מדי פעם", הרי שהשופטת הכחישה את הטענה, ואילו הבן, שבעניינו התקיים הדיון, אינו זוכר אותה הגם שהוא מציין כי אחותו (השנייה), שהתלוותה אליו לדיון, שמעה את השופטת אומרת זאת. בנסיבות אלה, קבע הנציב כי אין באפשרותו לקבוע בוודאות כי הדברים אכן נאמרו. עם זאת הדגיש, כי אם אכן נאמרו הדברים, הרי שמדובר באמירה שמקומה לא יכירנה בבית משפט, לא כל שכן בבית המשפט לענייני משפחה.

9. לסיום מצא הנציב להעיר, כי תלונה זו מדגימה את הקשיים הטמונים בתפיסה "שופט אחד – משפחה אחת". הנציב חזר, בהקשר זה, על דבריו של קודמו בתפקיד, השופט בדימוס אליעזר ריבלין, שסבר כי התפיסה "שופט אחד – משפחה אחת" לוקה בקשיים רעיוניים ומעשיים, והמליץ לבחון אותה מחדש, שכן "הניסיון שהצטבר בנציבות מלמד, כי במהלך השנים שופטים הופכים לא פעם ל'חלק מהמשפחה', או שכן לפחות נתפסים הדברים בעיני הצדדים, בחלוף השנים. לעיתים מפתחים הצדדים יחס אישי כלפי השופט ומתקשים לראות בו גורם חיצוני אובייקטיבי. מציאות זו מקשה על עבודת בית המשפט" (החלטה בתיקנו 365/17).

10. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 856/19, תביעות קטנות)

על אמירות פוגעניות ומיותרות שהביע בית המשפט לגבי חוות דעת של שמאי רכב אשר עליה נסמך כתב תביעה

תקציר: שמאי רכב, אשר חוות דעתו צורפה בתמיכה לכתב התביעה, הלין על כך, שהשופטת אמרה לתובע, שרוב חוות הדעת של המתלונן נדחות ואינן מקובלות על בתי המשפט; כי שופטים לא אחת דחו את חוות דעת שלו, וכי הערכותיו מוגזמות. לטענת המתלונן, מדובר באמירות פוגעניות שאינן אמת, וכחיזוק לכך הפנה למספר פסקי דין בהם בית המשפט קיבל את חוות דעתו. השופטת לא הכחישה בתגובתה את דברי המתלונן, התובע אישר את הדברים שאמרה השופטת (בניסוח כזה או אחר), ונציג הנתבעת בחר שלא להגיב לתלונה.

בהחלטתו, לא מצא הנציב פגם בכך, שהשופטת סברה כי יש מקום להביא לידיעת התובע שקיימת גישה משפטית אחרת (לגבי הנושא שבמחלוקת) מזו העולה מחוות דעתו של המתלונן, ושהיא איננה מחוייבת להכריע על פי הפסיקה שאוזכרה בחוות הדעת. עם זאת היפנה הנציב לכללי האתיקה לשופטים, התס"ז-2007, לפיהם על בית המשפט להימנע מכל אמירה או מעשה שיש בהם כדי לפגום בחזותו האובייקטיבית והמקצועית, וכי שומה עליו לשמור על חזות נייטרלית במהלך הדיון ולהימנע מליצור בהתנהגותו או בדבריו יסוד לחשש ממשי למשוא פנים. עוד ציין הנציב, כי לשם השגת התכלית שציינה השופטת - קרי: בירור אם ידוע לתובע כי קיימת פסיקה לכאן ולכאן בנושא שבמחלוקת - ניתן וראוי היה להסתפק באמירה כללית לפיה קיימות גישות משפטיות שונות, מבלי להוסיף דברים לגבי חוות הדעת של המתלונן דווקא. לפיהם לא אחת הן נדחות או כי הערכותיו מוגזמות. המדובר באמירות מיותרות, אשר עלולות להיתפס כדעה מוקדמת שיש לבית המשפט לגבי מידת מקצועיותו של המתלונן, ומכאן שקיים בסיס איתן לטענותיו, וזאת בעיקר כאשר הדברים נאמרים בדיון בדלתיים פתוחות לעיני ולאוזני כל. התלונה נמצאה מוצדקת.

1. תובע הגיש תביעה נגד חברה לביטוח לתשלום פיצוי בגין ירידת ערך לרכבו, בעקבות תאונת דרכים שבה היה מעורב. לדברי התובע, הפיצוי ששולם על ידי הנתבעת בגין ירידת ערך נמוך מזה שנגרם לו בפועל, כפי שעולה מחוות דעתו של המתלונן, שמאי רכב במקצועו, אותה צירף בתמיכה לתביעה. בדיון שהתקיים, הודיעו הצדדים שהם מקבלים את המלצתה של השופטת שההכרעה בתיק תועבר לאיגוד השמאים, וההסכמה קיבלה תוקף של החלטה. נוסף על התובע ונציג הנתבעת, נכחו בדיון גם המתלונן והשמאי מטעם הנתבעת, אשר על פי חוות הדעת שנתן בשעתו, שילמה הנתבעת לתובע, לפני הגשת התביעה, את הפיצוי עליו הוא קובל.

2. המתלונן מלין על דברים שאמרה עליו השופטת במהלך הדיון. לדבריו, כאשר עלה התובע לעדות, עוד לפני שנחקר, פנתה השופטת אל התובע ושאלה אותו "האם אתה בדקת לפני שבחרת בשמאי... ולא ראית שרוב חוות דעת שלו נדחות ולא מקובלות על בתי המשפט". לטענת המתלונן, הוא נפגע מאוד מאמירה זו, הפוגעת בכבודו ובפרנסתו. עוד אמרה השופטת לתובע, כי שופטים דוחים את חוות הדעת שלו והרבה פעמים הן לא התקבלו, וכי הערכות שלו מוגזמות. המתלונן מציין, כי לא זו בלבד שהאמירות הללו הן פוגעניות אלא שגם אין בהן אמת,

ובתמיכה לכך, הפנה למספר פסקי דין שבהם התקבלה עמדתו, והוסיף כי לא אחת הוא ממונה כמומחה מטעם בתי המשפט כשמתעוררת מחלוקת הקשורה לשמאות רכב.

לשם בירור התלונה, ביקשנו מהשופטת ומהתובע להתייחס לאמור לעיל. כמו כן, פנינו גם אל נציג הנתבעת אשר נכח בדיון, אולם זה לא השיב לפנייתנו, חרף תזכורות בכתב ובעל פה.

3. בהתייחס לדבריה בדיון לגבי חוות דעתו של המתלונן, מסרה השופטת בתגובתה, כי התובע, שלא היה מיוצג, סמך את התביעה על חוות דעתו של המתלונן, בה הובא תקציר משפטי בסוגיית ירידת ערך לכלי רכב, והוזכרו פסקי דין בהם נתקבלו חוות דעתו של המתלונן. היא סברה, כי לאור זאת, נכון היה לברר אם ידוע לו, שישנם גם פסקי דין אחרים, על מנת שלא יתקבל אצלו בטעות הרושם, כי בית המשפט מחויב לפסיקה שהוזכרה בחוות הדעת של המתלונן. עוד ציינה השופטת, כי היא נוקטת משנה זהירות בדבריה, ביחס לכל אדם השווה באולם בית המשפט. השאלה לא הופנתה אל התובע בדרך הפוגעת במתלונן או מעליבה אותו בכל צורה שהיא, אלא בבחינת בירור ראשוני, שלא נרשם לפרוטוקול, אם התובע מודע לפסיקה בכללותה.

4. אשר לטענת המתלונן, לפיה אין באמירתה אמת, מפנה השופטת למספר פסקי דין בהם הובעה הסתייגות מחוות דעת שהגיש המתלונן. עוד ציינה, כי הפסיקה אליה הפנתה, מפורסמת באתרי אינטרנט משפטיים שונים, וכל אדם יכול להגיע אליה. משכך ולהבנתה, אין בבירור שערכה בתחילת הדיון ואשר לא נכתב בפרוטוקול, כדי לפגוע חלילה בפרנסתו של המתלונן, וזאת לאור העובדה, כי, כאמור, פסקי הדין ידועים ומפורסמים באינטרנט זה מכבר.

5. התובע אישר בתגובתו לתלונה את דברי המתלונן, והוסיף כי השופטת סרבה לשמוע את עדותם של השמאים, וכי לדעתו הייתה לה דעה מוקדמת שלילית על המתלונן, והוא גם הבחין שהמתלונן היה נסער ופגוע מהדברים שהשופטת אמרה.

6. עיינו בחוות דעתו של המתלונן, כפי שהיא מופיעה בנט-המשפט. בחוות הדעת, מסביר המתלונן בהרחבה את עמדת הפסיקה באשר לקביעת שיעור ירידת הערך. המתלונן מצטט מתוך מספר פסקי דין ומציין, לאחר מכן, כי עיון בפסיקה מלמד על המחלוקת בנושא.

7. הנציב לא מצא פגם בכך, שהשופטת סברה כי יש מקום להביא לידיעת התובע שקיימת גישה משפטית אחרת (לגבי ירידת הערך) מזו העולה מחוות דעתו של המתלונן, אשר עליה נסמכת התביעה, וכי היא איננה מחוייבת להכריע על פי הפסיקה שאוזכרה בחוות הדעת. בהערת אגב ציין, כי על פניו, לא היה בכך צורך, שכן הגישות השונות מוזכרות בחוות דעתו של המתלונן, והתובע גם ידע להסביר בכתב התביעה כי הוא מודע לגישות השונות, כך שדברי השופטת לא היוו כל חידוש עבורו.

8. השופטת לא הכחישה בתגובתה את דברי המתלונן, לפיהם היא אמרה במהלך הדיון שלא אחת נדחו חוות הדעת מטעם המתלונן וכי ההערכות שלו מוגזמות. התובע אישר כי כך נאמר (בניסוח כזה או אחר), ונציג הנתבעת בחר שלא להגיב לתלונה, דבר האומר דרשני.

על פי כלל 11(ג) לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007, "במהלך המשפט ובהחלטותיו בכתב יימנע שופט מהערות פוגעניות או מעליבות כלפי כל אדם". כלל 12(א) קובע, כי שופט ינהל את הדיון שלפניו באופן מקצועי וענייני, תוך שהוא "נמנע מכל אמירה או מעשה שיש בהם כדי לפגום בחזותו האובייקטיבית והמקצועית", וכלל 12(ב) מוסיף, כי "שומה על שופט לשמור על חזות נייטרלית במהלך הדיון ולהימנע מליצור בהתנהגותו או בדבריו יסוד לחשש ממשי למשוא פנים".

לשם השגת התכלית שציינה השופטת - קרי: בירור אם ידוע לתובע כי קיימת פסיקה לכאן ולכאן בנושא שבמחלוקת - ניתן וראוי היה להסתפק באמירה כללית לפיה קיימות גישות משפטיות שונות, מבלי להוסיף דברים לגבי חזות הדעת של המתלונן דווקא, לפיהם לא אחת הן נדחות או כי הערכותיו מוגזמות. המדובר באמירות מיותרות, אשר עלולות להיתפס כדעה מוקדמת שיש לבית המשפט לגבי מידת מקצועיותו של המתלונן, ומכאן שקיים בסיס איתן לטענותיו, וזאת בעיקר כאשר הדברים נאמרים בדיון בדלתיים פתוחות לעיני ולאוזני כל.

9. לאור האמור לעיל, התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 944/19)

על מעורבותו של שופט בניסיונות להשכנת השלום במקום מגוריו לאחר אירועי אלימות ומה בין צו המצפון ובין כללי האתיקה לשופטים

תקציר: תלונה על מעורבותו של שופט בניסיונות להשכנת השלום במקום מגוריו, לאחר אירועי אלימות, נמצאה מוצדקת.

בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי אין בחומר שבפניו ראיות לנטען בתלונה, כי השופט פעל ממניעים זרים, על מנת להיטיב עם משפחת התוקפים, ששניים מהם היו אחיו של חבר בתו, דבר האסור על פי כלל 20(ב)(1) לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007, לפיו "לא יעשה שופט שימוש במעמדו כשופט לקידום עניין שלו או של אחר".

ואולם, אף אם תתקבל טענת השופט, כי כוונתו הייתה טובה, וכי הוא פעל מכוח צו מצפון לגרום להחזרת השלום ויחסי השלווה בישוב, הרי שלא היה מקום להתערבותו, לא כל שכן באופן בו פעל, כשעל אחת כמה וכמה נכונים הדברים שעה שהיה עליו להניח, כפי שאכן ארע, כי יהיה מי אשר יטען, כי פעולותיו הונעו ממניעים זרים.

השופט צייטט בתגובתו לתלונה מדברי מהטמה גנדי, וכי כמותו הוא ציית לקריאה החשובה מכולן, קולו של המצפון, אף שהדבר עלה לו, לדבריו, בדמעה מרה בשל הטיעונים השקריים שלדבריו הועלו נגדו. על כך העיר הנציב, כי מניעיו הטובים של שופט, כטענתו, או קולו של המצפון, אינם מתירים לו לעשות את שביקשו למנוע כללי האתיקה. כללי האתיקה, קבע הנציב, מציבים לשופט רף התנהגות שאינו כרוך בקיומו של יסוד נפשי מיוחד. כך גם מניע ראוי או כוונה טובה אינם

יכולים לשמש הגנה מפני החובה להקפיד על קיומם של הכללים, אשר נסמכים על מסורת ונוהג רב שנים של רף התנהגות, שעיקרו בצורך לקיים ולשמר את אמון הציבור ברשות השופטת. כך אף נכתב, במבוא לאותם כללים, אודות הליכותיו, אורחותיו ומידותיו הראויות של שופט, כשערב הוא בהתנהלותו לתדמיתם ומעמדם של השופטים כולם בעיני הציבור.

מן החומר שבפני הנציב עלה, כי השופט נענה לפניית ראש המועצה אליו, והגיע לבקשתו לבניין המועצה, שם נכחו ראשי מועצה קודמים ומכובדים שונים. לאחר שיח עם ראש המועצה, הציע השופט, כי ייצא מנשר מהמועצה להרגעת הרוחות משני צדי המתרס, וכי מכובדים יבקרו את שתי המשפחות כדי להשכיח שלום ולוודא כי לא תימשך האווירה המתוחה ביניהן. כן הציע השופט להתיעץ עם אנשי מקצוע לשם הכנת תכניות פעולה להשכנת השלום. ביציאתו מבניין המועצה נתקל השופט בחבר כנסת אשר למד באוניברסיטה שנתון אחד מעליו, אשר אותו הוא מכיר שנים רבות. משיחתו עמו הבין השופט, כי ראש המועצה פנה אליו ולעוד מספר חברי כנסת, כדי לשקול מהי הדרך המיטבית לטפל באירועי האלימות, והשופט נעתר לבקשת חבר הכנסת להצטרף לחברי כנסת נוספים (אותם הוא מכיר באופן אישי היכרות רבת שנים), לפגישתם עם ראש המועצה. לבקשת ראש המועצה אף הצטרף השופט לביקור חברי הכנסת בבתי שתי המשפחות ואף נשא בפניהם דברים בדבר חשיבות השכנת השלום והאמון ברשויות החוק.

בהחלטתו קבע הנציב, כי אף אם ניתן היה, והדבר אינו חף מספקות, לצרף את קולו של השופט לקוראים להשכנת השלום, הרי שלא היה מקום להגעת השופט לבניין המועצה. אף לא היה מקום להצעת השופט להוצאת מנשר מטעם המועצה, כשהשופט אף לא טרח לבדוק ולמצוא, טרם פרסומו של המנשר, כי זה הוצא על גבי נייר המכתבים הרשמי של המועצה כששמו שלו שורבב אליו, וכי האמור בו אינו מדויק. אשר לחברי הכנסת, אף אם הם מוכרים לשופט היכרות אישית שנים רבות, לא היה מקום להיענות לבקשה להצטרף לביקורם בבית המתלונן, באשר מדובר בחברי מפלגה פוליטית, כולם חברי רשימה אחת, אף לא להסב עימם בפומבי בצוותא חדא, וזאת, תוך שהשופט אף נוטל חלק של ממש באותו מפגש ונושא בו דברים, וכאמור יש בכך טעם לפגם אפילו אין לייחס גוון פוליטי או מפלגתי למפגש. בהצטרפותו לאותו מפגש עם חברי הכנסת טמון סיכון לזיהוי פוליטי של השופט בפני הציבור, מה גם שעניינם של חברי הכנסת, בין כבעלי דין בהליכים שונים ובין כרשימה פוליטית, עשוי להגיע לפתחם של בתי המשפט.

כן העיר הנציב, כי נושא האלימות הינו נושא בוער העומד על סדר היום הציבורי. על כורחו, למרבה הצער, הוא אף הפך לנושא פוליטי שבעניינו מביעים רבים את דעתם ואת תוכניותיהם, ואף לכלי ניגוח בין ניצים שונים, כשהלקם מבקשים לגזור ממנו "קופון" ורווח פוליטי. מכל אלה היה על השופט להתרחק.

מאחר שמדובר בעניינים בתקיפה פלילית, אף ראוי היה לצפות, כי הנושא יובא לפתחו של בית המשפט, כפי שאכן ארע. שהרי, עניין המעצר של החשוד בתקיפה הובא, במסגרת ערר, לבית המשפט בו מכהן השופט ובפניו ממש (כשופט תורן), כאשר הוא נהג באופן ראוי כשנמנע מלטפל בהליך.

אשר לועדת הסולחה, אין בפני הנציב ראיות להתערבותו של השופט, כנטען בתלונה, ואולם גם את פנייתו לבני משפחתם של המתלוננים ראוי היה לייטר.

סוף דבר, קבע הנציב, נקל להבין כיצד נתפס השופט בפעולותיו כמי שנוטל חלק פעיל בניסיון הסולחה שבין הצדדים, וכמי שעל פי הטענה אף קיים לו אינטרס ממשי לעשות כן וזאת על מנת להיטיב עם אחד הצדדים לאותו סכסוך, אף שהנציב מוכן להניח כי לא כך היו פני הדברים. מכל אלה היה על השופט להימנע, כל עוד הוא משמש כשופט מכהן במערכת בתי המשפט בישראל.

תמצית התלונה

1. המתלוננים הינם אב ובנו המתגוררים בישוב בו מתגורר גם שופט. הבן הותקף בצורה קשה על ידי שלושה תוקפים בני אותה משפחה. לשניים מן התוקפים אח, אשר נטען בתלונה כי הינו חבר של בתו של השופט ואף ביקש את ידה (להלן: החבר).
2. בתלונתם טענו המתלוננים, כי השופט פעל, מאחורי הקלעים, להיטיב עם התוקפים; התערב בהליך החקירתי של מעשה התקיפה; ואף קיים חשש להתערבותו בעתיד בהליכים המשפטיים בעניין זה, וזאת בשל הקשר בין החבר לבתו.
3. לדברי המתלוננים, עוד כשהיה הבן מאושפז בבית החולים ביקשו חברי רשימה פוליטית מסויימת לבקרו שם, כשלביקורם נלווה גם השופט. לתלונה צירפו המתלוננים תצלומים בהם נראה השופט כשהוא מסב בצוותא חדא עם חברי הרשימה, כשלפי הטענה השופט נלווה לביקור החל מהשלב בו הגיעו חברי הרשימה לבניין מועצת הישוב ועד לסיום ביקורם בבית החולים.
4. המתלוננים צירפו לתלונתם גם מסמך גילוי דעת של מועצת הישוב, על גבי נייר המכתבים הרשמי שלה, בו מוזכר גם השופט, בקריאה להשבת השקט לישוב ולהוקעת האלימות.
5. לדברי המתלוננים, בישוב מונתה ועדת סולחה, על מנת לטפל בעניינים הנוגעים לתקיפה, כשהיא אמורה להיות ניטראלית וחל איסור לעמוד עמה בקשר, למעט שני הצדדים לסולחה. ואולם, השופט, על פי הטענה, עמד בקשר עם הועדה; התקשר לשניים מקרובי משפחתם של המתלוננים על מנת שאלה יתערבו בה לטובת משפחת התוקפים; פעל ל"טירפוד" הסולחה מאחר שהיה בטוח כי יוכל לשחרר את אחד התוקפים ממעצרו, בלא שהסולחה תחייב תשלום כלשהו; וכי למרות שועדת הסולחה הטילה על התוקפים לפצות את הבן פעל השופט לגירושה של ועדת הסולחה מן הישוב.
6. לדברי המתלוננים, התיק בבית המשפט הגיע לשולחנו של השופט ואולם הם מציינים כי "ביושר ויאמר לזכותו כי השכיל לפסול את עצמו" מלדון בו.
7. לדברי המתלוננים, התערבותו של השופט בכל המהלכים היתה אקטיבית וכי "רב הנסתר על הגלוי".
8. מאחר שבתלונה הועלו חשדות לפלילים כלפי השופט, כמו גם כלפי גורמים מסויימים במשטרת ישראל, מצא הנציב להעבירה לבדיקת היועץ המשפטי לממשלה.

9. היועץ המשפטי לממשלה הודיע לנציב, כי לאחר בחינת הדברים, לא נמצאה תשתית המצדיקה פתיחה בחקירה פלילית בעניין. לדבריו, חקירת אירוע התקיפה לוותה כמעט מראשיתה על ידי פרקליט מלווה של פרקליטות המחוז וכי לא נמצא בסיס לטענה בדבר מעורבותו של השופט בשלבי קבלת ההחלטות בתיק או לחשד לפגיעה בטוהר המידות של מי מבין חוקרי משטרת ישראל.

10. משכך, החל הנציב לברר את היבטיה האתיים של התלונה.

תגובת השופט

11. בתגובתו לתלונה התייחס השופט להשתלשלות האירועים הרלבנטית. לדבריו, מדובר בישוב קטן ושקט בו בעקבות אירוע האלימות המתואר בתלונה התרחשו בו אירועי אלימות נוספים. באווירה נפיצה זו ניסו ראש המועצה ומכובדים נוספים להרגיע את הרוחות, ללא הצלחה, ואף התפתחו עימותים בין צעירים בישוב לבין ראש המועצה – עימותים שהתפתחו לחילופי דברים קשים, על סף אלימות ממש. נסיונו של ראש המועצה להרגיע את הרוחות אף הוא לא צלח ואווירת האלימות בישוב נמשכה ואף הפכה מתוחה יותר. בשלב מסוים, מספר ימים לאחר אירועי האלימות, פנה אל השופט ראש המועצה וביקש להתייעץ איתו לגבי האופן שבו ניתן לטפל באירוע, אשר ברור היה כי הוא עלול להתפתח ולהסלים במהירות. הפניה לשופט נעשתה, לדברי השופט, נוכח מעמדו בישוב והידיעה שאינו מונע משיקולים פוליטיים וכי הוא נתפס כאדם אשר טובת הישוב עומדת בראש מעיניו.

12. לדברי השופט, הוא הגיע לבניין מועצת הישוב בו נכחו אותה עת ראשי מועצה קודמים וכן מכובדים, ולאחר שיח עם ראש המועצה, הציע השופט כי ייצא מנשר מהמועצה להרגעת הרוחות משני צדי המתרס, וכי מכובדים יבקרו את שתי המשפחות כדי להשכין שלום ולוודא כי לא תימשך האווירה המתוחה ביניהן. בנוסף הציע השופט, לדבריו, להתייעץ עם אנשי מקצוע לשם הכנת תכניות פעולה להשכנת השלום ולמיגור האלימות, הן לטווח הקצר והן לטווח הארוך.

13. לדברי השופט, לאחר שיחתו עם ראש המועצה הוא פנה לדרכו וביציאתו מהבניין נתקל בחבר כנסת אשר למד באוניברסיטה שנה מעליו וההיכרות ביניהם היא בת עשרות שנים. הם בירכו זה את זה לשלום והתפתחה ביניהם שיחה קצרה ממנה הבין השופט, כי ראש המועצה פנה אל חבר הכנסת ולעוד מספר חברי כנסת כדי לשקול מהי הדרך המיטבית לטפל באירועי האלימות בישוב. חבר הכנסת ביקש מהשופט להצטרף לפגישתם של חברי הכנסת עם ראש המועצה. לדברי השופט, לאחר שהתברר לו כי הוא מכיר באופן אישי את חברי הכנסת שאמורים להגיע לפגישה, כי לא יהיה שום שיח או הקשר פוליטי למפגש, וכי לחברי הכנסת שזומנו עשויה להיות תרומה של ממש לפתרון הבעיה, הסכים לשוב לפגישה משותפת עם ראש המועצה.

14. השופט מציין, כי לאחר פגישה קצרה יחסית ביקש ראש המועצה מהנוכחים לבקר בבתי שתי המשפחות, כדי לנסות ולעצור את סבב האלימות הגואה ולבקשתו הצטרף גם השופט לביקור זה. במהלך הביקור בבתי המשפחות הציג השופט לדבריו בפני בני המשפחות עת עמדתו,

בקצירת האומר, אודות חשיבות שמירת השקט וההרמוניה בישוב, וכי אף שאת שנעשה אין להשיב, העתיד נמצא בשליטת בני הישוב כששומה עליהם לנהוג בבגרות ובחוכמה כדי לעצור את כדור השלג המתגלגל, תוך שהשופט מדגיש לדבריו כי יש ליתן אמון ברשויות החוק ובכך שיפעלו למיצוי הדין עם הנוגעים בדבר. בכך תמה, לדברי השופט, מעורבותו בעניין. השופט מטעים, כי הבסיס למפגש והדברים שנאמרו במסגרתו לא נגעו בכל נושא פוליטי וכך גם הפעילות שנעשתה בעקבותיו. לדבריו, אם היה סיכוי, ולו הקטן ביותר, כי הפעילות תקבל גוון פוליטי, הוא היה נמנע ממעורבות כלשהי, ללא היסוס. בעקבות המאמצים המשותפים של כל הנוגעים בדבר, חדלו, עד לעת הזו, אירועי האלימות הקשים בישוב והשקט בו הושב על כנו.

15. לדברי השופט, מכתב התלונה כולל השמצות שקריות לחלוטין, שלא נועדו אלא להכפיש את שמו וליתן רוח גבית לאלה החפצים באלימות.

16. אשר לטענה, כי השופט הצטרף לביקור בנו של המתלונן בבית החולים, יחד עם חברי הרשימה, מסר השופט, כי טענה זו אינה נכונה מבחינה עובדתית, שכן הוא כלל לא ביקר את בנו של המתלונן, לא בבית החולים ולא בכל מקום אחר. הביקור היחיד שערך השופט היה בבית המתלונן בנסיבות המתוארות על ידו לעיל, יחד עם מכובדים ועם חברי הכנסת הנזכרים. כפי שציין, מטרתו היחידה של אותו ביקור הייתה הרגעת הרוחות, ללא שום תכלית פוליטית או אחרת. אף הדברים שנאמרו באותו ביקור היו, לדבריו, ענייניים, נטולי גוון פוליטי, ונועדו לסייע במציאת פתרון לסכסוך, בדרכי נועם.

17. אשר למנשר המועצה, שמו של השופט שורבב אליו, לדברי השופט, שלא בידיעתו וללא הסכמתו. בעקבות הכללת שמו במנשר פנה השופט אל ראש המועצה, דרש כי יחדל לעשות שימוש בשמו וכן הבהיר כי די בפעולות שעשה עד כה, וכי אין בכונתו להתערב עוד באירוע. ואמנם, הודעות ומגשרים נוספים, שהוצאו בשלב מאוחר יותר, לא כללו את שמו של השופט. השופט הוסיף, כי למרות שמנוסח המנשר עלול להשתמע כאילו השופט נכח בביקור אצל כל המשפחות ששמן נזכר במכתב, למעשה הוא ביקר רק פעם אחת אצל שתי המשפחות שהיו מעורבות בארוע התקיפה, הא ותו לא.

18. לדברי השופט, הטענות כי עמד בקשר עם גורמים בועדת הסולחה; "טרפד" את מהלכי הסולחה; ואף גרם לגירושה של ועדת הסולחה – אינן אמת.

19. השופט הטעים, כי גם הטענה לפיה הוא פעל מתוך מניעים אישיים לטובת מי שביקש את ידה של בתו, שקרית. בתקופה המדוברת הקשר בין החבר לבתו לא היה מבוסס וכי גם היום טרם הוחלט למסד קשר זה. התערבותו בסכסוך האלים שהתגלע בישוב לא הייתה קשורה, בשום אופן, למערכת היחסים בין השניים או לאינטרסים של מי מבני משפחתו של החבר.

20. השופט מדגיש, כי כמובן הוא גם לא התערב ולא פעל בנושאי החקירה במשטרה או ההליך הפלילי בבית המשפט.

21. השופט מצא לצטט בתגובתו לתלונה מדברי מהטמה גנדי: "ישנם זמנים בהם עלינו לציית

לקריאה החשובה מכולן, קולו של המצפון שלנו, למרות שצייתנות כזו עלולה לעלות דמעה מרה או יותר מכך". לדברי השופט, בדיעבד, הוא יכול להעיד בצורה הברורה והחדה ביותר, כי הוא פעל ממניעים ישרים והגונים כדי לנסות למזער, ככל הניתן, את הנזקים מארוע האלימות בישוב ולהביא להרגעת הרוחות. לדבריו: "למרבה הצער, הדמעה המרה כבר זלגה, נוכח הטיעונים השקריים שהעלו המתלוננים, הניסיון המגוחך לקשור את שמי למעורבות פוליטית כלשהי, והטיעון השקרי והלא ראוי כי התערבתי באירוע ממניעים אישיים, תוך עשיית שימוש במעמדי כשופט כדי לקדם אינטרסים של אחרים".

תגובות נוספות

22. שני בני משפחתם של המתלוננים, המוזכרים בתלונה כמי שהשופט פנה אליהם, מסרו לנציבות, כי הינם גם חברים של השופט וכי הוא פנה לאחד מהם בטלפון וביקש להיפגש ולשוחח עמם על מנת לבחון כיצד ניתן לקדם את השכנת השלום והשלווה בישוב, לאחר אירוע התקיפה, אך בפועל בסופו של דבר לא התקיימה הפגישה. הסולחה בישוב לא טורפדה, לדבריהם, בשל מעשי השופט אלא מאחר שמשפחת התוקפים לא הסכימה לשלם את סכום הפיצוי שהושט עליה על ידי ועדת הסולחה, למרות שסכום זה היה מקובל על המתלוננים.

מסקנות והחלטה

23. בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי אין בחומר שבפניו ראיות לנטען בתלונה, כי השופט פעל ממניעים זרים, על מנת להיטיב עם משפחתו של החבר, בשל קשריו הנטענים לבתו של השופט, דבר האסור על פי כלל 20(ב)1 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007, לפיו "לא יעשה שופט שימוש במעמדו כשופט לקידום ענין שלו או של אחר".

24. ואולם, אף אם תתקבל טענת השופט, כי כוונתו הייתה טובה, וכי הוא פעל מכוח צו מצפוני לגרום להחזרת השלום ויחסי השלווה בישוב, הרי שלא היה מקום להתערבותו, לא כל שכן באופן בו פעל, כשעל אחת כמה וכמה נכונים הדברים שעה שהיה עליו להניח, כפי שאכן ארע, כי יהיה מי אשר יטען, כי פעולותיו הונעו ממניעים זרים.

25. השופט ציטט בתגובתו מדברי מהטמה גנדי, וכי כמותו הוא ציית לקריאה החשובה מכולן, קולו של המצפון, אף שהדבר עלה לו, לדבריו, בדמעה מרה בשל הטיעונים השקריים שלדבריו הועלו נגדו. אלא שמניעיו הטובים של שופט, כטענתו, או קולו של המצפון, אינם מתירים לו לעשות את שביקשו למנוע כללי האתיקה. עמדה על כך הנציבות עוד בימיה הראשונים, בתלונה שהגישה משטרת ישראל על שופטת של בית המשפט המחוזי. באותו מקרה התקשרה לשופטת עובדת זרה, שסעדה את הוריה, לאחר ששוטרי משטרת ההגירה ביקשו ממנה להילוות אליהם למשטרה. לדברי העובדת הזרה, השוטרים התעלמו מצו ארעי של בית המשפט האוסר את גירושה מן הארץ, אותו הציגה בפניהם. או אז, ביקשה השופטת לשוחח עם אחד השוטרים בטלפון, מסרה לו כי הינה שופטת וכי לאור קיומו של צו אין עילה למעצרה של העובדת הזרה. במענה לפניית הנציבות מסרה השופטת, כי היא סבורה כי מילאה אחר חובתה להגן על החלש ולמנוע פגיעת שוא בחירותו, הן כאזרחית של מדינה דמוקרטית המכבדת זכויות אדם

והן כשופטת של בית המשפט המחוזי. עמדתה של השופטת נדחתה והתלונה עליה נמצאה מוצדקת (מספרנו 604/07).

26. ודוקו – כללי האתיקה, קבע הנציב, מציבים לשופט רף התנהגות שאינו כרוך בקיומו של יסוד נפשי מיוחד. כך גם מניע ראוי או כוונה טובה אינם יכולים לשמש הגנה מפני החובה להקפיד על קיומם של הכללים, אשר נסמכים על מסורת ונוהג רב שנים של רף התנהגות, שעיקרו בצורך לקיים ולשמר את אמון הציבור ברשות השופטת. כך קובע סעיף 2(א) לכללים, כי "כללי האתיקה לשופטים משקפים ומבטאים תפישות עומק ערכיות ומוסריות המהוות תשתית למעשה השפיטה ולדרכי התנהגותו ואורחותיו של השופט. כללים אלה מגבשים עיקרים ועקרונות מנחים שאובים ממסורת עתיקת יומין והמתאימים עצמם לזמננו ולמקומנו. שופט ינהג דרכו על פי הדין ובהתאם לכללים אלה וישווה נגד עיניו כל העת את הצורך לקיים את אמון הציבור ברשות השופטת".

27. כך אף נכתב, במבוא לאותם כללים, אודות הליכותיו, אורחותיו ומידותיו הראויות של שופט, כשערב הוא בהתנהלותו לתדמיתם ומעמדם של השופטים כולם בעיני הציבור:

"מאז ומקדם זכו שופטים – בהם שופטי ישראל לדורותיהם – למעמד ייחודי בקהילה ... מטבעם של דברים, מחזיק שופט בכהונתו בנאמנות בעבור הכלל. דרכו היא דרך הנאמן, שמשלו אין לו ולא כלום וכל אשר הוא עושה כשליח הציבור עושה הוא. תנאי מוקדם ליכולתו של שופט לשמש בכהונתו הוא זה, שהקהילה תרחוש אמון לרשות השופטת, כי תכיר בסמכותה הייחודית לשפוט, כי תקבל עליה הכרעות דין שנעשו. מעמד זה של הרשות השופטת ושל חבריה השופטים – מעמד של עצמאות, של אי-תלות ושל מי שנהנים מאמון הקהילה – מחייב כמו-מעצמו קיומן של מידות מיוחדות בשופט. כן נדרשת, כדבר הלמד מענינו, יצירתן של נורמות התנהגות ייחודיות לחיובו של השופט היחיד בהליכותיו ובאורחותיו – בהיכל המשפט ומחוצה לו – והכל להבטחת מעמדם המיוחד של השופט ושל הרשות השופטת בכללה. כך היה מאז ומעולם ... אכן, שופט הוא אדם – בראש ובראשונה הוא אדם – ואולם בשעה שניאות להטיל על שכמו נטל של שיפוט, ממילא חייב עצמו בחובות ובנטלים של חבר הרשות השופטת".

28. ממשיך כלל 5(ב) ומחייב את השופט "לשקוד על אי-תלותה של מערכת השיפוט, ולהקפיד על קיומה באשר יעשה, בענייני שפיטה ובכל תחום אחר שבו הוא פועל". כלל 7(א) מורה, כי "שופט ימנע ממעשים שאינם הולמים מעמדו של שופט או העלולים לפגוע בדימויה של מערכת השיפוט". אכן, כלל 16 לכללים קובע, כי "משמונה לכהונתו, אין מוטל על שופט לנתק את קשריו החברתיים" אך הוא ממשיך וקובע, באותה נשימה: "עם זאת, ראוי לו לשופט כי ייזהר בקשריו החברתיים וייתן דעתו כיצד עשויות הבריות לפרש את הימצאותו בחברת אדם מסוים או בחברה מסוימת". וקובע סעיף 23(ב) לכללים, כי "שופט ימנע מפעילות שאינה הולמת את מעמדו כשופט או העלולה להביאו לניגוד ענינים עם תפקידו כשופט".

29. כיצד יש ליישם כללים אלה במקרה שבפנינו?

30. מן החומר שבפני הנציב עולה, כי השופט נענה לפניית ראש המועצה אליו, והגיע לבקשתו לבניין המועצה, שם נכחו ראשי מועצה קודמים ומכובדים שונים. לאחר שיש עם ראש המועצה, הציע השופט, כי ייצא מנשר מהמועצה להרגעת הרוחות משני צדי המתנס, וכי מכובדים יבקרו את שתי המשפחות כדי להשכיח שלום ולוודא כי לא תימשך האווירה המתוחה ביניהן. כן הציע השופט להתייעץ עם אנשי מקצוע לשם הכנת תכניות פעולה להשכנת השלום, לטווח הקצר ולטווח הארוך. ביציאתו מבניין המועצה נתקל השופט בחבר כנסת אשר למד באוניברסיטה שנתון אחד מעליו, אשר אותו הוא מכיר שנים רבות. משיחתו עמו הבין השופט, כי ראש המועצה פנה אליו ולעוד מספר חברי כנסת, כדי לשקול מהי הדרך המיטבית לטפל באירועי האלימות, והשופט נעתר לבקשת חבר הכנסת להצטרף לחברי כנסת נוספים (אותם הוא מכיר באופן אישי היכרות רבת שנים), לפגישתם עם ראש המועצה. לבקשת ראש המועצה אף הצטרף השופט לביקור חברי הכנסת בבתי שתי המשפחות ואף נשא בפניהם דברים בדבר חשיבות השכנת השלום והאמון ברשויות החוק.

31. בהחלטתו קבע הנציב, כי אף אם ניתן היה, והדבר אינו חף מספקות, לצרף את קולו של השופט לקוראים להשכנת השלום, הרי שלא היה מקום להגעת השופט לבניין המועצה. אף לא היה מקום להצעת השופט להוצאת מנשר מטעם המועצה, כשהשופט אף לא טרח לבדוק ולמצוא, טרם פרסומו של המנשר, כי זה הוצא על גבי נייר המכתבים הרשמי של המועצה כששמו שלו שורבב אליו, וכי האמור בו אינו מדויק, כפי שציין השופט עצמו בתגובתו לתלונה.

32. אשר לחברי הכנסת, אף אם הם מוכרים לשופט היכרות אישית מזה שנים רבות, לא היה מקום להיענות לבקשה להצטרף לביקורם בבית המתלונן, באשר מדובר בחברי מפלגה פוליטית, כולם חברי רשימה אחת, אף לא להסב עימם בפומבי בצוותא חדא, כנחזה בצילומים שצורפו לתלונה. זאת, תוך שהשופט אף נוטל חלק של ממש באותו מפגש ונושא בו דברים, וכאמור יש בכך טעם לפגם אפילו אין לייחס גוון פוליטי או מפלגתי למפגש. בהצטרפותו לאותו מפגש עם חברי הכנסת טמון סיכון לזיהוי פוליטי של השופט בפני הציבור, מה גם שעניינם של חברי הכנסת, בין כבעלי דין בהליכים שונים ובין כרשימה פוליטית, עשוי להגיע לפתחם של בתי המשפט.

33. ואף זאת – נושא האלימות הינו נושא בוער העומד על סדר היום הציבורי. על כורחו, למרבה הצער, הוא אף הפך לנושא פוליטי שבעניינו מביעים רבים את דעתם ואת תוכניותיהם, ואף לכלי ניגוח בין ניצים שונים, כשחלקם מבקשים לגזור ממנו "קופון" ורווח פוליטי. מכל אלה היה על השופט להתרחק.

34. מאחר שמדובר בענייניו בתקיפה פלילית, אף ראוי היה לצפות, כי הנושא יובא לפתחו של בית המשפט, כפי שאכן ארע. שהרי, עניין המעצר של החשוד בתקיפה הובא, במסגרת ערר, לבית המשפט בו מכהן השופט ובפניו ממש (כשופט תורן), כאשר הוא נהג באופן ראוי (כפי שאף מציינים המתלוננים לשבח) כשנמנע מלטפל בהליך.

35. אשר לוועדת הסולחה, אין בפני הנציב ראיות להתערבותו של השופט, כנטען בתלונה, ואולם

גם את פנייתו לבני משפחתם של המתלוננים ראוי היה לייתר.

36. סוף דבר, קבע הנציב, נקל להבין כיצד נתפס השופט בפעולותיו כמי שנוטל חלק פעיל בניסיון הסולחה שבין הצדדים, וכמי שעל פי הטענה אף קיים לו אינטרס ממשי לעשות כן וזאת על מנת להיטיב עם אחד הצדדים לאותו סכסוך, אף שהנציב מוכן להניח כי לא כך היו פני הדברים.

37. מכל אלה היה על השופט להימנע, כל עוד הוא משמש כשופט מכהן במערכת בתי המשפט בישראל.

38. משכך נמצאה התלונה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 20/20, תביעות קטנות)

על שאלת ההסכמה להכרעה בדין על פי בדיקת פוליגרף בבית המשפט לתביעות קטנות

תקציר: למרות שהתובעת בבית המשפט לתביעות קטנות השיבה לשאלת הרשם, אם היא מסכימה להיבדק בפוליגרף, כי אינה מבינה בנושא זה והיא מבקשת לבדוק ולהשיב דבר לבית המשפט, נרשמה בפרוטוקול הצעה מפורטת של בית המשפט להכריע בדין באמצעות בדיקת פוליגרף שתעבור התובעת. בין היתר נאמר בהצעה, שעל פי הפרוטוקול הצדדים נתנו לה את הסכמתם, כי מי מבעלי הדין שיחזור בו מהסכמתו ישא בתשלום הוצאות לצד שכנגד.

המתלוננת, שנכשלה בבדיקת הפוליגרף, טענה כי הסכימה להצעת הרשם בשל לחץ שהפעיל עליה וכי הסכמתה לבדיקה לא היתה מדעת ולא ניתנה באופן חופשי ומרצון.

הנציב מצא את תלונתה של התובעת מוצדקת וקבע, כי יש להבין לליבה של המתלוננת, אשר נקלעה, שלא בטובתה, לצומת החלטה לא פשוטה, ובשים לב לכלל הנסיבות, אף ספק אם הייתה לה בחירה חופשית, לנוכח חרב ההוצאות שעמדה מעל לראשה, אם תחזור בה מהסכמתה לבדיקת הפוליגרף. בנסיבות אלה לא היה מקום להעלות את הצעת בית המשפט, שעה שהמתלוננת אמרה בפירוש כי היא מבקשת להתיעץ ולשקול את הנושא, ובודאי שלא היה מקום לקבוע מעין "קנס" המרחף מעל לראשה במידה שתבקש לחזור בה מהסכמתה.

1. לאחר שנדחתה הצעת רשם להכריע בדין בבית המשפט לתביעות קטנות על דרך הפשרה הוא שאל את התובעת אם היא מוכנה להיבדק בפוליגרף כשעל פי תוצאת הבדיקה יוכרע הדין ובפרוטוקול נרשמה תשובתה, כי אינה מבינה בנושא זה והיא מבקשת לבחון את הסוגיה ולהשיב דבר לבית המשפט. אלא שמיד לאחר מכן נרשמה בפרוטוקול הצעה מפורטת של בית המשפט להכרעה בדין באמצעות פוליגרף, כשבין היתר צוין בה, כי "ככל שמי מבעלי הדין יחזור בו מההסכמה הפוליגרף, או לא ישתף פעולה עם המומחה לפי לוח הזמנים שייקבע, לרבות בעניין תשלום למומחה, הוא ישלם לצד שכנגד הוצאות משפט בסך 2,500 ₪, וזאת ללא קשר לתוצאות ההליך וכתנאי להמשך ההתדיינות". על פי הפרוטוקול, שני הצדדים

הסכימו להצעת בית המשפט.

2. לאחר הדין, טרם שנבדקה על ידי מומחה הפוליגרף וגם לאחר הבדיקה (בה יצאה דוברת שקר) ולפני שניתן פסק הדין, לא פנתה המתלוננת לבית המשפט ולא ביקשה לחזור בה מהסכמתה לפוליגרף. בית המשפט פסק את הדין לחובת המתלוננת וחייב אותה בתשלום לנתבעת, על פי ההסכמה שגרשמה בפרוטוקול.

3. בתלונתה לנציב טענה המתלוננת, כי הסכמתה להצעת בית המשפט לא היתה הסכמה מדעת ולא ניתנה באופן חופשי ומרצון אלא בשל לחץ שהפעיל עליה בית המשפט. כמו כן העלתה המתלוננת תמיהה, הכיצד לאחר שנרשם מפיה, כי היא מבקשת לבדוק את סוגיית הפוליגרף "ולהחזיר תשובה", ניתנה, לכאורה, הסכמתה לבדיקה על אתר, כפי שהציע בית המשפט. לדברי המתלוננת, על מנת למנוע מצב בו לאחר בירור וקבלת פרטים תבקש לחזור בה מהסכמתה קבע בית המשפט בהצעתו, כי חזרה מהסכמה תגרור הוצאות לטובת הנתבעת, ללא קשר לתוצאות ההליך וכתנאי להמשך ההתדיינות.

4. בתגובתו לתלונה מסר הרשם, בין היתר, כי הוא לא הפעיל לחץ על המתלוננת, אשר נתנה את הסכמתה להצעתו. עוד הוסיף, כי החיוב בהוצאות למי שיחזור בו מהסכמתו הינו נוסח קבוע המופיע בהחלטותיו בעניין זה, מתוך ניסיונם של שופטים אחרים, כדי למנוע חוכא ואטלולא בתביעה הקטנה מצד בעלי דין שאינם עורכי דין.

5. נציג הנתבעת טען בתגובתו לתלונה, כי מיד כששאל הרשם את התובעת אם היא מסכימה לבדיקת פוליגרף היא השיבה לשאלתו בחיוב, אלא שתשובה זו אינה מתיישבת עם הרישום בפרוטוקול.

6. בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי עובדה זו לא הייתה מטה את הכף לחובתו של הרשם, אלמלא נמצא, כעולה מן הפרוטוקול, כי במקרה דנן ביקשה המתלוננת להיוועץ בעניין בדיקת הפוליגרף ושלא ליתן לבית המשפט תשובה על אתר. לכך יש להוסיף את האמור בהצעת בית המשפט, לפיו יושתו הוצאות, בסכום לא מבוטל של 2,500 ₪, על צד שיחזור בו מהסכמתו לבדיקת הפוליגרף. יש לציין, כי הצעתו המפורטת של בית המשפט, בנוגע לבדיקת הפוליגרף, נרשמה בפרוטוקול מיד לאחר דברי המתלוננת שבהם היא הביעה את רצונה להתייעץ ושלא ליתן תשובה מיידי להצעת בית המשפט.

7. במצב דברים זה, יש להבין לליבה של המתלוננת, אשר נקלעה, שלא בטובתה, לצומת החלטה לא פשוטה, ובשים לב לכלל הנסיבות, אף ספק אם הייתה לה בחירה חופשית, לנוכח חרב ההוצאות שעמדה מעל לראשה, אם תחזור בה מהסכמתה לבדיקת הפוליגרף.

8. לדברי הנציב, בנסיבות אלה לא היה מקום להעלות את הצעת בית המשפט, שעה שהמתלוננת אמרה בפירוש כי היא מבקשת להתייעץ ולשקול את הנושא, ובודאי שלא היה מקום לקבוע מעין "קנס" המרחף מעל לראשה של המתלוננת במידה שתבקש לחזור בה מהסכמתה.

9. לאור האמור לעיל, נמצאה התלונה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 12/20, שלום)

על התבטאות בלתי ראויה ומיותרת כלפי סנגור במהלך דיון

תקציר: בדיון בבקשה להארכת מעצר של חשוד, אשר בעת הדיון היה מאושפז בבית חולים, הסביר המתלונן, ששימש תורן מעצרים מטעם הסנגוריה הציבורית, כי אינו יכול לייצג את החשוד במקרה כזה מבלי לשוחח עימו קודם לכן. השופטת כעסה וצעקה עליו שלא ייתכן שהיא תמתין עד שהוא ייסע לבית החולים וישוב בשעה מאוחרת בערב, והוסיפה: "סע ל... [שם העיר בה נמצא בית החולים]. סע ל [...] אולי ניפטר ממך סוף סוף". בתגובתה לתלונה, לא הכחישה השופטת את דבריה והתנצלה על אמירתם, ובנוסף ציינה כי כבר התנצלה בפני המתלונן במישרין על התבטאותה.

התלונה נמצאה מוצדקת. הנציב קבע בהחלטתו, כי דברי השופטת היו בלתי ראויים ומיותרים, על פי כל קנה מידה, ואין נפקא מינה אם הדברים נאמרו בעידנא דריתחא ובשל אי שביעות רצונה מהתנהלותו המקצועית של המתלונן. גם בנסיבות כגון אלו, על שופט מוטלת החובה לשמור על קור רוח, ריסון ואיפוק, ואין צריך לומר כי חובה זו היא אחת החובות המייחדות את מלאכת השפיטה (ראו, בהקשר זה, כלל 11 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007, בדבר שמירה על כבוד הזולת). כאמור, השופטת הודתה בטעותה, והביעה התנצלות על כך הן במישרין, כשהמתלונן התייצב בלשכתה, והן במסגרת תגובתה לתלונה זו, ובכך יש משום צעד חשוב לתיקון העוול שנגרם למתלונן.

1. המתלונן, עורך דין, שימש כתורן מעצרים מטעם הסנגוריה הציבורית בדיון בבקשה להארכת מעצר של חשוד. מפרוטוקול הדיון עולה, כי נציג המשטרה הודיע כי החשוד מאושפז בבית חולים, והציג אישור לפיו לא ניתן להביאו לבית המשפט. בתגובה, אמר המתלונן כי הסנגוריה מבקשת לשלוח סניגור לבית החולים. לאחר הדברים האלו, ניתנה החלטה לפיה על המתלונן לייצג את החשוד בהעדרו. בתגובה לכך אמר המתלונן, כי במקרה דומה שהתרחש לפני שבוע, נשלח עורך דין מהסנגוריה הציבורית לבית החולים, ולאחר שפגש בחשוד שם, הוא חזר לבית המשפט וייצג אותו. עוד הוסיף וטען המתלונן, כי הוא אינו יכול לייצג את החשוד במקרה זה מבלי לשוחח עמו קודם לכן. בעקבות כך, נתנה השופטת החלטה, לפיה אין זה תנאי מוקדם סניגור ייפגש בחשוד עובר לדיון, ולאחר עיון בתיק החקירה, היא הורתה על שחרורו של החשוד ללא תנאי.

2. המתלונן מלין על התבטאות פוגענית מצד השופטת כלפיו במהלך הדיון. בזכרון דברים שערך מאוחר יותר באותו יום שבו התקיים הדיון, ואשר צורף לתלונה, כתב המתלונן, כי הוא הסביר לשופטת, שלפי הנחיות הסנגוריה אסור לו לייצג אדם שלא הובא לבית המשפט ומבלי שהתקבלה הסכמתו שהוא ייוצג על ידי הסנגוריה הציבורית. הוא ביקש רשות לצאת מהאולם כדי לשוחח בטלפון עם נציג מהסנגוריה, אשר חזר באוזניו על ההנחיה לפיה אסור לו לייצג את החשוד. השופטת כעסה על המתלונן, והחלה לצעוק עליו באומרה, שלא יתכן שהיא תחכה עד שהוא ייסע לבית החולים וישוב בשעה מאוחרת בערב. לאחר מכן היא צרחה עליו "סע ל [שם העיר בו נמצא בית החולים - א.ש.]. סע ל [...]. אולי ניפטר ממך סוף סוף. סע ל [...], סוף סוף

- ניפטר מן" דברים אלו, שנאמרו בצעקות רמות ובכעס מופגן, זעזעו אותו ופגעו בו מאוד.
- עוד ציין המתלונן, כי בעת ההתרחשות המתוארת לעיל, נכחו באולם גם הקלדנית ונציגי משטרה, שבשםם נקב, וכי הוא ניהל באותו זמן תכתובת בווטסאפ עם עורך הדין מהסנגוריה הציבורית, וצירף לתלונה צילומי מסך מאותה התכתובת.
3. לשם בירור התלונה, פנינו אל השופטת ואל שני נציגי המשטרה אשר שמם הופיע בתלונה ועל פי הנטען, נכחו באולם בעת קרות הארוע האמור. צירפנו לפניוטינו גם את זכרון הדברים שכתב המתלונן (הצילומים של מסכי הווטסאפ לא צורפו).
4. השופטת בתגובתה לא התכחשה לדברים שנאמרו על ידה והביעה צער עמוק על אמירתם. לדבריה, מדובר באמירה פוגעת שאינה יאה ואיננה מכובדת, וצר לה על שאיבדה את עשתונותיה והתבטאה בדרך זו שאיננה מאפיינת אותה ואת דרכה.
5. השופטת הוסיפה, כי היא קראה את המתלונן ללשכתה (במועד שבו הוא הופיע בפניה, לאחר הגשת התלונה), כשהוא מלווה בעורך הדין מהצוות הפנימי של הסניגוריה הציבורית, והתנצלה בפניו במישרין ובאופן בלתי אמצעי, תוך שהיא מבהירה כי היא מבקשת להתנצל בפניו ולא רק באמצעות העברת תגובתה לנציב. באותו מעמד אמר לה המתלונן שהוא מקבל את התנצלותה.
6. השופטת ביקשה להסביר את הרקע לאמירת הדברים, וזאת מבלי להצדיקם כהוא זה. השופטת הסבירה, כי ביום הדיון, היה המתלונן תורן של הסניגוריה הציבורית באולם המעצרים. במהלך אותו יום התקיימו בפניה 24 דיונים, והמתלונן ייצג עצורים או חשודים בחלקם הקטן של הדיונים. כבר בסביבות השעה 09:00, עדכן אותה טוען המעצרים של תחנת המשטרה, כי החשוד בתיק נשוא התלונה מאושפז בבית החולים. זמן לא רב לאחר מכן, הובאה עובדה זו לידיעת המתלונן. לדברי השופטת, היא ביקשה מהטוען להעביר אישור לפיו לא ניתן להביא את החשוד לבית המשפט כמצוות סעיף 16(2) לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), התשנ"ו-1996, על מנת שניתן יהיה לקיים את הדיון בהעדרו. ואכן, בסביבות השעה 10:00, הוצג בפניה אישור כאמור, אשר נערך ע"י הרופא המטפל. עובדה זו הובאה אף היא לידיעת המתלונן.
- למרות זאת, כשהגיעה העת לדון בעניינו של החשוד, בשעה 12:00, כשהסתיימו יתר הדיונים בפניה, התברר שהמתלונן לא פנה לסניגוריה קודם לכן על מנת שישלח סניגור לפגוש את החשוד, ורק בשלב זה הוא התקשר לעורך הדין מהסנגוריה הציבורית ועדכן אותו כי יש חשוד מאושפז. בנסיבות אלה, סירב המתלונן לייצג את החשוד, ולמעשה היא נותרה עם חשוד שאינו מיוצג ואינו נוכח באולם.
7. התנהלות זו של המתלונן, כך ממשיכה וכותבת השופטת, היא זו שהכעיסה אותה, שכן ניתן היה לנצל את השעות, עובר לקיום הדיון, על מנת לשלוח סניגור שיפגוש בחשוד, בהתאם להנחיות הסניגוריה, כפי שהובאו לידיעתה ע"י המתלונן. באותו שלב, כאמור, הסתיימו כבר יתר הדיונים בתיקים שהיו קבועים בפניה, הן תיקי מעצר והן דיונים מתוכננים, והיעדרות

לבקשת המתלונן בשלב זה, משמעה בזבוז זמן יקר של המתנה, כולל בזבוז זמנו של צוות בית המשפט, על מנת להמתין עד אשר ישלח סניגור, יפגוש בחשוד ויעדכן את הסניגור התורן. לדברי השופטת, המדובר בזבוז זמן שניתן היה לחסוך אותו, לו היה המתלונן פועל כפי שמצופה ממנו, מיד כשנודע לו דבר האשפוז של החשוד.

כתוצאה מהתנהלות זו, ביקשה השופטת מטוען המעצרים את התיק לעיון, ומשנוכחה לדעת כי אין עילה להאריך את מעצרו של החשוד, היא הורתה על שחרורו לאלתר, גם כשהוא אינו מיוצג (לאור סירובו של המתלונן לייצגו). אין בדברים האלו, כך מטעימה השופטת, כדי להצדיק בשום פנים ואופן את דבריה, שנאמרו בשעת כעס ואינם ראויים. השופטת ביקשה כי התנצלותה תועבר באמצעות הנציב או צוותו למתלונן, ולראות באירוע המדובר משום מעידה חד פעמית מצידה, אשר אינה מאפיינת את התנהלותה כלל ועיקר.

8. אחד מנציגי המשטרה מסר בתגובתו, כי שמע את השופטת צועקת לעבר המתלונן, אך לא שמע בדיוק מה היא צעקה עליו. נציג המשטרה הנוסף מסר בתגובתו, כי לפי מה שזכור לו, התנהל דין ודברים בין המתלונן לבין השופטת בשאלה אם ההליך חוקי או לא, מאחר שהמתלונן טען כי לפני הדיון עליו לראיין את החשוד. זכור לו שהשופטת ניסתה להסביר למתלונן, כי מדובר בהליך מקובל, אך המתלונן התעקש, ואז השופטת אמרה לו "אין בעיה נמתין סע ל...".

9. בהחלטתו קבע הנציב, כי דבריה של השופטת למתלונן "סע ל[...] סוף סוף ניפטר ממך", אשר לא הוכחו על ידה, היו בלתי ראויים ומיותרים, על פי כל קנה מידה, ואין נפקא מינה אם הדברים נאמרו בעידנא דריתחא ובשל אי שביעות רצונה מהתנהלותו המקצועית של המתלונן.

גם בנסיבות כגון אלו, על שופט מוטלת החובה לשמור על קור רוח, ריסון ואיפוק, ואין צריך לומר כי חובה זו היא אחת החובות המייחדות את מלאכת השפיטה (ראו, בהקשר זה, כלל 11 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007, בדבר שמירה על כבוד הזולת).

כאמור, השופטת הודתה בטעותה, והביעה התנצלות על כך הן במישירין, כשהמתלונן התייצב בלשכתה, והן במסגרת תגובתה לתלונה זו, ובכך יש משום צעד חשוב לתיקון העוול שנגרם למתלונן.

10. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 82/20, שלום)

על נוקשות יתירה בטיפול בבקשת דחיית מועד הוכחות בשל מחלתו של עורך דין המופיע אישית בתביעה שהגישה מרשתו, שעה שעורכי הדין האחרים במשרדו הופיעו אותה עת בתיקי הוכחות אחרים

תקציר: בירורה של תלונה העלה נוקשות יתירה בטיפול בבקשת דחיית מועד הוכחות בשל מחלתו של עורך דין, המופיע אישית בתביעה שהגישה מרשתו, שעה שעורכי הדין האחרים במשרדו הופיעו אותה עת בתיקי הוכחות אחרים.

בהחלטתו קבע הנציב, כי לא היה מקום לעמוד על קיום הדיון בתביעה בהעדרו של המתלונן, אשר יש להניח כי היה לו אינטרס אישי להופיע בתיק שטופל על ידו, גם אם אין מדובר בתיק מורכב. אכן, יש לתת משקל רב ליעילות הדיון וראוי ולהימנע מדחיות בלתי מתחייבות ובלתי מוצדקות, אך מנגד יש ליתן משקל גם לעניינם של באי כוח הצדדים המבקשים להופיע אישית בתיקים שטופלו על ידם, ומבחינה זו נראה כי לא נעשה איזון ראוי מצידו של בית המשפט באשר לאינטרסים השונים בעניין זה.

התלונה נמצאה מוצדקת.

1. המתלונן, עורך דין, הלין לנציבות על דחיית בקשתו לדחיית מועד הוכחות בתיק בו ייצג חברת ביטוח אשר הגישה תביעה כספית בסדר דין מהיר לתשלום פרמיות ביטוח.
2. לדברי המתלונן, כשבוע לפני מועד הדיון הוא נפל למשכב בשל שפעת קשה, כאשר הוא זה שגבה את תצהירי העדות הראשית, והוא היחיד במשרדו "המתמצא בתחום בו עוסק התיק".
3. הרשמת מצאה לדחות את בקשתו הראשונה, שהוגשה בהסכמת הצד שכנגד, לה צירף אישור מחלה רפואי מקופת החולים, וציינה בין היתר, כי משרדו של המתלונן מונה מספר עורכי דין ואין מקום לדחיית הדיון.
4. לדברי המתלונן, החלטת הרשמת בלתי מידתית, חסרת רגישות ואף פוגעת בזכותה הדיונית של התובעת לקבוע מי יטפל בתיק. המתלונן ציין, כי הוא משמש ב"כ התובעת ויש לו אינטרס מובהק שלא לדחות דיונים ולקדם את התיק.
5. המתלונן הגיש לבית המשפט בקשה שניה בה ציין, בין היתר, כי כל עורכי הדין במשרדו צפויים להופיע בבתי משפט שונים, במסגרת ישיבות הוכחות בתיקים אחרים שנקבעו להם זה מכבר, למעט עורך דין אחד השוהה בחו"ל. עוד הובהר, כי אף אם היה נמצא עורך דין אחר, שהוא פנוי להופיע במקומו של המתלונן, הרי שמדובר בתיק המטופל על ידו באופן אישי ובלבד, לנוכח מורכבותו, כמות הראיות ומהותן.
6. הרשמת שבה ודחתה את הבקשה וציינה, כי לבקשה הקודמת צורף אישור רפואי שאינו תקף עבור מוסדות משפטיים וכי המתלונן לא מצא לפרט את ההליכים האחרים המונעים את התייצבותם של עורכי דין ממשרדו לדיון. כן הוסיפה הרשמת, כי קיים קושי לאתר ביומן בית

- המשפט מועד מתאים לדיון הוכחות בקרוב, שעה שהמועדים המוסכמים על הצדדים אינם פנויים ביומנו של בית המשפט לשמיעת הוכחות, ועל כן דחיית הדיון תהא למספר חודשים. בסיום החלטתה כתבה הרשמת, כי "התובעת רשאית למחוק תביעתה".
7. לדברי המתלונן, גם החלטתה זו של הרשמת (כמו קודמתה) לא היתה ראויה ולא כיבדה אותו, כאילו הוא "צריך להוכיח את 'חפותו' ואת היותו חולה". משכך נאלצה התובעת לסיים תיק אחר שהיה קבוע בבית משפט אחר בפשרה, על מנת שעורך דין אחר ממשרדו יוכל להתייצב לדיון בפני הרשמת.
8. בדיון שהתקיים בפני הרשמת התייצב עורך דין אחר והצדדים הודיעו לבית המשפט, כי הגיעו לפשרה, לה ניתן תוקף של פסק דין. לטענת המתלונן, התובעת נאלצה להתפשר בתיק מאחר שעורך הדין האחר ממשרדו אינו מצוי בתחום בו עוסק התיק.
9. אשר להערתה של הרשמת, כי היה בידי התובעת למחוק את התביעה כותב המתלונן, כי מחיקת התביעה הייתה מחייבת הגשת תביעה חדשה ותשלום אגרה, ומשכך סברה התובעת כי עדיף לסיים את ההליך, כבר עתה, "בפשרה תוך הפסד כספי".
10. הנציב מצא את התלונה מוצדקת. מסקנתו של הנציב היתה, כי הרשמת נהגה בנוקשות יתירה ובלתי מתחייבת בבקשות הדחייה של המתלונן.
11. גם אם אישור המחלה לא הוגש על גבי הטופס המתאים, אין חולק כי מדובר במחלה, ככל הנראה שפעת, המונעת מהמתלונן להתייצב אישית ביום שנקבע לדיון ההוכחות. זאת ועוד אחרת. הובהר על ידי המתלונן כי איש מעורכי הדין במשרדו לא יוכל להופיע במקומו בתיק, הן בשל התחייבויות אחרות והן בשל שהותו של עורך דין אחר בחו"ל.
12. בנסיבות אלה, לא היה מקום לעמוד על קיום הדיון בתביעה בהעדרו של המתלונן, אשר יש להניח כי היה לו אינטרס אישי להופיע בתיק שטופל על ידו, גם אם אין מדובר בתיק מורכב.
13. לדברי הנציב, אין בעובדה כי בסופו של יום הסתיים התיק בפשרה כדי להקל על תחושתו הקשה של המתלונן, שבקשותיו לדחייה סורבו שלא בצדק, לשיטתו.
14. אכן, יש לתת משקל רב ליעילות הדיון וראוי ולהימנע מדחיות בלתי מתחייבות ובלתי מוצדקות, אך מנגד יש ליתן משקל גם לעניינם של באי כוח הצדדים המבקשים להופיע אישית בתיקים שטופלו על ידם, ומבחינה זו נראה כי לא נעשה איוון ראוי מצידה של הרשמת באשר לאינטרסים השונים בעניין זה.
15. כן הוסיף הנציב, כי לא היה מקום גם לאמירתה של הרשמת לפיה ניתן היה למחוק את התביעה, הצעה שאינה ראויה בנסיבות העניין, ולא היה מקום להציע למתלונן למחוק את תביעתו, דבר המצריך טירחה מיותרת ואף תשלום אגרה.
16. סוף דבר, התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 25/20, עבודה)

על הפעלת לחץ לפשרה בדיון מקדמי בבית הדין לעבודה

תקציר: נמצאה מוצדקת תלונה שעניינה הפעלת לחץ לפשרה בדיון מקדמי שהתקיים בבית הדין לעבודה.

בהחלטתו קבע הנציב, כי אל לו ליושב בדין ליצור את התחושה כי ההכרעה בתיק היא בגדר עובדה מוגמרת ואם לא תתקבל הצעתו לפשרה, כי אז ישא הצד הסרבן בתוצאות. במקרה דנן פעל בית הדין בתקיפות יתר, עד כדי יצירת תחושה כי אין למתלונן כל ברירה, נוכח דברי בית הדין, כי התיק לגופו יישמע על ידו וכי אם תידחה התביעה יושתו על המתלונן (התובע) הוצאות גבוהות, וכי פסק דין לחובתו עשוי לפגוע בו בעיני מעסיקים פוטנציאליים בעתיד.

אכן, הוסיף הנציב, מצופה מהיושב בדין לשקף נאמנה את מצב הדברים המשפטי על פי מיטב הבנתו, אלא שבמקרה דנן לא הועבר המסר, כי מדובר בעמדה לכאורית שאינה סופית, שהרי התיק לגופו טרם נשמע, אלא אדרבא נוצר הרושם כי אין לצפות לשינוי בעמדה זו. במצב דברים זה הועמד המתלונן, הלכה למעשה, בפני חוסר ברירה, זולת להסכים למה שהוצע לו אותה שעה.

1. מתלונן, שהיה מיוצג והגיע בדיון מוקדם שהתקיים בתביעתו לפשרה שקיבלה תוקף של פסק דין, הלין על התנהלותה של הרשמת בדיון ולחץ שלדבריו הפעילה עליו עד שלא נותרה בידו אלא ברירה להסכים להצעת הפשרה.

2. בהחלטתו קבע הנציב, כי אכן, מתפקידו של בית הדין לשקף לצדדים, במסגרת דיון מקדמי, את הסיכויים והסיכונים לכל אחד מהם אם יתנהל התיק עד תומו, לרבות האפשרות של נשיאה בהוצאות שיוטלו על הצד המפסיד, וכך עשתה גם הרשמת.

3. עם זאת, אל לו ליושב בדין ליצור את התחושה כי ההכרעה בתיק היא בגדר עובדה מוגמרת ואם לא תתקבל הצעתו לפשרה, כי אז ישא הצד הסרבן בתוצאות.

4. במקרה דנן, אף אם ניתן לומר כי המתלונן קיבל החלטה מושכלת מדעת, כיצד לסיים את ההליך, וזאת בהיותו מיוצג, נראה כי הרשמת פעלה בתקיפות יתר, הרבה מעבר לנדרש. זאת, עד כדי יצירת תחושה כי אין למתלונן כל ברירה, נוכח דבריה כי התיק יישמע על ידה, וכי אם תידחה התביעה יושתו עליו הוצאות גבוהות, וכי פסק דין לחובתו עשוי לפגוע בו בעיני מעסיקים פוטנציאליים בעתיד.

5. כאמור, מצופה מהיושב בדין לשקף נאמנה את מצב הדברים המשפטי על פי מיטב הבנתו, אלא שבמקרה דנן לא הועבר המסר, כי מדובר בעמדה לכאורית שאינה סופית, שהרי התיק לגופו טרם נשמע, אלא אדרבא נוצר הרושם כי אין לצפות לשינוי בעמדה זו. במצב דברים זה הועמד המתלונן, הלכה למעשה, בפני חוסר ברירה, זולת להסכים למה שהוצע לו אותה שעה.

6. משכך נמצאה התלונה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 95/20, שלום)

על התבטאויות חמורות ופוגעניות בדיון על הארכת מעצרו של חשוד

תקציר: נמצאה מוצדקת תלונה על התבטאויות חמורות ופוגעניות בדיון על הארכת מעצרו של חשוד.

נוכח חומרת הדברים המליץ הנציב לנשיאת בית המשפט העליון לזמן אליה את השופטת ולנוזף בה נזיפה חמורה אשר תירשם בתיקה האישי.

הנציב מצא מוצדקת תלונה שהוגשה בעניין התבטאויותיה של שופטת בדיון בעניין הארכת מעצרו של חשוד.

נמצא, כי כאשר בא כוחו של החשוד פירט במהלך הדיון את הבעיות הרפואיות מהן סובל מרשו, הבא בימים, אמרה השופטת "הבנתי שהוא לא פרגית בת 17" וכן אמרה לו "שייקח (או 'שיאכל') מנטוס" (וזאת בשים לב לחשד המופיע בחומר החקירה, לפיו החשוד הציע לחולים במחלות קשות ליטול סוכריות מסוג זה, לאחר שקיבל תמורה כספית אותה ביקש מהם, וכל זאת בהבטחה כי מדובר בתרופה שתגרום לריפויים).

יצוין, כי בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי האמירה המיוחסת לה בעניין ה"מנטוס" לא צריכה היתה להיאמר והיא מביעה את צערה הרב על כך. האמירה בעניין ה"פרגית" הינה לדבריה "ניסוח רע". השופטת מסרה, כי שגתה והיא מתנצלת על אמירותיה.

נוסיף, אשר לטענה אחרת לפיה בעת כניסתו החשוד לאולם השופטת צילמה אותו במכשיר הטלפון הנייד האישי שלה, כי לדברי השופטת בשום שלב היא לא צילמה בעצמה את החשוד, אך כ - 10 דקות לפני שהוכנס לאולם ולפני כניסת הצדדים, עת שהיתה בלשכתה, היא צילמה מפתח לשכתה את צלמי התקשורת ששהו באולם, בעת שצילמו זה את זה. לדברי השופטת, באותו שלב לא היה באולם אף בעל דין למעט צלמי התקשורת והם כולם היו עם הגב אליה. אין בפי השופטת הסבר, מדוע מצאה לנכון לערוך צילום זה, ובהחלטתו העיר הנציב, כי עצם הצילום תמוה בפני עצמו.

בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי אין מחלוקת, וגם השופטת סבורה כך בדיעבד, כי אמירותיה בעת הדיון היו מיותרות ופוגעניות, וכי לא היה להן כל מקום בדיון שהתנהל בעניינו של החשוד.

הנציב עמד על כך, שחובת הריסון והאיפוק העצמית של שופט היא אחת החובות הבסיסיות המייחדות את מלאכת השפיטה, ולא למותר הוא להפנות, בהקשר זה, לכלל 11 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007, הקובע כך:

"(א) בשבתו לדין ינהג שופט בנוכחים בדיון לפניו – בעלי דין, באי כוחם, עדים ובאי בית משפט אחרים – באורח מכובד, באורך רוח, במתינות, בסובלנות ובאדיבות, וישרה באולם בית המשפט אווירה נינוחה.

(ב) שופט יעשה כי גם אחרים ישמרו על כבודם של הנוכחים בדיון.

(ג) במהלך המשפט ובהחלטותיו בכתב יימנע שופט מהערות פוגעניות או מעליבות כלפי כל אדם".

על שופט להקפיד, אפוא, על התבטאויותיו, לא כל שכן כאשר מתברר בפניו עניין הזוכה לסיקור תקשורתי נרחב, שבו קיים הד משמעותי לכל התבטאות של השופט. על השופט, כך מורים לנו כללי האתיקה, להדר לא רק בכבודם של בעלי הדין המתדיינים בפניו, אלא בכבודו של כל אדם, ומצופה היה מבית המשפט כי ירור את מילותיו ושלא ישתמש בביטויים בלתי ראויים, דבר שלא נעשה, למרבה הצער, על ידי השופטת.

אין צריך לומר, הוסיף הנציב, כי אמירות מסוג זה מעלות חשש של ממש לפגיעה באובייקטיביות ובניטראליות המתחייבת מבית המשפט, וזאת אפילו מדובר בהתבטאויות אשר לא פגעו בהתנהלות התקינה של הדיון לגופו של עניין, ואף אם בית המשפט פעל על פי סדרי הדין הנהוגים. התבטאויותיה של השופטת פגעו לא רק בדימויה של השופטת כגורם אובייקטיבי וחסר פניות, אלא במערכת המשפטית כולה, דבר שאין לעבור עליו לסדר היום.

נוכח חומרת התבטאויותיה של השופטת המליץ הנציב בפני נשיאת בית המשפט העליון לזמן אליה את השופטת ולנוזף בה נזיפה חמורה, אשר תירשם בתיקה האישי.

תמצית החלטה (מספרנו 20/217, שלום)

על בית המשפט אשר שיתף את באי האולם ב"מקרים אישיים אשר אירעו לו" והרבה בדברי הלצה

תקציר: תביעת לשון הרע שהגישה המתלוננת ואמה נידונה בבית המשפט. אגב ברורה של התלונה ובניגוד לדברי השופט התברר, כי הדיון התנהל בבדיחות הדעת כשהשופט הרבה לספר בדיחות וסיפר על עניינים אישיים שארעו לו. לדברי הנציב, טוב היה עושה בית המשפט אם גם במהלך הדיון, כמו גם במסגרת ההליכים שמחוץ לפרוטוקול, היה נמנע מלשתף את הנוכחים בנסיגונו האישי והיה ממעט בדברי הלצה, ובכך היה נחסך, ככל הנראה, הרושם שקיבלה המתלוננת, כי בית המשפט אינו בוחן בכובד ראש את טענותיהן של הנתבעות.

1. ברקע התלונה עומד חוזה שחתמה אמה של המתלוננת עם התובע, אשר התחייב לבחון את השאלה, האם מגיעים לאם החזרי מס. לדברי המתלוננת, התובע לא ביצע את מלאכתו, והתחמק מלענות לטלפונים של המתלוננת ואמה (להלן ביחד: הנתבעות) ולפיכך, הן פרסמו בפייסבוק פוסט ובו גוללו את טענותיהם נגד התובע. לאחר פרסום הפוסט, הגיש התובע תביעת לשון הרע נגד המתלוננת ואמה.

2. לטענת המתלוננת, במהלך הדיון, השופט "החל לגחך עם התובע" על כך שתביעתו הנוכחית

היא "כסף קטן" לעומת תביעת דיבה שהגיש נגד ערוץ טלוויזיה. לדבריה, בית המשפט "זלזל בתביעה מההתחלה ועד סופה"; לא ביקש לרדת לחקר האמת; והתעלם מהעדויות הרבות (כולל כתבת תחקיר בערוץ 13), אשר העידו על מעשי המרמה של הנתבע. לפיכך, סבורה המתלוננת, כי פסק הדין מנוגד "לכל הדעות והפסיקות".

3. השופט אישר, כי למיטב זכרונו, במסגרת דו השיח שנוהל בין הצדדים מחוץ לפרוטוקול, אכן העלה התובע או בא כוחו את "העובדה כי הוגשה על ידי התובע תביעה מול ערוץ טלוויזיה על סכום גבוה בגין פרסום דיבה". לדברי השופט, עובדה זו שימשה ככלי בידי בית המשפט "לנסות ולהוריד את התובע מצפיותיו הגבוהות בתיק הנוכחי".

4. בסיום תגובתו הוסיף השופט בקצרה, כי "לביטוי שננקט על ידי המתלוננת 'לגחך עם התובע' אין כל יסוד".

5. בא כוחן של הנתבעות, ציין בתגובתו, כי הוא לא היה מודע לתלונה, אותה הגישה מרשתו; הוא לא היה שותף לה; ולא נתבקש לסייע בכתיבתה: "ברם, מרגע שהתבקשתי להשיב, הריני משיב לגופם של דברים". לדבריו: "פסק הדין שהתקבל ... אכן אינו עומד בקנה אחד עם תחושת הצדק הסובייקטיבית של המתלוננת", בעיקר כאשר התביעה הוגשה על ידי אדם, אשר בדיקה פשוטה בגוגל מעלה שהוגשו נגדו עשרות תלונות על מרמה והונאה, ובעיקר כלפי אזרחים בני הגיל השלישי, וכן שודרה בטלוויזיה "כתבת תחקיר קשה מאוד", על מעשי ההונאה של התובע.

לעצם התלונה, מאשר עורך הדין כי במהלך הדיון, השופט "הרבה לספר בדיחות בזמן ההליך (איני קובע כי מדובר בדבר פסול) אלא מציין עובדות ... בנוסף השופט הרבה לספר ממקרים אישיים אשר אירעו לו מה שלא היה בהכרח קשור לאירוע דנן". לדבריו, במהלך הדיון לא סבר כי יש טעם לפגם בהתנהלות בית המשפט, אשר "התנהל בבדיחות הדעת של כבוד השופט... (ללא קשר לדיון שלנו) אלא בכללי... לכן לא ייחסתי חשיבות לאמרה הנוגעת לתביעה כנגד ערוץ 13".

6. עורך הדין הוסיף, כי הוא הופתע מאוד מפסק הדין, בו חויבו הנתבעות ביחד ולחוד לשלם סך של 12,000 ₪, וזאת בעיקר כאשר מדובר בסכום הראשוני שהעלה בית המשפט לאחר 3 דקות דיון, עוד טרם שבדק את העובדות והראיות הרבות של לקוחותיו, אשר טענו כי אמת דיברו. לדעתו, סכום פסק הדין אינו תואם את רוח הדיון שהתנהל בבית המשפט, ועם קבלתו "חשכו עיניו", ולפיכך חלף שבוע ימים לפני שהעבירו לידי הנתבעות.

7. בא כוחו של התובע סבור, כי מדובר בתלונה קנטרנית וטורדנית אשר באה לעולם רק בשל אי שביעות רצונה של המתלוננת מתוצאות פסק הדין. לדבריו, טענת המתלוננת לפיה השופט "החל לגחך עם התובע" על כך שתביעתו הנוכחית היא בגדר "כסף קטן" לעומת תביעה שהגיש נגד ערוץ טלוויזיה, "הינה בבחינת להד"ם". הוא הוסיף, כי בית המשפט לא גיחך עם התובע ובוודאי שלא נאמרה מפיו האמירה הנוכחת בתלונה, נהפוך הוא - בית המשפט "הפגין אורח רוח, איפוק, סבלנות, סובלנות, הוגנות, הגינות וממלכתיות יוצאת דופן", וביצע את מלאכתו

כדבעי, ללא כל דופי.

8. הנציב הבהיר בהחלטתו, כי עם כל ההבנה לאכזבתה של המתלוננת מפסק הדין אשר לא עמד בצפיותיה, לאור ההצעות שהועלו על ידי השופט במהלך הדיון והראיות שהציג בא כוחה, יש להבחין בין ניסיונות מצד בית המשפט להביא את הצדדים לידי הסכמה לבין פסק דין אשר ניתן לגופו של עניין, ככל שניסיונות אלה אינם עולים יפה. מובן, כי כאשר הצעה לפתרון מוסכם, אותה מעלה בית המשפט, אינה מתקבלת על דעת שני הצדדים, ההכרעה תעשה בהתאם לראיות ולטיעוני הצדדים, ולא אחת קורה כי אין זהות בין ההכרעה השיפוטית של בית המשפט לבין הצעות לפתרון מוסכם, שאותן ניסה בית המשפט לקדם במהלך הדיון.

9. לעניין טענת המתלוננת, כי במהלך הדיון השופט "החל לגחך עם התובע", השופט הבהיר בתגובתו כי עניין זה הועלה על ידי התובע "במסגרת דו שיח בין הצדדים מחוץ לפרוטוקול", ולפיכך לא ניתן ללמוד מפרוטוקול הדיון מה בדיוק נאמר על ידי התובע ועל ידי בית המשפט בהקשר זה. ואולם, לא ניתן להתעלם מהאמור בתגובת בא כוחה של המתלוננת, שהוא בעל ניסיון רב בתחום תביעות לשון הרע, אשר כתב בתגובתו, כי השופט "הרבה לספר בדיחות בזמן ההליך (איני קובע כי מדובר בדבר פסול) אלא מציין עובדות...", וכדבריו: "ראיתי כמעט הכול... והתנהלות שכזו, טרם נתקלתי".

10. הנציב קבע, כי לאחר עיון בתגובות שלפניו, נראה לו כי יש להעדיף את גירסתם של המתלוננת ושל בא כוחה לגבי התבטאויותיו של השופט. לפיכך, טוב היה עושה בית המשפט אם גם במהלך הדיון, כמו גם במסגרת ההליכים שמחוץ לפרוטוקול, היה נמנע מלשתף את הנוכחים ב"מקרים אישיים אשר אירעו לו", והיה ממעט בדברי הלצה, ובכך היה נחסך, ככל הנראה, הרושם שקיבלה המתלוננת, כי בית המשפט אינו בוחן בכובד ראש את טענותיהן של הנתבעות.

11. לאור האמור לעיל, ובכפוף להערה שבסעיף 10 לעיל, מוצה בירור התלונה.

תמצית החלטה (מספרנו 40/20, עליון)

על הזהירות הרבה שעל שופט לנקוט בהתבטאויותיו במסגרת הרצאה הניתנת על ידו

תקציר: על שופט לנקוט משנה זהירות בהתבטאויותיו גם במסגרת הרצאה הניתנת על ידו. אכן, ניתן להבחין בין דברים הנישאים במהלך הרצאה לבין התבטאות במסגרת הליך שיפוטי. אלא, שענייני הציבור נשואות לשופט ולמוצא פיו, ויש לקחת לתשומת הלב, כי דבריו של השופט עשויים, במקרים מסויימים, לפגוע בתדמיתה של המערכת וביוקרתה. הדברים נכונים ביתר שאת, שעה שמדובר בשופט של בית המשפט העליון. מטבע הדברים, שופטים המכהנים בבית המשפט העליון עוסקים, לא אחת, בתיקים מורכבים המעוררים עניין ציבורי, ודנים בעתירות לבית המשפט הגבוה לצדק בעניינים שנויים במחלוקת ציבורית או פוליטית. אמון הציבור במערכת המשפטית, הינו חיוני ומדובר בנשמת אפו של שלטון החוק ושל הדמוקרטיה בישראל.

ניתן להניח, כי לעורכי דין מסויימים, שהם מעין "שחקנים חוזרים" בהגשת עתירות, יש תפקיד חשוב בהתפתחות המשפט במדינת ישראל. ואולם, גם אם סבור השופט, כי עורך דין פלוני ראוי להוקרה, מיותר הדבר כי ימשיך ויבקש מן הקהל למחוא לו כף, אפילו מצא לשבח, באותה הזדמנות או בהזדמנויות אחרות, גורמים אחרים המזוהים עם הצד האחר של הקשת הפוליטית. שכן, עסקינן בנושאים השנויים במחלוקת פוליטית או ציבורית בחברה הישראלית, ועל כן רצוי היה לנקוט בגישה דווקנית בכגון דא. כמו כן ראוי לשקול אמירתם של דברים מסויימים, אפילו הם נאמרים בבדיחות הדעת.

תמצית התלונה

1. במסגרת כנס שנערך באחת הפקולטות למשפטים נשא שופט מכהן של בית המשפט העליון הרצאה על תפקיד ממלכתי אותו נשא ועתירות בהן דן באותו גוף בתפקידו האמור.
2. במסגרת ההרצאה נשא השופט על נס את תרומתו של עורך דין מסויים, שנכח בקהל, לפיתוח הדין באותן סוגיות, בשל עתירות שהגיש, וזאת לאחר קריאת ביניים מן הקהל, שעה שהזכיר עתירה שהגיש אותו עורך דין. השופט ביקש בנוסף מן הקהל למחוא כף לאותו עורך דין ואף הוסיף, כי שעה שאותו עורך דין "מגזים, אז אחת מהשתיים, או שאני רומז לו שיחזור בו מהעתירה או שאם הרמז לא נקלט והעתירה אין לה מקום אז אני דחיתי את העתירה". במסגרת שיח שאלות ותשובות שהתקיים לאחר ההרצאה, שעה שאמר עורך הדין, כי הגיש עתירה בנושא מסויים כשהבין שהשופט מבקש לטפל בנושא זה, ובכך למעשה השופט "הזמין" את העתירה בלי שידע על כך, השיב לו השופט, לקול צחוקו של הקהל: "הטעות היחידה שלך זה שבלי שאני יודע".
3. בתלונות שהוגשו לנציב נטען, כי השופט פעל שלא לפי כללי האתיקה המחייבים אותו כשופט וכי היה עליו להיזהר בדבריו, מה גם שאותו עורך דין מגיש עתירות המזוהות עם צד פוליטי מסויים ובעניינים השנויים במחלוקת ציבורית עמוקה. כן נטען, כי לא היה מקום לבקש למחוא כף לעורך הדין או "להזמין" עתירות שתוגשנה על ידו. כן עלתה הטענה, כי מדברי השופט עולה, שעורך הדין זכה ליחס מועדף על ידו.

תגובת השופט

4. בתגובתו לתלונה סבר השופט, כי אין מקום לטיפולו של הנציב בה.
5. לגופם של דברים מסר השופט, כי בהזדמנויות אחרות הוא שיבח עורכי דין אחרים שהגישו אף הם עתירות שתרמו לפיתוח הדין, כשאותם עורכי דין מזוהים עם הצד השני של המפה הפוליטית. דבריו בכנס הוצאו מהקשרם, והטענה כי הוא "הזמין" הגשת עתירות הינה טענה הזויה.
6. המחמאה לעורך הדין ניתנה על רגע תפישתו של השופט, אשר מקובלת לדבריו במשפט הציבורי בעולם המערבי והדמוקרטי כולו, כי יש חשיבות ותרומה לעורכי דין הפועלים בתחום

המשפט החוקתי והמנהלי-חברתי (נטע זיו "עריכת דין לשינוי חברתי בישראל – מבט לעתיד לאחר שני עשורי פעילות" מעשי משפט א 19 (2008); אפי מיכאלי "העותר הציבורי ובית המשפט" מעשי משפט ב 163 (2010)).

7. השופט הטעים, כי במיוחד במשפט החוקתי, ולעיתים גם בענפי משפט אחרים, נוהג בית המשפט, לפרקים, להעיר לצדדים כי יש באפשרותם לתקן את עתירתם; לנהוג אחרת מכפי שפעלו; או לנקוט בהליך אחר (הנכון יותר) בעתיד. לדעת השופט, אין בדבר כל פגם, והוא מקובל במשפט הציבורי בארץ ובעולם, מה גם שלדבריו "תיקון" כאמור אינו מבטיח, כי "המתקן" יזכה בהכרח בדין.

8. אשר לטענה, כי לא היה מקום לשבח את עורך הדין, המזוהה פוליטית, לדעת המתלוננים, וידוע כמי שמגיש עתירות רבות – מסר השופט, כי המחמאה לעורך הדין ניתנה לאחר שראה אותו בין הנוכחים בכנס, אשר לא התקיים בעת הדיונים בעתירותיו של עורך הדין.

9. בהתייחס לטענה, כי הוא לא חייב את עורך הדין בהוצאות, אלא רק יעץ לו לחזור בו מעתירות שלא היה להן מקום, מסר השופט, כי לעיתים הוא הציע לעורך הדין, כמו גם לעותרים אחרים, לחזור בהם מעתירות שנראו לו חסרות סיכוי, ובכך חסך התדיינויות מיותרות ואיפשר לעצמו ולמשיבים באותן עתירות להתמקד בנושאים אחרים. במקום שהייתה היענות לכך, כך מוסיף ומציין השופט, הוא נהג לרוב, כמקובל, לפטור את העותר או העותרים מהוצאות, אולם גם לכך היו חריגים, כפי שנעשה עם עורך הדין. יתר על כן, כאשר העותרים לא נענו להצעותיו לחזור בהם מעתירות, שנראו לו כבלתי מוצדקות מלכתחילה, או כאשר העתירות נדחו לגופן – הוא מצא לחייב, לא אחת, את העותרים בהוצאות. בניגוד למשתמע מהתלונות, כאילו רק עורך הדין זכה בהוצאות, הרי שהוא זיכה בהוצאות, לעיתים קרובות, גם עותרים אחרים, ובכלל זה גם רשימות מכל קצווי הקשת הפוליטית. מתוך העתירות שהגיש עורך הדין היו גם כאלה שנמחקו.

מסקנות והחלטה

10. בהחלטתו בתלונות קבע הנציב, כי אינו מוצא לקבל את טענותיו המקדמיות של השופט, ודן בתלונות לגופן. אכן, התנהלותו של השופט אינה סבה על התנהגות או על דרך ניהול המשפט באולם המשפטים, אלא על התבטאויותיו בהרצאה שנתן, אלא שעוד משחר ימיה של הנציבות פורש המונח "התנהגות שופט" שבחוק, כחל גם על פעולות של שופט מחוץ לכס השיפוט.

11. עמדה על כך, בהרחבה, הנציבה הראשונה, כב' השופטת (בדימוס) ט' שטרסברג-כהן, בחוות דעתה מיום 29.4.07 "סמכות הנציבות לטפל בתלונות על התנהגות שופט מחוץ לכס המשפט", בה ניתן לעיין באתר הנציבות שבאינטרנט. וכך כתבה הנציבה, בין היתר, בחוות דעתה:

"האחריות האתית-התנהגותית המוטלת על שופט אינה תחומה לשעות העבודה או לאולמו ולשכתו של השופט ... אין הכהונה השיפוטית מגיעה לסיומה עם סיום יום העבודה או עם היציאה הפיסיית מהיכל המשפט. השופט נושא עמו את משרתו לכל אשר

ילך ובכל אשר יעשה. היקף האחריות הרחב והייחודי נגזר ממהות הכהונה השיפוטית ומהווה חלק אינהרנטי שלה. השופט מופקד על עיצובם של נורמות וערכים בחברה ועל הדאגה ליישומם, מלאכה שאינה באה לידי סיום על מפתנו של בית המשפט. עליו לשמש דוגמא אישית שכן שיעור קומתו האישית והמקצועית של השופט הוא זה המבטיח את תדמיתו בעיני הציבור, את רמתה של מערכת השפיטה ואת הכבוד והיקרה המוענקים לו על-ידי הציבור, הנושא עיניו אל המערכת ואל שופטיה. שיעור קומה זה משליך על משקלן של הנורמות הערכיות היוצאות מלפני השופטים ועל יכולתם לעשות צדק במשפט. יש בחריגה נורמטיבית של שופט – גם מחוץ לכס השיפוט – כדי להשפיע על אמון הציבור, החיוני לעשייה השיפוטית במדינה הדמוקרטית המודרנית. לא נראה, איפוא, כי ניתן לצמצמם את הדיבור 'במסגרת מילוי תפקידם' המופיע בחוק הנציבות לתבנית צרה וקנוטה המתייחסת רק לזמן שבתו של השופט על כס המשפט".

12. ואכן, הנציבות ביררה לא פעם תלונות שהוגשו על שופטים ודיינים, אף אם אלה עסקו בהתנהגות השופט או הדיין שלא בתוך כתלי בית המשפט או בית הדין. כך, לאחרונה, בוררה על ידי הנציב תלונה שהוגשה על דין בבית הדין הרבני, באשר להתבטאויותיו במסגרת דברים שנשא בכנס הרבני השנתי (מספרנו 16/20).

13. לסוגיית סמכות הנציבות לטפל בתלונות על התנהגות שופט מחוץ לכס המשפט אף נדרש, בשעתו, בית המשפט העליון, באמרת אגב, עת טיפלה הנציבות בתלונה על רשם (עם כל ההבדלים המתחייבים), שנמצא כי הוא הגיש במרמה עבודות במסגרת לימודיו לתואר אקדמי, ובסופו של דבר הוא הועבר מתפקידו. וכך כתבה, בעניין זה, כב' השופטת א' פרוקצ'יה בבג"צ 379/07 רמזי חוראני רשם בית המשפט השלום בעכו נ' שרת המשפטים גב' ציפי ליבני ואח', (19/05/2008), בהסכמת שאר חבריה להרכב (כב' השופט (כתוארו אז) א' רובינשטיין וכב' השופט (כתוארו אז) ח' מלצר):

"אציין, ולו מעבר לנדרש, כי, לטעמי, תפיסתה הרחבה של הנציבה את סמכויות תפקידה, כמתפרשות גם על פני דרכי התנהלותו של נושא משרה שיפוטית מחוץ לכתלי בית המשפט, תואמת את החוק ואת תכליותיו במובן הרחב".

14. לגופן של התלונה העלה הברור, כי התייחסותו של השופט לעורך הדין לא הייתה מתוכננת מראש, אלא שהיא באה במענה להערה שהושמעה מן הקהל. הנציב העיר, כי מקובלת עליו ההבחנה שעושה השופט בין דברים הנישאים במהלך הרצאה לבין התבטאות במסגרת הליך שיפוט. אלא, שעל שופט להיות תמיד זהיר בהתבטאויותיו, שכן עיני הציבור נשאות אליו ולמוצא פיו. עוד יש לקחת לתשומת הלב, כי דבריו של השופט עשויים, במקרים מסויימים, לפגוע בתדמיתו של המערכת וביוקרתה. לא בכדי נקבע בכלל 29 לכללי האתיקה, המתייחס באופן מפורש להרצאה הניתנת על ידי שופט מכהן, כי "בעשותו כן ינהג שופט במידת הזהירות הראויה המתחייבת ממעמדו". רוצה לומר, כי שרביט השיפוט מצוי ברשותו של השופט בכל אשר יפנה, ובכלל זה בשעה שהוא נושא דברים במסגרת הרצאה הניתנת על ידו מחוץ לכתלי בית המשפט.

15. הנציב הוסיף, כי הדברים נכונים ביתר שאת, שעה שמדובר בשופט של בית המשפט העליון. מטבע הדברים, שופטים המכהנים בבית המשפט העליון עוסקים, לא אחת, בתיקים מורכבים המעוררים עניין ציבורי, ודנים בעתירות לבית המשפט הגבוה לצדק בעניינים שנויים במחלוקת ציבורית או פוליטית. אמון הציבור במערכת המשפטית, הינו חיוני ומדובר בנשמת אפו של שלטון החוק ושל הדמוקרטיה בישראל. יש להניח, כי ימצאו גורמים, מבין אלו שפסקותיו של בית המשפט אינן נראות להם, כי יטלו אמירה כזו או אחרת של השופט ויסקוה במסרקות ברזל על מנת למצוא בה, לשיטתם, הוכחה "ניצחת" להיעדר אובייקטיביות או ניטראליות שיפוטית, שהיושב בדין מחוייב בהן. משכך, על כל שופט, ולא כל שכן שופט של בית המשפט העליון, להיזהר בדבריו ולהקפיד על כל אמירה הנאמרת על ידו מחוץ לגדרי פסקי הדין וההחלטות הניתנים על ידו, בין ביושבו על כס בית המשפט ובין בשמשו בתפקידים אחרים.

16. הנציב הוסיף, כי הוא מוכן להניח, בהקשר זה, כי יש לעורכי דין מסויימים, שהם מעין "שחקנים חוזרים" בהגשת עתירות, תפקיד חשוב בהתפתחות המשפט במדינת ישראל. ואולם, גם אם סבור השופט, כי עורך הדין המסוים ראוי להוקרה, היה מיותר כי ימשיך ויבקש מן הקהל למחוא לו כף. דברים אלה נכונים, הוסיף הנציב, אף אם השופט מצא לשבח, באותה הזדמנות או בהזדמנויות אחרות, גורמים אחרים המזוהים עם הצד האחר של הקשת הפוליטית. שכן, בין כך ובין כך, עסקינן בנושאים השנויים במחלוקת פוליטית או ציבורית בחברה הישראלית, ועל כן רצוי היה לנקוט בגישה דווקנית בכגון דא.

17. הנציב קבע, כי אין למצוא ממש בסברתם של המתלוננים על משוא פנים של השופט לטובת עורך הדין. בתיקים המתנהלים בבית המשפט, מדובר במעשה של יום ביומו, שהשופט מביע בפני צד להליך או בפני דין המופיע בתיק את עמדתו הלכאורית באשר לסיכויי ההליך. בדרך זו הוא מאפשר לו לשקול, אם יש טעם להמשיך ולנהל את התיק או לחזור בו מן ההליך, ובכך אין כל פסול. ואולם, דברים אלה, המוכרים ליודעי חן, ובעיקר לעורכי הדין הבאים בשערי בית המשפט, אינם ידועים ומוכרים, בהכרח, לכלל הציבור, ומכאן קצרה הדרך להתגוללות שוא על שופטים, על כל המשמעויות שיש לדבר.

18. אשר לאמירתו של השופט לעורך הדין, בהתייחסו לעתירה מסויימת שהוגשה: "הטעות היחידה שלך זה שבלי שאני יודע", ניתן לקבל, כי הדברים נאמרו בבדיחות הדעת. אלא, הוסיף וציין הנציב, כי מדברים אלו היו שהסיקו שמדובר ב"הזמנת עתירות" על ידי השופט, כשלא כך הוא הדבר, ולפיכך היה מקום לשקול גם את אמירתם של הדברים הללו, גם אם הם נאמרו בבדיחות הדעת.

19. סוף דבר, למרות שאין שחר לטענה כי השופט ביקש להזדהות, בהתבטאויותיו בכנס, עם פועלו של עורך הדין, מתוך מניע פוליטי, או כי נקט כלפיו ביחס של העדפה, הרי שמדובר, בנסיבות העניין, בהתבטאויות מיותרות של השופט, מהן ראוי היה להימנע.

20. בהערותיו של הנציב מוצה בירורן של התלונות.

תמצית החלטה (מספרנו 137/20, מחוזי)

על תלונת סרק לפיה בית המשפט מחק עתירת אסיר משלא הסכים להישיר מבטו לנשים באולם תקציר: לא נמצא כל בסיס לטענה, כי בית המשפט מחק עתירת אסיר מאחר שהוא לא הסכים להישיר מבטו לנשים באולם.

הבירור העלה, כי השופט הסכים לבקשת הסנגור, שלא הספיק להחתיים את מרשו על תצהיר לתמיכה בעתירה, כי העותר יצהיר בפני בית המשפט על נכונות עתירתו. אולם העותר סירב להפנות את מבטו לעבר השופט בטענה, כי הוא עלול לראות נשים ששהו באולם (הקלדנית ונציגת שב"ס), וזאת למרות ששתיהן מצאו להגלות את עצמן לצד המרוחק של האולם, צמוד לקיר, בניסיון להקל עליו. השופט הציע לעותר הצעות שונות, שמטרתן לאפשר קשר עין בינו לבין בית המשפט מבלי שייאלץ להסתכל על אישה מבין הנשים שהיו באולם ואף רעיית העותר, שנמצאה באולם, ניסתה לסייע לעותר באומרה לו, כי "הוא יכול להסתכל ולו באופן חלקי", ואולם העותר סירב.

השופט קבע, כי משכך לא ניתן לברר את העתירה, ומחק אותה. בהחלטתו כתב השופט, כי הצטער על שהציע אפשרויות, שיש עימן משום הגבלת נשים, במקום שאמור להיות טהור ונקי מהטיות מסוג זה, וכי אסור היה לו להסכים לתזוזת הקלדנית ונציגת שב"ס, אף שהיא נעשתה מרצונן, שכן אם כך הדבר – לאן עוד נגיע. לדברי השופט, חוסר כבוד לבית המשפט כמוסד, על כלל הבאים בשערי מתוקף תפקידם, לרבות סנגורים ובאי-כוח הצדדים, אינו יכול לעבור בשתיקה.

בתגובתו לתלונה מסר השופט, כי לא זו בלבד שבית המשפט לא כפה על העותר להסתכל על נשים באולם, אלא אף עשה כל שביכולתו כדי לאפשר לו לפנות לבית המשפט מבלי שייאלץ להביט באישה, כמפורט בפרוטוקול. ואולם, העותר סירב לכל הצעה, לרבות הצעותיהם של בא כוחו ורעייתו אליו, וזאת גם כשהוסר כל חשש לראיית נשים. אכן, הוסיף השופט, אין זה מחובתו של מתדיין להביט בפני שופט, אך לא כך הדבר כשמתדיין מבקש לפנות לבית המשפט. הכבוד לבית המשפט אינו עניין אישי, אלא ערך מהותי. הסתרת פנים, הסבת פנים ועצימת עיניים, גורעים מיכולתו של בית המשפט להתרשם ממידת האותנטיות שבדברי הפונה אליו, קל וחומר כשמדובר במסירת הצהרה שכמוה כעדות, ובכך פוגעים ביכולתו של השופט לעשות מלאכתו נאמנה. במצב דברים זה, כיוון שלא ניתן ולא ראוי היה לשמוע את דברי העותר ולקבל הצהרתו, לא ניתן היה להמשיך בבירור העתירה והיא נמחקה.

לאחר שגם התקבלה תגובת הסנגור ותגובתה של נציגת שב"ס, החליט הנציב לדחות את התלונה, משלא מצא לה כל בסיס, וכן הוסיף, כי מקובלות עליו הערותיו הנורמטיביות של השופט.

1. המתלונן, שאינו צד להתדיינות, מלין על התרחשויות בדיון שהתקיים בעניינו של פלוני (שלא הגיש תלונה לנציב) (להלן: העותר), בבית המשפט המחוזי. על דבר הדיון למד המתלונן מכתבה שפורסמה בנושא זה בעיתון "הארץ".
2. לדברי המתלונן, השופט החליט למחוק את העתירה שהגיש העותר לבית המשפט (אשר נסבה על החלטת שב"ס שלא להעבירו לכלא אחר) ושלא לדון בה, מאחר שהעותר "סירב להסתכל על

נשים". המתלונן ציין, כי "אין שום חוק שמחייב אדם להסתכל על אישה או שופט ... החלטת השופט למחוק ולחנך את העותר פסולה. לו היה מדובר במדינה דיקטטורית הייתי מקבל זאת. בדמוקרטיה לא! ... אמנם אינני מייצג את [העותר] ומעשהו ככל שנעשה חמור ומזויע אבל לא ייתכן שלא ידונו בעתירות שונות ולא משנה של מי בגלל טענות כאלה ואחרות".

פרוטוקול הדיון

3. פרוטוקול הדיון מתחיל בהחלטת השופט בה נאמר, כי ב"כ העותר לא הספיק להחתימו על תצהיר והציע, כי העותר יצהיר בפני בית המשפט על נכונות העובדות, הצעה לה הסכים השופט. ואולם, העותר מסרב להפנות את פניו לבית המשפט בטענה, כי הוא עלול לראות נשים בניגוד לאמונתו (השופט מציין, כי באולם מצויות הקלדנית וכן באת כוח המשיב – שירות בתי הסוהר, וכי שתיהן "היגלו עצמן לצד המרוחק של האולם, צמוד לקיר, אך הדבר לא הניח את דעתו של העותר"). השופט ממשיך וכותב, כי הוא הציע לעותר הצעות שונות, שמטרתן לאפשר קשר עין בינו לבין בית המשפט מבלי שייאלץ להסתכל על אישה מבין הנשים שהיו באולם ואף רעייתו, הנמצאת באולם, ניסתה לסייע לעותר באומרה לו, כי "הוא יכול להסתכל ולו באופן חלקי", ואולם העותר סירב.

4. ומוסיף וכותב השופט בהחלטתו: "הצטערת על שהצעתי אפשרויות, שיש עימן משום הגבלת נשים, במקום שאמור להיות טהור ונקי מהטיות מסוג זה. אמנם, הקלדנית ובאת-כוחו המלומדת של המשיב היגלו עצמן צמוד לקיר מרצונן החופשי, ומתוך רצון לאפשר לעותר לקיים את כל פרטי אמונתו, אך אסור היה לי להסכים לכך, שכן אם כך הדבר – לאן עוד נגיע. היום יוגלו נשים לפאתי האולם ויידבקו לקיר, מחר ידרוש העותר כי המדינה תיוצג רק על ידי זכר, מחרתיים ידרוש העותר שקלדנית לא תשב באולם בעת הדיון בענייניו, ובעוד שבוע, מי יודע? יכול עותר או נאשם או תובע לדרוש שגם שופט יהא ממין מסוים, במצב בריאותי מסוים, עם הטיות מסויימות וכן הלאה וכן הלאה. חוסר כבוד זה לבית המשפט, והכוונה היא לבית המשפט כמוסד, על כלל הבאים בשעריו מתוקף תפקידם, לרבות סנגורים ובאי-כוח עותרים, אינו יכול לעבור בשתיקה".

5. וכך מסתיימת החלטת השופט: "לסיום החלטה זו אציע לעותר פעם נוספת ואחרונה להביע את כבודו לבית המשפט, כפי שבית המשפט הביע את כבודו אליו, ולהיעתר להצעה שבאה מפי הסנגור המלומד ולפיה יעמוד הסנגור לפני העותר על מנת שלא ייכשל בראיית אישה. העותר מסרב עדיין להצעת בא-כוחו המלומד, ולנוכח התנהגותו, לא ניתן להמשיך בבירור העתירה, והיא נמחקת".

תגובת השופט

6. בתגובתו לתלונה מסר השופט, כי תלונת המתלונן מתמקדת בכפייתו לכאורה של העותר להביט בנשים, ו"ענישתו" במחיקת העתירה כסרב לציית, אך לא אלה הן העובדות, כעולה מן הפרוטוקול. לא זו בלבד שבית המשפט לא כפה על העותר להסתכל על נשים באולם, אלא אף עשה כל שביכולתו כדי לאפשר לו לפנות לבית המשפט מבלי שייאלץ להביט באישה, כמפורט בפרוטוקול. ואולם, העותר סירב לכל הצעה, לרבות הצעותיהם של בא כוחו ורעייתו

אליו, וזאת גם כשהוסר כל חשש לראיית נשים. אין אפוא כל בסיס לתלונה.

7. ומוסיף השופט: "אכן, אין מחובתו של מתדיין להביט בפני שופט, אך לא כך הדבר כשמתדיין מבקש לפנות לבית המשפט. הכבוד לבית המשפט אינו עניין אישי, אלא ערך מהותי. הסתרת פנים, הסבת פנים ועצימת עיניים, גורעים מיכולתו של בית המשפט להתרשם ממידת האותנטיות שבדברי הפונה אליו, קל וחומר כשמדובר במסירת הצהרה שכמוה כעדות, ובכך פוגעים ביכולתו של השופט לעשות מלאכתו נאמנה. במצב דברים זה, כיוון שלא ניתן ולא ראוי היה לשמוע את דברי העותר ולקבל הצהרתו, לא ניתן היה להמשיך בבירור העתירה והיא נמחקה".

8. השופט מטעים בסיום תגובתו לתלונה, כי בחודש שקדם לדיון נשוא התלונה התבררו לפניו שתי עתירות נוספות של העותר. העותר לא ביקש לפנות לבית המשפט והדיונים התקיימו כסדרם, ללא כל טענה ותלונה.

תגובות נוספות

9. ב"כ העורר מסר בתגובתו לתלונה, כי פרוטוקול הדיון משקף נכונה את קורות הדיון. השופט התעקש, כי העותר יישיר מבט ויסתכל עליו בשתי עיניו ואילו העותר סירב לפקוח את עיניו בטענה כי בשל אמונתו הדתית, עליה הוא מקפיד הקפדה יתירה, מבקש הוא להימנע מכל אפשרות כי מבטו יתקל במראה אישה אחרת מלבד אשתו. העותר עמד על דעתו זו גם כאשר הקלדנית "נצמדה לימין" והוא (הסנגור) ניסה ליצור חיץ בקו ראייתו של העותר בינו לבין יתר הנוכחות באולם.

10. הסנגור הוסיף עוד, כי העותר "לא ביקש להדיר נשים מן האולם" אלא שב ועמד על קיום אמונתו והסביר, כי "בית המשפט לא יכול להכריח אותו לפקוח עיניים או להגיד לו 'לאן להסתכל'". כך נוהג העותר גם בין כותלי הכלא, כדבר שבשגרה, והוא הולך כשהוא מובל על ידי אחרים וכשעיניו עצומות.

11. ומוסיף הסנגור, כי מהיכרותו את השופט מדובר ב"שופט מקצועי וערכי שנהג במקרה זה מתוך רגישות חברתית כלפי תופעה הולכת וגוברת (לצערנו) בחברה הישראלית של 'הדרת נשים' וגילויי גזענות כלפי אוכלוסיות אחרות. בנסיבות כאמור, גם אם טעה כב' השופט, מבחינה משפטית, שכן לטעמי לא היה כל בסיס משפטי אמיתי לדחות העתירה רק בגלל שהעותר לא רוצה לפקוח עיניים, לי היה ברור כי הדברים נעשו מתוך 'כוונה טובה' ומגילוי רגישות לסביבה וזו גם הסיבה שהחלטתי שלא להגיש ערעור על החלטה".

12. וכך מסרה בתגובתה לתלונה באת כוח המשיב, קצינת עתירות מחוז מרכז בשירות בתי הסוהר:

"במסגרת הדיון בעתירה ביקש כב' השופט ... מהעותר, מספר פעמים, להישיר מבט אליו, על מנת להשיב לשאלות בית המשפט. ויובהר, כי כב' השופט לא ביקש מן העותר להביט בנשים!

יתרה מכך, על מנת לנסות ולהקל עם העותר ולכבד אמונתו פעל השופט ברגישות ועשה כל שלאיל ידו על מנת שהעותר לא [יביט] לעבר הנשים אשר שהו באולם.

ודוק, כב' השופט אף ביקש ממני, באת כוח המדינה, לקחת מספר צעדים אחורה על מנת שלא אכנס, חלילה 'לשדה ראייתו' של העותר, שעה שזה נתבקש להביט בעיני השופט.

בנוסף ביקש השופט מהסוהרת שנכחה באולם לעמוד בקצה האולם ואף הקלדנית הסיטה כסאה לצד.

והכל – על מנת לכבד את העותר ולקיים דיון בצורה מכובדת ולגופה של עתירה.

זאת ועוד, בית המשפט אף ניסה ליצור 'קונסטרוקציה' לפיה ביקש מבא כוחו של העותר לשמש כ'חייץ' בינו לבין שולחנה של באת כוח המדינה, על מנת שהעותר לא ייתקל, חלילה, בדמותה, כאישה.

לאחר אינספור נסיונות ללכת לקראת העותר, שעה שהאחרון בחר להתבצר בעמדתו ולא לשתף פעולה עם בית המשפט, וודאי כאשר לא השיב לבית המשפט על השאלות שנשאל, נאלץ בית המשפט להורות על מחיקת העתירה, זאת בהחלטה מנומקת.

בשולי הדברים אך לא בחשיבותם אעיר, כי תמוהה טענת מגיש התלונה באשר להיות העותר 'החוליה החלשה'.

ככל והיתה 'חוליה חלשה' באולם – וודאי שהיא 'הכוח הנשי' ששהה באותו זמן באולם, ולא העותר".

מסקנות והחלטה

13. בהחלטתו קבע הנציב, כי האמור בתגובת השופט, הנתמך גם ברישום בפרוטוקול הדיון, מקובל עליו במלואו, והתלונה נדחית, אפוא, מכל וכל, משאין הנטען בה, כי בית המשפט ניסה לכפות על העותר להסתכל על נשים, בניגוד לאמונתו, עולה בקנה אחד עם העובדות.

14. השופט הלך לקראתו של העותר, שלא חתם על תצהיר כנדרש בדיון, שעה שאיפשר לו תחת זאת ליתן הצהרה באולם, אולם כזאת לא ניתן לעשות שעה שענינו של המצהיר עצומות ואין בכוונתו ליצור קשר עין עם השופט. זאת ועוד, הנשים שנכחו באולם הלכו כברת דרך רבה, שמא רבה מדי, כלפי העותר, בכך "שהיגלו" עצמן, כלשון השופט, לפינות האולם. משסירב העותר לכל הצעה לפקוח את עיניו, גם שעה שלא היה בכך כדי ליצור קשר עין כלשהו עם אישה (כשכך לטענתו, מצווה לו אמונתו), נראה כי לא היה טעם להיוקק לעתירה, ולפיכך נהג השופט כהלכה משמצא למחוק אותה.

15. הנציב הוסיף, כי הערותיו הנורמטיביות של השופט, כאמור בסעיף 4 לעיל, מקובלות עליו במלואן.

16. התלונה, שלא נמצא בה כל ממש, נדחתה.

תמצית החלטה (מספרנו 20/224, ענייני משפחה)

האם ראוי כי בית המשפט ירחיק מהאולם עורך דין שהתנהלותו בלתי מכבדת ואין בידי יפוי כוח?

תקציר: עורך דין שנכנס לדיון הוכחות באיחור, לקראת סוף החקירות, כשהוא מלווה באדם שאינו קשור לתיק, הלין על כך, ששופטת בית המשפט לענייני משפחה עצרה את הדיון במהלך החקירות כדי לברר מה מעמדו בהליך, ולאחר שטען כי הוא מייצג את אחד מבעלי הדין, שאלה אותו אם יש בידי יפוי כוח. לטענתו, לאחר שבאת כוחו הנוספת של אותו בעל דין ובעל הדין עצמו הצהירו כי הוא אכן מייצג נוסף בתיק, השופטת לא הסתפקה בכך אלא ביקשה את עמדת בא כוח הצד שכנגד להישארותו באולם. כשגילה התנגדות לקבלת עמדתו של הצד שכנגד ותהה אם בית המשפט מאיים עליו, הורתה שופטת על הוצאתו מהאולם. בהחלטת הנציב נאמר, כי לא נמצא פגם בכך שהשופטת מצאה לנכון לעצור את הדיון על אתר ולברר את מעמדו של המתלונן בהליך, משזה נכנס לדיון באיחור של כשלוש שעות, מבלי לבקש את אישור בית המשפט לכך, מבלי להציג יפוי כוח, וכשהוא מלווה באדם שאינו קשור לתיק בדיון המתנהל בדלתיים סגורות. עם זאת סבר הנציב, כי לאחר שהתברר מעל לכל ספק כי המתלונן מייצג מבחינה מהותית את בעל הדין וכי מתקיימים ביניהם יחסי שליחות, לא היה מקום להרחיקו מן האולם, על אף התנהגותו הבלתי מכבדת, זאת, לאור הוראת סעיף 72(ג) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984. התלונה נמצאה מוצדקת.

1. המתלונן, עורך דין, הלין על התנהלותה של שופטת בית המשפט לענייני משפחה כלפיו, בתיק שעניינו בהתנגדות לקיום צוואה, במהלך דיון הוכחות שהתקיים בפני השופטת. לטענתו, בבוקר הדיון הוא הגיע לבית המשפט לענייני משפחה כדי לייצג את המתנגד, לאחר שהדברים סוכמו עם באת כוחו הנוספת של המתנגד. לטענתו, מיד עם כניסתו לאולם בית המשפט הרגיש במבטיה העוינים של השופטת, אשר עצרה את הדיון בזמן חקירתו הנגדית של אחד העדים, פנתה אליו ושאלה אותו מה הקשר שלו לתיק. לדבריו, לאחר שהסביר לה כי הוא חלק מהצוות אשר מייצג את המתנגד, "החלה השופטת לתקוף בשאלות", ובכלל זה שאלה אותו אם יש בידו יפוי כוח. לדבריו, הוסבר לה כי קיים יפוי כוח בקלסר הלקוח, וכי למיטב ידיעתו, "ברגע שבעל דין עומד ומצהיר שאני מייצג אותו – די בכך". כן הסביר כי במידת הצורך יוגש יפוי כוח לתיק בית המשפט.

2. לטענת המתלונן, לתדהמתו, החליטה השופטת לתקוף את באת כוחו הנוספת של המתנגד "והחלה לחקור אותה מדוע יש עוד עורך דין שמייצג בתיק והאם עורכת הדין לא מספיקה כדי לנהל את הדיון". המתלונן מוסיף וטוען, כי למרות שבאת כוח המתנגד השיבה כי היא מנהלת את התיק יחד עימו, מזה כחודש ימים, ולמרות הצהרתו של המתנגד באולם כי המתלונן מייצג אותו, פנתה השופטת לבא כוח הצד שכנגד כדי שיבהיר אם הוא מתנגד לנוכחותו של המתלונן באולם. לטענת המתלונן, כאשר שאל את השופטת איזה מעמד יש לצד השני להתנגד לנוכחותו, היא כתבה החלטה לפיה המתלונן לא ביקש להשתתף בדיון, לא הציג יפוי כוח,

הרים את קולו ופנה לבית המשפט באופן מבוזר, והורתה לו לעזוב את הדין. לטענתו, כאשר ביקש לבחון את האפשרות לפסילת השופטת מלישב בדיון ולהתייעץ עם באת כוחו הנוספת של המתנגד, כתבה השופטת בפרוטוקול כי הוא לא עוזב את האולם וכי הוא "מורה לב"כ הנתבע המייצגת לבקש לפסול את בית המשפט".

3. בתגובתה לתלונה ציינה השופטת, כי מדובר בתיק שבו המתנגד החליף ייצוג מספר פעמים, במהלך ארבע השנים מאז נפתח התיק בשנת 2016, והתנהלותו בתיק התאפיינה ביצירת סחבת. לדברי השופטת, בדיון ההוכחות נשוא התלונה, לאחר כשלוש שעות של דיון, ממש לקראת סיומו, נכנסו לפתע לאולם שני זרים, המתלונן ואדם נוסף שאינו עורך דין או מתמחה אלא מסייע למתלונן בעיסוקיו הפוליטיים. השופטת הדגישה, כי מטבע הדברים, הדיונים בבית המשפט לענייני משפחה מתנהלים בדלתיים סגורות, ולא ניתן להתיר כניסתם של זרים לאולם, בין שהם בעלי רשיון עו"ד ובין שלא. לכן מצאה השופטת לנכון לעצור את הדיון על אתר וביקשה כי המתלונן ובן לווייתו יזדהו, והדברים תועדו באופן מדויק בפרוטוקול הדיון. השופטת הטעימה, כי לאחר כ-4.5 שנות התדיינות, במהלכן החליף המתלונן שוב ושוב פרקליטים, היה עליה לברר נאמנה את טענת המתלונן כי הוא מייצג את המתנגד, "וזאת ללא כל הודעה מראש, מבלי שנסרק לתיק ייפוי-כוח המתיר ייצוג לפרקליט חדש ובדקה ה-90 לאחר כ-3 שעות של חקירות... וממש בטרם סיום הדיון". לדברי השופטת, הבידור נעשה באופן ענייני, ושאלותיה נועדו לערוך בירור כללי לאור ניהול הליך בדלתיים סגורות ובידור ספציפי לאור התנהלותו הקודמת של המתנגד וחששה כי מדובר בהחלפת ייצוג נוספת, אשר תעכב את ההליך.

4. השופטת ציינה, כי לאחר הצהרת המתנגד כי המתלונן מייצג אותו, והצהרת המתלונן כי הוא מחזיק בייפוי כוח במקום אחר ("בקלסר") והוא יסרוק אותו לתיק, שקלה בינה לבין עצמה את הישארותו באולם, אולם זאת בתנאי שההליך לא יעוכב שוב, וביקשה גם את עמדתו של הצד שכנגד. לדברי השופטת, למרבה הצער, המתלונן נהג בצורה תוקפנית ופרועה תוך שהוא מאשים את בית המשפט "באיומים" כלפיו, עת נשאל אם הוא מעוניין להישאר באולם. נוכח התנהגותו של המתלונן, נאלצה השופטת לדבריה להורות לו לצאת מהאולם. ואולם, המתלונן לא עזב את האולם ותחת זאת הוא הורה לבאת כוח המתנגד לבקש לפסול את בית המשפט. השופטת הוסיפה, כי לו היה המתלונן משיב לבית המשפט בדרך ארץ, כמצופה מפרקליט, "יכול ולא הייתי מקפידה עימו", אלא "שהמתלונן בחר להשתלח בביהמ"ש בטון תוקפני ולא מכבד בעליל", ועל כן בנסיבות העניין היא ביקשה ממנו לצאת מהאולם.

5. באת כוחו הנוספת של המתנגד מסרה בתגובתה לתלונה, כי המתלונן הוא עורך דין מייצג נוסף בתיק שבנדון, לבקשת הלקוח ומשפחתו, והיא סיכמה איתו, ערב לפני הדיון, שיגיע יחד איתה ועם הלקוח לדיון הוכחות בבית המשפט. עוד ציינה, כי למען הזהירות, היא הכינה מבעוד מועד בתיק הלקוח ייפוי כוח, תוך הוספת שמו של המתלונן במטרה להחתים את הלקוח בבוקר, טרם תחילת הדיון. אלא שלדבריה, ייפוי הכוח לא נחתם בסופו של דבר מאחר שהיא איחרה לדיון בעשר דקות, בשל עומס תנועה, ומיד עם הגיעה לדיון היא החלה בחקירת העדים.

6. ב"כ המתנגד הוסיפה, כי כאשר המתלונן נכנס לאולם, היא עמדה לסיים את חקירתו הנגדית של העד השני, אשר הוזמן על ידה. למיטב זכרונה, כניסתו של המתלונן לאולם הפתיעה את הצד שכנגד וגם את בית המשפט, ו"ניתן היה להבחין, שביהמ"ש סלד מהרעיון שקיים בפועל עו"ד מייצג נוסף (זולת הח"מ) בתיק שמתנהל מזה 4 שנים", בעוד שבא כוח הצד שכנגד סבר כי מדובר בסוג של "הצגה". לדבריה, מכאן ואילך, הדברים התפתחו באופן די מהיר עד להחלטת בית המשפט הנכבד להורות למתלונן לעזוב את האולם.

7. כן הבהירה, כי המתלונן היה שותף לשיחות עם הלקוח, להתייעצות משותפת וכיו"ב, וכי הדברים נאמרו על ידה במהלך הדיון, כאשר השופטת פנתה אליה וביקשה לדעת אם אכן יש עו"ד מייצג נוסף בתיק. עוד ציינה, כי גם המתנגד עצמו אישר עובדה זו במהלך הדיון והצהיר בפני השופטת, כי המתלונן מייצג אותה ביחד עימה. לדבריה, המתלונן לא הורה לה לבקש את פסלות המותב, ו"בכל הכבוד הראוי, הח"מ אינה בובה על חוט". בפועל, לדבריה, לאחר שהמתלונן שמע את החלטת בית המשפט, הוא ביקש, בקול רם, להתייעץ איתה בנוגע לאפשרות להגיש בקשה לפסלות שופט.

8. בהחלטת הנציב נאמר, כי ברור התלונה העלה שהמתלונן נכנס לדיון באיחור, קרוב לסיום חקירתו הנגדית של העד השני, מבלי לבקש את אישור בית המשפט, מבלי להציג את עצמו ומבלי להציג יפוי כוח כדיון. זאת ועוד – המתלונן נכנס לאולם כשהוא מלווה במי שאינו עורך דין אלא מסייע לו בעיסוקיו הפוליטיים – כל זאת שעה שמדובר בדיון המתקיים בבית המשפט לענייני משפחה בדלתיים סגורות. בנסיבות אלה, קבע הנציב כי הוא לא מצא פגם בהתנהלותה של השופטת, אשר החליטה לעצור את הדיון על אתר.

9. הנציב הוסיף, כי גם לא מצא פגם בכך שהשופטת מצאה לנכון להציג למתלונן שאלות שתכליתן לבדוק אם הוא אכן מייצג את המתנגד ואם יש בידי יפוי כוח כדיון. כפי שנקבע בע"א 22/83 סוזן ריטה יוחימק ואח' נ' תרז קדם ואח', פ"ד לח(4) 309 (1984):315

"העובדה שלא הוגש לבית המשפט יפוי-כח מאת המערערת וככל הנראה לא היה אז בידי עורכי הדין הנ"ל, אינה גורעת מסמכותם. סמכות הניתנת לעורך דין, יוצרת שליחות, שחוק השליחות, תשכ"ה-1965 חל עליה, והיא איננה חייבת להיעשות בכתב (סעיף 3(א)). גם הוראות חוק לשכת עורכי הדין, תשכ"א-1961, הדנות בשליחות הספציפית ביחסי עורך דין ולקוח, אינן מחייבות הרשאה בכתב.

תקנה 433 מתקנות סדר הדין האזרחי תשכ"ג-1963, שהיתה בתוקף אותה עת (כיום תקנה 472 מתקנות סדר הדין האזרחי, תשמ"ד-1984), היא הדורשת הגשת יפוי-כח לבית המשפט. אך הוראה דיונית זו, שיכולה לשמש מניעה לפעולת עורך דין בבית משפט ללא יפוי-כוח בכתב, איננה יכולה לפגוע ביחסי שולח ושלוה, אם כאלה נוצרו בדרך אחרת". [ההדגשה לא במקור – א.ש.].

10. במקרה דנן, ברור התלונה העלה, כי במועד הדיון התקיימו יחסי שליחות בין המתלונן לבין המתנגד. כך עולה מדבריה של באת כוחו האחרת של המתנגד, הן בתגובתה לתלונה והן

בפרוטוקול, וכך עולה גם מדברי המתנגד עצמו בפרוטוקול. דהיינו, אין חולק, כי נוצרו יחסי שליחות בין המתלונן לבין המתנגד. עם זאת, יחסים אלה לא באו לידי ביטוי בפיו כוח בכתב, טרם הדיון האמור.

11. בנסיבות בהן בתיק לא מצוי יפוי כוח, כאמור, קבע הנציב כי בית המשפט פעל כראוי כאשר בירר עם המתלונן את מעמדו בהליך. עם זאת, הנציב סבר כי לאחר שהוברר, מעל לכל ספק, כי המתלונן מייצג את המתנגד, היה על בית המשפט לאפשר לו להישאר באולם בית המשפט; שהרי על פי ההלכה הפסוקה, תקנה 472 לתקנות סדר הדין האזרחי, היא כאמור, הוראה דיונית גרידא ולא הוראה מהותית, ועל כן ניתן היה באותו שלב להסתפק בהצהרתו של המתנגד כי המתלונן מייצג אותו, אף אם בתיק לא היה מצוי יפוי כוח.

12. אלא שכפי שהעלה הבירור, בית המשפט גילה התנגדות לרעיון שבתיק קיים עורך דין מייצג נוסף, ומצא לנכון לבקש את עמדת בא כוח הצד שכנגד להישארותו של המתלונן באולם. גם השופטת העידה על עצמה, כי לאור התנהלותו של המתנגד בעבר, אשר החליף ייצוג חמש או שש פעמים, היא חששה שמדובר ב"תרגיל" שתכליתו ליצור סחבת. נקל להבין חשש זה, כאשר ל"הסטוריה" הבעייתית של המתנגד מתלווה התנהלות תמוהה של המתלונן, עורך דין, אשר נכנס לפתע לאולם בית המשפט לקראת סוף הדיון מבלי להציג את עצמו, מבלי לבקש את אישורו של בית המשפט לכך, מבלי להתנצל על איחורו, וכשהוא מלווה באדם שאינו קשור לתיק.

13. כפי שציינה השופטת עצמה בתגובתה לתלונה, היא אכן שקלה בשלב זה להתיר את הישארותו של המתלונן באולם, אלא שלאור התנהלותו, האופן התוקפני שבו השיב לשאלותיה, התנגדותו לבירור עמדתו של בא כוח הצד שכנגד כאשר להישארותו באולם, והכל תוך שהוא מאשים את בית המשפט "באימים" כלפיו כאשר נשאל אם הוא מעוניין להישאר באולם, היא החליטה להורות על הוצאתו מהאולם.

14. כפי שהעירה הנציבות בעבר, הצורך בהקפדה של בית המשפט על אווירה מכובדת ועל התנהגות מאופקת ומרוסנת קיים גם במצבים של סערת רגשות באולם הדיונים ואף נוכח התנהגות פסולה או מתגרה מצד בעלי הדין או באי כוחם. סעיף 72 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 (להלן: חוק בתי המשפט), העוסק בהרחקת אדם מאולם הדיונים, קובע בסעיף קטן (א), כי "סעיף זה לא יחול על מי שנתון באותו ענין לשיפוט משמעתית על פי חוק לשכת עורכי הדין, והוא נמצא באולם בית המשפט לרגל תפקידו". במילים אחרות, על בית המשפט להימנע משימוש באמצעי של הוצאת עורך דין מן האולם, כאשר הוצאת עורך דין הנמצא באולם לרגל תפקידו, היא צעד קיצוני שאינו עולה בקנה אחד עם הוראת סעיף 72(ג) לחוק בתי המשפט. אמצעי זה פוגע בזכות הייצוג ובזכות להיות מיוצג, ויש בו גם פגיעה בכבודו של עורך הדין (ראו, למשל, החלטתנו בתיק 806/08, אשר הובאה בעמדת נציב מס' 4/09; החלטתנו בתיק 1153/06 והחלטתנו בתיק 988/06).

15. במקרה דנן, מצא הנציב כי לא היה מקום להוצאתו של המתלונן מהאולם, גם אם הייתה

התנהלותו, לטעמה של השופטת, בלתי מכבדת את בית המשפט, ולעניין זה אין נפקא מינה לכך שהמתנגד היה מיוצג על ידי עורכת דין נוספת.

16. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 953/19)

על התכתבות בתוכנת מסרים מיידיים בין בכיר לשעבר בלשכת עורכי הדין לבין שופט שהיה מועמד אותה עת לכהונת נשיא ושעל מינויו המליץ עורך הדין

תקציר: תלונות שהוגשו לנציב בעניין קטע התכתבות בתוכנת מסרים מיידיים בין בכיר לשעבר בלשכת עורכי הדין לבין שופט שהיה מועמד באותה עת לכהונת נשיא נמצאו מוצדקות בשלושה עניינים.

האחד, בעניין דברי עורך הדין אודות התחייבות יחידה אותה סיכם לדבריו עם הנשיא, לקידום תחום משפטי מסויים (בו עוסק בעיקר משרדו), על חשבון תחומי משפט אחרים. השני, עניינו בשיח החברי-פמיליארי של ההתכתבות לרבות שיחה על תיקי פירוק מסויימים בהם דן הנשיא. השלישי, עניינו טיפולו של הנשיא בתיקי עורך הדין, בסמוך למינויו לתפקיד נשיא, אפילו לדעתו מדובר היה בהחלטות טכניות.

הנציב דן בתלונות שהוגשו לו על קטע התכתבות בתוכנת המסרים המיידיים WhatsApp אשר הוא לבדו הותר לפרסום, בין בכיר לשעבר בלשכת עורכי הדין ובין נשיא אחד מבתי המשפט, טרם שמונה לתפקיד נשיא, ואשר עורך הדין המליץ על מינויו לתפקיד זה בפני וועדת האיתור שדנה בכך.

התלונות נמצאו מוצדקות בשלושה נושאים. האחד, עניינו בדברי עורך הדין אודות "התחייבות יחידה" שסוכמה בינו לבין הנשיא. הנציב קבע, כי כנאמר על ידי עורך הדין באותה התכתבות, מדובר באופן ישיר בהעדפת עניינו של ציבור עורכי הדין המטפל בתחום משפטי מסויים, אותו תחום שמשרדו של עורך הדין מטפל בו בעיקר, על חשבון תחומים אחרים, ולא בקידום של מספר ענפי משפט ובהם תחום זה, כעמדת הנשיא בתגובתו לתלונות. הנציב הוסיף, כי לא היה רואה בהתכתבות זו כל פגם, אלמלא העובדה שמשרדו של עורך הדין מתמחה בעיקר בתחום משפט זה, נשוא ההתכתבות, כך שיש לו עניין רב בקידומו של תחום זה על חשבון תחומי משפט אחרים, עובדה שמן הסתם הייתה ידועה לנשיא. בנקודת הזמן שבה התקיימה ההתכתבות המדוברת, היה מצופה מהנשיא כי יבהיר לעורך הדין, שבכוונתו לקדם ולגרום להתמקצעות בכל תחומי המשפט המתנהלים בבית המשפט, דבר שלא נעשה - וחבל.

הנושא השני עניינו באופי החברי-פמיליארי של ההתכתבות בין עורך הדין והנשיא. לדברי הנציב,

נראה שאף כאן יש טעם לפגם, וזאת בעיקר שעה שברקע הדברים עומד הדיון בפני ועדת האיתור לתפקיד נשיא בית המשפט. שיח זה, בין אם הוא מתנהל בעל פה או בתוכנת מסרים מיידיים, כפי שנעשה במקרה דנן, חייב להיות מקצועי וענייני, ואין מקום להתבטאויות המאפיינות שיחה בין חברים או מכרים קרובים. זאת, בעיקר, כאשר באותה התכתבות אומר הנשיא לעורך הדין "תשמור עלי" בועדת האיתור, וזאת בשתי הזדמנויות במסגרת ההתכתבות. באותה שיחה אף שואל עורך הדין את הנשיא, בהקשר לתאגידים מסויימים, שהנשיא דן בפירוקם, ועל כך משיב הנשיא כי התיק "נדחה לעיון ולמתן החלטה".

אכן, אין ולא היה לעורך הדין, לפחות באותו שלב, כל קשר לתיקי התאגידים ושאלתו נשאלה, ככל הנראה, מתוך סקרנות גרידא. ואולם, המדובר בעוד ביטוי לקרבה אישית – חברית, אשר נוצרה בין עורך הדין לבין הנשיא, שעה שהיה מקום לריחוק מסויים, על רקע התכנסותה של ועדת האיתור, וככלל להימנע משיח על אודות תיקים בהם דן הנשיא, וגם בכך מצא הנציב טעם לפגם.

הנושא השלישי נוגע לשני עניינים בהם נתן הנשיא החלטה בתיקים הנוגעים לעורך הדין או למשרדו. לדברי הנציב, הוא אינו רואה צורך להיכנס, בהקשר זה, לשאלה האם היה על הנשיא לכלול את עורך הדין ואת משרדו ברשימת המניעויות שלו, לנוכח מעורבותו של עורך הדין במינוי לכהונת נשיא בית המשפט ואין לשלול את העמדה כי לא היה בכך צורך. עם זאת, אי הכללה ברשימת המניעויות אינה סוף פסוק ועדיין יש לבחון בכל מקרה ומקרה, האם ראוי הוא כי השופט ידון בתיק מסויים ואף יתן בו החלטה. כפי שצוין באחת מהחלטות הנציבות (מספרנו 308/11) אין באי הכללה ברשימת המניעויות כדי "למעט מאחריותו של שופט לפסול עצמו במקרים המתחייבים, או ליתן הודעה לבעלי הדין, במקרים המתאימים, על העובדות הרלבנטיות".

בנידון דידן, העלה הבירור, כי ניתנו על ידי הנשיא החלטות בשני תיקים, אשר הוגדרו על ידו כהחלטות טכניות, וזאת בקרבת זמנים למועד מינוי לכהונת נשיא בית המשפט, בהמלצתו ובתמיכתו של עורך הדין. גם אם תתקבל עמדת הנשיא כי מדובר בהחלטות טכניות במהותן, אין להתעלם מהעובדה כי עסקינן באחד התיקים בהחלטות שניתנו לאחר תקופה של כחודשיים ימים ממועד בחירתו לכהונת נשיא, בתמיכתו של עורך הדין, בתוקף תפקידו הבכיר בלשכת עורכי הדין. נראה, אפוא, כי היה ראוי שהנשיא ימשוך את ידיו מטיפול בתיק זה, לרבות ממתן החלטות שהן טכניות לדעתו. הנציב הוסיף, כי דבריו אלה נכונים גם לגבי החלטה נוספת שנתן הנשיא, שנועדה לאחד שמיעתם של שני תיקים, בהם ייצג משרדו של עורך הדין את אחד הצדדים. אף אם מדובר בהחלטה טכנית במהותה, כדברי הנשיא, לא היה מקום כי תינתן על ידו החלטה בעניין זה, בסמיכות זמנים למינוי לכהונת נשיא, על רקע מעורבותו של עורך הדין במינוי.

הנציב הטעים, כי החלטתו בתלונות עוסקת אך ורק בקטע ההתכתבות שהותר לפרסום בין עורך הדין ובין הנשיא, שהוא לבדו עמד לנגד עיני הנציב.

תמצית החלטה (מספרנו 378/20, ענייני משפחה)

על שימוש של שופטים ברשותות חברתיות
ועל חברות בפייסבוק בין השופטת לבין כוח הצד שכנגד

תקציר: מתלונן הלין על כך, ששופטת בית המשפט לענייני משפחה הדנה בעניינו היא חברתה בפייסבוק של באת כוח האישה. לטענתו, מאחר שהאישה אף היא חברתה בפייסבוק של באת כוחה, היא עלולה להיחשף למידע המופיע בדף הפייסבוק של חבריה של באת כוחה, ובהם השופטת. בתגובתה לתלונה אישרה השופטת כי היא ובאת כוח האישה חברות בפייסבוק, אולם ציינה, כי מאחר שאינה משתמשת פעילה בפייסבוק, היא לא היתה מודעת לכך, וכי מיד עם היוודע לה הדבר מהתלונה שהוגשה, היא מיהרה להסתייע בבתה כדי למחוק את באת כוח האישה מרשימת החברים בפייסבוק. בהחלטת הנציב נאמר, כי ראוי היה שהשופטת תעבור מראש על רשימת חבריה בפייסבוק ותמחק מאותה רשימה עורכי דין המנהלים בפניה תיקים או כאלה שיש אפשרות שינהלו בפניה תיקים, כדי למנוע פגיעה במראית פני הצדק. הנציב הוסיף, כי העובדה שהשופטת אינה בקיאה, לדבריה, בהגדרות הפייסבוק ואינה משתמשת פעילה באמצעי זה, אינה פוטרת אותה מן החובה ללמוד את הדברים ולעשות בעניין זה את המתחייב מבחינתה. עם זאת העיר הנציב, שלאור העובדה כי חברות בפייסבוק אין דינה כדין היכרות אישית, ולאור הבהרת השופטת כי באת כוח האישה אינה חברה אישית שלה ואינה מוכרת לה באופן אישי, לא נמצא כי במקרה דנן קיים חשש, ובודאי שלא חשש ממשי, למשוא פנים בניהול המשפט.

1. מתלונן המנהל הליכים בבית המשפט לענייני משפחה טען, כי ימים אחדים לפני הגשת התלונה התברר לו, כי באת כוח האישה היא חברתה של השופטת בפייסבוק. כמו כן גילה, לדבריו, כי האישה ובאת כוחה הן חברות בפייסבוק. לדברי המתלונן, אף שאין כל מניעה כי האישה ובאת כוחה תהיינה חברות, בין היתר, ברשותות החברתיות, הרי שבנסיבות העניין, האישה חשופה למידע המפורסם בפייסבוק לעניין חבריה של באת כוחה, ומכאן שהיא ודאי מודעת להיכרות בין באת כוחה לבין השופטת.

2. בתגובתה לתלונה ציינה השופטת, כי עם קבלת התלונה היא בדקה את טענתו של המתלונן ומצאה אותה נכונה במישור העובדתי, במובן זה שהיא ובאת כוח האישה הן אכן "חברות" בפייסבוק. לדבריה, מאחר שהיא אינה בקיאה בתפעול הפייסבוק וזה שנים שאינה פעילה בו באופן שוטף, היא ביקשה את עזרתה של בתה, שתעבור על כל חבריה בפייסבוק ותוודא כי עורכת הדין המדוברת תיגרע מרשימת החברים שלה בפייסבוק, וכך נעשה.

3. השופטת הבהירה, כי באת כוח האישה אינה חברה אישית שלה; אינה מוכרת לה באופן אישי; אין ברשותה מספר הטלפון הנייד שלה; ולמיטב זיכרונה היא מעולם לא נפגשה איתה לשיחה אישית, ואף אינה סבורה שאי פעם שוחחה איתה בטלפון. כן ציינה, כי היא גם אינה חושבת שאי פעם היה להן תיק משותף. השופטת הדגישה, כי היא אינה פעילה באופן שוטף בפייסבוק, וכי מאז מינויה לשיפוט משמשת אותה פלטפורמה זו בעיקר לצרכי שמירה על קשר עם חברים ובני משפחה המתגוררים בחו"ל.

4. השופטת הוסיפה, כי טרם מינויה לשיפוט, היא עבדה כ- 20 שנה כעורכת דין פרטית ובמקביל הייתה מרצה במוסד אקדמי למעלה מעשר שנים. לכן, סמוך למינויה כשופטת היא הייתה חברה בפייסבוק של מאות רבות של אנשים, חלקם סטודנטים שלה לשעבר וחלקם עורכי דין. עם המינוי מחקה השופטת את מרביתם. לדבריה, כנראה בשוגג היא לא מחקה את החברות עם באת כוח האישה, ואולם תקלה זו תוקנה כאמור באופן מיידי, סמוך לאחר הגשת התלונה. בשולי הדברים ביקשה השופטת להעיר, כי משמעותן של חברויות בפייסבוק היא "מוגבלת לנוכח המגבלות והמאפיינים הטבועים בפלטפורמה זו, ואת המשקל שניתן לייחס ל"חברויות" בפלטפורמה זו יש לקבוע בהתאם". כן הבהירה, כי לו היה לה קשר אישי עם באת כוח האישה, ברי כי שמה היה מופיע ברשימת המניעויות מטעמה והיא הייתה מנועה מלהופיע באולמה.

5. בהחלטת הנציב נאמר, כי הסוגיה שעניינה חברות של שופט עם עורך דין ברשתות החברתיות נדונה על ידי "הועדה המייעצת לוועדת האתיקה לשופטים לעניין השימוש של שופטים ברשתות חברתיות מקוונות", אשר הגישה למנהל בתי המשפט את המלצותיה בעניין זה בשנת 2013. בדין וחשבון שהגישה הועדה נאמר, כי שופטים יורשו להצטרף לרשתות חברתיות, אך זאת רק לאחר שילמדו כיצד לקבוע את ההגדרות הפרטיות שלהם, כדי להגביל את יכולתם של עורכי הדין לעקוב אחריהם או להפוך ל"חברים" שלהם ברשת. בדין וחשבון נאמר, בין היתר, כי:

"הגם שהוועדה אינה ממליצה על מניעת השימוש ברשתות החברתיות, הוועדה סבורה שיש מקום להגביל את החברות של שופטים עם עורכי דין, כך ששופט יאשר חברות רק לעורך דין שממילא אינו מופיע בפניו בשל ההכרות הקיימת ביניהם. הסיבה להגבלה היא שאין ערובה לכך שעורך דין כלשהו, גם אם אינו מופיע כיום בפני השופט, לא יופיע בפניו בעתיד. לגישת הוועדה, במציאות הישראלית, ובהתחשב בכך שישראל היא מדינת שבה מרבית השופטים מגיעים מהמיליה של עורכי הדין, חברות ברשת חברתית עלולה לעורר חשש של פגיעה במראית פני הצדק... בנוסף, נושא זה מעלה את השאלה בדבר חובות הגילוי והברור שיידרשו כתוצאה מחברות וירטואלית בין שופטים לעורכי דין או בעלי דין."

6. במקרה דנן, קבע הנציב כי ראוי היה שהשופטת תעבור מראש על רשימת חבריה בפייסבוק ותמחק מאותה רשימה עורכי דין המנהלים בפניה תיקים או כאלה שיש אפשרות שינהלו בפניה תיקים, כדי למנוע פגיעה במראית פני הצדק. הנציב הוסיף, כי העובדה שהשופטת אינה בקיאה, לדבריה, בהגדרות הפייסבוק ואינה משתמשת פעילה באמצעי זה, אינה פוטרת אותה מן החובה ללמוד את הדברים ולעשות בעניין זה את המתחייב מבחינתה. עם זאת העיר הנציב, שלאור העובדה כי "חברות" בפייסבוק אין דינה כדין היכרות אישית, ולאור הבהרת השופטת כי באת כוח האישה אינה חברה אישית שלה ואינה מוכרת לה באופן אישי, לא נמצא כי במקרה דנן קיים חשש, ובודאי שלא חשש ממשי, למשוא פנים בניהול המשפט.

7. בהערות אלה מוצה בירורה של התלונה.

תמצית החלטה (מספרנו 453/20, עליון)

על התבטאותה של נשיאת בית המשפט העליון, בכובעה כראשת המערכת השיפוטית, בעניין השנוי במחלוקת ציבורית

תקציר: במסגרת מכתבה אל כלל עובדי בתי המשפט, הביעה הנשיאה את ביקורתה על הצעה לסדר היום בנושא: "הצורך בהקמת ועדת חקירה פרלמנטרית לבדיקת ניגודי העניינים בבית המשפט העליון, ובבתי המשפט בכלל", הצעה שנדחתה, מספר ימים קודם לכן, על ידי מליאת הכנסת. לטענת המתלונן, דבריה של הנשיאה מנוגדים לאמור בסעיף 18 לכללי האתיקה, התשס"ז-2007 (להלן: כללי האתיקה), הקובע כי - "שופט יימנע מהביע דעה בענין שאינו משפטי בעיקרו והשנוי במחלוקת ציבורית", ומכל מקום, היה עליה להימנע מלהפיצם באמצעות דוברות הנהלת בתי המשפט. לאחר שקיבל את תגובת הנשיאה, דחה הנציב את התלונה, לאחר שקבע, בדומה לכב' הנציב לשעבר אליעזר גולדברג, כי כמי שעומדת בראש המערכת השיפוטית, רשאית הנשיאה להביע את דעתה בנושא השנוי במחלוקת ציבורית, בעניין שכל כולו נוגע למעמדה של המערכת עליה היא מופקדת.

1. על רקע התפרצות הגל השני של נגיף הקורונה הפיצה נשיאת בית המשפט העליון, ביום 16.7.20, מכתב אל כלל עובדי הנהלת בתי המשפט, שבמסגרתו הובעה, בין היתר, ביקורתה ומורת רוחה מן ההצעה לסדר היום בנושא: "הצורך בהקמת ועדת חקירה פרלמנטרית לבדיקת ניגודי העניינים בבית המשפט העליון, ובבתי המשפט בכלל", אשר נדחתה ביום 8.7.20, על ידי מליאת הכנסת.

2. בתגובתה לתלונה דחתה הנשיאה את הנטען בתלונה, כי יש בדבריה משום הפרה של האמור בסעיף 18 לכללי האתיקה, לעניין חובתו של שופט להימנע מלהביע דעה בעניין השנוי במחלוקת ציבורית. הנשיאה מסרה, בין היתר, כי כפי שנפסק לא אחת בהקשרים שונים, על נשיא בית המשפט העליון כמי שעומד בראש מערכת בתי המשפט מוטל תפקיד כפול: כלפי פנים הוא אחראי, בין היתר, לתפקודם ולהתנהלותם התקינה של השופטים במערכת; וכלפי חוץ הוא מנהיגה הציבורי של המערכת, מייצגה ודוברה בפני הרשות המחוקקת והמבצעת וכן אמון על הגנת עצמאותה השיפוטית.

3. הנשיאה הוסיפה וציינה, כי היא ראתה חובה לעצמה לחזק את ידי השופטים ואת רוחם אל מול האתגרים הלא פשוטים עימם הם נאלצים להתמודד, הן בשל ההתפרצות המחודשת של נגיף הקורונה, והן בשל המתקפות המופנות חדשות לבקרים כלפי הרשות השופטת, כאשר במכתבה היא התייחסה לאחת מהן.

4. בהחלטתו קבע הנציב, כי אין בדברים האמורים במכתבה של הנשיאה משום הפרה של הכלל הקבוע בסעיף 18 לכללי האתיקה. שכן, אין דומה שופט, המביע את דעתו האישית בעניין השנוי במחלוקת ציבורית, למי שבתוקף תפקידו כראש המערכת, יוצא להגנה עליה. בנוסף, קבע הנציב, כי הוא אינו מוצא כל פגם בכך שהמכתב הופץ באמצעות הדוברות. הנציב הפנה

לעמדתו של הנציב לשעבר, כב' השופט (בדימוס) אליעזר גולדברג, אשר קבע בעניין דומה, במסגרת החלטתו בתלונה 884/11, כך:

"כמי שעומדת בראש המערכת השיפוטית, הרשות נתונה בידי הנשיאה להביע את דעתה על מגמה, שאינה ראויה להשקפתה, לפגוע בסמכויותיו של בית המשפט העליון, אף שנושא זה שנוי במחלוקת ציבורית. מחלוקת ציבורית כשלעצמה אינה משמשת מחסום בפני הנשיאה להביע דעה בעניין שכל כולו נוגע למעמדה של המערכת עליה היא מופקדת. עד כאן לעניין רשות הנשיאה להגיב ומכאן לחובתה להגיב. להשקפת, חובה מוטלת על הנשיאה להגן על המערכת מפני אנשי ציבור שמשתלחים בה"(ההדגשה במקור - א.ש).

5. נוכח האמור לעיל, התלונה נדחתה.

תמצית החלטה (מספרנו 305/20, ענייני משפחה)

התנהלות בית המשפט לענייני משפחה בדיון לאישור הסדר גישור

תקציר: מתלונן הלין על התנהגותה והתנהלותה של שופטת משפחה בדיון שהתקיים בפניה לאישור הסדר גישור אליו הגיעו הצדדים מחוץ לכתלי בית המשפט. בתלונה נטען, כי השופטת הביעה עמדה נחרצת נגד סכום מזונות הקטינים לו הסכימו הצדדים בתהליך הגישור, מבלי להתחשב בעובדה שהסכמות הצדדים הושגו לאחר הליך גישור ממושך, שבמהלכו התייעץ כל צד עם עורך דין מטעמו, וכי הדבר פגע באמון שבין הצדדים.

בהחלטת הנציב נקבע, כי אין חולק על כך, שמתפקידו של בית המשפט, המתבקש לאשר הסכם, לברר עם הצדדים אם הם מבינים את משמעותו ותוצאותיו של ההסכם ולוודא כי ההסכם נערך מתוך רצון חופשי. עם זאת, על בית המשפט לערוך את הברור ברגישות ובזהירות, וזאת במיוחד שעה שהצדדים להתדינות בבית המשפט לענייני משפחה הגיעו להסכם במסגרת הליך גישור ממושך, כבענייננו, שבמהלכו התייעץ כל צד בנפרד עם עורך דין מטעמו, כולל בנקודות שבהן סבור בית המשפט כי הוא היה מגיע לתוצאה אחרת. זאת, מתוך הבנה, כמו במקרה דנן, שטובת הקטינים נבחנת הן בסכום המזונות שייפסק לטובתם והן בשמירה על היחסים העתידיים בין הוריהם.

במקרה דנן, הגיע הנציב לידי מסקנה, כי השופטת לא נהגה ברגישות ובזהירות המתבקשת, שעה שהביעה עמדה חד משמעית נגד הסכמת הצדדים בסוגיית מזונות הקטינים, וזאת מבלי לברר עימם אם התייעצו עם עורך דין טרם שחתמו על ההסכם ומה השיקולים שגרמו להם להגיע להסכמה זו דווקא. הדבר גרם לצדדים לאבד אמון זה בזה – אמון יקר ערך שנרקם בתהליך גישור ממושך ומאומץ; ויתירה מכך: גם אמונם בבית המשפט נפגע.

1. מתלונן הלין על התנהגותה והתנהלותה של שופטת משפחה בדיון שהתקיים בפניה לאישור

הסדר גישור אליו הגיעו הצדדים מחוץ לכתלי בית המשפט. לטענת המתלונן, בדיון, שבו התייצבו הצדדים והמגשרת, השופטת עברה על ההסכם וכשהגיעה לסוגיית מזונות הקטינים, היא פנתה לאישה ואמרה לה שאם הייתה מגיעה אליה למשפט, "אצלי היית מקבלת לפחות 1050 ₪ לילד". המתלונן טוען, כי "השופטת עודדה, ולמעשה הסיתה צד אחד בהסכם לא לאשר את ההסכם, כאילו היא מייצגת אותה". לטענתו, "התוצאה היתה שההסכם פוצץ" ונגרם לו נזק כספי ניכר.

2. על אף שמדובר בדיון שהתקיים קרוב לשלוש שנים לפני הגשת התלונה, הרי שבנסיבות העניין, מצא הנציב כי קיימת סיבה מיוחדת לבירור התלונה.

3. לאור חלוף הזמן בין מועד הדיון נשוא התלונה לבין מועד הגשת התלונה, פנינו תחילה לקבל את תגובתה של המגשרת בתיק. בתגובתה לתלונה מסרה המגשרת, כי היא שימשה כמגשרת ניטרלית משותפת ומוסכמת בין המתלונן לבין אשתו לשעבר במסגרת הליך גירושין בהסכמה. לדבריה, לאחר שבני הזוג חתמו על הסכם הגירושין במשרדה, היא ערכה בקשה לגישור ההסכם בבית המשפט לענייני משפחה בשם שני בני הזוג. בבקשה זו היא מצאה לנכון לציין באופן חריג כי קיימת דחיפות באישור ההסכם בשל מצבם הכלכלי החמור של בני הזוג, שכן במסגרת ההסכם נוסחו מנגנונים יחודיים ומורכבים לפתרון המשבר הכלכלי וכל יום שעבר העמיק את הבור הכלכלי של המשפחה כולה.

4. המגשרת מסרה, כי כבר בפתח הדיון הביעה השופטת "תרעומת לגבי מזונות הילדים, טענה שהם נמוכים מדי ושמצאה אין דבר כזה פחות מ-1400 ₪ מזונות לילד, וכאשר מדובר ב-3 ילדים זה 1000 ₪ לכל ילד לפחות". לדבריה, היא טענה לפרוטוקול בשם שני בני הזוג, כי כל אחד מבני הזוג קיבל ייעוץ משפטי נפרד מעורך דין מטעמו לגבי ההסכם כולו, ובפרט לעניין מזונות הילדים, וכי ההסכמות ביניהם התקבלו גם מתוך שיקולים כלכליים ופיננסיים אחרים. לדברי המגשרת, במהלך הדיון השופטת "התבטאה בצורה אגרסיבית ותוקפנית" לטובת האישה ואמרה לה בטון גבוה: "את שומעת אותי? אני אומרת לך שגם אם אני מאשרת את ההסכם עכשיו, ואת תגישו תביעה להגדלת מזונות מחר בבוקר, אני אקבל אותה". המגשרת הוסיפה, כי ניסיונותיו של המתלונן לשכנע את בית המשפט כי הוא קיבל על עצמו נטל גדול יותר בהשבת החובות המשותפים וכי הוא עובד מן הבית ונמצא יותר זמן עם הילדים בבית, גם אם במשמורת משותפת, לא הועילו. לדבריה, "שני בני הזוג עמדו המומים וחסרי אונים מול ההתבטאויות הקשות של בית המשפט".

5. המגשרת מסרה כי לאחר מכן, לצורך הרגעת הרוחות, היא ביקשה מבית המשפט לשוחח עם בני הזוג מחוץ לאולם. לדבריה, לאחר שיצאו למסדרון, "בני הזוג סירבו לחזור לאולם בית המשפט, מכיוון שהיו מזועזעים מההשתלחות בהם ובהסכם, ואיבדו אמון זה בזה". כך, המתלונן חשש שאם ההסכם יאושר, האישה תגיש נגדו בעתיד תביעה להגדלת מזונות, ואילו האישה חששה שסכום המזונות שנקבע בהסכם הוא נמוך מדי וכי מגיע לה סכום גבוה יותר. מכיוון שבני הזוג לא רצו לחזור לאולם, הציעה להם המגשרת כי תבקש בשםם דחייה של הדיון כדי לאפשר לה חשיבה מחודשת על ההסכם.

6. המגשרת הוסיפה, כי היא חזרה לבדה לאולם וביקשה מבית המשפט לקבוע מועד חדש לדיון. לדבריה, השופטת השיבה לידיה את תעודות הזהות של הצדדים ואמרה לה "בנימה מתנצלת ומיוזמתה": "יצרתי את הפרובוקציה בכוונה כדי לוודא שהצדדים בטוחים באשר לתנאי ההסכם". המגשרת הדגישה: "חשוב לי לציין, כי באותה עת, בחרתי שלא להגיב לאמירה של בית המשפט, כי סברתי שאין מדובר בהפרה של הדין או בחריגה מסמכות, אלא בחוסר רגישות למצבם העדין של הצדדים...". המגשרת ציינה, כי "הדברים עולים גם מהודעות טקסטואליות שאני שלחתי בזמן אמת בקבוצת ווטסאפ של עמותת 'להתגרש בשלום' (המשמשת בית מקצועי לאנשי מקצוע העוסקים בהליכים הסכמיים לגירושין בפרט ובהליכים הסכמיים אחרים במשפחה)" [ההדגשה במקור – א.ש].

7. המגשרת ציינה, כי בסופו של דבר, בני הזוג שינו את ההסכם לפי הערות השופטת כפי שהם הבינו ופירשו את דבריה, "כך שלתפיסתי נוצר הסכם 'מתוקן' ולא מאוזן אשר מיטיב עם צד אחד ופוגע בצד האחר (בין היתר, מכיוון שהוא מנותק מנסיבות החיים של בני הזוג)".

8. המגשרת הטעימה, כי "התחושות הקשות שליוו את שני בני הזוג לא פסחו גם עלי, וגם אני סברתי שההתנהלות הדיונית של בית המשפט במעמד הדיון... הייתה לא סבירה ולא רגישה". בסיום תגובתה ציינה המגשרת: "חשוב לי להדגיש כי מהיכרותי את כבוד השופטת... בהליכים משפטיים אחרים, אני יכולה להניח כי מדובר באירוע חד פעמי. אולם, מרגע שנתבקשתי להגיש את תגובתי לנציבות תלונות הציבור על שופטים, אין לי אלא לתאר את העובדות כהווייתן ואת התרשמותי הסובייקטיבית".

9. השופטת מסרה בתגובתה לתלונה, כי כשופטת משפחה, בפניה מתקיימים שני דיוני אישור הסכם ביום, אין לה יכולת לזכור ולהתייחס לדיון נשוא התלונה. לדבריה, בית המשפט לענייני משפחה אינו משמש חותמת גומי בבואו לאשר הסכם בין צדדים: תנאי ההסכם נבחנים על ידי בית המשפט, והדברים יפים במיוחד כאשר מדובר במזונות קטינים. כן הבהירה השופטת, כי קטינים אינם כבולים להסכם בין הוריהם וכי אין מניעה להגשת תביעה לשינוי דמי המזונות בשם הקטינים על אף קיומו של הסכם בין הוריהם.

10. במקרה דנן, ציינה השופטת, הצדדים גיבשו הסכם גישור, אשר נערך על ידי המגשרת, במסגרתו נקבעו דמי מזונות חודשיים "נמוכים בכל קנה מידה, נכון למצב המשפטי אשר שרר בעת קיום הדיון". השופטת הוסיפה עוד, כי "מכיוון שאני רואה חובה לעצמי להבהיר לצדדים את משמעויות ההסכם, ככל הנראה נשאלו הצדדים אודות סכום המזונות הנמוך בעליל שנקבע על ידם, וכן הובהר להם כי ככל שתוגש תביעה להגדלת דמי המזונות, קרוב לוודאי שאלה יוגדלו". השופטת הבהירה, כי "אין מדובר בהסתה של צד אחד כלפי משנהו, כנטען על ידי המלין, כי אם במילוי חובתו של בית המשפט, במסגרת הליך לאישור הסכם, וברצון לסייע בידי הצדדים לגבש הסכם אשר יאריך ימים".

11. השופטת הוסיפה וציינה, כי היא אינה נוהגת להתבטא באופן אגרסיבי ותוקפני, כי אינה מאיימת ואינה יוצרת פרובוקציות על מנת לוודא כי צדדים בטוחים בתנאי ההסכם. לדבריה,

"כל שנעשה על ידי הוא שיקוף המצב המשפטי הקיים לצדדים להסכם, על מנת לסייע בידיהם לגבש הסכם מיטבי".

12. השופטת מסרה בנוסף, כי "ממילא, יש להתייחס בזהירות המתבקשת לדבריה של המגשרת, אשר ניסחה את ההסכם עבור הצדדים, ונתקלה בביקורת מצד בית המשפט במעמד הדיון".

13. הנציב קבע בהחלטתו, כי לא מצא סיבה לפקפק בדבריה של עו"ד שני אבידן, המגשרת בתיק, אשר העלתה על הכתב בזמן אמת את הדברים כפי שהתרחשו בדיון, וזאת בהודעת טקסט ששלחה לקבוצת וואטסאפ של עמותת "להתגרש בשלום", עימם ביקשה להתייעץ באשר לאירועים בדיון.

14. כן קבע הנציב, כי אין חולק על כך, שמתפקידו של בית המשפט, המתבקש לאשר הסכם, לברר עם הצדדים אם הם מבינים את משמעותו ותוצאותיו של ההסכם ולוודא כי ההסכם נערך מתוך רצון חופשי. עם זאת, על בית המשפט לערוך את הבירור ברגישות ובוהירות, וזאת במיוחד שעה שהצדדים להתדיינות בבית המשפט לענייני משפחה הגיעו להסכם במסגרת הליך גישור ממושך, כבעניינינו, שבמהלכו התייעץ כל צד בנפרד עם עורך דין מטעמו, כולל בנקודות שבהן סבור בית המשפט כי הוא היה מגיע לתוצאה אחרת. זאת, מתוך הבנה, כמו במקרה דנן, שטובת הקטינים נבחנת הן בסכום המזונות שייפסק לטובתם והן בשמירה על היחסים העתידיים בין הוריהם.

15. במקרה שלפנינו, הגיע הנציב לידי מסקנה, כי השופטת לא נהגה ברגישות ובוהירות המתבקשת, שעה שהביעה עמדה חד משמעית נגד הסכמת הצדדים בסוגיית מזונות הקטינים, וזאת מבלי לברר עימם אם התייעצו עם עורך דין טרם שחתמו על ההסכם ומה השיקולים שגרמו להם להגיע להסכמה זו דווקא. הדבר גרם לצדדים לאבד אמון זה בזה – אמון יקר ערך שנרקם בתהליך גישור ממושך ומאומץ; ויתירה מכך: גם אמוןם בבית המשפט נפגע, עד כי סירבו לשוב לדיון לאחר צאתם מהאולם לשם התייעצות, ואף הותירו מאחוריהם את תעודות הזהות שלהם.

16. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 590/20, שרעי)

על התבטאויות בלתי ראויות של קאדי שרעי ברשת החברתית פייסבוק

תקציר: הנציב מצא מוצדקת תלונה שהוגשה על קאדי בבית הדין השרעי בכל הנוגע לפרסומים שפרסם או שיתף בדף הפייסבוק שלו. הנציב קבע, כי מדובר בפרסומים בלתי ראויים, ובהם פרסומים בנושאים פוליטיים-מדיניים ובנושאים השנויים במחלוקת ציבורית, וזאת בניגוד לכללי האתיקה לקאדים.

בהחלטתו ניתח הנציב את סוגיית חופש הביטוי הראוי ליושב בדין בכלל, וברשת החברתית בפרט, תוך התייחסות לסוגי הפרסומים ברשת החברתית וקביעה, כי אין מקום להבחין בהקשר זה בין פרסום פוסט על ידי קאדי לבין שיתופו של פוסט על ידו.

נוכח חומרתה של התלונה מצא הנציב להמליץ לשר המשפטים להגיש נגד הקאדי קובלנה משמעותית לבית הדין המשמעתי לקאדים.

תמצית התלונה

1. על קאדי המכהן בבית הדין השרעי הוגשה תלונה בגין פרסומים שפורסמו או שותפו על ידו בדף הפייסבוק שלו, המופיע תחת שמו.

2. עניינם של אותם פרסומים, על פי הטענה, בביקורת שהשמיע הקאדי על מדיניות הממשלה הנחיותיה והוראות הדין בכל הנוגע לתפילות המוסלמים בתקופת מגפת הקורונה. על פי הטענה, הקאדי קבע שאין זה ראוי להתפלל במסגד תוך שמירת רווחים בין המתפללים, הביע את עמדתו, כי דת האיסלאם אינה מכירה בדרך תפילה זו וכי ניתן לקיים תפילה ברשות היחיד. לטענת המתלונן, דברי הקאדי עומדים בניגוד לפסק הלכה שניתן על ידי המועצה האסלאמית בישראל ולדברי חכמים במדינות מוסלמיות אחרות, שקראו לשמור על מרחק בין המתפללים וזאת לשם שמירה על בריאות הציבור. המתלונן מוסיף וטוען, כי פרסומו של הקאדי נעשה בתקופה בה חלה עלייה ברמת התחלואה בנגיף הקורונה, כשחלק מהציבור הערבי נשמע ופעל על פי דברי הקאדי, דבר שהביא, בין היתר, לעלייה בשיעור התחלואה במגזר הערבי ולאי הציות של מגזר זה להוראות והנחיות משרד הבריאות.

3. כמו כן, פרסם הקאדי בדף הפייסבוק שלו פרסומים אודות הסכם השלום המתגבש שטרם נחתם אז בין מדינת ישראל לבין איחוד האמירויות (להלן: הסכם השלום), כשברקע הדברים ביקורת שהושמעה ברשות הפלסטינית, ובחלק מן החברה הערבית, לפיה ההסכם מהווה בגידה באינטרס הפלסטיני, ביקורת שאף קנתה לה שביתה בהתבטאויות פוליטיות של חברי כנסת מסויימים. המתלונן מוסיף עוד, כי הקאדי ציטט דברי שירה תוך שהוא מותח ביקורת על מדיניותן של מדינות ערב כסעודיה, מצרים ואיחוד האמירויות ועל מנהיגים ערביים דוגמת הנשיא סאדאת המנוח. בהקשר לאיחוד האמירויות התבטא הקאדי, בין היתר, באומרו כי הינה "מקלט לכל המושחתים". כמו כן, מצא הקאדי לנכון לשיתף פוסט שהוא עצמו פרסם בעבר בנושא נאמנות, לו צירף תמונה של כלב המשתרע על קבר בעליו המנוח. לטענת המתלונן, פרסומו של הקאדי הינם בגדר הבעת דעה פוליטית מצדו של קאדי מכהן וזאת בניגוד לכללי הקאדים (אתיקה לקאדים), התשע"ה-2018 (להלן: כללי האתיקה), בנושאים השנויים במחלוקת ציבורית.

4. המתלונן טען בנוסף, כי התנהלותו של הקאדי, בפרסומים שפרסם ושיתף בדף הפייסבוק שלו, אינה ראויה, באשר היא מפרה את כללי האתיקה ובהם: סעיף 2 לכללים בו נאמר: "2. (א) כללי האתיקה לקאדים משקפים ומבטאים תפישות עומק ערכיות ומוסריות המהוות תשתית

למעשה שפיטה ולדרכי התנהגותו ואורחותיו של הקאדי; כללים אלה מגבשים עקרונות מנחים השאובים מן הדין הרעיוני; קאדי ינהג דרכו לפי הדין ולפי כללים אלה וישווה לנגד עיניו כל העת את הצורך לקיים את אמון הציבור במערכת השיפוט הרעיונית. (ב) הפרת כלל מכללי אתיקה אלה מאפשרת הגשת קובלנה, כאמור בסעיף 18 לחוק; סעיף 19 לכללים, האוסר על הבעת דעה בפומבי ולפיו: "קאדי יימנע מלהביע בפומבי עמדה פוליטית או הודעת תמיכה בגוף פוליטי כלשהו. כמו כן, קאדי יימנע מלהביע דעה בציבור בנושא התלוי ועומד לפניו; סעיף 51 לכללים, אשר מסדיר את אופן ניהולו של עמוד פרטי ברשתות החברתיות ולפיו: "קאדי רשאי לנהל עמוד פרטי ברשת חברתית; בעשותו כן ינהג הקאדי באופן הראוי המתחייב ממעמדו, ויימנע מהבעת דעה בכל עניין משפטי, ובעניין שאינו משפטי השנוי במחלוקת ציבורית".

5. המתלונן הפנה לתלונה קודמת שהוגשה על הקאדי, טרם שהותקנו כללי האתיקה, בשל פתיחת דף הפייסבוק שלו. לדברי המתלונן, הסברי הקאדי בתגובתו לתלונה הקודמת, לפיהם הוא מתבטא ברשת החברתית בכובעו כאיש דת, אינם מצדיקים פרסומים בלתי ראויים. בעקבות אותה תלונה פורסמו כללי האתיקה ובהם גם, כאמור, התייחסות לפרסומים ברשת חברתית על ידי קאדים.

6. לאחר הגשת תלונתו שב ופנה המתלונן לנציבות וציין, כי הקאדי הסיר את הפרסומים נשוא התלונה. כמו כן חסם הקאדי, לדברי המתלונן, את המתלונן מלצפות בדף הפייסבוק שלו ולאחר מכן הסיר כליל את הדף. לדידו של המתלונן, מעשים אלו מהווים ראייה נוספת לכך שהקאדי מודע לבעייתיות שיש בתוכן שפורסם על ידו, נשוא התלונה. המתלונן מוסיף, כי מחיקת אותו תוכן בעקבות הגשת התלונה מהווה התנהלות שאינה הולמת את מעמדו של הקאדי. כשהתבקש הקאדי להתייחס לכך מסר, כי הוא בעל החשבון ברשת החברתית ובידו לעשות בו ככל שיימצא לנכון, בלא שנתן הסבר מדוע מצא להסיר דוקא פרסומים אלה שבגינם הוגשה כאמור התלונה.

תגובת הקאדי

7. בתגובתו לתלונה גופה מסר הקאדי, כי מדובר בתלונת סרק מניפולטיבית ושקרית של המתלונן, המשבש ומסלף, לדבריו, את העובדות באופן בוטה והזוי ביותר, ומציג טענות שבינן לבין המציאות אין ולא כלום, בכדי להכפיש אותו באופן בוטה.

8. אשר לטענת המתלונן בעניין דרכי התפילה עם התפשטות נגיף הקורונה, מסר הקאדי, כי עמדתו (כפי שבאה לידי ביטוי במפגשים עם הגורמים המקצועיים במשרדי הממשלה הרלוונטים, ובפורומים שטיפלו במאבק בנגיף הקורונה, ובציבור) הייתה, כי על המאמינים להתפלל בביתם ולא במסגדים וזאת על מנת למנוע כל התקהלות העלולה לגרום להתפשטות הנגיף. לדברי הקאדי, הוא שיתף פעולה באופן מלא עם עמדה זו של הגורמים המקצועיים במשרדים הממשלתיים הרלוונטיים, וכן הדגיש את החובה לציית להוראותיהם בקפדנות. הקאדי מסביר, כי הוא מתח ביקורת על גורמים אסלאמיים, אותם הזכיר המתלונן, שכן לדעתו גורמים אלו הטעו את הציבור שעה שקראו לו להגיע לתפילות במסגדים תוך שמירה על

מרחק בין המתפללים. לדברי הקאדי, הוא ביקר פסיקת הלכה זו, שכן, לשיטתו, היא מהווה ניסיון להימלט ולחמוק מקיום הוראות החוק והצווים המונעים התקהלות וזאת על ידי פרשנות מוטעית של מצוות הדת, ובפרט מצוות התפילה.

9. הקאדי הוסיף וציין, כי הקריאה למתפללים לקיים תפילות בקבוצות גדולות במסגד, כביכול תוך שמירת מרחק בין המתפללים, מהווה הפרה של החוק וההוראות למניעת התקהלות מחד גיסא, ומאידך גיסא מנוגדות למצוות הדת הקובעות לדבריו, כי התפילה במסגד תהיה קבוצתית, תוך התקהלות של אנשים רבים, אשר חובה עליהם להיצמד זה לזה ולא להשאיר ביניהם מרווח. לדברי הקאדי, משכך "זאת הייתה הביקורת שלי והבעתי אותה בקול רם", תוך שהוא מבקש מכלל הציבור שיתפללו כל אחד בביתו ולא במסגדים והבהיר, כי שכרם על התפילה בבית בתקופה זו, בה התפשטות הנגיף מאיימת על בריאות הציבור, תהא זהה לשכרם על התפילה במסגדים. הנה כי כן, מוסיף ומציין הקאדי, לא זו בלבד שדת האסלאם מגבה ותומכת את הוראות הדין, אלא שהיא נותנת פתרון ראוי ומאפשרת למוסלמים להתפלל בביתם, ולכן יש לראות בקריאתו לציבור ככזו שעולה בקנה אחד עם ההוראות לעניין נגיף הקורונה, ואף מעבר לכך, עת קרא לציבור שלא להגיע למסגדים בכלל. לדידו של הקאדי, המתלונן שיבש באופן בוטה וזדוני את קריאתו לציבור "ופירש אותה באופן הזוי שכביכול היא מתנגשת עם ההוראות המחייבות, ללא כל אחיזה במציאות" והכל במטרה להכפיש אותו, להטריד אותו ולפגוע בעשייתו הציבורית ובשמו הטוב.

10. הקאדי ביקש להבהיר, כי הוא אינו נשמע לפסיקות של גורמים פוליטיים כלשהם, אשר פוגעים לדבריו בשלום הציבור ובסדר הציבורי, וציין כי הוא נאמן לעקרונות הדת והחוק מתוך מטרה לשמור על הסדר הציבורי, הדת והחיים המשותפים במדינת ישראל. לעניין זה, הוסיף ומסר הקאדי, כי בתיאום עם הגורמים הרלוונטיים, הוא הוציא הודעות שמטרתן להאיץ בציבור להישמע להוראות ולהנחיות ולפעול על פיהן, בכדי למגר את התפשטות נגיף הקורונה. לדבריו, במסגרת הקשר הישיר שהוא מקיים עם הרשויות במלחמה בנגיף הקורונה, עשה פיקוד העורף שימוש בהודעותיו, בהן הוא ביקש מהציבור להיצמד להוראות ולהנחיות, להימנע מהפרת בידוד וכן להתייחס להוראות ולהנחיות כחובה דתית.

11. אשר לטענת המתלונן, כי הוא הביע את דעותיו גם בענייני פוליטיקה אזורית ומדיניות הממשלה ביחס להסכם השלום, מסר הקאדי, כי "לא ימצא אדם אמירה אחת שלי נגד השלום ונגד מדינה כלשהי או כל התבטאות פוליטית כלשהי". לדבריו, כל "חטאו" היה שהוא שיתף כמה פוסטים הקשורים לשלום בין מדינת ישראל לאיחוד האמירויות, וזאת מבלי לחוות דעה או לנקוט עמדה, לא ביחס להסכם ולא ביחס למי מהמדינות. לשיטתו של הקאדי, אין לפרש את שיתוף הפוסטים כהתבטאות פוליטית "כלל וכלל" ובוודאי שלא כנקיטת עמדה פוליטית כזו או אחרת.

12. בהתייחס לטענה, כי הוא מתח ביקורת על המדיניות של מדינות ערב כסעודיה, מצרים ואיחוד האמירויות, מסר הקאדי, כי הוא לא הביע שום עמדה לגבי נשיא מצרים, ולא לגבי אף מנהיג מדיני אחר או דמות פוליטית כלשהי. לדברי הקאדי, התמונה שצורפה לפוסט, בו כתב לגבי מידת הנאמנות (ובה מופיעה תמונת הכלב), "אינה מוטה לטובת ולא לרעת כל גורם שהוא

ואינה מתפרשת כתמיכה או התנגדות לאף עמדה פוליטית או הזדהות עם צד כלשהו, וכל אמירותיו של המתלונן אינן "אלא פרי פרשנותו המוטית לטובת העלילה השקרית שלו והוא משתמש לטובת שקריו".

13. הקאדי מסר בנוסף, כי כללי האתיקה מתירים לקאדי לנהל דף פייסבוק, בכפוף לתנאים, אשר, לדבריו, הוא מקפיד למלא אחריהם ולעמוד בהם, ללא כל חריגה ובהתאם להוראות סעיף 51 לכללים. לדבריו, הוא עושה שימוש בדף הפייסבוק שלו על מנת "לעמוד על חובתי הדתית בפרסום פרשנויות דתיות או דברי תרבות או מושכלות מן העולם שיעבירו מסר הומני ודתי לציבור", ובלבד שאלו עולים בקנה אחד עם כללי הקאדים ותפקידו השיפוטי והדתי.

14. ביום 11.10.20 התקבלה בנציבות פניה נוספת של המתלונן, בה ביקש הוא להפנות את תשומת לבו של הנציב לפסק דין שניתן בבג"ץ 7150/16, בעניינו של הרב שמואל אליהו. לדברי המתלונן, פסק הדין האמור "ממחיש ומבהיר קווי יסוד להתנהלות איש ציבור", ולכן, לדבריו, הינו בעל חשיבות לעניין התלונה דנן.

מסקנות והחלטה

15. טרם שפנה הנציב לדון בטענות שהועלו בתלונה, הוא מצא להקדיש כמה מילים לסוגיית השימוש מצדו של שופט, דייין או קאדי ברשתות החברתיות, בשים לב לשאלת חופש הביטוי של היושב בדין.

16. על חופש הביטוי של היושב בדין היטיב להתבטא הנציב הקודם, כב' השופט (בדימוס) אליעזר ריבלין, בתמצית החלטה 302/15 מיום 23.6.15, "על האבחנה בין עצמאות הביטוי ובין חופש הביטוי של היושב בדין" -

"חופש הביטוי של השופט מסוייג והוא נתון למגבלות מסויימות שאינן מתקיימות מחוץ לכתלי בית המשפט. יש לדייק איפוא: לשופט נתונה עצמאות ההכרעה והחופש לבחור את תוכנו של ההחלטות השיפוטיות - הכל בכפוף לחוק שלמרותו הוא נתון. השופט נהנה גם מעצמאות בכל הכרוך בניסוח פסק הדין. הוא עצמאי ובלתי תלוי בהצגת עמדתו בלשון ובדרך בה הוא בוחר לנמק את הכרעתו. מטעם זה אין ערכאת הערעור מתערבת בסגנון כתיבתו ותקינות לשונו של השופט (בג"ץ 188/96 הנ"ל). אולם אין השופט נהנה מחופש ביטוי חסר סייגים. עליו להיזהר באמירותיו, להימנע מאמירות לא ראויות או אמירות שאין בהן צורך. עליו להקפיד על תרבות הדיון ולהימנע מסגנון שאינו מכבד את בעליו".

17. ודוקו - במקרה שבפנינו, ציין הנציב, אין מדובר בהתבטאות של היושב בדין במסגרת החלטה שיפוטית אלא במסגרת דף אישי בפייסבוק. אם שומה על היושב בדין להיזהר באמירותיו במסגרת החלטה שיפוטית הניתנת על ידו, לא כל שכן כך הוא הדבר שעה שהוא מתבטא באכסניה שהינה "מחוץ לכס השיפוט". כללי האתיקה הם שקובעים את גדרי הריסון וההגבלה ששומה על היושב בדין לנקוט בהם, ואלה חלים גם על התבטאות ברשת החברתית. התבטאות ברשת החברתית, כשלעצמה, אינה משמשת ואינה יכולה לשמש זירה "חוץ טריטוריאלית",

שתהא חפה מהגבלה, בה יוכל היושב בדין להתבטא ככל העולה על רוחו, בסגנון בלתי ראוי או בנושאים השנויים במחלוקת ציבורית או פוליטית. אדרבא, ההתבטאות בזירה זו, של רשת חברתית, צריכה להיות זהירה שבעתיים.

18. התלונה שהוגשה לנציב עניינה בשימוש הנעשה ברשת החברתית "פייסבוק". בעניין זה ציין הנציב, כי אופן הביטוי ברשתות החברתיות השונות (פייסבוק, אינסטגרם, טוויטר ודומיהם) יכול להיעשות במספר דרכים - פרסום דעתו האישית של בעל החשבון (הידוע כפרסום "פוסט" על ידו); שיתוף דעותיהם של משתמשים אחרים בחשבוננו של המשתף (הידוע כ-"SHARE"); כתיבת תגובה לפרסום של אחר וכן סימון רגש כלפי פרסום של אחר, שהנפוץ ביותר הוא סימון "אהבתי" (הידוע כ-"LIKE"). כל אחת מדרכי הביטוי, שהוזכרו לעיל, משפיעה, בין היתר, גם על היקף החשיפה של הפרסום ביחס לציבור העוקבים של בעל החשבון.

19. אין צורך להכביר מילים על כך, שהמפרסם אינו יכול להתכחש לתוכן פרסום שנעשה על ידו עצמו (בין על ידי פרסום פוסט ובין על ידי פרסום תגובה על ידו לפרסומים שונים ברשת, של עצמו או של אחרים) והוא נושא אפוא באחריות מלאה לכל האמור בפרסום כזה. האם הדין צריך להיות שונה שעה שאין מדובר בפרסום פוסט אלא שעה שבוצע על ידי בעל חשבון "שיתוף" של פוסט של אחר או סימון רגש דוגמת "אהבתי"?

20. ברע"א 1239/19 יואל שאול נ' חברת ניידלי תקשורת בע"מ (08.01.2020), דן בית המשפט העליון בשאלת הוצאת לשון הרע ברשתות החברתיות. כב' השופטת דפנה ברק-ארז, בסעיפים 43-46 לפסק דינה, מצאה לאמץ בעניין זה את עמדתו של היועץ המשפטי לממשלה אשר נדרש לסוגיה, וקבעה בזו הלשון:

"בעיקרו של דבר, אני סבורה כי יש מקום לאמץ את הפרשנות שהוצגה בעמדתו של היועץ, ואשר התקבלה גם בפסק דינו של בית המשפט המחוזי, לפיה יש להבחין בין פעולת השיתוף לבין סימון הלייק ... פעולת השיתוף יוצרת מעין 'עותק' של הפרסום העוללתי אשר יוצג לחבריו או עוקביו של המשתף ברשת החברתית. מדובר אפוא בפעולה של חזרה על פרסום מסוים החושפת אותו למשתמשים נוספים - בדרך כלל, מי שמצוי ברשימת החברים או העוקבים של המשתף, שאולי לא נחשפו לפרסום המקורי. באופן כללי ניתן לומר כי פעולה של שיתוף עשויה להקנות לפרסום מסוים תפוצה נרחבת ותהודה רבה (ובכך לתרום להפיכתו ל'ויראלי'), מעבר למה שהיה מקבל לולא שותף ... מנגד, קשה לראות בסימון לייק יצירת 'עותק' של הדברים וחזרה עליהם. אכן, לעתים האלגוריתם של הרשת החברתית מוביל לעדכונם של משתמשים נוספים ברשת בדבר התרחשותה של הפעולה, וכפועל יוצא מכך משתמשים אלו נחשפים גם לפרסום המקורי מושא הלייק. אולם, במצב דברים זה אין לומר שהמשתמש עצמו - אשר לא ביקש ליצור עותק של הפרסום המקורי - הוא שחוזר עליו בפני משתמשים אלו, אלא אך משפיע בעקיפין על פעולת האלגוריתם של הרשת החברתית".

21. הנציב קבע, כי עמדה זו מקובלת עליו במלואה גם בהקשר לתלונה שבפניו. לדבריו, הוא אינו

רואה להבחין בין פרסומים של הקאדי בפוסטים או בתגובות שפרסם הוא עצמו לבין פרסום שהינו שיתוף מצדו של פוסטים שפורסמו על ידי אחרים (מה גם, שאחד השיתופים שעשה הקאדי אינו אלא של פוסט קודם שפרסם בעבר הוא עצמו). האבחנה שהקאדי מבקש לעשות בין פרסום פוסט לבין שיתוף פוסט אינה מקובלת על הנציב שמצא לדחותה בשתי ידיים. הנציב הוסיף והטעים, כי גם בפוסטים "מקוריים" של הקאדי עצמו הוא מצא התבטאויות שאינן ראויות לקאדי.

22. סוגיית השימוש ברשתות החברתיות בקרב קאדים של בית הדין השרעי, הועלתה ונדונה בעבר על ידי הנציבות, במסגרת תלונה שהוגשה כאמור בזמנו, טרם שהותקנו אותה עת כללי אתיקה לקאדים. באותה תלונה נטען, בין היתר, כי הקאדי פתח דף פייסבוק אישי ועשה בו שימוש שלא כדין (החלטה מאוחדת בתלונות מספרינו 16/793, 878, 858, 830, 806). בהחלטתו בעניין זה קבע כך הנציב הקודם, השופט (בדימוס) אליעזר ריבלין –

"השימוש שעושה דיין – או שופט – ברשתות החברתיות, מדגיש פעם נוספת את הצורך המידי להתקין כללי אתיקה מיוחדים לעניין זה ולעניינים אחרים ולהתאימם לקאדים המכהנים בבית הדין השרעי. אין סיבה שערכאה שיפוטית זו תוחרג מן הטיפול השוטף לו זוכה מערכת המשפט המרכזית – בכל הקשור בהתקנת כללי אתיקה והתייחסות מיוחדת לנושאים אתיים המתעוררים במהלך השוטף של עבודת הדיינים. מילוי הצורך הזה הוא בתחום סמכותה של שרת המשפטים, שהחלטה זו מועברת לידיה.

ובאותו עניין – אכן, דין וחשבון שהגישה וועדה שישבה על המדוכה, בעניינם של שופטים, המליץ כי שופטים יורשו להצטרף לרשתות חברתיות, אך זאת רק לאחר שילמדו כיצד לקבוע את הגדרות הפרטיות להן, כדי להגביל את יכולתם של עורכי הדין לעקוב אחריהם או להפוך ל'חברים' שלהם ברשת. יוזכר, כי הוועדה הטעימה, כי במציאות הישראלית חברות ברשת חברתית עלולה לעורר חשש של פגיעה במראית פני הצדק. הנושא אינו נקי איפוא מספיקות. אשר לענייניו של [הנילון], בסוגיה זו לא הונחה כל תשתית לקביעה, כי פרסום כלשהו מטעמו של הקאדי או התנהלות כלשהי מצדו ברשת, פגעה במעמדו ובתדמיתו כיושב בדין. גם בעניין זה נדחית התלונה נגדו".

23. ואכן, בהמשך לכך, הותקנו כללי האתיקה לקאדים אשר הסדירו, בין היתר, גם את פעילות הקאדים במדיה החברתית. סעיף 51 לכללים אלה, שכותרתו הינה "מדיה חברתית" קובע, כי "קאדי רשאי לנהל עמוד פרטי ברשת חברתית; בעשותו כן ינהג הקאדי באופן הראוי המתחייב ממעמדו, וימנע מהבעת דעה בכל עניין משפטי, ובעניין שאינו משפטי השנוי במחלוקת ציבורית".

24. האם עמד הקאדי באמור בכלל זה?

25. אשר לפרסומי הקאדי בדבר התפילה בתקופת הקורונה – הקאדי מבקש להסביר, כי הוא לא קרא להפרת הוראות הדין וההנחיות אלא אך הביע את עמדתו, כי הקריאה להמשיך ולהתפלל במסגד, וזאת תוך שמירה על ריחוק חברתי בין המתפללים, אינה יכולה לעמוד מבחינת דת

האסלאם, המצווה, לדבריו, כי תפילה במסגד תיעשה בצוותא ותוך התקהלות של המאמינים. מסביר הקאדי אפוא, כי לשיטתו, בדת האסלאם מצוי פתרון מובנה המאפשר הגנה על הציבור בתקופת מגיפת הקורונה, וזאת בדמות קיום התפילה בביתו של אדם ולא במסגד ביד עם אחרים. הסברים אלו נתמכים, לכאורה, באותו חלק המופיע בדבריו בפרסום נשוא התלונה ולפיו: "בדת שלנו, ככל שהדבר קשה ומעיק יותר, ככה הוא מביא לרווחה ונחת. מי שמתפלל בביתו תפילה בציבור, יש לו שכר של תפילה בציבור. כל זה - אם מביטים אל השכר". ואולם, בהמשך הפרסום תוקף הקאדי את צורת התפילה במסגד בה שומרים המתפללים על מרחק ביניהם וקובע, כי "אם מביטים אל החוק המעוות המבקש לשנות את צורת התפילה בציבור, הרי שאללה לא נתן לכך שום רשות ואין לכך שום מקור. החצרות אינן מחליפות את דינם של בתי אללה". דהיינו, הקאדי מגנה את מי שבחר לקיים את התפילה שלא בביתו אלא במסגד, תוך שמירה על כללי הריחוק שבין המתפללים.

26. הפועל היוצא מכך הוא, כי מצד אחד מצא הקאדי לשבח את התפילה ברשות היחיד אך באותה נשימה מצא לבקר את מי שביקש להתפלל במסגד כשהוא שומר על ריחוק חברתי בינו לבין חברו בצינו, כי דרך תפילה כזו אינה ראויה בדת האסלאם. מה יעשה, אפוא, מי שבכל זאת מבקש להתפלל במסגד? יתקהל עם חברו, כמצוות הדת? או ישמור על ריחוק תוך הפרה, לכאורה, של מצוות הדת? האם יש ספק לגבי העדפתו של הקאדי כפי המסר העולה לכאורה מדבריו בהקשר זה? האם אין בכך משום עידוד להפרת ההוראות וההנחיות ומשום גורם להתפשטות המגיפה? ודוקו - אין בדבריו הקאדי הנחיה לציבור, שלא להתפלל כלל במסגדים, והוא אך מצא לציין, כאמור, כי "מי שמתפלל בביתו תפילה בציבור, יש לו שכר של תפילה בציבור".

27. הנציב קבע, כי פרסום זה של הקאדי בעניין הנדון אינו עולה בקנה אחד עם מידת האחריות ומידת הזוהרות שנדרשה ממנו בשעה שהמדינה נאבקה בכל דרך אפשרית בהתפשטות של נגיף הקורונה. היה בידו לציין בצורה מפורשת, דבר שלא עשה, כי בתקופה זו אין מקום להתפלל כלל במסגד ולהעדיף תפילה ברשות היחיד. כזאת לא עשה הקאדי. היה אפוא בפרסום המדובר בכדי להכשיל את המאמץ להדביר את מגיפת הקורונה המתפשטת בציבור, וחבל שכך. הקאדי היה צריך להבהיר הבהר היטב את כוונתו ואת עמדתו כדבריו היום, אך כזאת הוא, כאמור, נמנע מלעשות באותו פרסום.

28. הצדקתה של חלקה השני של התלונה, בכל הנוגע לעמדה שהשמיע הקאדי בפרסומים ביחס להסכם השלום, אינה מעלה לדעת הנציב קושי כלשהו. הפרסומים, אשר צורפו לתלונה, לא מותירים ספק באשר להפרת כללי האתיקה על ידו. פרסומיו של הקאדי, שעיקרם עוסק בשאלות של בגידה ונאמנות, בימים בהם מתגבש הסכם שלום בין ישראל למדינה ערבית, ואף תוך קביעה כי בירתה של אותה מדינה הינה "מקלט לכל המושחתיים", אינם מותירים ספק באשר לעמדתו ביחס להסכמים אלו. השימוש במונח "בגידה" כלפי מי שעושה שלום עם מדינת ישראל, מפי גורם המכהן במוסד ממוסדותיה של מדינת ישראל, ואשר רואה עצמו כדמות אליה נושא הציבור את עיניו, אינו ראוי בלשון המעטה, ואף מקומם. הנושא כולו, כאמור, שנוי במחלוקת ציבורית ופוליטית, בחברה הערבית, והקאדי היה צריך להימנע בכל

צורה ואופן מלהתבטא בנושאים אלה.

29. לא זו בלבד שהקאדי לא נמנע, כאמור, מלהביע את עמדתו בעניינים אלה, הוא אף עשה כן בדרך פוגענית ולעגנית כלפי מנהיגי מדינות ערביות שונות בהווה ובעבר, תוך "הפקת לקח" הסטורי, לטעמו, מפועלו של הנשיא סאדאת, אשר נרצח על ידי מתנקש פוליטי, וזאת בין היתר בשל כריתת הסכם שלום עם מדינת ישראל. הקאדי אף מצא להפליג בשאלת הנאמנות, ברומזו למי שזנחו את הנאמנות הנדרשת, שאפילו הכלב המשיך להיות נאמן לבעליו לאחר לכתו לבית עולמו. לכך אין להסכין, ציין הנציב.

30. הסכם השלום בין ישראל לאיחוד האמירויות, הינו עניין פוליטי-מדיני מובהק, ולא היה כל מקום כי הקאדי יפרסם פרסום כלשהו בדף הפייסבוק שלו, בהתייחס לעניין זה, ולא היה גם מקום להבעת דעה על ידו אשר למדיניותם של מדינות ערב או מנהיגיהן בעבר או בהווה.

31. הנציב מצא להפנות, בהקשר דומה, להחלטה שניתנה אך לאחרונה על ידו בבקשת ברור שהגיש שר המשפטים, חה"כ אבי ניסנקורן, בעניינו של קאדי אחר המכהן באחד מבתי הדין השרעיים ואשר התבטא נגד ממשלת ישראל ועיריית תל אביב (מספרנו 386/20). וכך כתב הנציב בהחלטתו האמורה:

32. "לשימוש חוזר ונשנה במילה 'פשע' ובנגזרותיה, נודעת משמעות פלילית כשהוא בא מפיו של קאדי מכהן, והוא מעורר קושי ואי נוחות רבה, בלשון המעטה. מדובר בגורם שיפוטי רשמי המועסק במוסד ממוסדותיה של מדינת ישראל - בית הדין השרעי בו הוא מכהן. לאמירות מסוג זה, יחד עם קריאה לבחון אפשרות להעמיד לדין את ראש עיריית תל אביב-יפו בבית הדין הפלילי הבינלאומי בהאג על ה'פשע' שביצע (עמ' 2, שו' 23-24), כשהן נאמרות מפיו של גורם שיפוטי, יש קונוטציה משפטית מובהקת, המעניקה משנה תוקף לדבריו, ודאי בהיותו 'בן העיר יפו ודמות מוכרת בה', ולא כל שכן בשעה שהרוחות ברחוב שם סוערות. דומני, כי דברים אלו הם ברורים ומובנים, ואיני רואה להרחיב בדבר מעבר לכך".

33. הסברי הקאדי, לפיהם: "לא ימצא אדם אמירה אחת שלי נגד השלום ונגד מדינה כלשהי או כל התבטאות פוליטית כלשהי. כל אשר עשיתי הוא ששיתפתי פוסטים הקשורים לשלום בין מדינת ישראל לאיחוד האמירויות, מבלי לחוות שום דעה ולא לנקוט אף עמדה לא ביחס להסכם ולא ביחס למי מהמדינות", תמוהים בעיני הנציב והוא לא מצא לקבלם.

34. כאמור, הנציב לא מצא להבחין בין פרסום פוסט לבין שיתוף של פוסט (כשאחד מהם אינו אלא שיתוף פוסט שהקאדי עצמו פרסם בעבר). בדבריו מצא הקאדי להבהיר את דעתו האישית בדבר התפתחויות מדיניות ופוליטיות אקטואליות. כך, למשל, כתב הקאדי אודות "נפלאות החברים החדשים ... מדינה שיש בה הרבה מנהיגים, שהמכנה המשותף של כולם הוא 'טוהר המידות'", תוך שיתוף תמונה שעליה נכתב "בירת האמירויות - מקלט לכל המושחתים". לדברי הנציב, כל בר דעת מבין את ההקשר של הדברים. דברים אלו נכונים גם באשר לשיתוף שביצע הקאדי לפוסט שפרסם הוא עצמו בעבר ובו תקף את נאמנותו של נשיא מצרים, עבד אל-פתאח א-סיסי, כשכתב בזמנו: "תשאלו את אלסיסי על מידת הבגידה!!!" וצירף לדבריו

את תמונת הכלב השוכב על קבר בעליו כסימן לנאמנות, וזאת בתוספת האמרה לפיה "נאמנות של כלב לבעליו המת ... בתקופה שהנאמנות בה מצויה במשורה".

35. החומרה המיוחדת שיש באותם פרסומים, קבע הנציב, נעוצה בכך שפרסומיו של הקאדי בדף הפייסבוק שלו אינם ככל פרסום של אדם מן הישוב בדף הפייסבוק האישי שלו ברשת החברתית ומדובר בקאדי מכהן.

36. גם באשר להחלטת הקאדי למחוק את הפרסומים נשוא התלונה בסמוך לאחר הגשתה, אין בפי הקאדי הסבר מניח את הדעת. לא ברור מדוע החליט הקאדי למחוק את הפרסומים נשוא התלונה, לאחר הגשתה, ומדוע החליט לאחר מכן "לסגור" את דף הפייסבוק שלו, באופן חלקי בשלב ראשון בפני המתלונן, ולאחר מכן כליל (דף שלדבריו מהווה כלי חשוב בהעברת מסר לציבור). אכן, צודק הקאדי, קבע הנציב, כי כל אדם רשאי להסיר פרסומים מדף הפייסבוק שלו ואין הוא מחוייב בדין וחשבון כלשהו על כך, אלא שבמקרה דנן מדובר בדף פייסבוק של קאדי ובטענה שהושמעה, כי הסרת אותם פרסומים על ידו נעשתה בעיתוי שאינו מקרי, בשים לב לתלונה שהוגשה נגדו. התשובה, אפוא, לפיה המפרסם הינו בר-חורין לשנות או למחוק את פרסומיו, או למחוק את חשבוננו, אינה אלא תשובה מיתממת בנסיבות העניין, שאין למצוא בה ממש, משאין היא מתמודדת עם הצריך הסבר.

37. נראה, לדעת הנציב, כי מחיקת אותם פרסומים מדף הפייסבוק ו"הסתרתו" מעיניהם של אחרים נעשתה משנתחוויר לקאדי, כי האמור בו "סיבך" אותו בתלונה שהוגשה לנציב.

38. על כל פנים יש להדגיש, כי טוב עשה הקאדי כשהסיר את הפרסומים כליל מן הרשת החברתית, תהא סיבת הסרתם על ידו אשר תהא.

39. בשולי הדברים מצא הנציב מקום להתייחס לטענת הקאדי, לפיה פרסומיו בפייסבוק נעשו מתוקף מעמדו, ולאחר שגורמים רבים פונים אליו בכל עניין דתי, טענה אשר הושמעה בעבר באופן דומה ומצאה התייחסות וביטוי הן בפסיקתו של בית המשפט העליון והן בתלונות שהוגשו לנציב.

40. בחודש מרץ 2020, דחה הנציב טענה דומה בהקשר לדיין בכיר המכהן בבית הדין הרבני (מספרנו 16/20). בהחלטת הנציב, מיום 5.3.20, באותה תלונה צויין, כי לנושא נדרש בעבר, כאמור, גם בית המשפט העליון, ולדברי כב' הנשיא אהרן ברק בבג"ץ 732/84 ח"כ יאיר צבן נגד השר לענייני דתות פ"ד מ (4), 141, בעמ' 153, (1986):

"הצורך להבטיח את אמון הציבור ברשות השופטת הוא צורך נמשך ... צורך זה אינו מתמקד אך בפעולתו של השופט על כס המשפט. הוא משתרע על מכלול התנהגותו של השופט, בבית המשפט ומחוצה לו ... התנהגות, המותרת לכל אזרח, עשוי שתהא אסורה על השופט, שכן יש בה כדי לפגום באמון הציבור במערכת השיפוט ... אמון הציבור, מטבע מהותו, אינו נבחן על פי תחושתו הסובייקטיבית של השופט, כי הוא פועל בהגינות. אמון הציבור נבחן על ידי השופט על פי אמות מידה אובייקטיביות. אין

זה מספיק, שהשופט עצמו סבור ומשוכנע כי פעל באופן עצמאי וללא נטייה. עליו להיות משוכנע, כי אותן עצמאות, הגינות וחוסר נטייה הן מראית פני הדברים. הגינות צריכה לא רק להיעשות אלא גם להיראות.

... עקרונות היסוד החלים לעניין שופטים הם החלים גם לעניין דינים. אכן הדין כמו השופט הוא חלק מהרשות השיפוטית. ... אכן, תנאי מוקדם להיות אדם דין שיהיה רב, אך מכאן לא נובע, כי כל פעילות המותרת לרב מותרת גם לדין. משנתמנה אדם להיות דין, עליו לקבל על עצמו את המגבלות שהדינות מטילה עליו. עליו להימנע מכל אותן פעולות שהדינות אוסרת עליו, גם אם הרבנות מתירה זאת". (ההדגשות אינן במקור - א.ש.).

לדברים אלה הוסיף כב' השופט אליעזר גולדברג, שלימים כיהן כנציב השני של נציבות תלונות הציבור על שופטים:

"משנתמנה רב בישראל לדין על-פי חוק הדינים, התשט"ו-1955, הריהו נושא שני כתר: כתר הרבנות וכתר הדינות. מורה הוראה בענייני דת ורועה רוחני - בכרתו האחד, בחינת 'הודעת את חוקי האלהים ואת תורתיו' (שמות, יח, טז), ופוסק 'בין איש ובין רעהו' (שם) - בכרתו האחר. ולא על הגדרת התפקידים באתי לעמוד אלא על הבחנה שבמהות. שעיקר כוחה של הרבנות בסמכותה המוסרית ועל מי שבא 'לדרוש אלוהים', ואילו סמכותם של הדינים ביושבם על מדין לא ברצונם של המתדיינים היא תלויה, אלא נכפית היא במסגרת המערכת השיפוטית שקבע לה המחוקק. בתחום זה ממלאים הדינים את התפקיד של 'שפטו את העם' על שלל דעותיו והשקפותיו.

הבחנה זו בין שני התפקידים היא שמציבה סייג למעורבות הפוליטית של הדין. דין (כמוהו שופט), המערב עצמו בחיים הפוליטיים, לא רק שהוא פוגע בדימוי של מערכת השיפוט בעיני הציבור כמערכת בלתי תלויה, אלא שהוא גם פוגע בעקרון היסוד של הפרדת הרשויות בין הרשות השופטת ליתר רשויות המדינה".

41. על אותו דין בכיר בבית הדין הרבני הוגשה תלונה נוספת (מספרנו 445/20) בה ניתנה החלטת הנציב ועליה פורסמה בימים האחרונים תמצית החלטה מיום 25.10.20 "על אמירות חוזרות ונשנות של הדין, שהוא גם רב ראשי, בעניינים השנויים במחלוקת ציבורית ונגד פסיקת בג"ץ".

42. וכך נאמר, בין היתר, בתמצית אותה החלטה -

"הנציב תהה, האם סבור הדין, כי כללי האתיקה של דינים לא יחולו על דין המשמש גם כ'רב ראשי או רב עיר'. האם מאמין הדין, כי דין אשר משמש גם כ'רב ראשי או רב עיר', יוכל להשתלח בדבריו ככל העולה על רוחו, להצהיר בריש גלי, כי יתעלם מהוראות בית המשפט העליון, ולשאת דברי נאצה כלפי ציבורים גדולים בחברה הישראלית. האם ציבור השומעים, ידע לאבחן ולדעת האם הדין מדבר תחת כובעו כרב עיר או תחת כובעו כדין בבית הדין. טענה זו, נבחנה ונדחתה מכל וכל, הן על ידי הנציבות והן על ידי בית המשפט.

הנציב הדגיש, בלשון ברורה וחד משמעית, כי גם כאשר דיין נושא בתפקיד נוסף, אין הדבר פוטר אותו מהחובות החלות על כל דיין ושופט בישראל, וגם בפעילותו הנוספת עליו להקפיד על התנהלות ראויה ומתאימה לבעל כהונה שיפוטית, ובפרט כאשר מדובר בדיין בבית הדין הרבני הגדול, אשר משמש גם כרב ראשי, ואשר אנשים רבים נושאים פניהם לדבריו".

43. דברים אלו יפים, קבע הנציב, בשינויים המחוייבים, גם לתלונה שהוגשה על הקאדי.

44. לאור האמור לעיל, מצא הנציב את התלונה מוצדקת. נוכח חומרת הדברים המליץ הנציב לשר המשפטים, בתוקף סמכותו של הנציב לפי סעיף 22(ד) לחוק נציבי תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002, להגיש נגד הקאדי קובלנה לבית הדין המשמעתי לפי סעיף 17 לחוק הקאדים, התשכ"א-1961.

תמצית החלטה (מספרנו 719/20, ענייני משפחה)

התבטאות שופט במסגרת החלטת פסלות: האם שופט משפחה שנימק החלטת פסלות עצמית בהתנהלות עורכת הדין בתיק אחר שהתנהל בפניו פעל כראוי?

תקציר: מתלוננת שהיא עורכת דין בתחום המעמד האישי הלינה על החלטת פסלות שנתן שופט משפחה בתיק משפחה אותו היא מנהלת מול בעלה. באותה החלטה פסל עצמו השופט מלדון בתיק האישי של המתלוננת מן הטעם שנחשף להתנהלות לא ראויה של המתלוננת בתיק אחר שהתנהל בפניו, שבו היתה המתלוננת אחת הנתבעות. המתלוננת טענה, כי החלטת הפסלות הפרה את החיסיון החל בתיקי משפחה, ופגעה בסיכוייה לניהול משפט הוגן ושיוויוני ובסיכוייה להתקדם בעולם המשפט. כן היא טענה, כי עילת הפסלות שורשרה לשופט הבא. לטענתה היה על השופט לסווג את ההחלטה כחסויה מפני הצד שכנגד, ולהימנע מציון מפורש של עילת הפסלות.

בהחלטת הנציב נאמר, כי על אף פרשת צירינסקי, אליה התייחס השופט בתגובתו, ביקורת של שופט על עורך דין במסגרת פסק דין מצויה בסמכות הנציב ואין לעשות הבחנה בין ביקורת המוטחת בעל-פה במסגרת דיון באולם בית המשפט לבין ביקורת המוצאת את מקומה בפסק דין. עם זאת צוין, כי בניגוד לפרשת צירינסקי, המתלוננת, עורכת דין, היא בעלת דין וצד להליכים בשני התיקים.

הנציב קבע כי עם זאת, כפי שעולה מביור התלונה, לא ניתן בתיק האחר פסק דין אשר קבע ממצאים עובדתיים בנושא התנהלותה של המתלוננת, והשופט ביסס את הנמקת ההחלטה נשוא התלונה על התרשמותו, שלא ניתן לה ביטוי בהחלטה שיפוטית. בנסיבות אלה, קבע הנציב, כי ייתכן שראוי היה לצמצם את הפגיעה במתלוננת, למושג באמצעות פניה לנשיא בית המשפט כדי שיעביר את התיק לשופט אחר, בלא ליתן החלטת פסלות. ואולם, משבחר השופט ליתן החלטת פסלות, קבע הנציב כי אין לראות בכך משום התנהגות בלתי ראויה, וכי אין מקום להתערבותו

בשיקול דעתו של השופט.

כן קבע הנציב, כי גם אם ניתן היה לנמק את ההחלטה בצורה אחרת - ולטעמו ראוי היה לשקול מתן הנמקה זהירה יותר - הרי שהוא לא ראה מקום להתערבותו בעניין זה.

אשר לטענת המתלוננת בדבר הפרת חובת החיסיון, קבע הנציב כי דינה להידחות, הן מן הטעם שאין בהנמקת ההחלטה משום גילוי "מידע" מהתיק האחר, כגון עובדות הסכסוך, שמות בעלי הדין וכיו"ב; והן מאחר שבית המשפט אינו מוסמך לתת החלטה שהנמקתה חסויה מפני הצד האחר, ואין בסמכותו לקבוע, כי ההחלטה תהיה חסויה בפני המותבים הבאים שידונו בתיק. הנציב קבע כי אכן, ניתן להבין את חששה של המתלוננת, כי ההחלטה עלולה ליצור חשש ממשי למשוא פנים אצל השופט הבא שידון בתיק, ובנסיבות העניין, השופט שאליו נותב התיק בהמשך, אכן קיבל את בקשת הפסלות שהגישה המתלוננת. ואולם, הדרך לטפל בחשש זה היא פניה לנשיא בית המשפט - כפי שעשתה המתלוננת - שבסמכותו להורות על חיסיון ההחלטה כלפי המותבים הבאים בתיק, סמכות שאינה נתונה לשופט הדן בתיק. בכפוף להערות הנציב, התלונה נדחתה.

1. בתיק שבו המתלוננת, עורכת דין בתחום המעמד האישי, מנהלת הליכים נגד בעלה, פסל עצמו השופט מלדון בתיק. בהחלטת הפסילה (להלן: ההחלטה) נאמר, כי הסיבה לפסילה היא התנהלות לא נאותה של המתלוננת בהליך אחר שהתנהל בפניו, שבו היתה המתלוננת אחת הנתבעות. אותו הליך הסתיים בהסכמת הצדדים, אולם השופט ציין כי למרות שהתיק לא הסתיים בפסק דין, הוא אינו יכול להתעלם מהדעה שגיבש על המתלוננת באותו מקרה.

2. בתלונתה טענה המתלוננת, כי פרסום נימוקי ההחלטה לעיני בעלה ובא כוחו, תוך שימוש במידע מתיק חסוי אחר, לא היה נדרש בתיק האישי שלה. לדבריה, ציון נימוקי הפסילה הכפיש אותה וסיפק לבעל נשק בתיק האישי, ואף פגע בסיכויה לזכות למשפט הוגן ושיויוני בתיק זה, מאחר שהשופט הבא שידון בתיק ידע את הביקורת שנמתחה על התנהלותה בתיק האחר. בנוסף, לטענתה, ההחלטה פגעה בסיכויה להתקדם בעולם המשפט.

3. לטענת המתלוננת, היה על השופט לסווג את ההחלטה כחסויה כלפי הצד השני וכלפי כל אדם אחר, ביודעו כי הבעל ובא כוחו יצפו בהחלטה ויעשו בה שימוש בהליכים ביניהם, "כפי שכבר עשו". המתלוננת הביעה את חששה, כי ההחלטה "תזלוג" החוצה ותגרום לה ל"שיימינג". כן היא טענה, כי ההחלטה גרמה לכך ש"עילת הפסלות שורשרה לשופט הבא", שכן, לדבריה, כל שופט עתידי בתיק שיקרא את "עדות האופי" שכתב עליה השופט, ילקה אף הוא בדעה קדומה ויהיה פסול מלדון בעניינה.

4. המתלוננת ציינה, כי פנתה לנשיא בית משפט השלום באותו מחוז, אשר נעתר לבקשתה להורות על חיסיון ההחלטה מפני השופט הבא שידון בתיק, והוא נעתר לבקשתה. כן הבהירה, כי השופט שאליו נותב התיק לאחר מתן ההחלטה, נעתר לבקשת פסלות שהגישה, והתיק עבר לשופט שלישי.

5. לטענת המתלוננת, בנסיבות העניין, היה על השופט לנמק את החלטתו ב"מניעות" או ב"חשש

יושב כערכאת ערעור, ואין בסמכותו להעביר תחת שבט ביקורתו הנמקה של החלטה שיפוטית. השופט הוסיף כי "יתירה מזו, בכל הכבוד, אין לנציב הנכבד המידע הרלוונטי לקבוע, האם הנמקה פלונית חורגת, בנסיבותיו של מקרה ספציפי, מהנורמה".

ג. "הקביעות השיפוטיות מושא פרשת צירינסקי, רחוקות כרחוק מזרח ממערב מהקביעה מושא תלונה זו... למרות זאת, כמבואר לעיל, לא נמצא לנכון להתערב בהן, על מנת לא לפרוץ את גדריה של העצמאות השיפוטית".

ד. "פרשת צירינסקי נוגעת להכרעת דין במשפט פלילי, בו ניתן לתהות על רלוונטיות הקביעות השיפוטיות. המקרה דנא עוסק בסוגיה שונה בתכלית - החלטת פסלות. בהחלטה כגון דא, עילת הפסלות (בדוננו, הדעה שגיבשתי אודות התנהלות המתלוננת בהליך קודם) הוא לב ההחלטה. באספקלריה זו, קבלת התלונה פוגעת אנושות בעצמאות השיפוטית". השופט הביע את דעתו, כי "בנוגע להחלטות פסלות עצמית יש לאפשר לשופט מרחב הנמקה ראוי, ולא לאפשר לבעל הדין להלך על השופט אימים בתלונות".

9. אשר לטענה בדבר אופן הנמקת החלטת הפסלות, ציין השופט, כי מאחר ש"הזכות לשבת בדין היא גם החובה לעשות כן", הרי ש"יש לנמק החלטת פסלות כדבעי", שכן מדובר בחובה סטטוטורית, הקבועה בסעיף 77א(ג) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב] התשמ"ד-1984. חיוב זה, לדבריו, אינו רק טכני, אלא גם מהותי, "שכן לעמדת השופט בדבר פסילתו יש חשיבות מיוחדת. במישור העובדתי, ניתן משקל כבד לעמדת השופט עצמו באשר לעובדות ביסוד הבקשה. במישור התודעתי, ניתן משקל מסוים לעמדתו הסובייקטיבית של השופט הסבור כי אין חשש ממשי למשוא פנים, ומשקל נכבד ולעיתים אף מכריע ניתן לעמדתו בשאלה אם קיים חשש ממשי למשוא פנים. כל אלו, היורדים לשורש דיני הפסלות, עשויים למצוא ביטויים רק בהנמקה. בלעדי הנמקה, נוצר קושי בדיון בערעור הפסלות, בהיעדר תשתית מספקת לדיון בו... (ע"א 7048/07 "אגד" אגודה שיתופית לתחבורה בישראל בע"מ נ' יצחק כרמלי") (פורסם בנבו, 18/9/07).

10. מכל אלה מסיק השופט, כי "שופט הסבור שיש לו דעה מוקדמת לגבי בעל דין, חייב לציין, שזו עילת הפסלות. יתירה מזו, עליו לנמק (גם אם בתמצית, כפי שנעשה במקרה דנא), מה מקורה של הדעה המוקדמת האמורה. שופט אינו יכול להסתפק בכתובת החלטה סתומה, לפיה יש לו דעה מוקדמת. החלטה כזו איננה עומדת בחובת ההנמקה, אלא דברים בעלמא. היעלה על הדעת ששופטים יפסלו את עצמם בהחלטות סתומות, בנוסח שהמתלוננת מציעה...? האם לא זכאים הצדדים לדעת את טיבם של 'הנימוקים החסויים' או את טיבה של 'המניעות'? האם הצדדים אינם זכאים לדעת מדוע סבור השופט 'שנוצר חשש למשוא פנים'?". השופט הדגיש, כי מאחר שהחלטת פסלות "סובבת כל כולה סביב עמדתו הסובייקטיבית של השופט", הרי ש"חובת ההנמקה של החלטת פסלות עצמית היא חובה מוגברת". לדבריו, "ללא ביאור התשתית לדעה המוקדמת, לא מדובר בהנמקה, אלא באמירה סתם".

11. השופט הוסיף, כי "לשופט אין סמכות לחסות החלטת פסלות מפני הצד שכנגד", וכי גם אין לו

סמכות לחסות החלטה מפני מותבים שיבואו תחתיו. לדבריו, ככל שנשיא בית משפט השלום החליט לחסות מנהלית את ההחלטה מפני מותבים אחרים, "אין בכך כדי להעיד, שנפל פגם בהתנהלותי השיפוטית", שכן "מדובר בנושא המצוי בד' אמות סמכותו ושיקול דעתו" של הנשיא, "ולא בד' אמות סמכותי או שיקול דעתי".

12. אשר לחיסיון ההחלטה כלפי כולי עלמא ציין השופט, כי ההחלטה ניתנה בתובענה המתנהלת בדלתיים סגורות, "וממילא נאסר בדין לעשות לה פומבי כלשהו". לדבריו, ככל שבעלה של המתלוננת או בא כוחו, פרצו את חיסיון ההליך, הדבר אינו קשור במאומה לאופן בו ניתנה ההחלטה.

13. עוד ציין השופט, כי גם בטענה לפיה היה עליו להעביר "מנהלית" את התובענה ללא מתן החלטה לגופם של דברים, אין ממש. ראשית, לדבריו, הוא אינו מכיר אפשרות בדין, לפיה שופט רשאי להעביר "מנהלית" תיק ששובץ לדיון בפניו לשופט אחר, ללא החלטת פסלות; שנית, גם אם ניתן לבצע העברה "מנהלית" כגון דא, "הרי גם החלטה כזו צריך לנמק, באופן שניתן יהיה להעבירה תחת שבט ביקורתה של ערכאת הערעור. ממילא, מה הועילו חכמים?"

14. השופט דחה את הטענה להפרת חיסיון ההליך. לדבריו, "בהחלטה מושא תלונה זו אין מידע כלשהו על ההליך, הצדדים לו, מושא הסכסוך וכו'. ממילא לא הופר כל חיסיון". השופט הוסיף, כי "קבלת טענת המתלוננת בנושא זה משמעותה, שלא ניתן לנמק את החלטת הפסלות כלל, שהרי כל התייחסות להליך הקודם מפר (כך לשיטתה) את חיסיון ההליך. ברי, שמדובר במסקנה, שלא ניתן להלום". השופט ציין, למעלה מן הצורך, כי בעלה של המתלוננת עבר אצל בעל הדין שעניינו נדון בתיק האחר, ולכן טענת המתלוננת, כי הבעל לא ידע על ההליכים שהתנהלו בתיק האחר ועל מעורבותה של המתלוננת באותם הליכים, "איננה רצינית".

15. בהחלטת הנציב נאמר, ביחס לפרשת צירינסקי, אליה הפנה השופט בתגובתו, כי כפי שקבעה הנציבה לשעבר, כב' השופטת (בדימו') ט' שטרסברג כהן, הרי שעל אף הלכת צירינסקי, מצאה הנציבות לנכון להתערב, במקרים המתאימים, בהתבטאות של שופט כלפי עורך דין, תוך שנקבע, כי "המחוקק לא חזריג כליל החלטות שיפוטיות מסמכותה של הנציבות לברר תלונות המתייחסות אליהן, והותיר בידיה סמכות לטפל בתלונות ככל שהן מתייחסות לעניין הנוגע להתנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול המשפט על ידיו (ס' 17(3) ו-4). נראה כי ביקורת של שופט על עורך דין בפסק הדין נמנית על אלה וכי אין לעשות הבחנה לעניין זה בין ביקורת המוטחת בעל-פה במסגרת דיון באולם בית המשפט לבין ביקורת המוצאת את מקומה בפסק הדין. זו גם זו מהוות התנהגות שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות דרך ניהול המשפט על ידיו" (חוות דעת 1/04 "ביקורת על עורך דין בפסק הדין"). (ר' גם תמצית החלטה 268/15 "התבטאות בלתי רלבנטית ופוגענית בפסק הדין"; תמצית החלטה 582/15 "התבטאות פוגענית בפסק הדין על עורך דין שאינה מידתית בלא שמיעתו של עורך הדין תחילה").

16. עם זאת, חוות דעתה האמורה של הנציבה לשעבר התייחסה למקרה שבו עורך דין אינו צד

להליכים, ולא למקרה כמו בענייננו, שהמתלוננת, עורכת דין, היא בעלת דין וצד להליכים בשני התיקים. במקרה זה, התבטאות השופט כלפי המתלוננת קשורה להתרשמותו הבלתי אמצעית ממנה.

17. הנציב קבע כי עם זאת, כפי שעולה מביור התלונה, לא ניתן בתיק האחר פסק דין אשר קבע ממצאים עובדתיים בנושא אמינותה של המתלוננת, והשופט ביסס את הנמקת החלטה נשוא התלונה על התרשמותו, שלא ניתן לה ביטוי בהחלטה שיפוטית. בנסיבות אלה, קבע הנציב, כי ייתכן שראוי היה לצמצם את הפגיעה במתלוננת, למשל באמצעות פניה לנשיא בית המשפט כדי שיעביר את התיק לשופט אחר, בלא ליתן החלטת פסלות. ואולם, משבחר השופט ליתן החלטת פסלות, קבע הנציב כי אין לראות בכך משום התנהגות בלתי ראויה, וכי אין מקום להתערבותו בשיקול דעתו של השופט.

18. אשר להנמקת החלטת הפסלות השופט: השופט מסר בתגובתו, כי לפי תפיסתו, המעוגנת בהלכה הפסוקה, מחובתו של בית משפט הפוסל את עצמו מלשבת בדין לתת החלטה הממלאת אחר חובת ההנמקה, דהיינו, לא די, לדעתו, ב"דברים בעלמא" כמו "מניעות", שכן בעלי הדין צריכים לדעת מדוע נוצר אצל בית המשפט חשש ממשי למשוא פנים, וזאת, בין היתר, כדי שערכאת הערעור תוכל להעביר את ההחלטה תחת שבט ביקורתה. לעניין זה מצא הנציב להעיר, כי גם אם ניתן היה לנמק את ההחלטה בצורה אחרת - ולטעמו ראוי היה לשקול מתן הנמקה זהירה יותר - הרי שהוא לא ראה מקום להתערבותו בעניין זה. למעלה מן הצורך צוין, כי המתלוננת לא הגישה ערעור על ההחלטה.

19. אשר לטענת המתלוננת בדבר הפרת חובת החיסיון - קבע הנציב כי דינה להידחות. ראשית, אין בהנמקת החלטה משום גילוי "מידע" מהתיק האחר, כגון עובדות הסכסוך, שמות בעלי הדין וכיו"ב. שנית, בית המשפט אינו מוסמך לתת החלטה שהנמקתה חסויה מפני הצד האחר, ואין בסמכותו לקבוע, כי ההחלטה תהיה חסויה בפני המותבים הבאים שידונו בתיק. הנציב קבע כי אכן, ניתן להבין את חששה של המתלוננת, כי ההחלטה עלולה ליצור חשש ממשי למשוא פנים אצל השופט הבא שידון בתיק, ובנסיבות העניין, השופט שאליו נותב התיק בהמשך, אכן קיבל את בקשת הפסלות שהגישה המתלוננת. ואולם, הדרך לטפל בחשש זה היא פניה לנשיא בית המשפט - כפי שעשתה המתלוננת - שבסמכותו להורות על חיסיון ההחלטה כלפי המותבים הבאים בתיק, סמכות שאינה נתונה לשופט הדין בתיק.

20. סיכומו של דבר, בכפוף להערות דלעיל, התלונה נדחתה.

תמציות החלטות שעניינן דרך ניהול משפט

תמצית החלטה (מספרנו 34/20, שלום)

על הפסול שבמתן אורכות חוזרות ונשנות לנתבעים שלא פעלו כהלכה, חלקן ביוזמת בית המשפט ומבלי לחייבם במתן הסבר או בתשלום הוצאות

תקציר: רשמת חזרה והאריכה ביוזמתה לנתבעים מיוצגים את המועד להגשת בקשת רשות להתגונן בתביעה שהוגשה בסדר דין מקוצר, אף שתחת הגשת בקשת רשות להתגונן הגישו כתב הגנה, חרף הבהרתה בהחלטה קודמת מה עליהם להגיש לבית המשפט, ואף זאת בחלוף המועד שכבר הוארך להם על ידה לעשות כן.

בהחלטתו קבע הנציב, כי בנסיבות האמורות, מתן האורכה הנוספת, ביוזמת בית המשפט, ובלא בקשה מצד הנתבעים לעשות כן, ולא כל שכן בהעדר כל הסבר להתנהלותם השגויה, אשר אף לא התבקשו ליתן בגינה הסבר לבית המשפט, והכל מבלי לחייבם בהוצאות, אינה התנהלות ראויה מצידו של בית המשפט. מתן אורכה במצב דברים זה עשוי לגרום מחד גיסא לזילות ההליך והחלטות בית המשפט, ומאידך גיסא יש בו כדי ליתן רוח גבית להפרות חוזרות ונשנות של הכללים הנוגעים לסדרי הדין, מצידם של הנתבעים. כל זאת מבלי לנקוט בסנקציה כלשהי כלפיהם, כגון הטלת הוצאות, ובעיקר כאשר יש בהתנהלות זו כדי לפגוע בזכותם של התובעים להליך דינוני יעיל ומהיר.

התלונה נמצאה מוצדקת.

תובע שהגיש לבית המשפט תביעה בסדר דין מקוצר הלין לנציב על מספר אורכות להגשת בקשת רשות להתגונן שניתנו על ידי הרשמת שדנה בתיק לנתבעים, כאשר חלקן ניתנו אף מבלי שהיא התבקשה על ידם לעשות כן.

בתגובתה לתלונה ציינה הרשמת, כי ב"כ הנתבעים הודיע על יצוגם בלא שצירף להודעתו יפוי כוח והגיש בשמם בקשה למתן אורכה להגשת כתב הגנה. בהחלטתה הורתה על צירוף יפוי הכוח לבקשה. התובע הגיש בקשה למתן פסק דין בהעדר הגנה ולחילופין התנגדות לבקשת האורכה של הנתבעים. בהחלטתה קבעה הרשמת, כי עיון בתיק מעלה שיפוי הכוח צורף לתיק, ולכן היא מאריכה לנתבעים את המועד להגשת כתב הגנה "לפנים משורת הדין". לאחר מכן נתנה החלטה נוספת, כי מדובר בתביעה בסדר דין מקוצר ולכן מדובר באורכה להגשת בקשת רשות להתגונן.

בחלוף המועד להגשת בקשת הרשות להתגונן הגישו הנתבעים "כתב הגנה בסדר דין מהיר". באותו יום ניתנה החלטת הרשמת, שבה נאמר, כי מכיוון שהתביעה הינה בסדר דין מקוצר, על הנתבעים להגיש בקשת רשות להתגונן בתוך 5 ימים.

לאחר שלא הוגשה בקשת הרשות להתגונן, הגישו התובעים שתי בקשות נוספות למתן פסק דין

בהעדר הגנה.

או אז נתנה הרשמת החלטה, לפיה "הרבה לפני משורת הדין" ניתנת לנתבעים אורכה נוספת להגשת בקשת רשות להתגונן וזו בעצם הייתה הארכת המועד הנוספת והיחידה שנתנה לנתבעים שלא מכוח בקשה להארכת מועד.

הרשמת הבהירה, כי כאשר הנתבעים הגישו כבר את טענות ההגנה שלהם לתיק, גם אם שלא במסגרת הנכונה, שכן הוגש על ידם כתב הגנה במקום בקשת רשות להתגונן, ראוי וצודק היה שלא להתעלם מכך, וליתן להם, לפני משורת הדין, אורכה להעלות את טענות ההגנה שלהם במסגרת המתאימה.

בהחלטתו בתלונה העיר הנציב, כי מובן מאליו כי היושב בדיון מוסמך להאריך מועדים לבעלי דין, אלא שעליו לעשות כן בשים לב לכלל הנסיבות העובדתיות והמשפטיות שהוצבו בפניו, על מנת להגיע להחלטה ראויה וצודקת בעניין זה.

במקרה שלפנינו נאמר בבקשתם הראשונה של הנתבעים, אשר הוגשה על ידי עורך דין שקיבל יפוי כוח לייצגם בהליך, כי בית המשפט מתבקש ליתן אורכה "להגשת כתב הגנה". מובן, כי מדובר בבקשה שגויה בהיתן העובדה כי עסקינן בתביעה שהוגשה בסדר דין מקוצר. על כל פנים, בהחלטתה השניה תיקנה הרשמת את החלטתה הראשונה, בה החליטה להאריך את המועד להגשת "כתב הגנה", וציינה בפירוט, כי מדובר בהליך של סדר דין מקוצר וכי יש להגיש לבית המשפט בקשת רשות להתגונן. בהחלטת הארכת המועד אף הבהירה הרשמת, כי הדבר נעשה "לפנים משורת הדין".

אלא, שבא כוח הנתבעים לא קיים את שנדרש באותה החלטה, ולא הגיש במועד המוארך לבית המשפט כתב בי-דין כלשהו, אלא לאחר שחלף המועד לעשות כן. יתר על כן, ב"כ הנתבעים הגיש לבית המשפט כתב הגנה במקום בקשת רשות להתגונן.

חרף העובדה כי בניגוד להחלטה מפורשת, הוגש על ידי הנתבעים כתב הגנה במקום בקשת רשות להתגונן מצאה הרשמת, מיוזמתה, ליתן לנתבעים אורכה נוספת לשם הגשת הבקשה המתאימה להליך שבפניה, והפעם "הרבה לפני משורת הדין".

הרשמת הסבירה מדוע החליטה לעשות כן, אך לא ניתנה התייחסות הולמת לעצם העובדה שלמרות שבית המשפט טרח והבהיר לב"כ הנתבעים מהו כתב בי-דין הנכון, ראה בא כוחם להגיש לבית המשפט מסמך שאינו מתאים להליך נשוא התיק.

בנסיבות האמורות, מתן אורכה נוספת לנתבעים, אשר היו מיוצגים על ידי עורך דין, ביוזמת בית המשפט, ובלא בקשה מצידם לעשות כן, ולא כל שכן בהעדר כל הסבר להתנהלות השגויה של הנתבעים, אשר אף לא התבקשו ליתן הסבר לכך לבית המשפט, והכל מבלי לחייב את הנתבעים בהוצאות, אינה התנהלות ראויה מצידו של בית המשפט. מתן אורכה במצב דברים זה, בלא בקשה מטעם הנתבעים או אף דרישה לקבלת הסבר למחדליהם, עשוי לגרום מחד גיסא לזילות ההליך והחלטות בית המשפט, ומאידך גיסא יש בו כדי ליתן רוח גבית להפרות חוזרות ונשנות של הכללים

הנוגעים לסדרי הדין, מציידים של הנתבעים. כל זאת מבלי לנקוט בסנקציה כלשהי, כלפי הנתבעים, כגון הטלת הוצאות, ובעיקר כאשר יש בהתנהלות זו כדי לפגוע בזכותם של התובעים להליך דיוני יעיל ומהיר.

הנה כי כן, מתן אורכה "לפנים משורת הדין" הפכה, בסופו של יום, למתן אורכה "הרבה לפנים משורת הדין", וזאת ביוזמת בית המשפט מבלי שהוגשה כל בקשה לאורכה, והכל מבלי להתרות בנתבעים או למצער לחייבם בהוצאות.

בנסיבות אלה נמצאה התלונה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 197/20, שלום)

ראוי לבית המשפט שלא לדבר בשני קולות וכי החלטותיו תתייבנה זו עם זו

תקציר: ראוי הוא, שבית המשפט לא ידבר בשני קולות, ורצוי כי החלטותיו תתייבנה זו עם זו. במקרה דנן, היה על בית המשפט להבהיר, לכל הפחות, לבעלי הדין, מה טעם הוא מצא לשנות מהחלטתו הקודמת, ושלא להותיר את הסתירה בין שתי החלטות על כנה.

1. המתלונן, עורך דין, מייצג את הנתבעת בתביעה שהוגשה נגדה. השופטת שדנה בתיק נתנה פסק דין חלקי בעניין תיקון קיר תמך ומעקה קיר תמך שבסימומו נאמר, כי "טענות הצדדים בתביעה הכספית תידונה בהמשך ההליך". לאחר שהתובעת הגישה בקשה למתן הוראות למומחה מטעמה, שלגבי נקבע פסק הדין החלקי כי "תיקון הקיר יעשה בפיקוחו ובהתאם להוראותיו", נתנה השופטת החלטה בה נאמר, כי "בית המשפט סיים את מלאכתו במתן פסק דין חלקי לעניין, וכל שנותר לדיון התביעה הכספית", ונקבע מועד להוכחות.

2. אלא, שלאחר שהתובעת הגישה בקשה נוספת "למתן החלטה לגופה של הבקשה למתן הוראות" למומחה, על מנת שהלה יערוך ביקור במקום כדי לחוות את דעתו בנוגע לתיקון קיר התמך, החליטה השופטת, כי על המומחה לקיים ביקור במקום בהקדם האפשרי, תוך תיאום מראש עם באי כוח הצדדים, כשכל צד רשאי לצרף לביקור את המומחה מטעמו.

3. לטענת המתלונן, מדובר במומחה של התובעת שהשופטת איפשרה לו, הלכה למעשה, לתקן את חוות דעתו, וזאת לאחר שכבר ניתן פסק הדין החלקי. הוא מטעים, כי תלונתו אינה בבחינת ערעור על החלטת השופטת אלא בקשה לבדוק את התנהלותה, שעה שלאחר מתן הפסק דין היא איפשרה למומחה ליתן חוות דעת נוספת ובכך לתקן את פסק דינה. כל זאת, כאשר בהחלטתה לדחות את בקשתה הראשונה של התובעת כבר קבעה השופטת, כי בית המשפט סיים את מלאכתו בעניין זה.

תגובת השופטת

4. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי "התלונה עניינה, למעשה, בערעור על החלטות שיפוטיות שניתנו לאחר מתן פסק הדין החלקי". השופטת הבהירה, כי בפסק הדין החלקי "ניתן צו עשה לביצוע תיקון קיר תמך" בפיקוחו ובהתאם להוראותיו של המהנדס כאשר מבקשות התובעת עולה כי צו העשה אינו מקויים. על כן, "ועל מנת לוודא את קיום פסק הדין, ניתנו החלטות שיפוטיות נוספות, שהן במסגרת שיקול הדעת השיפוטי".
5. השופטת הטעימה, כי החלטתה השנייה אינה פניה למומחה ליתן חוות דעת נוספת, כטענת המתלונן, "אלא הוראה לביצוע של צו עשה בפיקוח המהנדס, כפי שנקבע בפסק הדין". החלטתה זו, "כמו החלטות אחרות", ניתנה במסגרת הפעלת שיקול דעת שיפוטי ולצורך קיומו של צו עשה שניתן בפסק הדין החלקי.
6. לאחר קבלת התגובה ביקש הנציב מהשופטת להשלים את תגובתה לתלונה, ולהתייחס להחלטה בבקשתה הראשונה של התובעת, שם נקבע מפורשות כי בית המשפט סיים את מלאכתו במתן פסק הדין החלקי, החלטה שלטענת המתלונן אינה מתיישבת עם ההחלטה בבקשתה השנייה של התובעת.
7. לכך השיבה השופטת באומרה, כי "אם, וככל שנפלה טעות בהחלטה – הרי שהיא מושא לערעור ולא לתלונה".

מסקנות והחלטה

8. צודקת השופטת, כי אין הנציב מוסמך לבקר את שיקול דעתה השיפוטי, דבר הנתון לערעור, אך לא כך הם פני הדברים בכל הנוגע לדרך ניהול המשפט על ידה. אין צריך לומר, כי החלטתה של השופטת להיעתר לבקשתה השנייה של התובעת אינה עולה בקנה אחד עם החלטתה לדחות את בקשתה הראשונה של התובעת בטענת חוסר סמכות שעה שכבר ניתן פסק הדין החלקי.
9. בהחלטתה השנייה של השופטת אין כל התייחסות להחלטה הראשונה ואין כל הנמקה, מדוע היא מצאה, זו הפעם, להיעתר לבקשתה השנייה של התובעת.
10. לדברי הנציב, הוא לא יחדש דבר, אם יאמר כי ראוי הוא, שבית המשפט לא ידבר בשני קולות, ורצוי כי החלטותיו תתיישבנה זו עם זו. במקרה דנן, היה על בית המשפט להבהיר, לכל הפחות, לבעלי הדין, מה טעם הוא מצא לשנות מהחלטתו הקודמת, ושלא להותיר את הסתירה בין שתי ההחלטות על כנה.
11. משלא עשתה כן השופטת, יש לראות את התלונה כמוצדקת, בהיבט זה.

תמצית החלטה (מספרנו 186/20, שלום)

ושוב על האיסור להפחית הוצאות לזוכה בתיק בשל אי הסכמתו להכרעה בדין על דרך הפשרה

תקציר: הנציב שב וחזר על עמדת הנציבות, לפיה אין להפחית הוצאות למי שזכה בפסק הדין, בשל אי הסכמתו בשלב קודם כי בית המשפט יפסוק בדין על דרך הפשרה, אף אם הצד שכנגד הסכים להתפשר.

1. עורך דין יצג מבטחת בתביעת שיכוב שהגישה נגד נהג רכב בתאונת דרכים. בפסק דינה החליטה הרשמת שדנה בתיק לקבל את התביעה וחייבה את הנתבע בהוצאות. בהקשר לכך כתבה הרשמת בפסק דינה, כי ההוצאות נפסקו על הצד הנמוך מאחר שהמתלונן, ב"כ התובעת, לא הסכים כי התיק יוכרע על דרך הפשרה ("שהיא הדרך המקובלת ברובם המכריע על תיקים העוסקים בנוזקי פח") ואילו ב"כ הנתבע הסכים לכך. כמו כן, לדברי הרשמת, אילו הסכים ב"כ התובעת למתן פסק דין על דרך הפשרה כי אז היה ניתן פטור משלום המחצית השנייה של האגרה, ועל כן אין הצדקה להשית הוצאה זו על הנתבע אף שהתביעה התקבלה.

2. בתלונתו לנציבות כותב המתלונן, כי הינו חבר בוועדת שיכוב בלשכת עורכי הדין, וכי מעולם לא נתקלו, הוא וחבריו באותה וועדה "בפסק דין אשר כותב שחור על גבי לבן – כי בית המשפט מעניש את הח"מ ומרשתו עקב אי הסכמה לפסק דין לפי סעיף 79א".

3. המתלונן סבור, כי אין להעניש את מי שלא הסכים לפסיקה על דרך הפשרה, על אף זכייתו בתביעה. וכך הוא מסיים את תלונתו –

"על הנציבות לקבוע סטנדרט חד משמעי שאינו משתמע לשתי פנים – בעל דין שאינו מסכים ל79א' לא ייענש בשום צורה שהיא. שימוש בסעיף 79א' היא זכות של בעל דין ולא חובתו. בעוד שכתבת פסק דין תמצית כפי שהמחוקק התיר למוטב בתקנות סדר דין מהיר היא חובתו של מותב ואילו סעיף 79א' וקבלת הסכמה היא לא זכותו של מותב. כתיבת פסק דין תמציתי אינה עונש היא חלק מעבודתו של המותב – והח"מ סבור כי היא זכות. זכות לעשות צדק. זכות לסיים סכסוך בין אזרחים. זכות לסייע לחברה".

תגובת הרשמת

4. בתגובתה לתלונה כתבה הרשמת, כי "סוגיית הוצאות המשפט ושכר טרחת עורך דין היא בליבת שיקול דעתו של בית המשפט שדן בתיק ששוקל, בין היתר, את התנהגות הצדדים ובכלל זה דרך ניהול ההליך. על כן, ככל שהמתלונן סבור כי טעיתי בשיקולים בקביעת גובה שכר הטרחה או הוצאות משפט או כי מרשתו קופחה בסכומים שנפסקו לטובתה, כי אז הדרך פתוחה בפניו להשיג על פסק הדין בהליכי ערעור".

5. לגופה של החלטתה הוסיפה ומסרה הרשמת, כי "בפסק הדין לא צוין כי בית המשפט 'מעניש' את המתלונן ומרשתו עקב אי הסכמה לפסק דין לפי סעיף 79א, כפי שנטען בתלונה". לדבריה, "לא רק שהדבר לא צוין בפסק הדין אלא, שבוודאי אין ולא הייתה כל מטרה או כוונה 'להעניש' את המתלונן".

6. כן הוסיפה הרשמת: "ניהול תיקים מסוג זה [של "נזקי פח" – א.ש.] 'לפי הספר' ללא כל הצדקה עניינית מן הסתם גורם לבזבוז זמן שיפוטי יקר, במיוחד בהינתן היקפם הגדול של תיקים מסוג זה המתבררים בבית המשפט, ולדעתי מותר לבית המשפט להביא זאת במעורב שיקוליו. חשוב להדגיש כי למרשתו של המתלונן נפסק שכר טרחה לפי התעריף המינימלי המומלץ בהתאם לכללי לשכת עורכי הדין, מכלל הסכום הפסוק [ראו תקנה 512(א) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984]."

מסקנות והחלטה

7. הנושא עליו נסבה התלונה כבר הוכרע על ידי הנציבות בתלונה קודמת שנתבררה בה עוד בשנת 2017, על ידי הנציב הקודם, כב' השופט (בדימוס) א' ריבלין – ראו לעניין זה תמצית החלטה 305/17 מיום 21.6.17 "אין להפחית בשיעור ההוצאות, שיוטל בפסק דין על בעל דין לטובת הצד שכנגד, משום שהסכים להצעת פשרה של בית המשפט אשר נדחתה על ידי הצד שכנגד ואין לתעד בפרוטוקול את פרטיה של הצעת פשרה שנדחתה", בה ניתן לעיין באתר הנציבות באינטרנט.

8. וכך כתב הנציב הקודם –

"הכלל הוא, שאין כל מקום להפחית מן ההוצאות להן זכאי בעל דין, אך משום שסירב להיעתר להצעת פשרה של בית המשפט או משום שיריבו נתן לה את הסכמתו ... הדברים הובהרו עוד בע"א 412/62 אברהם נ' גרפינקל, פד"י יז 668, שם הטעים הנשיא (אז מ"מ הנשיא) אגרנט, שבעל דין שזכה בדינו זכאי לקבל את הוצאותיו כדי שלא יצא שכרו בהפסדו והיפנה לפסק דין אנגלי משנת 1903 בו קבעה ערכאת הערעור, כי סירובו של בעל דין להסכים להצעת פשרה של בית המשפט אינו יכול לשמש צידוק להענישו בשלילת הוצאותיו (שם בעמ' 672).

באחת הפרשות בהן דן שופט בית המשפט המחוזי בבאר שבע הביע בית המשפט תרעומת על סרבנותם של בעלי דין ופרקליטים להתפשר והוסיף, כי 'לכל אלה יש תרופה בדרך של הטלת הוצאות כבדות או של שלילת הוצאות אשר, לדעתי, על בית המשפט לעשות בה שימוש נרחב, הן בהליכי ביניים והן בפסק הדין'. בית המשפט המחוזי קבע, כי 'בעלי דין העומדים על מימוש זכותם על ידי מיצוי בדרך של בירור משפטי, על כל שלביו – באותם מקרים שאינם ראויים לכך, או כאשר ניתן לממש את הזכות ללא בירור כזה ... חייבים לשלם את מחירה של עמדתם זאת' ומצא להפחית מהוצאותיו של בעל דין שלא הסכים להצעת הפשרה (המ"ב"ש) 1282/74 בנק טפחות משכנתאות לישראל בע"מ נ' החברה לפיתוח באר שבע, פ"מ תשל"ה (1), 426). אלא, שעמדה זו נדחתה על ידי בית המשפט העליון בערעור שהוגש על פסק הדין (ע"א 6/75 החברה לפיתוח באר-שבע בע"מ נ' המחסן למלאכה באר-שבע, פד"י כט(2) 632), מפני הנשיא (אז מ"מ הנשיא) זוסמן: 'יפה עשה השופט המלומד בהשתמשו בהשפעתו על הפרקליטים ובמאמציו ללמד אותם או מי מהם דין, ואילו הצליח להביא אותם לידי הסכם, בוודאי היתה באה

עליו ברכתו של בית משפט זה. ואולם בענייננו איננו מוצאים צידוק לכך שהמערערת לא תזכה בהוצאותיה'.

בחוות דעתה 8/04 'הסדרת סכסוכים בפשרה או בפסק דין בדרך של פשרה' קבעה הנציבה לשעבר, כב' השופטת (בדימוס) ט' שטרסברג-כהן, כי בעלי הדין רשאים שלא להסכים להתפשר וכי אי הסכמתם 'אינה משליכה ואינה משפיעה על תוצאות המשפט'. תוצאות המשפט, משמע גם הוצאות המשפט".

9. הנציב ציין, כי אין לו אלא להסכים לדברים המצוטטים לעיל, ומשכך נמצאה התלונה מוצדקת.

10. כמו כן הוסיף הנציב, כי בנסיבות אלה, ומשקיים חשש כי עמדתה של הנציבות בסוגיה זו לא הופנמה די צורכה, הוא מציע למנהל בתי המשפט להפיץ החלטה זו בקרב השופטים והרשמים.

תמצית החלטה (מספרנו 229/20)

על שיהוי במתן פסק דין בתביעה בסדר דין מהיר; העדר עדכון של הצדדים על כך; ואי מתן הסבר מספק בפסק הדין לגבי העלמות מוצגים מתיק בית המשפט

תקציר: עורך דין שהגיש תביעה בסדר דין מהיר, הלין לנציבות על התנהלותו של הרשם בתיק ועל כך שפסק הדין בתביעה ניתן בחלוף כ-16 חודשים מאז הוגש אחרון הסיכומים בתיק. עוד הוא הלין על כך שהרשם לא מצא לנכון לעדכן את הצדדים על אודות האיחור במתן פסק הדין, ועל כך שלאחד מהנימוקים לאיחור - איתורם באיחור של מוצגים שהוגשו בתיק - לא ניתן הסבר מספק.

בהחלטתו קבע הנציב, כי קשה להשלים עם העובדה, כי פסק הדין ניתן בחלוף כ-16 חודשים מאז הגשת אחרון הסיכומים, בהליך שהתנהל בסדר דין מהיר. זאת, גם אם יילקחו בחשבון נתונים שעליהם עמד הרשם, כגון: התמשכות החקירה של עד כזה או אחר; אילוץ יומנו של בית המשפט; ונסיבות אישיות שלו. עוד נקבע, כי משנוכח הרשם לדעת, במהלך התקופה מאז הוגשו סיכומי הנתבעת, כי מסיבות כאלו ואחרות, פסק הדין יינתן באיחור משמעותי, היה עליו לעדכן בכך את הצדדים ושלא להותיר אותם באפלה. לא זו בלבד שהודעה כזו אינה כרוכה בטרחה מיוחדת מצדו, אלא שהיא גם מתחייבת מטעמי הגינות גרידא. לא ייפלא, אפוא, שהמתלונן חש עוגמת נפש וזלזול מצד בית המשפט. לכך יש להוסיף, כי גם מתן הסבר לצדדים באשר לתקלה שבעטייה מוצגים, שהוגשו בדיון האחרון, אותרו רק בסמוך למועד מתן פסק הדין, היה במקרה זה מחוייב המציאות. לא די באמירה סתומה בפסק הדין, לפיה אותם המוצגים אותרו רק באותו שלב והם טרם נסרקו, לא כל שכן בשעה שהדבר תרם לעיכוב במתן פסק הדין. התלונה נמצאה מוצדקת.

1. בתביעה בסדר דין מהיר שהגיש המתלונן, עורך דין, התקיימו בפני הרשם ישיבת קדם משפט אחת ולאחריה שלוש ישיבות הוכחות. פסק הדין, אשר דחה את התביעה, ניתן לאחר חלוף כ-16 חודשים מאז הוגשו סיכומי הנתבעת בתיק. בפסק הדין התנצל הרשם בפני הצדדים על

העיכוב במתן פסק הדין, וכתב בו כי העיכוב נבע, בין היתר, מסיבות רפואיות ובשל העובדה שמוצגים, אשר הוגשו בדיון האחרון שהתקיים בתיק, אותרו רק לאחרונה ועדיין לא נסרקו.

2. המתלונן מלין על התנהלותו של הרשם, אשר לא פעל בהתאם להוראות הקבועות בתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984 (להלן: התקנות) המסדירות את אופן ניהולו של הליך בסדר דין מהיר, על התמשכות ההליך ועל השיהוי במתן פסק הדין.

לדבריו, על אף שמדובר בתביעה שבירורה פשוט, הכפופה להוראות מיוחדות שנקבעו בתקנות, לא קיים הרשם את אותן הוראות, וההליך הסתיים רק כעבור כ-4 שנים: הישיבה המקדמית התקיימה לאחר חלוף חודש ימים ממועד הגשת כתב ההגנה (תקנה 214א(ב)); ממועד ישיבת קדם המשפט נדחה הדיון לתאריך אחר, מעבר לפרק הזמן הקבוע בתקנה 214ד(א) לתקנות, אשר לפיה לא ידחה מועד לדיון בתובענה ביותר מ-14 ימים מיום הדיון האחרון בה, אלא באישור נשיא בית המשפט או סגנו; ופסק הדין לא ניתן בתוך 14 ימים לאחר תום הדיון בתובענה, כאמור בתקנה 214טז(א) לתקנות.

3. לדברי המתלונן, נגרמה לו עוגמת נפש בעקבות השיהוי במתן פסק הדין והדבר פוגע באמון הציבור בבית המשפט. הרשם אף לא טרח לעדכן את הצדדים על אודות הסיבה לעיכוב במתן פסק הדין, "ובכך הביע הלכה למעשה זלזול עמוק בצדדים". עוד ציין המתלונן, כי למרות היעלמותן של ראיות מתוך תיק בית המשפט, כפי שנכתב בפסק דין, לא הסביר הרשם כיצד ארע הדבר - האם הראיות נעלמו מלשכתו או מזכירות בית המשפט, מה היו נסיבות היעלמותן, וכיצד הן אותרו רק בסמוך לכתיבת פסק הדין. לדעת המתלונן, היה על הרשם לספק הסבר לפשר הדבר, שכן מדובר בעניין חמור.

4. בפתח תגובתו הביע הרשם התנצלות על העיכוב במתן פסק הדין, אשר נבע מנסיבות אישיות שלו וללא שום קשר לצדדים ובוודאי שלא מתוך זלזול בהם, והוסיף כי האחריות לעניין זה היא כמובן שלו בלבד, וכי אכן היה עליו ליתן את פסק הדין מוקדם יותר. עם זאת הוסיף, כי אין עניין זה רלוונטי לטענה בדבר הפגיעה באמון הציבור בנסיבות הקונקרטיות של המקרה. לדעתו, מקרים ספורים וחריגים של עיכוב בטיפול בעניינים שונים במצב בו באותו פרק זמן מטופלים על ידו מאות תיקים, אינם מעידים על הכלל והם בגדר היוצא מן הכלל. אמון הציבור בבתי המשפט, שאין חולק על חשיבותו המכרעת, אינו מושפע רק מתקלות נקודתיות מאוד אלא גם, ובעיקר, מהשירות הטוב שניתן למאות רבות של מתדיינים רבים מדי שנה.

בהקשר זה הוסיף הרשם, כי היענותו לבקשתו של המתלונן בישיבת ההוכחות הראשונה לקבוע דיון נוסף בתיק, כמו גם לבקשתו להגיש ראיות נוספות, אמנם אינה קשורה לעיכוב במתן פסק הדין, אך היא מעידה על החשיבות שהוא רואה בביסוס האמון של הציבור בבתי המשפט. הוא סבר שהבקשות הללו של המתלונן הן סבירות, וכי יש בהן כדי לסייע במתן הכרעה מלאה, ולכן נעתר להן.

5. אשר לטענת המתלונן, כי הוא לא מצא לנכון לעדכן את הצדדים בדבר הסיבה לעיכוב במתן פסק הדין, ובכך הביע בהם "זלזול עמוק", מסר הרשם, כי אכן ראוי היה שהוא יעדכן את

הצדדים מיוזמתו, ואין ציפייה שהם יגישו בקשה כלשהי בעניין זה. יחד עם זאת, אין שום שחר לטענה כי הדבר נעשה מתוך זלזול, לא במתלונן ולא בנתבעת.

גם בהקשר לעניין זה הוסיף הרשם, כי ההיעתרות לבקשותיו של המתלונן, כאמור לעיל, והעובדה כי ניתנה לו האפשרות לחקור במשך יותר משלוש שעות, מעידים בבירור כי אין שחר לטענה על אודות זלזול מצדו בצדדים.

6. על העלמותם של מוצגים מהתיק, מסר הרשם כי במישור העקרוני האחריות לעניין זה מוטלת גם היא עליו, אך במקרה זה מדובר בתקלה שלא היה בידי למנוע. לדבריו, כאשר מוגשים מוצגים במהלך הדיון, הם מועברים על ידו למזכירות, אשר אמורה לסרוק אותם לתיק בית המשפט. לאחר הסריקה אמורים המוצגים לשוב אליו, אך לא כך אירע במקרה זה. מוצגים מסויימים שהוגשו בדיון האחרון אותרו רק בחלוף תקופה ארוכה מאוד, והם לא היו ברשותו בכל אותה תקופה. הוא יכול היה לבקש מהצדדים להגיש את המוצגים שוב, ובשל הנסיבות שתוארו קודם לכן בקשר עם העיכוב במתן פסק הדין הוא לא עשה כן, אך ברי כי ללא המוצגים לא ניתן ליתן פסק דין. הרשם הטעים גם כאן, כי האחריות הכוללת מוטלת עליו ולא על המזכירות, אף שלא הוא זה שמבצע את הסריקה בפועל.

7. הנציב קבע בהחלטתו, כי החלטותיו של הרשם ליתן ארכות לנתבעת להגשת כתב הגנה וסיכומים מטעמה, והחלטותיו לגבי מועדי הדיון, הן פרי שיקול דעתו המקצועי. הרשם הסביר בתגובתו, כי הוא נעתר לבקשות הארכה לאחר שלמתלונן ניתנה אפשרות להגיב לבקשות, וכי מועדי הדיון נקבעו על יסוד אילוצי יומנו ומתוך התחשבות בבקשותיו של המתלונן (לצורך השלמת חקירה והזמן הדרוש לו לשם כך). מכל מקום, מדובר בהחלטות שיפוטיות שהנציב אינו אמור להתערב בהן.

8. שונים הם פני הדברים, ככל שמדובר בשיהוי שחל במתן פסק הדין, ונראה כי טרונייתו של המתלונן על העיכוב הממושך במתן פסק הדין, מוצדקת. קשה להשלים עם העובדה, כי פסק הדין ניתן בחלוף כ-16 חודשים מאז הגשת אחרון הסיכומים בתיק, בהליך שהתנהל בסדר דין מהיר. זאת, גם אם יילקחו בחשבון נתונים שעליהם עמד הרשם, כגון: התמשכות החקירה של עד כזה או אחר; אילוצי יומנו של בית המשפט; ונסיבות אישיות שלו.

הרשם אישר בתגובתו כי פסק הדין ניתן באיחור, וכי האחריות הכוללת בתיק, לרבות עניין איתור המוצגים באיחור, מוטלת עליו.

בהחלטה בתלונה אחרת, אשר נסבה על עיכוב במתן פסק דין בתביעה שנדונה בסדר דין מהיר, אשר ניתן כשישה חודשים לאחר הגשת אחרון הסיכומים, נאמר, בין היתר, כי "פסק הדין ניתן כשישה חודשים לאחר הגשת אחרון הסיכומים, פרק זמן שאינו סביר בהליך המתנהל בסדר דין מהיר (כפי שנקבע בתקנה 214 ט"ז(א) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984). גם אם מוצדקות טענות השופט באשר להליכים הרבים אותם מנהל המתלונן ולדרך התנהלותו, אין בכך כדי להצדיק את העיכוב במתן פסק הדין" (יוער, כי באותה תלונה מסר השופט בתגובתו כי המתלונן הוא בעל דין סדרתי, מה שאין כן כאן) (ראו תמצית החלטה מיום 19.4.16, מספרנו 196/16).

9. בכל מקרה, משנוכח הרשם לדעת, במהלך התקופה מאז הוגשו סיכומי הנתבעת, כי מסיבות כאלו ואחרות, פסק הדין יינתן באיחור משמעותי, היה עליו לעדכן בכך את הצדדים ולא להותיר אותם באפלה. לא זו בלבד שהודעה כזו אינה כרוכה בטרחה מיוחדת מצדו, אלא שהיא גם מתחייבת מטעמי הגינות גרידא. לא ייפלא, אפוא, שהמתלונן חש עוגמת נפש וזלזול מצד בית המשפט, וגם הרשם מסר בתגובתו כי אכן ראוי היה שיעדכן את הצדדים מיוזמתו בדבר העיכוב במתן פסק הדין.

לכך יש להוסיף, כי גם מתן הסבר לצדדים באשר לתקלה שבעטייה מוצגים, שהוגשו בדיון האחרון, אותרו רק בסמוך למועד מתן פסק הדין, היה במקרה זה מחוייב המציאות. לא די באמירה סתומה בפסק הדין, לפיה אותם המוצגים אותרו רק באותו שלב והם טרם נסרקו, לא כל שכן בשעה שהדבר תרם לעיכוב במתן פסק הדין.

10. לאור האמור, התלונה נמצאה מוצדקת, כאמור בסעיפים 8-9 לעיל.

תמצית החלטה (מספרנו 249/20, מחוזי)

על מינויו החוזר של עורך דין כבעל תפקיד בהליכי חדלות פירעון

תקציר: שופטת בית משפט מחוזי מינתה, פעם אחר פעם, עורך דין מסוים (להלן: עורך הדין), כבעל תפקיד בתיקי הקפאה ושיקום כלכלי. המתלונן טען לכשל מערכתי ביישום המלצות דו"ח ועדת שטרסברג-כהן, משנת 2008, בנושא מינויים של בעלי תפקידים בשכר על ידי בית המשפט ולאיי שיוויון כלפי עורכי הדין העוסקים בתחום.

בירור התלונה העלה, כי בין השנים 2017-2020, מינה בית המשפט המחוזי, ב-12 מקרים את עורך הדין לבעל תפקיד בהליכי שיקום חברות. מנגד, עולה מרשימת התיקים שצירפה השופטת, כי בין השנים 2015-2020, לא נמצא עורך דין אחר אשר מונה על ידה כבעל תפקיד, יותר מ-4 פעמים, וזאת בתקופה של כחמש שנים.

בהחלטתו הבהיר הנציב, כי אף שאינו מטיל כל ספק בשיקולי השופטת אשר עמדו בבסיס החלטותיה, הרי שעל הצדק לא רק להיעשות אלא גם להיראות, ולפיכך במצב דברים שבו עורך דין אחד מתמנה במקרים כה רבים לבעל תפקיד, ומנגד בתקופה קצרה יותר לא נמצא עורך דין אשר מונה יותר מ-4 פעמים כבעל תפקיד, הרי שתמוה הדבר, ואין צריך לומר, כי מציאות מעין זו יכולה להביא גם לפגיעה באמון הציבור במערכת המשפט.

הנציב הוסיף, כי מבירור התלונה ומנתונים המתפרסמים באתר הרשות השופטת, "נט המשפט", בדבר מינויים מקצועיים, נראה כי המצב, בכל הנוגע לשיוויון הזדמנויות והימנעות ממינויים חוזרים, עודנו טעון שיפור, ואין ספק כי יש להתור לשילובם של עורכי דין רבים יותר כבעלי תפקיד, על ידי בית המשפט.

הנציב הדגיש כי אין חולק על חשיבות מקצועיותו של בעל התפקיד, וודאי בהליכי חדלות פירעון

ושיקום תאגידיים, אך יחד עם זאת, שומה על בית המשפט לפעול לשילובם של עורכי דין חדשים, ככל שהדבר ניתן, ולאפשר לעורכי דין נוספים להתמקצע ולצבור ניסיון. בהערות הנציב לעיל, מוצה בירור התלונה.

בתלונה שהוגשה לנציב נטען כי שופטת מבית המשפט המחוזי ממנה את אותו עורך הדין, פעם אחר פעם, כבעל תפקיד בתיקי הקפאה ושיקום כלכלי, באופן חריג ובאי שוויון כלפי שאר העוסקים בתחום.

בשנת 2017 פנה המתלונן בתלונה דומה, בדבר מינוי בעלי תפקיד בבית המשפט המחוזי, ובהחלטה מיום 26.5.17, שתמצית ממנה פורסמה, נקבע, בין היתר, כי: "שומה על בית המשפט להיות ער לצורך בגיוון בעלי תפקיד המתמנים על ידו, מה גם שמדובר במשאב ציבורי לגביו יש לפעול בשקיפות תוך שקילת שיקולים של שוויון, של צדק והגינות ומניעת שרירות ואפליה. זאת ועוד, מינויים חוזרים ונשנים עלולים לפגוע באמון הציבור ביושרתה של מערכת המשפט וליצור לזות שפתיים. יש לעשות אפוא כל שניתן על מנת לחתור לשילובם של עורכי דין רבים יותר כבעלי תפקיד בפני בית המשפט. ככל שתגדל ההטרוגניות של המינויים יוכלו עורכי דין נוספים להיכנס למעגל המתמנים, דבר שיתן להם אפשרות להתמקצע ולצבור ניסיון ואלה יאפשרו את מינויים בהמשך גם לתיקים מורכבים. אשר לרצון הצדדים אודות זהות בעל התפקיד המתמנה, אכן מדובר בשיקול ראוי אך יש לזכור, כי הסכמה אינה חזות הכל וכי ההסכמה כשלעצמה אינה מחייבת את בית המשפט...אכן הגיעה העת כי כל הגורמים האמונים על הטיפול בסוגיה זו יעשו את הנדרש להסדרתה בכל ההקדם" (תמצית התלונה פורסמה באתר הנציבות ומספרה 23/17).

עוד נטען, כי העובדה שהמינויים השופטת נעשו לאחר פרסום תמצית ההחלטה ולאחר חקיקתו של חוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי, התשע"ח-2018 (להלן: החוק), מעצימה את חומרת המעשה ומעידה על כשל מערכתי ביישום המלצות דו"ח ועדת שטרסברג-כהן, משנת 2008, בנושא מינויים של בעלי תפקידים בשכר על ידי בית המשפט (להלן: הדו"ח).

כמו כן, צורפה לתלונה רשימת תיקים (12 במספר) שבהם, לטענת המתלונן, מינו שופטי בית המשפט את עורך הדין המדובר, בין לבקשת תאגיד או נושה, ובין ביוזמת בית המשפט, במהלך השנים 2017-2020. לטענת המתלונן, מרבית המינויים נעשו בניגוד לעמדת הכונס הרשמי וללא כל התייחסות לשאלת ניגוד העניינים, כקבוע בסעיף 33(ד) לחוק.

בפתח תגובתה, ציינה השופטת כי דין התלונה להידחות על הסף, וציינה כי ההחלטות נשוא התלונה, ברובן הגדול, ניתנו לפני למעלה משנה ולכן, לפי סעיף 18(א)(1) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002 (להלן: חוק הנציבות), ובהינתן שהמתלונן לא הצביע על סיבה מיוחדת לברורה, יש לדחות את התלונה על הסף. טעם נוסף, לדברי השופטת, לדחייה על הסף, נעוץ בעובדה שהתלונה נסובה על החלטות שיפוטיות הניתנות לערעור ולכן, לפי סעיף 17(4) לחוק הנציבות, אין לבררה, ובנוסף לכך המתלונן אינו צד להליכים נשוא התלונה ולכן אין לברר את תלונתו. מטרת חוק הנציבות, לדעת השופטת, "לברר תלונות של מי שטוען שנפגע מהתנהלות

שופט בהליך שיפוטי בעניינינו" (ההדגשה במקור – א.ש.).

אשר לדבריה אלה של השופטת, הבהיר הנציב כי אכן חלק מההחלטות, בהן מינה בית המשפט את עורך הדין כבעל תפקיד, התקבלו לפני למעלה משנה, וכי סעיף 18(א) לחוק הנציבות, קובע, בין היתר, שהנציב לא יברר תלונה שהוגשה בחלוף שנה מיום האירוע שעליו מתלוננים, אלא אם מצא הנציב שקיימת סיבה מיוחדת לברור. בנסיבות העניין, מצא הנציב כי קיימת סיבה מיוחדת המצדיקה את ברור התלונה וזאת, בין היתר, משום שחלוף הזמן אינו מקשה על ברור התלונה, שכן כל החומר הרלוונטי לברורה נגיש ואינו מושפע מחלוף הזמן. כמו כן, יש לתת את הדעת לחשיבותו של הנושא. שאלת מינוי בעל תפקיד הינו נושא מערכתי בעל חשיבות רבה ומן הראוי, במידה שקיימת טענה לאפליה ואי שוויון במסגרת הליכי המינוי, כי הנציב יחווה דעתו בנושא, כפי שנעשה גם בעבר. הנציב הבהיר עוד, כי ככל שהתלונה מופנית כלפי החלטות שיפוטיות שניתנו על ידי בית המשפט לגופן, הרי שתוכן של החלטות, ושיקול דעתו השיפוטי של בית המשפט, אינם עומדים לביקורתו של הנציב. יחד עם זאת, יש לתת את הדעת, כאמור, לחשיבותו של הנושא. שאלת מינוי בעל תפקיד הינו נושא מערכתי בעל חשיבות רבה, שזכה להתייחסות נרחבת הן בחקיקה, הן בפסיקה והן בהחלטה קודמת של הנציב דאז, ומן הראוי, במידה שקיימת טענה לאפליה ואי שוויון במסגרת הליך המינוי, כי הנציב יחווה דעתו בנושא, כפי שנעשה גם בעבר. משכך, סבר הנציב כי יש מקום לברור התלונה.

טענת השופטת, כי המתלונן אינו צד להליכים נשוא התלונה ולכן אין לברר את תלונתו, נדונה כבר בשנת 2005, ובחוות דעת מס' 10/05, אשר פורסמה בדו"ח הנציבות לשנת 2005 ובמרשתת, הובהר כי "עמדת הנציבות היא כי במסגרת תפקידה – שהוא ברור תלונות על 'התנהגות שופטים במסגרת מילוי תפקידם לרבות בדרך ניהול משפט על ידם' – יש להעניק זכות עמידה רחבה לפונים לנציבות". כמו כן, נקבע, כי על מנת לברר טענות על ליקויים מערכתיים – כגון התלונה דנן – יש לנטרל מכשולים טכניים מאחר ש"הימנעות גורפת מלהתייחס לתלונות של מי שלא נפגע במישורין, עלולה לגרום לכך שליקויים מסוימים יפלו בין הכיסאות", ללא טיפול הולם". זאת ועוד. אחד הקווים המנחים את הנציבות בברור "תלונות ציבוריות", כפי שעולה מחוות הדעת, הוא ש"ככל שמדובר בעניין ציבורי-כללי, היורד ליסודות הנורמות הראויות בכל הנוגע לאתיקה ומינהל שיפוטי, כן יוקפד פחות בעניין מיהותו של המתלונן ותבורר גם תלונה שהוגשה על-ידי אדם שלא נפגע במישורין מהאירוע או המצב נשוא התלונה". הנציב סבר שהתלונה דנן עונה בדיוק להגדרות אלו של הנציבה דאז, ולכן מן הראוי לבררה.

השופטת התייחסה באופן פרטני לרשימת התיקים שהובאו בתלונה וציינה כי נפלו בה פגמים ואי דיוקים, והבהירה מדוע מונה עורך הדין כבעל תפקיד, תוך פירוט התיקים בהם מונה אותו עורך דין על ידי מותבים אחרים. אולם, כאמור, אין זה בסמכותו של הנציב לבחון את עצם ההחלטות לגופן, ובדיקתו התמקדה בטענה למינוי לא שוויוני של בעלי תפקידים על ידי בית המשפט, ולפיכך לא מצא לנכון לפרט את נימוקי והבהרות השופטת בכל תיק ותיק.

השופטת צירפה רשימה של עשרים ותשעה תיקים, שהתבררו בין השנים 2015-2019, ובה עלה כי מספר עורכי הדין שמונו על ידי השופטת בתקופה זו עומד על שבעה-עשר, כאשר מספר התיקים

המירבי לעו"ד, בתקופה זו, אינו עולה על ארבעה תיקים. זאת, לעומת שנים-עשר תיקים שבהם מונה עורך הדין המדובר, על פי הרשימה המדגמית של המתלונן, בין השנים 2017-2020, בלבד.

נשיא בית המשפט המחוזי מסר, מיוזמתו, תגובה לתלונה. לדבריו, אין הוא נוהג לעשות כן, אך מאחר שהמתלונן תוקף, לטעמו של הנשיא, לא רק את השופטת אלא גם שופטים נוספים ואת סדרי העבודה בבית המשפט, הוא מצא לנכון להתייחס אישית לתלונה. הנשיא הדגיש, כי אף לדעתו דין התלונה להידחות על הסף, כפי שציינה השופטת, וזאת במיוחד מהסיבה שמדובר בהחלטות שיפוטיות שניתן לערער עליהן, דבר שלא נעשה בתיקים אשר הוזכרו בתלונה.

הנשיא ציין, כי הכונס הרשמי ממונה על הקמת מאגר של בעלי תפקידים בחדלות פירעון, ובהם נאמנים בהליכי שיקום תאגידיים. עוד הוסיף הנשיא, כי קיימים הבדלים בין תפקיד של נאמן בפשיטת רגל או פירוק חברות, לבין תפקיד של נאמן בהליכי שיקום תאגיד, הבדלים אשר אינם באים לידי ביטוי בהצעות הכונס הרשמי, בבואו להמליץ על בעל התפקיד בהליכים אלו. לכן, פעמים רבות נדחת המלצתו של הכנ"ר ובית המשפט מְמַנָּה נאמן שלא הופיע ברשימתו של הכנ"ר. חרף עובדה זו, ממשיך וכותב הנשיא, הכונס הרשמי "מעולם לא ערער על החלטות בית המשפט", והדגיש, כי מחובתו של בית המשפט למנות ממלאי תפקידים מקצועיים וראויים, וזאת כלפי הציבור בכלל, ובתיקי חדלות פירעון כלפי הצדדים בפרט. יחד עם זאת, מוסיף ומציין הנשיא, כי לא ימונה בבית המשפט המחוזי בעל תפקיד - בכל תחום שהוא - שאינו בעל הכישורים והניסיון המתאימים.

לאור העובדה שהתלונה נסובה על תדירות מינויו של עורך הדין על ידי בית המשפט המחוזי, מצאנו לנכון לבקש את תגובתו של עורך הדין לתלונה, אשר מסר כי הוא משמש כבעל תפקיד בתחום חדלות הפירעון מזה כ-17 שנים במהלכן הוא צבר ידע, ניסיון ומוניטין רב והוסיף כי מינויו לבעל תפקיד, אם על ידי בית המשפט או על ידי הנושים עצמם, נעשה תמיד על רקע יכולותיו המקצועיות בלבד והאמון שרכש בקרב בתי המשפט השונים, נוכח הישגיו בניהול תיקי חדלות פירעון לאורך השנים. לדידו, תדירות מינויו אינו חורג מתחום הסביר והמקובל, וזאת בעיקר נוכח העובדה שמדובר במשרת אמון הדורשת ידע מקצועי, מיומנות וניסיון אשר יביאו לתוצאות המיטביות ביותר, לטובת כלל הצדדים להליך, וכי המדיניות בבית המשפט המחוזי היא למנות בעלי תפקיד שמקום מושבם הוא בתחום המוניציפלי של המחוז, הן מתוך רצון לקדם ולפתח את פעילות עורכי הדין במחוז והן מתוך הבנה שמוטב לפקח מקרוב על אותם עסקים שנקלעו לקשיים, ולא ב"שלט רחוק".

אשר לרשימת התיקים שצרף המתלונן לתלונתו, מסר עורך הדין, כי עיון ברשימה מעלה שברוב התיקים נעשה מינויו על ידי גורם אחר ולא על ידי השופטת, ובפועל מספר המינויים המתפרס על פני 3.5 שנים הינו "שונה בתכלית, ונמוך משמעותית".

פנינו גם לקבלת תגובה מהממונה על הליכי חדלות פירעון ושיקום כלכלי במחוז. תגובתה נמסרה באמצעות מנהלת היחידה להנחיה ולפיקוח על נאמנים במשרד המשפטים, ובה נאמר, כי הממונה, מכוח סעיף 33 לחוק, מחוייב להמליץ על מועמדים לתפקיד נאמן בענייני תאגידיים, תפקיד הנושא בצדו, ברוב המקרים, שכר טרחה משמעותי. על כן, מקפיד הממונה על היצע רחב ככל הניתן של

מועמדים, במטרה לשמור על שוויוניות ותוך שקיפות מלאה והותרת הבחירה בידי בית המשפט. לדבריה, הממונה ממליץ על נאמנים מסויימים מתוך רשימת בעלי תפקידים, אשר מונו על ידי בית המשפט בחמש השנים האחרונות וכן כאלו שפנו לממונה והציגו בפניו ניסיון מקצועי רלוונטי. להמלצתו מצרף הממונה פירוט בדבר ניסיונו המקצועי של המועמד בנוסף לתצהיר העדר ניגוד עניינים.

לעניין מינויו של עורך הדין המסוים, מסרה מנהלת היחידה להנחיה ולפיקוח על נאמנים, כי בתקופה שמתחילת חודש אוגוסט 2018 ועד היום, המליץ הממונה על עורך הדין בשני תיקים, אשר באחד מהם קיבל בית המשפט את המלצתו ואילו בתיק השני מינה בית המשפט נאמן אחר. לעומת זאת, צוין בתגובה, ישנם שישה תיקים בהם לא הופיע עורך הדין ברשימת המומלצים של הממונה, אך בכל זאת הוא מונה על ידי בית המשפט כנאמן. מדובר בתיקים בהם הוא מונה על ידי השופטת והם מופיעים ברשימת התיקים שפירט המתלונן בתלונתו ואליהם התייחסה השופטת בתגובתה. בנוסף לתיקים אלו, נמסר, ישנם תיקים נוספים בהם מונה עורך הדין כנאמן בהליכי חדלות פירעון, אם של יחידים ואם של תאגידים, כאשר מינויים אלה נעשו "באופן המקובל לחלוקת התיקים בין הנאמנים, הכלולים במאגר הנאמנים אצל הממונה".

הנציב קבע בהחלטתו, כי הוא אינו מטיל כל ספק, בנכונות האמור בתגובתיהם של השופטת ושל כב' הנשיא, והוא בטוח ששיקולים זרים לא עמדו בבסיס החלטות בית המשפט. יחד עם זאת, ביקש הנציב לציין את המובן מאליו כי על הצדק לא רק להיעשות אלא גם להיראות. וקבע כי לא ניתן להתעלם מרשימת התיקים שצירף המתלונן לתלונתו, ממנה עולה כי בין השנים 2017-2020, מינה בית המשפט המחוזי, ב-12 מקרים את עורך הדין לבעל תפקיד בהליכי שיקום חברות. מנגד, עולה מרשימת התיקים שצירפה כב' השופטת, כי בין השנים 2015-2020, לא נמצא עורך דין כלשהו אשר מונה על ידה כבעל תפקיד זה, יותר מ-4 פעמים, וזאת בתקופה של כחמש שנים.

עוד עלה מבירור התלונה ומנתונים המתפרסמים באתר הרשות השופטת, "נט המשפט", בדבר מינויים מקצועיים, כי המצב, בכל הנוגע לשוויון הזדמנויות והימנעות ממינויים חוזרים, עודנו טעון שיפור, ואין ספק כי יש לחתור לשילובם של עורכי דין רבים יותר כבעלי תפקיד, על ידי בית המשפט. אין חולק על חשיבות מקצועיות של בעל התפקיד, וודאי בהליכי חדלות פירעון ושיקום תאגידים, אך יחד עם זאת, שומה על בית המשפט לפעול לשילובם של עורכי דין חדשים ככל שהדבר ניתן. הדברים נכונים, בעיקר, נוכח עמדתם של השופטת ושל הנשיא, כי התיקים אשר מתנהלים במחוזם הינם בעלי היקפים כלכליים נמוכים, ביחס למחוזות אחרים, ועל כן מינוי שכזה, תחת פיקוחו ההדוק של בית המשפט, יאפשר לעורכי דין נוספים להתמקצע ולצבור ניסיון שיאפשר את מינויים בהמשך גם לתיקים מורכבים יותר.

לסיכום, קבע הנציב כי, כאמור, על הצדק לא רק להיעשות אלא גם להיראות, ולפיכך במצב דברים שבו עורך דין אחד מתמנה במקרים כה רבים לבעל תפקיד, ומנגד בתקופה קצרה יותר לא נמצא עו"ד אשר מונה יותר מ-4 פעמים כבעל תפקיד, תמיהה היא - שלא מצא לה מענה של ממש. אין צריך לומר, כי מציאות מעין זו יכולה להביא גם לפגיעה באמון הציבור במערכת המשפט.

בהערותיו אלה של הנציב מוצה בירורה של התלונה.

תמצית החלטה (מספרנו 338/20, שלום)

פומביות הדין בתקופת מגפת הקורונה והרחקת עיתונאים מאולם בית המשפט, למרות שהדין לא נערך בדלתיים סגורות

תקציר: הנציב קבע בהחלטתו, כי פומביות הדין, חופש העיתונות, ויכולתו של עיתונאי למלא את מלאכתו, הם מנשמת אפה של הדמוקרטיה. לפיכך, גם בימי מגפת הקורונה, יש לאפשר לעיתונאים להיכנס, באופן חופשי וללא הפרעות, לכל דיון שאינו מתנהל בדלתיים סגורות, על מנת לבצע את מלאכתם. לאור תנאי התו הסגול, ניתן, כמובן, לקבוע מספר מירבי של נוכחים באולם, ואין ספק שהיקף הנוכחים עשוי להשתנות בהתאם למספר בעלי הדין.

כאשר מדובר בדיון המעורר עניין תקשורתי, שבו עיתונאים וצלמים רבים מבקשים להיכנס לאולם, רשאי בית המשפט להגביל את מספרם; לאפשר כניסה לסירוגין או כניסה חלקית של העיתונאים; או למצוא כל פתרון אחר, שאין בו משום קיפוח או העדפה לעיתונאי זה או אחר.

הפתרון שבו בחר השופט, היינו למנוע את כניסתם של כל העיתונאים המבקשים לסקר את ההליך, ואף להרחיק עיתונאים שכבר נכחו באולם, אינו יכול להיחשב כפתרון ראוי. יובהר, כי ככל שביט משפט סבור כי יש לקיים דיון בדלתיים סגורות, עליו לפעול בהתאם להוראות הדין ולנמק את החלטתו, לאור הערך החשוב של פומביות הדין. נזכיר, כי במקרה דנן אין מדובר בדיון שהתקיים בדלתיים סגורות.

התלונה נמצאה מוצדקת.

1. ברקע התלונה עומדת תביעת לשון הרע, ותביעה שכנגד שהוגשו לבית משפט השלום. המתלונן, עיתונאי במקצועו, מציין כי הוא ועיתונאי נוסף, הגיעו לאולם הדיונים על מנת לסקר את הדין. באותה עת נכחו באולם בעלי הדין ובאי כוחם, כשישה אנשים בלבד. המתלונן מציין, כי הוא ועמיתו: "חבשנו מסכות וישבנו במרחק אחד מהשני. המדובר באולם יחסית גדול ובו שלוש שורות של ספסלים ובכל שורה שלושה ספסלים".

לטענת המתלונן, מאחר שמחוץ לאולם היו צלמי עיתונות, הרי טרם שהחל הדין, ניגש מאבטח בית המשפט אל השופט ושאל אותו האם ניתן להכניסם כדי שיוכלו לצלם את הנתבעת והתובעת שכנגד והשופט השיב בשלילה. או אז, פנה השופט אל חברו של המתלונן (העיתונאי הנוסף), ושאל אותו מיהו. משנודע לו כי הוא עיתונאי שהגיע לסקר את הדין. "השופט הורה לו לצאת מהאולם ומיד פנה אלי באותה שאלה. השבתי שאני עיתונאי והוא הורה גם לי לצאת החוצה".

המתלונן מציין, כי הוא פנה לבית המשפט ושאל: "מדוע עלינו לצאת מדיון פתוח, והוא השיב: 'כך החלטתי'. הקשיתי ואמרתי, כי מדובר במדינה דמוקרטית בה יש את ערך פומביות הדין, אך הוא התעלם והורה לנו לצאת. ביקשתי כי ייתן החלטה שיפוטית מדוע הוא מסלק אותנו מהאולם, אך הוא סירב, צעק: 'צא החוצה' והורה למאבטח להוציא אותנו. המתלונן מוסיף כי הנתבעת "הודתה לשופט על כך שהוציא אותנו ועל כך שהדין ייערך ללא נוכחות עיתונאים".

2. המתלונן מציינ, כי הוא ועמיתו פנו מייד לדוברות הנהלת בתי המשפט, ונענו, כי לטענת השופט הייתה צפיפות באולם, ולכן הוא נאלץ להוציאם מתוכו. לדברי המתלונן: "נדהמנו מהטענה השקרית, שכן לא הייתה צפיפות באולם והיו בו פחות מעשרה אנשים ולא הייתה כל הפרה של הוראות התו הסגול".

מוסיף וטוען המתלונן, כי השופט לא דייק בדבריו בפרוטוקול עת הוסיף, בתום הדיון, כי ביקש מצופים שנכנסו לאולם לצאת נוכח הצפיפות שנוצרה באולם ומתוך רצון לשמור על הוראות "התו הסגול", כי אין מדובר באולם גדול, וכי כניסת אנשים נוספים מנעה שמירת מרחק כנדרש בהתאם להוראות.

המתלונן קבל עוד, על כי השופט לא כתב שמדובר בעיתונאים אלא ב"צופים", למרות שהם הבהירו לו שהם עיתונאים. המתלונן הוסיף, כי "לא הייתה שום צפיפות. באולם היו כאמור פחות מעשרה אנשים. לא הייתה כל הפרה של הוראות התו הסגול".

3. לאחר קבלת תגובת בית המשפט ותגובות באי כוח הצדדים שנכחו באולם קבע הנציב, כי אין הוא מפקפק בדברי השופט, לפיהם שמה וזהותה של הנתבעת, לא היו ידועים ומוכרים לבית המשפט, "טרם שהכין את התיק לקראת הדיון" ומקובלים עליו (על הנציב) דבריו, כי גם אז לא הייתה ברורה לו כלל עוצמת פרסומה הציבורי של הנתבעת בחוגים מסויימים, וכדבריו: "אני אותה לא הכרתי כלל". ואולם, אין חולק כי עוד טרם שהחל הדיון, התברר לבית המשפט כי הגיע מספר לא מבוטל של צלמים ועיתונאים, המבקשים לסקר את ההליך. בנסיבות אלה, טוב היה עושה השופט לו היה מברר את פשר ההתעניינות התקשורתית בתיק, וכך היה מתודע לסיבה שבגינה מבקשים העיתונאים והצלמים להיות נוכחים באולם. לו היה עושה כן, ניתן היה לקיים דיון תוך הקפדה על כללי "התו הסגול", ובמקביל ליתן אפשרות סבירה לעיתונאים לבצע את מלאכתם. אף כי אין לחשוך בשופט כי הוא מנע את כניסת העיתונאים והצלמים, תוך הרחקת המתלונן וחברו מהאולם, על מנת להגן על הנתבעת, הרי שהתנהלותו באופן זה עשויה הייתה להתפרש כך, וזאת בעיקר לאור דברי התודה שהשמיעה כלפיו הנתבעת.

4. הנציב הוסיף עוד, כי פומביות הדיון, חופש העיתונות, ויכולתו של עיתונאי למלא את מלאכתו, הם מנשמת אפה של הדמוקרטיה. לפיכך, גם בימי מגיפת הקורונה, יש לאפשר לעיתונאים להיכנס, באופן חופשי וללא הפרעות, לכל דיון שאינו מתנהל בדלתיים סגורות, על מנת לבצע את מלאכתם. לאור תנאי התו הסגול, ניתן, כמוכן, לקבוע מספר מירבי של נוכחים באולם, ואין ספק שהיקף הנוכחים עשוי להשתנות בהתאם למספר בעלי הדין.

5. כאשר מדובר בדיון המעורר עניין תקשורתי, שבו עיתונאים וצלמים רבים מבקשים להיכנס לאולם, רשאי בית המשפט להגביל את מספרם; לאפשר כניסה לסירוגין או כניסה חלקית של העיתונאים; או למצוא כל פתרון אחר, שאין בו משום קיפוח או העדפה לעיתונאי זה או אחר.

ובחזרה לענייננו, הפתרון שבו בחר השופט, היינו למנוע את כניסתם של כל העיתונאים המבקשים לסקר את ההליך, ואף להרחיק עיתונאים שכבר נכחו באולם, אינו יכול להיחשב כפתרון ראוי. יובהר, כי ככל שבית משפט סבור כי יש לקיים דיון בדלתיים סגורות, עליו לפעול

בהתאם להוראות הדין ולנמק את החלטתו, וזאת לאור הערך החשוב של פומביות הדיון. נזכיר, כי במקרה דנן אין מדובר בדיון שהתקיים בדלתיים סגורות.

6. הנציב, הוסיף וכתב, כי גם אם לדעת השופט, המתלונן וחברו, לא שמרו על כללי הריחוק, וישבו באולם במרחק קטן מ-2 מטר, הרי שהיה עליו להעיר להם על כך, ולחדש את הדיון לאחר שיקפידו על המרחק ביניהם, בהתאם לעקרונות התו הסגול. בנסיבות אלה, לדעת הנציב, לא היה מקום ולא הייתה הצדקה להרחיקם מהאולם.

7. התלונה נמצאה מוצדקת כאמור לעיל.

תמציות החלטות שניינין פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי

תמצית החלטה (מספרנו 909/19, ענייני משפחה)

תיקון החלטה שלא בהתאם להוראות סעיף 81(א) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב],
התשמ"ד-1984

תקציר: שופט בית המשפט לענייני משפחה נתן באותו היום שתי גרסאות של אותה החלטה בתביעה כספית שהוגשה נגד המתלוננת, כאשר בגרסה השנייה של ההחלטה הוכפל הסכום שאותו חויבה המתלוננת לשלם לתובע, לפי הגרסה הראשונה של ההחלטה. בהחלטת הנציב נקבע, כי ההחלטה השנייה ניתנה לאחר שבית המשפט כבר "קם מכסאו", ועל כן הדרך היחידה לתקן את ההחלטה הייתה בהתאם להוראות סעיף 81(א) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984, דבר שלא נעשה. התלונה נמצאה מוצדקת.

1. בתיק שנייניו בתביעה כספית שהוגשה נגד המתלוננת על ידי בעלה לשעבר, ניתנה החלטה לפיה חויבה המתלוננת להשיב לתובע מענקי חינוך וכספי קצבת ילדים שקיבלה מהמוסד לביטוח לאומי (להלן: ההחלטה). בתלונתה טענה המתלוננת, שהשופט נתן שתי גרסאות של ההחלטה: בגרסה הראשונה, שפורסמה באתר "נט המשפט", היא חויבה לשלם סכום של 10,045; ואילו בגרסה השנייה, שפורסמה כעבור כחצי שעה באתר "נט המשפט", הוגדל סכום החיוב שהוטל עליה ל-22,022 ₪. לטענת המתלוננת, "השופט מחק את ההחלטה הראשונה לאחר פרסומה ופרסם את ההחלטה השנייה, וזאת מבלי לציין בהחלטתו שהדבר נעשה, מבלי לתת החלטה המסבירה את הדבר ומבלי לתת לי או לעורכת הדין שלי כל הסבר". המתלוננת תוהה מדוע פרסום ההחלטה השנייה נעשה "בחשאי מבלי שאף אחד ידע", ומלינה על כך שהשופט מסרב לתת הסבר לפעולתו.

2. בירור התלונה העלה, כי אין חולק שההחלטה פורסמה בשתי גרסאות באתר "נט המשפט". לטענת המתלוננת, ההחלטה השנייה פורסמה כחצי שעה לאחר ההחלטה הראשונה. השופט מסר בתגובתו, כי "התיקון נעשה דקות ספורות לאחר חתימת ההחלטה", אולם לא ציין את השעה המדויקת שבה פורסמה כל אחת מן ההחלטות באתר "נט המשפט". כן ציין השופט, כי התיקון לא נעשה בחשאי, וכי שתי ההחלטות מופיעות במערכת "נט המשפט". השופט הסביר כי בגרסה הראשונה של ההחלטה נפלה טעות אריתמטית טכנית, שמקורה בהיסח הדעת, ועל כן הוא מצא לנכון, ביוזמתו, לחתום על גרסה שנייה של ההחלטה. לדבריו, תיקון ההחלטה נעשה במסגרת סמכותו של בית המשפט ולצדדים לא נגרם כל נזק כתוצאה ממנו.

3. בהחלטת הנציב נאמר, כי על פי ההלכה הפסוקה, כל עוד "בית המשפט לא קם מכס המשפט באותו יום", "עדיין נמצא בחזקתו הענין שטיפל בו, והוא רשאי לעיין בו מחדש ולשנותו",

תמצית החלטה (מספרנו 188/20, עליון)

על טענת שוא כי פסק דין של בית המשפט העליון נכתב טרם שמיעת כל הצדדים

תקציר: נדחתה תלונה שהוגשה על בית המשפט העליון בה נטען, כי פסק דין שניתן בעתירה לבג"ץ, נכתב טרם שמיעת כל הצדדים.

בירור התלונה העלה, כי טיעונים מפורטים בעתירה הוגשו בכתב ואף נשמעו בעל פה בדיון שארך שלוש שעות אשר התקיים בפני בית המשפט. מתום הדיון שקדו שופטי ההרכב על כתיבת פסק הדין בשים לב לדחיפות הנושא ומורכבותו. עם זאת, למחרת היום, סבר ההרכב, כי ראוי לבקש את התייחסות המשיב 1 לעתירה לאפשרות מסויימת שקבלתה עשויה לייתר מתן פסק דין בתיק. לאחר שהמשיב 1 דחה את הצעת בית המשפט, שולבה תגובתו בפסק הדין והוא שוחרר לפרסום. הנציב קבע, כי לא הייתה כל מניעה להכין את טיוטת פסק הדין, שהיה בשל לכתיבה, עוד טרם שניתנה תשובתו של המשיב 1 להצעה שהופנתה אליו מטעם ההרכב אשר דן בתיק, וזאת לאחר שנשמעו בהרחבה טיעוני הצדדים להליך, בכתב ובעל פה.

1. בתלונה טוענת המתלוננת, כי פסק דינו של בית המשפט העליון בעתירות שהוגשו לבג"ץ נכתב "טרם שמיעת כל הצדדים ועוד בתיק כה רגיש".

2. המתלוננת מציינת, כי בית המשפט הורה למשיב 1 (יו"ר הכנסת), להגיב לעתירות וכי הוא שלח תגובה "מנומקת ומוסדרת" אך לאחר 41 דקות הודיע בית המשפט העליון, כי תינתן החלטה בעתירות "תוך דקות ספורות" ופסק הדין ניתן 20 דקות לאחר מכן.

3. המתלוננת מוסיפה וטוענת, כי אין כל ספק בעיניה "ששופטים אינם מלאכים" ולכן ברי כי פסק הדין "נכתב מראש כטיטה", וסימוכין לכך היא מוצאת בעובדה ש"ניתן לראות שאין בו כמעט התייחסות לדברי (המשיב 1)".

4. המתלוננת מטעימה, כי הנציבות כבר קבעה בעבר, כי ב"הכנת טיוטה מלאה ומפורטת של פסק הדין טרם שהושלם ההליך המשפטי יש טעם לפגם". היא מפנה, בהקשר זה, לדברים דומים שכתב הנציב הקודם, השופט (בדימוס) א' ריבלין, בשנת 2016, באחת התלונות שהוגשו לנציבות.

5. בתגובתה לתלונה ציינה נשיאת בית המשפט העליון, כי טענת המתלוננת, לפיה פסק הדין נכתב טרם שמיעת הצדדים, הינה טענה חסרת בסיס.

6. הדיון בעתירות נשוא התלונה התקיים במשך למעלה משלוש שעות, "וזאת לאחר שעמדות הצדדים הוגשו לבית המשפט בכתב וכן לאחר שניתנה הסכמת המשיבים לדון בעתירות כאילו הוצא בהן צו על תנאי". ועוד נמסר, כי "הדיון בעתירות הסתיים בשעות הערב של יום ... ובאותו שלב היו בפני בית המשפט מכלול טענות הצדדים בכתב ובעל-פה לרבות טענותיו של ... המשיב 1 בעתירות, שהובאו בכתב ובעל-פה באמצעות היעוץ המשפטי של ...". לפיכך, כך הבהירה הנשיאה, "ניתן היה לכתוב את פסק הדין בעתירות".

7. עוד מציינת הנשיאה, כי מתום הדיון שקדו שופטי ההרכב על כתיבת פסק הדין בשים לב לדחיפות הנושא ומורכבותו.
8. במהלך יום המחרת החליט הרכב השופטים, "כי טרם שיינתן פסק הדין מן הראוי לקבל את עמדת (המשיב 1) לאפשרות" מסויימת. הפנייה נועדה, לדברי הנשיאה, "על מנת לייתר את הצורך במתן פסק הדין". הנשיאה הוסיפה עוד, כי "משהודיע (המשיב 1) בשעות הערב של יום ..., כי (אינו מאמץ את האפשרות שהעלה בית המשפט), החליט הרכב השופטים ליתן את פסק הדין ללא דיווח".
9. הנשיאה מוסיפה עוד, כי המתלוננת מפנה להחלטות הנציב בעניין הכנת טיוטה מלאה ומפורטת של פסק דין (ראו לעניין זה גם ע"א 3391/19 קלימי נ' גיל (21.7.19)), אך אין הנדון דומה לראיה.
10. במקרה דנן, כך הטעימה הנשיאה, "כתיבת פסק הדין נעשתה רק לאחר שהיו בפני בית המשפט העליון מכלול טענות הצדדים בכתב ובעל-פה. עמדתו של (המשיב 1) התבקשה ביום ... אך ורק ביחס להצעה שהועלתה בפניו על ידי בית המשפט העליון בניסיון לייתר, כאמור, את הצורך במתן פסק הדין". הנשיאה ציינה עוד בתגובתה, כי "לאחר שנתקבלה התשובה הדוחה את ההצעה שולב האמור בה (בפסק הדין) ובאותו שלב לא היתה כל מניעה ליתן את פסק הדין".
11. בהחלטתו בתלונה הפנה הנציב לתמצית החלטה מיום 20.6.19 "על שחרור בשגגה של טיוטת פסק דין למערכת נט-המשפט טרם שהוגשו סיכומי הצדדים, ומה בין טיוטה ובין שימור זכרונה של בית המשפט מן הדיון שבפניו", בה כתב כך:
- "בהכנת טיוטה מלאה ומפורטת של פסק דין, טרם שהושלם ההליך המשפטי, יש טעם רב לפגם. בתמצית החלטה 604/16 מיום 26.12.16 'על הפסול שבהכנת החלטה שלמה מן המוכן טרם שנשמעו טענות הצדדים' קבע הנציב לשעבר, השופט (בדימוס) א' ריבלין, כי אין להשלים עם כתיבתה של החלטה, טרם שנשמעו כל טענות הצדדים. התנהלות כזאת, כך כתב, עשויה לפגוע במערכת המשפט וליצור תחושה של מה שמכונה 'משחק מכור', שבמסגרתו אין עוד טעם בהשמעת טיעונים, שהרי עמדת השופט כבר התגבשה מראש".
12. אלא, שבמקרה שלפנינו מצב הדברים היה שונה בתכלית, כמוסבר על ידי הנשיאה בתגובתה לתלונה. לטעמו של הנציב, לא הייתה כל מניעה להכין את טיוטת פסק הדין, שהיה בשל לכתיבה, עוד טרם שניתנה תשובתו של המשיב 1 להצעה שהופנתה אליו מטעם ההרכב אשר דן בתיק, וזאת לאחר שנשמעו בהרחבה טיעוני הצדדים להליך, בכתב ובעל פה.
13. משהאמור בתגובתה המפורטת של הנשיאה מקובל היה על הנציב במלואו, נדחתה התלונה, לאחר שלא נמצא לה בסיס כלשהו.

תמצית החלטה (מספרנו 20/222, ענייני משפחה)

על העדר סמכותו של בית המשפט ליתן פסיקתה בלא שהוגשה לו בקשה מפורשת לנתינתה ועל הפרוצדורה לתיקון טעות בפסק דין מכוח סעיף 81(א) לחוק בתי המשפט

תקציר: מתלונן הלין על כך שבית המשפט נתן החלטה מהותית בתיק לאחר מתן פסק הדין, ולאחר שבית המשפט "קם מכסאו", וזאת בחלוף המועד הנקוב בחוק לתיקון טעות ותוך פגיעה בזכויותיו הקנייניות ובזכויות צד שלישי. בתגובת השופטת נאמר, כי ההחלטה שניתנה לאחר מתן פסק הדין היא בגדר פסיקתה, מכוח תקנה 198 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984, ולכן לא חלה עליה מגבלת הזמן הקבועה בסעיף 81(א) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב] התשמ"ד-1984 (להלן: חוק בתי המשפט). הנציב דחה את דברי השופטת וקבע, כי במקרה דנן, לא הוגשה בקשה למתן פסיקתה, וההחלטה שניתנה על ידי בית המשפט לא כללה את הכותרת "פסיקתה". עוד קבע הנציב, כי גם אם ניתן היה לקבל את דברי השופטת כי מדובר בפסיקתה, הרי שמדובר בפסיקתה שאינה פסיקתה "משקפת" גרידא, אלא בפסיקתה "מבהירה/מתקנת", שהיא בגדר חריג, ולכן לא ניתן ליתתה אגב אורחה ובלי בקשה מפורשת של בעל דין. לבסוף קבע הנציב, כי השופטת לא פעלה מכוח סעיף 81(א) לחוק בתי המשפט, ותיקנה את פסק הדין בחלוף 21 יום מנתינתו, בניגוד לסעיף. התלונה נמצאה מוצדקת.

1. בתביעה שהתנהלה בבית המשפט לענייני משפחה, בה התבקש בית המשפט להורות כי הזכויות בנכס מקרקעין בירושלים שייכות למתלונן, הוגשה במקביל גם בקשה לצו מניעה זמני שיאסור על הנתבעים לבצע דיספוזיציה בנכס עד למתן פסק הדין. בדיון שהתקיים בפני השופט התורן, הוחלט ליתן צו מניעה זמני כמבוקש אולם עם זאת, נקבע כי אין בצו "כדי למנוע רישום הזכויות בנכס על שם הנתבעים במינהל מקרקעי ישראל או בלשכת רישום המקרקעין ובלבד שביחד עם ביצוע הרישום ירשם איסור הדיספוזיציה בנכס לטובת אדם או גוף אחר". כמה חודשים לאחר מכן הגישו הנתבעים בקשה לדחיית התביעה על הסף. במקביל, הגיש המתלונן בקשה למחיקת ההליך. לאחר קבלת תגובות הצדדים לשתי הבקשות, נתנה השופטת פסק דין שקיבל את עמדת הנתבעים ודחה את התביעה על הסף (להלן: פסק הדין). בפסק הדין נקבע כי "צו המניעה הזמני... מבוטל בזאת".

2. כחודש וחצי לאחר מתן פסק הדין, הגישו הנתבעים בקשה שכותרתה "בקשה למתן צו ביטול (החלטה) המופנית לטאבו". בבקשה נאמר כי ניסיונות הנתבעים להשלים את רישום הבעלות בטאבו, תוך צירוף פסק הדין, לא צלחו וכי לשכת רישום המקרקעין דורשת כתנאי לרישום כי יומצא צו ביטול אשר כולל את זיהוי פרטי הנכס ואת פרטי צו המניעה.

3. לאחר קבלת תגובות הצדדים, החליט בית המשפט לקבל את בקשת הנתבעים. בהחלטה הורתה השופטת כי בהחלטה נפרדת ייחתם הנוסח הפורמאלי אשר התבקש ע"י הנתבעים ואשר צורף לבקשתם. בו ביום, ניתנה החלטה נוספת: "הנני מאשרת צו זה" (להלן: הצו). הצו ניתן על גבי נוסח החלטה שהוגש על ידי הנתבעים בזו הלשון:

- "החלטה: לאור פסק הדין אשר ניתן על ידי ביום.. אני קובעת כי צו המניעה אשר ניתן ביום ... (ואשר מכוחו נרשמה הערה לפי שטר... מיום... על גוש... חלקה...) בטל".**
4. המתלונן טען בתלונתו, כי הצו ניתן זמן רב לאחר מתן פסק הדין (למעלה מחודשיים אחרי נתינתו), לאחר שבית המשפט "קם מכסאו", תוך שהיא פוגעת קשות בזכויות קנייניות של צדדים שלישיים, ובהם גרושתו, שלא הייתה צד להליך.
5. בתגובתה לתלונה ביקשה השופטת להבהיר, כי הצו עליו חתמה הוא בגדר פסיקתה, אשר כוללת את ההכרעה האופרטיבית של פסק הדין, שהיא ביטול צו המניעה, וזאת מכוח סמכותו של בית המשפט לפי תקנה 198 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984 (להלן: תקנות סדר הדין האזרחי). תקנה זו, לדבריה, אינה קוצבת מועדים להגשת בקשה לחתימה על פסיקתה. הצו כלל השלמה של פרטים טכניים, כמו פרטי הזיהוי של הנכס ופרטי הערת האזהרה שנרשמה בעקבות צו המניעה, ועל פרטים אלה לא היתה כל מחלוקת.
6. השופטת ציינה, כי לפי ההלכה הפסוקה, פסיקתה יכולה לשמש גם לפירוש של פסק דין סתום ועשויה לחרוג "מגדר שיקוף של פסק הדין גרידא. כך פסיקתה שנחתמה על ידי השופט שנתן את פסק הדין יכול שתבהיר את פסק הדין או תפרש נקודה בלתי ברורה בו, כאשר במקרים מסוימים היא עשויה אף לשנות את ההכרעה בפסק הדין המקורי" (אורי גורן, סוגיות בסדר דין אזרחי, תש"פ-2020, בעמ' 871). במקרה דנן, כך לדבריה, ההבהרה היתה נחוצה מאחר שבפסק הדין תואר הנכס על ידי כתובתו בלבד, ללא פירוט מספר התיק ברשות מקרקעי ישראל וללא ציון פרטי הרישום ברשות.
7. השופטת ציינה, כי אמנם בנוסח הצו נכתב, בנוסף לאמור בפסק הדין, כי אין מניעה מלרשום את הנכס על שם הנתבעים, קביעה אשר לא הייתה חלק מפסק הדין המקורי, אולם לדבריה, קביעה זו הופיעה גם בהחלטות קודמות. כמו כן, לדבריה, לבית המשפט יש סמכות לתקן את פסק הדין בכל עת, ככל שישנה הסכמה של הצדדים (סעיף 81(ב) לחוק בתי המשפט).
8. הנציב בהחלטתו לא קיבל את עמדת השופטת.
9. תקנה 198 לתקנות סדר הדין האזרחי, שעניינה פסיקתה, קובעת:
- "(א) בית המשפט רשאי, לבקשת בעל דין, לערוך פסיקתה, שתכיל את מספר התיק, מועד ההחלטה, שמות בעלי הדין ומענם, הסעד או ההכרעה האחרת שניתנו והוצאות המשפט שנפסקו; הפסיקתה יכול שתהיה ערוכה לפי טופס 16.
- (ב) בעל הדין ישלח העתק של הבקשה למתן פסיקתה כאמור בתקנת משנה (א), לבעל הדין שכנגד, זולת אם ההחלטה ניתנה במעמד צד אחד".
10. בעניין תקנה 198 האמורה קבע בית המשפט העליון, מפי כב' השופט (כתוארו אז) א' רובינשטיין, כי "הפסיקתה היא ביסודה מכשיר אופרטיבי מעשי לנוחות מימוש של פסק הדין, ולא בכדי צורף לתקנות סדר הדין האזרחי טופס 16, בגדרי תקנה 198, המתוה דפוס אפשרי

לכתיבתה של פסיקתה. כפי שמציין המחבר זוסמן (סדר הדין האזרחי, מה' 7 בעריכת ש' לוי, 1995 סעיף 422 בעמ' 523) 'אם חתם השופט בעצמו על הפסיקתה, יכול הוא לשמש לפירוש פסק הדין שהיה סתום' (מובא גם בפי הרשמת (כתארה אז) אפעל-גבאי בבש"א 7132/94 בנק המזרחי נ' תעשיות פרי עפולה, פ"ד מט(1) 532, 537); עוד נאמר מפיה (ע"א 5671/91 שאבי נ' לוי (לא פורסם)), כי 'במקרים מסוימים עשויה הפסיקתה לשמש בדיעבד לפרשנות'; ראו גם ע"א 1050/01 גבעת כח נ' עו"ד זרח רוזנבלום (לא פורסם)) מפי הרשם (כתארו אז) שחם; עוד ראו גורן, סוגיות בסדר דין אזרחי, מה' 10, תשס"ט-2009, 340; ד"ר א' וינוגרד תקנות סדרי הדין א' (2002), 302, שלשיטתו פסיקתה הניתנת על-ידי שופט שישב בדין, דינה עשוי להיות 'כדין החלטה המתקנת את פסק הדין או מבהירה אותו'. ברי, עם זאת, כי ככלל אין תפקידה של פסיקתה להיות אלא שיקוף של פסק הדין, לא 'מקצה שיפורים' לו" (רע"א 9643/09 מתן י. מערכות תקשורת ואיתור בע"מ נ. א.ד.י מערכות סטריאו ואזעקות לרכב בע"מ (23.12.09) (לא פורסם)).

11. עוד נקבע על ידי בית המשפט העליון, כי למרות ש"הפסיקתה עשויה לחרוג מגדר שיקוף של פסק-הדין גרידא" ו"יכול שתבהיר את פסק-הדין או תפרש נקודה בלתי-ברורה בו", או במקרים מסוימים "אף לשנות את ההכרעה בפסק-הדין המקורי", "יש לציין כי השימוש בפסיקתה כאמצעי פרשני הוא חריג. מדובר בעיקרו של דבר בכלי פרשני 'צר' הנובע מן הצורך 'לתרגם' להוראה אופרטיבית-מספרית פסק-דין שיש בו נקודה מטושטשת. בדרך-כלל, תפקידה של הפסיקתה הוא לשקף את פסק-הדין ולא להוות 'מקצה שיפורים' לו" (הרשם גיא שני (כתוארו אז), ע"א 3832/10 מיטוני נ. מיטוני (10.8.10) (לא פורסם)).

12. בהחלטת הנציב נאמר, כי כפי שמעלה בירור התלונה, במקרה דנן לא הוגשה כלל בקשה לעריכת פסיקתה בהתאם לתקנה 198, אלא שכותרת הבקשה אותה הגישו הנתבעים הייתה "בקשה למתן צו ביטול (החלטה) המופנית לטאבו". גם בית המשפט לא סבר באותו מועד כי מדובר בבקשה לעריכת פסיקתה, והצו אינו כולל את הכותרת "פסיקתה", בהתאם לטופס 16 לתקנות סדר הדין האזרחי. בהקשר זה העיר הנציב, כי לפי התיקון משנת תשע"ד לתקנות סדר הדין האזרחי, במסגרתו תוקנה גם תקנה 198, נדרשת בקשת בעל דין לעריכת פסיקתה, ובית המשפט אינו מוסמך לערוך פסיקתה מיוזמתו.

13. הנציב קבע עוד, כי בנסיבות בהן בעל דין לא הגיש בקשה למתן פסיקתה ובית המשפט נתן החלטה שאינה כוללת את הכותרת "פסיקתה", נראה, כי אין מדובר בפסיקתה. אין זאת אלא שסוגית הפסיקתה נולדה רק במסגרת התגובה לתלונה.

14. למעלה מן הצורך, קבע הנציב, כי אף אם יקבל את דברי השופטת כי מבחינה מהותית הצו אכן מהווה פסיקתה, הרי שמדובר בפסיקתה שאינה פסיקתה "משקפת" גרידא, אלא פסיקתה אשר "מבהירה/מתקנת" את פסק-הדין, ואף מהווה "מקצה שיפורים" לפסק הדין. פסיקתה כזאת, כאמור, היא בגדר חריג, ובוודאי שלא ניתן לתיתה אגב אורחה, ובלי בקשה מפורשת של בעל דין לעריכת פסיקתה. לכן קבע הנציב, כי אין בידו לקבל את דברי השופטת, כי הצו הוא בגדר פסיקתה.

15. הנציב קבע עוד, כי אם אין מדובר בפסיקתה, כמבואר לעיל, הרי שמדובר בתיקון פסק הדין לאחר נתינתו. בהקשר זה יש לבחון את השאלה, האם בית המשפט נתן את ההחלטה טרם שהוא "קם מכסאו" או, לחלופין, אם פעל לתיקון הטעות בהתאם להוראות סעיף 81(א) או (ב) לחוק בתי המשפט.

16. אשר לטענת המתלונן, כי תיקון פסק הדין נעשה לאחר שבית המשפט "קם מכסאו": בהקשר זה נקבע בהלכה הפסוקה, כי כל עוד "בית המשפט לא קם מכס המשפט באותו יום", "עדיין נמצא בחזקתו הענין שטיפל בו, והוא רשאי לעיין בו מחדש ולשנותו", אפילו מדובר בשינוי מהותי (בג"ץ 63/74 איזמירו נ' בית המשפט המחוזי, תל אביב יפו, פ"ד כח(2) 37 (1974); עמ"מ 4794/05 אופן נ' שר הביטחון (12.6.2005) (להלן: עניין אופן); רע"א 7816/06 עו"ד יעקב מ. בויער בתפקידו ככונס נכסים נ' עז' המנוח מר דוד מרמלשטיין ז"ל, (1.10.2009) (להלן: עניין עו"ד בויער)). "לצורך כך, בית המשפט נחשב כיושב על כס המשפט במשך היום שבו ניתנה ההחלטה, אז עדיין נמצא בחזקתו העניין שבו טיפל והוא מוסמך לשנותו" (עניין אופן). "מכשיר זה, של האפשרות לתקן או לשנות פסק דין כל עוד לא קם בית המשפט ממושבו, נועד לאפשר לבית המשפט לתקן טעות מהותית שנמצאה בפסק הדין או להשלים דבר החסר בו אשר נעלם מעיני בית המשפט בכותבו את פסק דינו" (עניין עו"ד בויער). "הרעיון, המונח ביסוד הפיקציה של חוסר שלמות פסק הדין כל עוד לא קם השופט מכס המשפט, הוא, שניתן לתקנו על אתר, ובטרם יצא פסק הדין מתחת ידי השופט לאור העולם" (ע"א 330/78 המהפך אגודה שיתופית בע"מ נ' פקיד השומה למס הכנסה, פ"ד לה(2) 499 (1981)).

17. במקרה דנן, אין חולק שהצו ניתן בחלוף למעלה מחודשיים ממתן פסק הדין. מכאן, שהתיקון נעשה לאחר שבית המשפט כבר "קם מכסאו", והדרך היחידה לתקן את ההחלטה היתה לפעול לפי הוראת סעיף 81 לחוק בתי המשפט.

18. בנסיבות העניין, מצא הנציב כי סעיף 81(ב) לחוק בתי המשפט, אשר קובע כי "בהסכמת בעלי הדין רשאי בית המשפט להחליט בכל עת על כל תיקון בפסק דין או בהחלטה אחרת שנתן", אינו יכול לחול, שכן המתלונן הביע התנגדותו הנחרצת לתיקון. מכאן שדברי השופטת בתגובתה, בכל הנוגע לסעיף זה, אינם רלוונטיים לעניינו.

19. נותר אפוא לבחון אם התיקון נעשה בהתאם להוראת סעיף 81(א) לחוק בתי המשפט. סעיף זה קובע:

"מצא בית משפט כי נפלה טעות בפסק דין או בהחלטה אחרת שנתן, רשאי הוא, תוך עשרים ואחד ימים מיום נתינתם, לתקנם בהחלטה מנומקת, ורשאי הוא לשמוע טענות בעלי הדין לענין זה; לענין זה, 'טעות' - טעות לשון, טעות בחישוב, פליטת קולמוס, השמטה מקרית, הוספת דבר באקראי וכיוצא באלה".

20. במקרה דנן, חלפו למעלה מ-21 ימים בין מתן פסק הדין לבין הגשת בקשת הנתבעים לתיקון פסק הדין. מכאן, שאף אם מדובר ב"השמטה מקרית" בפסק הדין – ומבלי לקבוע ממצא בעניין – קבע הנציב כי בית המשפט לא היה מוסמך להידרש לבקשה שהוגשה בחלוף המועד הקבוע

בחוק. זאת ועוד: כפי שקבע הנציב בעבר, הפרוצדורה הראויה לעריכת תיקון מכוח הסעיף היא בדרך של מתן החלטה על תיקון טעות, אשר תכלול את הנימוק לכך, כנדרש בסעיף 81(א) הנ"ל, ובענייננו לא כך נעשה.

21. בנסיבות העניין, התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 203/20, ענייני משפחה)

על חובתו של בית המשפט להעביר בקשה למתן פסיקתה לתגובת הצד שכנגד טרם שיחתום על הפסיקתה

תקציר: מתלונן טען, כי בית המשפט לענייני משפחה חתם על פסיקתה מבלי לוודא שהבקשה למתן פסיקתה הועברה לתגובתו. בעקבות בקשה שהגיש המתלונן לביטול הפסיקתה החליט בית המשפט להעביר את הפסיקתה לתגובתו בדיעבד, או אז התגלה כי בפסיקתה נפלה טעות אריתמטית. הנציב קבע בהחלטתו, כי היה על השופטת להעביר למתלונן את הבקשה למתן פסיקתה שהגיש הצד שכנגד ולאפשר לו להתייחס אליה לפני שתיחתם, כדי לוודא שהפסיקתה תשקף את מה שאכן נפסק. הנציב הדגיש, כי הליקוי בהתנהלות בית המשפט מקבל משנה תוקף, נוכח העובדה שמדובר במתלונן שאינו מיוצג, אשר מחובתו של בית המשפט לדאוג לכך שזכויותיו הדיוניות יישמרו. התלונה נמצאה מוצדקת.

1. מתלונן טען, כי בתביעה רכושית שהתנהלה בינו לבין גרושתו בבית המשפט לענייני משפחה, הגיש הצד שכנגד בקשה למתן פסיקתה, ובית המשפט חתם על הפסיקתה, ללא ידיעת המתלונן ומבלי שביט המשפט דאג לקבלת את תגובתו לבקשה טרם שחתם על הפסיקתה.

2. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי על פי תקנה 198 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984 (להלן: תקנות סדר הדין האזרחי), העוסקת במתן פסיקתה, החובה לשלוח העתק מהבקשה למתן פסיקתה לצד שכנגד, מוטלת על הצד שהגיש את הבקשה ולא על בית המשפט. עוד ציינה השופטת, כי המתלונן אינו מיוצג, וכי דרך המלך לבטל החלטה של בית המשפט שניתנה במעמד צד אחד קבועה בתקנה 201 לתקנות סדר הדין האזרחי. במקרה דנן, כך מסרה השופטת, הגיש המתלונן בדיעבד בקשה לביטול הפסיקתה, והפסיקתה הושתתה על אתר לפי בקשתו עד לקבלת תגובתו.

3. בהחלטת הנציב נאמר, כי כפי שהערונו בעבר, היה על השופטת להעביר למתלונן את הבקשה למתן פסיקתה שהגיש ב"כ האישה ולאפשר לו להתייחס אליה לפני שתיחתם, כדי לוודא שהפסיקתה תשקף את מה שאכן נפסק (ראו לעניין זה, תמצית החלטתנו בתיקנו 447/18, וכן החלטה בתיקנו 157/20). במקרה זה, היה בהתנהלותה של השופטת גם כדי להביא לצורך לתקן טעות אריתמטית בפסיקתה, כדי להתאימה לפסק הדין.

4. הנציב העיר עוד, כי אף אם החובה להעביר העתק הבקשה למתן פסיקתה מוטלת, לפי תקנה 198 לתקנות סדר הדין האזרחי, על ב"כ האישה, כדברי השופטת, הרי משנוכח בית המשפט לדעת כי הדבר לא נעשה, היה עליו להשהות את מתן הפסיקתה מיוזמתו, עד אשר תומצא הבקשה לידי הצד שכנגד. במקרה דנן, בית המשפט לא עשה כן, וחתם על הפסיקתה שהוגשה לו מבלי שניתנה למתלונן האפשרות להגיב עליה טרם נתינתה. הנציב הדגיש, כי הליקוי בהתנהלות בית המשפט מקבל משנה תוקף, נוכח העובדה שמדובר במתלונן שאינו מיוצג, אשר מחובתו של בית המשפט לדאוג לכך שזכויותיו הדיוניות יישמרו.

5. עוד קבע הנציב, כי במקרה דנן, טוב עשה בית המשפט שנתן למתלונן את זכות התגובה, גם אם בדיעבד, בעקבות בקשה שהגיש המתלונן לביטול הפסיקתה, דבר שהביא לגילוי טעות בפסיקתה ולתיקונה. אך כאמור, הדבר אינו גורע מחובתו של בית המשפט לאפשר למתלונן להגיב לבקשה מלכתחילה, טרם מתן הפסיקתה.

6. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 350/20, עליון)

על דחייתה של טענה למניעות גורפת של שופט מלדון בתיקים שבהם מייצגת הפרקליטות משום שבתו מועסקת שם כעורכת דין

תקציר: לטענת המתלוננת (תנועה מסויימת), שומה על השופט הנילון להצהיר על מניעות גורפת בכל תיק המגיע מאחת הפרקליטות הפליליות בארץ, וזאת משום שבתו של השופט היא עורכת דין המועסקת באותה פרקליטות ואף מטפלת ב"תיקי דגל" שלה, ובאופן טבעי תהיה נטייתו של השופט שלא לפסוק לחובתם של מעסיקתה או של מי מחבריה באותה פרקליטות, והוא ייטה לפסוק "אוטומטית" לטובתם של חבריה לעבודה של בתו. התלונה נדחתה.

הנציב קבע בהחלטתו, כי אין כל בסיס לטענת המתלוננת. מדובר בטענה מאולצת, ובזיקה מלאכותית שהמתלוננת מבקשת ליצור בין השופט לבין כל תיק המתנהל באותה פרקליטות, רק משום שבתו של השופט משמשת שם כפרקליטה. השופט, הן בתגובתו לתלונה זו והן בתגובתו לתלונה קודמת, שהגיש מתלונן אחר, דחה את הניסיון ליצור זיקה זו, ואת הטענה בדבר חלקה של בתו בתיק הפלילי נשוא התלונה. עוד ציין הנציב, כי לא ניתן למתוח את רשימת המניעויות של שופט עד כדי אבסורד, כפי שתלונה זו מדגימה. הנציב הוסיף, כי קשה להשתחרר מן הרושם כי תלונה זו מצטרפת לשורה של תלונות קודמות שהגישה המתלוננת לאחרונה, אשר מידת הרצינות העומדת בבסיסן מוטלת בספק רב, ונראה כי כל מטרתן היא לנגח שופטים, העושים את מלאכתם נאמנה, ללא כל בסיס או שחר.

1. לטענת המתלוננת (תנועה מסויימת שהגישה את התלונה) שומה על השופט-הנילון להצהיר

על מניעות גורפת בכל תיק המגיע מאחת הפרקליטויות הפליליות בארץ.

וכל כך למה?

משום שבתו של השופט היא עורכת דין, המועסקת באותה פרקליטות ואף מטפלת ב"תיקי דגל" שלה, ובאופן טבעי תהיה נטייתו של השופט שלא לפסוק לחובתם של מעסיקתה או של מי מחבריה באותה פרקליטות. ובלשון המתלוננת: "בעיני השופט הנילון ... כישלון של פרקליטות ... הוא כישלון שנדבק גם לביתו ולשם הטוב שלה... ברור כי כאשר עו"ד פרטיים מופיעים מול פרקליטים מפרקליטות המדינה המגיעים מלוויים בפרקליטים [מאותה פרקליטות], שלפעמים מקבלים זכות טיעון בפניו, ליבו ונטיית ליבו של השופט נוטה אוטומטית לטובתם של חבריה לעבודה של ביתו". התלונה הוגשה באמצעות סגנית התנועה, אשר נאשמת, יחד עם שני נאשמים נוספים, בתיק הפלילי נשוא התלונה.

2. לטענת המתלוננת, השופט פסק לטובת המדינה, המיוצגת על ידי אותה פרקליטות, בהליכים שהוגשו במסגרת התיק הפלילי הנ"ל. המתלוננת ציינה, כי לשיטתה של הפרקליטות פרסום תמונה פומבית יכולה להוות הפרת פרטיות, וחומרי החקירה בתיק האמור מכילים גם תמונה של בתו של השופט, והגם שהיא לא התלוננה במקרה זה, הרי שמעמדה הוא כשל קורבן עבירה. המתלוננת מוסיפה עוד, כי עורכת הדין יושבת בצמוד לפרקליטים המנהלים את אותו תיק, הם חולקים את אותם מתמחים, נפגשים יחד ו"מצחקקים זה על התיק של חברו". בנוסף, אותה עורכת דין מופיעה בפני מותב, אשר אולמו נמצא מול אולמו של המותב שדן בעניינה של הנאשמת, באמצעותה הוגשה התלונה. למרות שדברים אלו הובאו לידיעתו של השופט, הוא דן בספיחים שונים של ערעורים העולים מאותו תיק פלילי ופסק בהם, באופן לא מפתיע, נגד הנאשמים. לשם המחשה, מפנה המתלוננת להליכים מסויימים בהם הוא דן.

3. לאחר התלבטות, מצא הנציב לנכון לפנות זו הפעם אל השופט, על מנת לאפשר לו להתייחס לנטען בתלונה.

4. בפתח תגובתו לתלונה העיר השופט, כי לא ברור מהו מעמדה המשפטי של המתלוננת "הפורמאלית", והאם מדובר בעמותה הרשומה בישראל, או שמא מדובר בשם תואר לאישיות משפטית שאיננה קיימת כלל, אשר "נועדה לייצר כסות של מהוגנות לתלונה טורדנית ונקמנית", שמי שעומד מאחוריה אינו אלא הנאשמת בתיק הפלילי. לדבריו, "מדובר בתלונה מופרכת, הממחזרת טענות שהועלו ונדחו בעבר", כפי שהסביר בהמשך.

5. הטענה, כי בשל העובדה שבתו מועסקת כפרקליטה באותה פרקליטות, עליו להצהיר על מניעות גורפת מלדון בכל התיקים שבהם מייצגת אותה פרקליטות מייצגת, היא, לדברי השופט, מופרכת בעליל, וההנחות שבבסיסה, לא רק שאינן נכונות, לקוטות מן האוויר ואינן מבוססות על דבר וחצי דבר, אלא שהן אף עומדות בסתירה לכללים הנהוגים ביחס לפסלות שופט. כידוע, כך מוסיף וכותב השופט, "...הזכות לשבת במשפט היא גם החובה לעשות כן. שופט אינו חופשי לפסול עצמו אך כדי להסיר חשש מלב המתדיינים. התחושה הסובייקטיבית צריכה להיות מלווה בנתונים אובייקטיביים, שיש בהם כדי להצביע על אפשרות ממשית

למשוא פנים (ע"א 6275/03 שגיא נ' סלע (28.7.2003)) (ע"א 4227/07 ליבוביץ נ' מיכאל (31.10.2007)). חובה זו, המעוגנת בכללי האתיקה של השופטים, היא חובתו של כל שופט כלפי מערכת השפיטה כמו גם כלפי הציבור בכללותו, ובהתאם לה הוא פעל בכלל התיקים שהובאו בפניו, לרבות בעניינים המפורטים בתלונה.

6. השופט הטעים, כי מספר עררים שהגישו הנאשמת ונאשם נוסף בתיק הפלילי, על החלטות בית המשפט קמא בהליכים הנלווים לתיק העיקרי, הגיעו לטיפולו מתוקף תפקידו, וההחלטות שנתן התבססו על טעמים ענייניים. טענת המתלוננת לפיה חומרי החקירה בפרשה מכילים תמונה של בתו, שימשה בסיס לבקשה לפסול אותו מלישב בדין בערר שהגיש הנאשם הנוסף בתיק העיקרי, ומשזו נדחתה הוא הגיש תלונה לנציב תלונות הציבור על שופטים, שנדחתה גם היא.

7. השופט הסביר, כי הן בבקשת הפסילה והן בתלונה לנציבות שהגיש הנאשם, נטען כי בתו, ששימשה כפרקליטה באותה פרקליטות, היא "קורבן שיימיניג" בעבירות המיוחסות לו (שחלקן מיוחסות גם לנאשמת), ובשל כך ייחס לו עניין אישי שהיה עליו לגלותו. בקשת הפסילה הועברה לתגובת המשיבה ולאחר שזו התקבלה, הוא החליט לדחות את הבקשה. תוכן אותה החלטה נוגע ישירות לטענה המועלית נגדו בתלונה זו, וכפי שנקבע בה, מדובר בטענות חסרות כל בסיס. לדברי השופט, שמה של בתו אינו מוזכר בכתב האישום, אין היא נמנית על רשימת עדי התביעה, היא אינה מתלוננת בתיק ואף לא נגבתה ממנה כל עדות במהלך החקירה.

8. על הטענות בנוגע להתנהלותם של הפרקליטים המנהלים את התיק הפלילי ושל בתו, מסר השופט כי מדובר במצבור טענות מופרכות ומשוללות כל יסוד, עד שאינן ראויות לתגובה עניינית.

9. הנציב קבע בהחלטתו, כי אין כל בסיס לטענת המתלוננת לפיה, על השופט למשוך את ידיו מכל תיק שבו אחד הצדדים מיוצג על ידי אותה פרקליטות או מי מטעמה, רק משום שבתו מועסקת שם, לאור החשש שהוא, כביכול, ייטה לטובתם באופן "אוטומטי". מדובר בטענה מאולצת ובזיקה מלאכותית שהמתלוננת מבקשת ליצור בין השופט לבין כל תיק המתנהל באותה פרקליטות, רק משום שבתו משמשת שם כפרקליטה. השופט, הן בתגובתו לתלונה זו והן בתגובתו לתלונה הקודמת, דחה את הניסיון ליצור זיקה זו, ואת הטענה בדבר חלקה של בתו בפרשה הנדונה. כאז כן היום, מקובלים על הנציב הסבריו של השופט בעניין זה, והתלונה נדחית מכל וכל. הנציב ציין, כי לא ניתן למתוח את רשימת המניעויות של שופט עד כדי אבסורד, כפי שתלונה זו מדגימה.

10. למרבה הצער, קשה להשתחרר מן הרושם כי תלונה זו מצטרפת לשורה של תלונות קודמות שהגישה המתלוננת לאחרונה, אשר מידת הרצינות העומדת בבסיסן מוטלת בספק רב, ונראה כי כל מטרותן היא לנגח שופטים, העושים את מלאכתם נאמנה, ללא כל בסיס או שחר.

11. עוד העיר הנציב, כי במכתב משלים ששיגרה המתלוננת לאחר הגשת התלונה, היא מציינת כי לשיטתה, "תפקידו של מוסד הנתל"ש [הכוונה, כנראה, לנציבות תלונות הציבור על שופטים –

א.ש.] בדמוקרטיה מתוקנת, הוא לנתץ את האחיזה העבותה של הפרקליטות בכל שופטי בית המשפט העליון, אשר סרים למרות הפרקליטות ומשקשקים מפניה". עוד תוהה המתלוננת כיצד זה יכול הנציב בעצמו לברר את התלונה כאשר "הנתל"ש בעצמו מצוי בניגוד עניינים עם עמיתו ... [הנילון] בשל קשרי החברות והגיבוי ההדדי מבית המשפט העליון??". דברים אלו רק מחזקים את הרושם אותו ציין הנציב בסעיף 10 לעיל.

תמצית החלטה (מספרנו 329/20, עליון)

על חובת הגילוי הנאות במקרים שאינם עולים לכדי פסלות שופט

תקציר: שופט בית המשפט העליון דן בעתירה שהוגשה, בין היתר, נגד משרד ממשלתי שבו מועסקת בתו בתפקיד בכיר. שמונה מתוך עשרת הסעדים שהתבקשו בעתירה נוגעים ישירות ליחידה הפועלת במשרד בו מועסקת בתו של השופט. בהחלטתו קבע הנציב, כי אף אם השופט לא היה מודע לקשר שבין בתו ליחידה דנן, ברי שהיה ידוע לו כי בתו מכהנת בתפקיד בכיר במשרד המדובר. חרף העובדה שקשר זה אינו מצדיק את פסלותו של השופט מלדון בעתירה, קבע הנציב, כי מוטב היה לו הודיע אודותיו השופט לצדדים בפתח הדיון. הנציב שב והדגיש את חשיבות אמון הציבור במערכת המשפטית, בתקופה מורכבת זו שבה מערכת המשפט נמצאת תחת זכוכית מגדלת, בכל החלטה ופסיקה, וביתר שאת, עת מדובר בהחלטותיהם של שופטי בית המשפט העליון המהוות נר לרגלי השופטים בערכאות דלמטה.

1. בתלונה שהוגשה לנציב נטען, כי היה על השופט להימנע מלדון בעתירה נוכח שזו הוגשה, בין היתר, נגד משרד ממשלתי שבו מכהנת בתו של השופט בתפקיד ניהולי בכיר. צוין, כי בתו של השופט מכהנת בתפקיד בכיר במשרד אשר חלק נרחב בעתירה מופנה כלפי אחת מהיחידות שנמצאות תחת אחריותו, כמו גם שמונה סעדים מתוך עשרה שהתבקשו במסגרת העתירה. המתלונן ביסס את תלונתו על כתבה שפורסמה במרשתת, בה פורט בהרחבה החשש לניגוד עניינים של השופט, באמצעות בתו, ביחס למשרד המדובר.
2. חרף העובדה שחלפה יותר משנה ממתן פסק הדין בעתירה, מצא הנציב כי, בנסיבות העניין, קיימת סיבה מיוחדת המצדיקה את בירור התלונה וזאת, בין היתר, משום שחלוף הזמן אינו מקשה על בירור התלונה. עוד הוסיף הנציב, כי יש לתת את הדעת לחשיבותו של נושא ניגוד העניינים בקרב שופטי ישראל, אשר בא לידי ביטוי לאחרונה בסיקור תקשורתי נרחב, ומשכך הינו בעל חשיבות רבה לאמון הציבור במערכת המשפט.
3. בתגובתו לתלונה מסר השופט, כי היות שהעתירה לא כוונה כנגד בתו ונוכח העובדה שממילא הוא לא פסק בעתירה לטובתה, הרי שאין ממש בתלונה. לדברי השופט, מדובר בעתירה שהוגשה נגד כמה גורמים אשר לטענת העותרות כשלו בפיקוח על אתרי הבניה בישראל

ובחקירת תאונות העבודה ובכך גרמו לריבוי נפגעים מתאונות עבודה בענף הבניה. השופט הדגיש בתגובתו, כי העתירה לא כוונה כלל נגד כל פעולה או החלטה של בתו, במסגרת תפקידה והיא אף אינה מופיעה כלל בעתירה, בנספחיה או בתגובותיהם של המשיבים, לא בשמה ולא בתיאור תפקידה.

4. השופט תיאר את אופן הטיפול בעתירה וציין, כי העתירה שהוגשה אינה נגד בתו וממילא הפסיקה אינה לטובתה. לדידו של השופט, העובדה שהעתירה הוגשה, בין היתר, נגד המשרד שבו מועסקת בתו אינה מקימה עילה לפסלות או להימנעותו מלדון בה. זאת ועוד, הוסיף והדגיש השופט, כי לא הוגשה בקשת פסלות נגדו, על ידי מי מבין הצדדים, וכן לא הועלתה כל טענה המתייחסת לתפקידה של בתו, ביחס לעתירה, אלא בחלוף יותר משנתיים מיום הגשתה ושנה וחצי ממועד מתן פסק הדין בה, כחלק "מהמסע הציבורי-תקשורתי נגד בית המשפט ושופטיו".

5. לעניין הכתבה שעליה הסתמך המתלונן בתלונתו, הטעים השופט כי הכותב מבסס את הקשר של בתו לעתירה, על יסוד מאמר שפורסם על ידי הממונה על בתו ובו הוא מודה למי שסייע לו במאבק בתאונות העבודה, לרבות בתו של השופט (לעניין זה צוין, כי בתו של השופט היא היחידה שהווכרה בשמה, במסגרת התודות, בשולי המאמר). אלא מאי, ציין השופט, כי הכותב לא מסר מתי והיכן פורסם המאמר, האם הוא הובא בפני בית המשפט, או לחלופין האם בית המשפט הופנה אליו על ידי מי מהצדדים. לאחר פרסום הכתבה, ביצע השופט חיפוש במרשתת ומצא כי המאמר פורסם במסגרת כתב עת, אשר לדעת השופט לא סביר כי הוא ייחשף אליו, וממילא הפרסום נעשה בגיליון ינואר-פברואר 2019, היינו לאחר מתן פסק הדין. השופט הוסיף, כי "למען הסר ספק אדגיש, כי במהלך הטיפול והדיון בעתירה לא הייתה לי כל ידיעה בנוגע למעורבות כלשהיא של בתי בסוגיה זו".

6. בהחלטתו קבע הנציב, כי, כאמור לעיל, בתו של השופט מכהנת בתפקיד בכיר במשרד אשר חלק נרחב בעתירה מופנה כלפי אחת מהיחידות שנמצאות תחת אחריותו, ואף אם השופט לא היה מודע לכלל היחידות המנויות תחת המשרד, הרי שהיה ידוע לו כי אחד מארבעת המשיבים לעתירה הוא המעסיק שבמשרדו בתו מכהנת בתפקיד בכיר.

7. ביום 17.6.15, פורסמה חוות דעתו של הנציב דאז, השופט (בדימוס) אליעזר ריבלין, שניתנה בתשובה לפנייה של אחד מנשיאי בתי המשפט, אשר ביקש את עמדת הנציבות לשאלה: "אם על שופט גלולות לבעלי הדין כי קרוב משפחתו מועסק בפרקליטות או בעירייה". בחוות הדעת התייחס הנציב למאמר שפורסמה ד"ר לימור זר גוטמן: "ניגוד עניינים אצל שופטים: בין דיני פסלות שופט לאתיקה", לפיו:

"ניגוד עניינים אתי, להבדיל מניגוד עניינים משפטי, נוצר מקום בו יש בהתנהלות השופט פגיעה במראית פני הצדק מנקודת מבט כללית-קולקטיבית של כלל הציבור שאת אמונו מבקשת מערכת השפיטה".

הנציב הוסיף והבהיר, כי:

האתיקה המקצועית מחייבת את השופט ליידע את הצדדים גם בהתקיים חשש מפני פגיעה במראית פני הצדק – למשל במקרים בהם קיימת היכרות מוקדמת בין שופט לבין אחד מבעלי הדין או בינו לבין מי שמייצג את בעל הדין באופן ישיר או עקיף. כך למשל מצאנו... בתיק בו נתבע משרד ממשלתי ונדונה השאלה אם מפקחי המשרד קיימו את חובתם החוקית, ראוי היה שהשופט יגלה לצדדים כי רעייתו הייתה מועסקת בעבר כמפקחת באותו משרד ... נראה, כי העובדה שיש לשופט קרוב משפחה העובד בפרקליטות המדינה, בפרקליטות המחוז או בעירייה המקומית – מחייבת גילוי, כאשר אותו קרוב מועסק במחלקה המטפלת בסכסוך נשוא המשפט.

הנציב הדגיש, כי:

"העובדה שיש לשופט קרוב משפחה העובד בפרקליטות המדינה, בפרקליטות המחוז או בעירייה המקומית – מחייבת גילוי, כאשר אותו קרוב מועסק במחלקה המטפלת בסכסוך נשוא המשפט. לא כך מקום בו הקרוב עובד במחלקה אחרת, של העירייה, של פרקליטות המדינה או של פרקליטות המחוז, שאין לה קשר לטיפול בסכסוך נשוא המשפט. כשאין קשר ישיר או עקיף, פטור בדרך כלל השופט מחובת הגילוי".

8. בין ארבעת המשיבים לעתירה נמצא, כאמור, המשרד שבו בתו של השופט מועסקת בתפקיד בכיר. במצב דברים מעין זה, גם אם סבר השופט ובצדק, כי קשר זה אינו מצדיק את פסולתו מלדון בתיק, הרי שבשל חובת הגילוי הנאות, טוב היה עושה השופט לו היה מודיע לצדדים בתחילת הדיון כי בתו היא עובדת בכירה במשרד. כפי שנכתב בחוות הדעת דלעיל: "אם יש ספק – אין ספק" – וחובת הגילוי מתקיימת". לכך יש להוסיף, כי גילוי נאות אינו מעורר, בדרך כלל, בקשת פסילה והוא מתקבל בהבנה, ואילו גילוי בדיעבד, לאחר שניתנה החלטה בתיק, עלול לעורר חששות ותהיות בלב הצדדים.

9. כפי שהבהיר הנציב לפני חודשים ספורים, בהחלטתו בתלונה אחרת (מספרו 40/20): "אמון הציבור במערכת המשפטית, הינו חיוני ומדובר בנשמת אפו של שלטון החוק ושל הדמוקרטיה בישראל". דברים אלו יפים שבעתיים בתקופה מורכבת זו שבה מערכת המשפט נמצאת תחת זכוכית מגדלת בכל החלטה ופסיקה, וביתר שאת, עת מדובר בהחלטותיהם של שופטי בית המשפט העליון הנתונות, מטבע הדברים, לתשומת לב וביקורת רבה יותר. כשם שפסיקותיהם של שופטי בית המשפט העליון מהוות נר לרגלי השופטים בערכאות דלמטה, כך גם באשר להחלטותיהם ולאופן ניהול ההליכים עצמם.

10. בהערותיו אלו של הנציב מוצה בירורה של התלונה.

תמצית החלטה (מספרנו 378/20, ענייני משפחה)

על שימוש של שופטים ברשתות חברתיות ועל חברות בפייסבוק בין השופטת לבין באת כוח הצד שכנגד

תקציר: מתלונן הלין על כך, ששופטת בית המשפט לענייני משפחה הדנה בעניינו היא חברתה בפייסבוק של באת כוח האישה. לטענתו, מאחר שהאישה אף היא חברתה בפייסבוק של באת כוחה, היא עלולה להיחשף למידע המופיע בדף הפייסבוק של חבריה של באת כוחה, ובהם השופטת. בתגובתה לתלונה אישרה השופטת כי היא ובאת כוח האישה חברות בפייסבוק, אולם ציינה, כי מאחר שאינה משתמשת פעילה בפייסבוק, היא לא היתה מודעת לכך, וכי מיד עם היוודע לה הדבר מהתלונה שהוגשה, היא מיהרה להסתייע בבתה כדי למחוק את באת כוח האישה מרשימת החברים בפייסבוק. בהחלטת הנציב נאמר, כי ראוי היה שהשופטת תעבור מראש על רשימת חבריה בפייסבוק ותמחק מאותה רשימה עורכי דין המנהלים בפניה תיקים או כאלה שיש אפשרות שינהלו בפניה תיקים, כדי למנוע פגיעה במראית פני הצדק. הנציב הוסיף, כי העובדה שהשופטת אינה בקיאה, לדבריה, בהגדרות הפייסבוק ואינה משתמשת פעילה באמצעי זה, אינה פוטרת אותה מן החובה ללמוד את הדברים ולעשות בעניין זה את המתחייב מבחינתה. עם זאת העיר הנציב, שלאור העובדה כי חברות בפייסבוק אין דינה כדין היכרות אישית, ולאור הבהרת השופטת כי באת כוח האישה אינה חברה אישית שלה ואינה מוכרת לה באופן אישי, לא נמצא כי במקרה דנן קיים חשש, ובודאי שלא חשש ממשי, למשוא פנים בניהול המשפט.

1. מתלונן המנהל הליכים בבית המשפט לענייני משפחה טען, כי ימים אחדים לפני הגשת התלונה התברר לו, כי באת כוח האישה היא חברתה של השופטת בפייסבוק. כמו כן גילה, לדבריו, כי האישה ובאת כוחה הן חברות בפייסבוק. לדברי המתלונן, אף שאין כל מניעה כי האישה ובאת כוחה תהיינה חברות, בין היתר, ברשתות החברתיות, הרי שבנסיבות העניין, האישה חשופה למידע המפורסם בפייסבוק לעניין חבריה של באת כוחה, ומכאן שהיא ודאי מודעת להיכרות בין באת כוחה לבין השופטת.

2. בתגובתה לתלונה ציינה השופטת, כי עם קבלת התלונה היא בדקה את טענתו של המתלונן ומצאה אותה נכונה במישור העובדתי, במובן זה שהיא ובאת כוח האישה הן אכן "חברות" בפייסבוק. לדבריה, מאחר שהיא אינה בקיאה בתפעול הפייסבוק וזה שנים שאינה פעילה בו באופן שוטף, היא ביקשה את עזרתה של בתה, שתעבור על כל חבריה בפייסבוק ותוודא כי עורכת הדין המדוברת תיגרע מרשימת החברים שלה בפייסבוק, וכך נעשה.

3. השופטת הבהירה, כי באת כוח האישה אינה חברה אישית שלה; אינה מוכרת לה באופן אישי; אין ברשותה מספר הטלפון הנייד שלה; ולמיטב זיכרונה היא מעולם לא נפגשה איתה לשיחה אישית, ואף אינה סבורה שאי פעם שוחחה איתה בטלפון. כן ציינה, כי היא גם אינה חושבת שאי פעם היה להן תיק משותף. השופטת הדגישה, כי היא אינה פעילה באופן שוטף בפייסבוק, וכי מאז מינויה לשיפוט משמשת אותה פלטפורמה זו בעיקר לצרכי שמירה על קשר עם חברים ובני משפחה המתגוררים בחו"ל.

4. השופטת הוסיפה, כי טרם מינויה לשיפוט, היא עבדה כ- 20 שנה כעורכת דין פרטית ובמקביל הייתה מרצה במוסד אקדמי למעלה מעשר שנים. לכן, סמוך למינויה כשופטת היא הייתה חברה בפייסבוק של מאות רבות של אנשים, חלקם סטודנטים שלה לשעבר וחלקם עורכי דין. עם המינוי מחקה השופטת את מרביתם. לדבריה, כנראה בשוגג היא לא מחקה את החברות עם באת כוח האישה, ואולם תקלה זו תוקנה כאמור באופן מיידי, סמוך לאחר הגשת התלונה. בשולי הדברים ביקשה השופטת להעיר, כי משמעותן של חברויות בפייסבוק היא "מוגבלת לנוכח המגבלות והמאפיינים הטבעיים בפלטפורמה זו, ואת המשקל שניתן לייחס ל'חברויות' בפלטפורמה זו יש לקבוע בהתאם". כן הבהירה, כי לו היה לה קשר אישי עם באת כוח האישה, ברי כי שמה היה מופיע ברשימת המניעויות מטעמה והיא הייתה מנועה מלהופיע באולמה.

5. בהחלטת הנציב נאמר, כי הסוגיה שעניינה חברות של שופט עם עורך דין ברשתות החברתיות נדונה על ידי "הועדה המייעצת לוועדת האתיקה לשופטים לעניין השימוש של שופטים ברשתות חברתיות מקוונות", אשר הגישה למנהל בתי המשפט את המלצותיה בעניין זה בשנת 2013. בדין וחשבון שהגישה הועדה נאמר, כי שופטים יורשו להצטרף לרשתות חברתיות, אך זאת רק לאחר שילמדו כיצד לקבוע את ההגדרות הפרטיות שלהם, כדי להגביל את יכולתם של עורכי הדין לעקוב אחריהם או להפוך ל"חברים" שלהם ברשת. בדין וחשבון נאמר, בין היתר, כי:

"הגם שהוועדה אינה ממליצה על מניעת השימוש ברשתות החברתיות, הוועדה סבורה שיש מקום להגביל את החברות של שופטים עם עורכי דין, כך ששופט יאשר חברות רק לעורך דין שממילא אינו מופיע בפניו בשל ההכרות הקיימת ביניהם. הסיבה להגבלה היא שאין ערובה לכך שעורך דין כלשהו, גם אם אינו מופיע כיום בפני השופט, לא יופיע בפניו בעתיד. לגישת הוועדה, במציאות הישראלית, ובהתחשב בכך שישראל היא מדינת שבה מרבית השופטים מגיעים מהמיליה של עורכי הדין, חברות ברשת חברתית עלולה לעורר חשש של פגיעה במראית פני הצדק... בנוסף, נושא זה מעלה את השאלה בדבר חובות הגילוי והברור שיידרשו כתוצאה מחברות וירטואלית בין שופטים לעורכי דין או בעלי דין."

6. במקרה דנן, קבע הנציב כי ראוי היה שהשופטת תעבור מראש על רשימת חבריה בפייסבוק ותמחק מאותה רשימה עורכי דין המנהלים בפניה תיקים או כאלה שיש אפשרות שינהלו בפניה תיקים, כדי למנוע פגיעה במראית פני הצדק. הנציב הוסיף, כי העובדה שהשופטת אינה בקיאה, לדבריה, בהגדרות הפייסבוק ואינה משתמשת פעילה באמצעי זה, אינה פוטרת אותה מן החובה ללמוד את הדברים ולעשות בעניין זה את המתחייב מבחינתה. עם זאת העיר הנציב, שלאור העובדה כי "חברות" בפייסבוק אין דינה כדין היכרות אישית, ולאור הבהרת השופטת כי באת כוח האישה אינה חברה אישית שלה ואינה מוכרת לה באופן אישי, לא נמצא כי במקרה דנן קיים חשש, ובודאי שלא חשש ממשי, למשוא פנים בניהול המשפט.

7. בהערות אלה מוצה בירורה של התלונה.

תמצית החלטה (מספרנו 622/20, ענייני משפחה)

קיום פגישה נפרדת עם צד ונטילת טלפון נייד השייך לבעל דין במהלך דיון שהתקיים בהיעדרו

תקציר: מתלונן הלין על כך שבית המשפט לענייני משפחה הפעיל עליו לחץ לצאת מהאולם כדי שיוכל לנהל שיחה ביחידות עם הצד שכנגד ולשכנעה להסכים לפשרה. כן הלין על כך, שלאחר צאתו מהאולם נטל השופט לידיו מתיקו טלפון נייד השייך למתלונן, בלי רשותו, וכי יחס לו הקלטה בטלפון הנייד, שעה שההקלטה בוצעה בפועל על ידי הצד שכנגד או באת כוחה.

בהחלטת הנציב נקבע, כי לא נמצא יסוד לטענת המתלונן כי הופעל עליו לחץ לצאת מהאולם. עם זאת קבע הנציב, כי מצא טעם לפגם בעצם קיומה של פגישה נפרדת עם הצד שכנגד, וציין, כי פגישה כזאת עומדת בניגוד לכללי ההליך ההוגן.

כן קבע הנציב, כי לא נמצא יסוד לטענת המתלונן כי הטלפון נלקח מתיקו ולטענה כי ההקלטה בוצעה על ידי הצד שכנגד, באת כוחה או השופט. עם זאת קבע, כי מרגע שבאת כוח הצד שכנגד הבחינה בטלפון הנייד המונח על שולחנו של המתלונן, היה על השופט לזמן באופן מיידי את המאבטחים, ולא להורות לבאת כוח הצד שכנגד להעביר לידיו את הטלפון ולנסות לעיין בו, בהיעדרו של המתלונן מהאולם.

התלונה נמצאה מוצדקת.

1. בתיק שעניינו בתביעה למשמורת משותפת ולהרחבת זמני שהות שהגיש המתלונן, הלין המתלונן, כי לקראת סוף הדיון בתיק, דרש ממנו השופט לצאת מן האולם מאחר שרצה לשוחח עם האישה ביחידות. לדברי המתלונן, הוא היסס, מאחר שחשש שכאשר יצא מהאולם השופט "יתפור עליי תיק וימציא דברים, שלא היו ולא נבראו, ויפעל אך ורק לטובת האמא". לטענתו, כעבור כעשר דקות, השופט קרא לו לחזור לאולם, "ובאותו רגע החל דבר מדהים": השופט "החזיק בידו את הטלפון הסלולרי שלי!!! וצועק עלי שהקלטתי את השיחה האישית שהוא ערך עם הנתבעת ועם עורכת דינה". לדברי המתלונן, "אני נדהמת". כששאלתי אותו איך הגיע לידי הטלפון שלי, הוא לא ענה, "אלא צעק עליו: "אתה יכול להגיש עליי תלונה".

2. המתלונן הוסיף עוד, כי לתדהמתו, השופט הפסיק את דיון ההוכחות, הזמין את אנשי הבטחון, נתן להם את הטלפון הסלולרי שלו, וביקש מהם לעכבו ולהזמין משטרה. לטענתו, אנשי הבטחון לקחו אותו למרתף הבנין, ולאחר כחצי שעה הגיע שוטר, "וכמובן ששחרר אותי והחזיר לי את הטלפון". לטענת המתלונן, "עולה חשש כבד כי השופט בעצמו, ואולי האמא או עורכת דינה, בהנחייתו הוציאו את הטלפון הסלולרי של האבא מהתיק שלו ולחצו על כפתור ההקלטה כדי לנסות ולפגוע בו". המתלונן הוסיף וטען, כי: "למותר לציין כי לא הקלטתי דבר. זאת ועוד. כל דיון ההוכחות היה מוקלט מן ההתחלה, ולכן ברור כי כלל לא היה אינטרס להקליט".

3. בתגובתו לתלונה מסר השופט, כי מדובר בתלונת סרק שהגיש המתלונן במטרה להלך אימים על בית המשפט, וכדי "למלט את עצמו מאחריות להתנהלותו הנפסדת בגין ביצוע הקלטה אסורה של דיון בדלתיים סגורות וחמור מכך ביצוע לכאורה של עבירה של האזנת סתר באולם

בית המשפט". השופט הוסיף, כי בימים אלה – לאחר התייעצות של משמר בתי המשפט עם המחלקה המשפטית בהנהלת בתי המשפט – הוגשה תלונה רשמית למשטרה נגד המתלונן בגין ההקלטה וההאזנה האסורים.

4. השופט מסר, כי התיק נשוא התלונה מצוי בשלבים סופיים. לדבריו, חרף התנהלותו הבוטה והמבוזה של המתלונן כלפי בית המשפט, ומתוך ראיית טובת הקטינים המצויים בליבו של סכסוך קשה, הוא עשה במהלך ההוכחות ניסיון להביא את הצדדים להסכמה. לדבריו, אבן הנגף שעמדה בפני השגת הסכמה כוללת נגעה לשאלה באיזו קבוצת כדורגל ישחק הקטין, ולכן ביקש את הסכמת הצדדים לשוחח על העניין עם האישה ביחידות. המתלונן, לאחר התלבטות והיסוס, הסכים להצעה. או אז הורה השופט, כי "כולם יצאו, כמונן שלא ישארו פה טלפונים שלא יהיו לנו פה הקלטות".

5. השופט מציין, כי בשיחה הפרטית שערך עם האישה, הוא הצליח לשכנעה בעניין זה, ובכך נסללה לכאורה הדרך לסיום התיק בהסכמה. ואולם, לדבריו, "אז הבחינה באת כוח הנתבעת כי על השולחן בו ישב המתלונן ובשקית ישנו טלפון נייד נוסף". השופט דחה מכל וכל את הטענה כי הטלפון הוצא מתיקו של המתלונן וציין, כי "הנייד היה כאמור מונח בשקית על השולחן". השופט הבהיר, כי לאור ההוראה שנתן טרם השיחה עם האישה, לצאת עם הטלפונים הניידים, הוא הורה לבאת כוח האישה להעביר לו את הטלפון הנייד של המתלונן. אז נדהם הוא לגלות כי הטלפון מופעל בהקלטה. השופט הוסיף עוד, כי לאחר מכן "הוריתי לעוזרת המשפטית שלי להזעיק את הבטחון והוריתי למתלונן ולעו"ס להיכנס". לדבריו, "כלשמאבטחים לקח מס' דקות להגיע, נאלצתי ללחוץ על לחצן המצוקה ותוך זמן קצר הגיעו המאבטחים". השופט הוסיף: "למותר לציין כי עד להגעת המאבטחים ומסירת המכשיר הנייד לידיהם לא נעשתה כל פעולה במכשיר ולא יכולה הייתה להיעשות כל פעולה שכן זה היה נעול בסיסמא אשר ידועה אך למתלונן".

6. השופט דחה מכל וכל את טענת המתלונן, כי בית המשפט הורה לו לצאת מהאולם כדי "לתפור לו תיק" וכי ההקלטה בוצעה על ידיו או על ידי האישה או באת כוחה. לדברי השופט, המתלונן לא מציין בתלונתו, ראשית, כי פרט לטלפון שהחזיק במהלך הדיון ואשר עימו הורה לו לצאת, הוא החזיק בשקית שהיתה מונחת על השולחן טלפון נוסף בו ביצע את ההקלטה האסורה; שנית, כפי שעולה מפרוטוקול הדיון ומדו"ח הפעולה שנערך על ידי המאבטח, ההקלטה ארכה 4.34 שעות, שעה שהדיון החל בשעה 11:30 ונמשך עד השעה 15:00 לערך, והאירוע עצמו התרחש בסיום הדיון ולקראת השעה 16:00-15:30. לדבריו, לו היתה ההקלטה מבוצעת על ידי השופט או על ידי האישה או באת כוחה, "כפי שהמתלונן מרהיב עוז וטוען", "הרי שלמי מאיתנו היתה נדרשת גישה לנייד הנוסף של המתלונן עוד בתחילת הדיון היינו מהשעה 11:30, שעה שבפועל, "הטלפון היה ברשותו ובהשגחתו הבלעדית" של המתלונן מאז תחילת הדיון בשעה 11:30 ועד צאתו מהאולם בשעה 15:30. השופט הוסיף, כי "למותר לציין כי מי מהנוכחים לא היה מודע לכך כי למתלונן טלפון נוסף שאחרת הייתי מורה לו להוציא אף את הטלפון הנוסף"; שלישית, השופט הוסיף, כי "הטלפון הנוסף של המתלונן בו בוצעה ההקלטה האסורה היה עם סיסמא", והמאבטחים שרצו לעצור את ההקלטה ביקשו את הסיסמא מהמתלונן, "סיסמא

אותה 'לא זכר' תחילה המתלונן". לכן, ציין השופט, כי מאחר שהמתלונן הוא היחיד שידע את הסיסמה, "ברור שההקלטה יכולה הייתה להיות מופעלת ומבוצעת אך ורק על ידו". השופט הוסיף, כי גרסת המתלונן במועד הדיון 'אז לחצתי בטעות', ו'זה נלחץ שליחה, אדוני' התחלפה בהאשמה חסרת שחר, לפיה השופט או האישה או באת כוחה הפעילו את ההקלטה.

7. באת כוח האישה מסרה בתגובתה לתלונה, כי המתלונן הוא אב מנכר המרחיק באופן עקבי את בנו מאימו, ומחזיק בו בניגוד לצו שיפוטי המורה לו להשיב את הקטין לאימו באופן מיידי. לדבריה, "המתלונן מתנהל כאילו לית דין ולית דיין. מערכת המשפט והשופטים כאין וכאפס בעיניו. מקפיד הוא לפנות אל כבוד השופט בשמו הפרטי ובזלזול". ב"כ האישה הוסיפה, כי בדיון נשוא התלונה פנה השופט לצדדים וביקש לדבר עם כל צד בנפרד כדי לנסות ולקדם הסדר, "המתלונן נתן הסכמתו לדבר". לדבריה, טרם צאת המתלונן מאולם בית המשפט פנה השופט לנוכחים וביקש להוציא מאולם בית המשפט כל מכשיר סלולרי או כל אמצעי הקלטה אחר. אולם, לדבריה, "המתלונן הנוהג לזלזל בהחלטות שיפוטיות, הותיר אחריו באולם את הטלפון הסלולרי שלו במצב הקלטה וכפי שהתברר בו עשה שימוש להקליט את כל מהלך הדיון ואף הותירו להקליט את השיחה הפרטית אותה ביקש לנהל כבוד השופט".

8. בהחלטת הנציב נקבע, כי אין תימוכין לטענת המתלונן כי הופעל עליו לחץ לצאת מהאולם כדי שהשופט יוכל לשוחח עם האישה ביחידות. עיון בפרוטוקול העלה, כי המתלונן, שהוא עורך דין בעצמו, נתן הסכמתו להצעת בית המשפט לצאת מהאולם כדי שניתן יהיה לקדם פשרה בסוגיה שנותרה שנויה במחלוקת בין הצדדים.

9. עם זאת, מצא הנציב טעם לפגם בעצם קיומה של שיחה ביחידות עם האישה באולם בית המשפט. כלל יסוד בשיטתנו הוא, שחל איסור על שופט להיפגש בנפרד עם צד למשפט. כפי שציינה הנציבה לשעבר, ט' שטרסברג-כהן, בחוות דעתה, "פגישה כזו מנוגדת לעקרונות ההליך ההוגן החלים בשיטתנו המשפטית: ראשית, כלל יסוד הוא, כי לכל בעל דין קנויה זכות להיות נוכח בכל מהלך הדיון ולהגיב על מידע הנמסר על ידי הצד שכנגד (ע"א 7840/96 זיידנברג נ. זיידנברג, פ"ד נ' 4) 260; שנית, הפגישה הנפרדת עלולה ליצור קרבת יתר בין שופט לבין בעל דין או עורך דינו – הפותחים בפניו את סגור ליבם – ולחשוף את השופט למידע שלא היה מקבל בישיבה במעמד שני הצדדים. הדבר עלול לעורר אצל מי מבעלי הדין חשש ממשי למשוא פנים אצל השופט, במיוחד אם אותו שופט אמור להמשיך לדון בתיק ולתת בו החלטות. שלישית, הפגישה הנפרדת עלולה לפגוע לא רק באמון של בעלי הדין שלא נכחו בפגישה בשופט המסוים, אלא גם באמון הציבור בבית המשפט בכלל" (חוות דעת 9/07, "האם בית המשפט רשאי לקיים פגישה נפרדת עם בעלי דין במסגרת ניסיון ליישוב הסכסוך בהסכמה?"; "איסור על פגישה נפרדת בין בעל דין לשופט, ולו לשם קבלת מידע טכני במהותו", תמצית החלטה בתיקנו 259/19).

10. לכלל האוסר על פגישה נפרדת בין שופט לבין בעל דין ייתכנו חריגים, ככל שקיימים כאלה בדיון. כך, הכלל עשוי שלא לחול על פגישה עם קטין, הנערכת בכפוף לסייגים ולמגבלות הקבועים בדיון. עם זאת, קבענו בעבר, כי "אין לראות בהוראות סעיף 8 לחוק בית המשפט

לענייני משפחה, התשנ"ה-1995, המקנות לבית המשפט – בכל ענין של ראיות וסדרי דין – סמכות לנהוג בדרך הנראית לו הטובה ביותר לעשיית משפט צדק, משום חריג לכלל האמור, שכן פגישת שופט עם אחד מבעלי הדין, בהעדרו של הצד האחר, היא עניין של עיקרי הצדק הטבעי ולא של סדרי דין וראיות (חוות דעת 9/07 הנ"ל וכן תמצית החלטתנו בתיק 259/19 הנ"ל).

11. בענייננו, קיים השופט פגישה נפרדת עם האישה ובאת כוחה בהעדרו של המתלונן, אשר התבקש לצאת מן האולם. זאת, בניגוד לכללי ההליך ההוגן החלים בשיטת המשפט שלנו. כפי שעולה מן התלונה ומפרוטוקול הדיון, הדבר יצר אצל המתלונן חשש מפני קרבת יתר בין השופט לאישה, זאת, הגם שהוא נתן את הסכמתו לכך ועל אף שאין כל ספק שהצעת השופט נועדה להביא את הצדדים להסכמה שתשרת את טובתם של כל הנוגעים בדבר.

12. הנציב לא מצא שחר לטענה כי השופט, האישה או באת כוחה הוציאו את הטלפון הנייד של המתלונן מתיקו וביצעו את ההקלטה "כדי לפגוע בו". בהחלטת הנציב נאמר, כי כפי שעולה מהפרוטוקול, מדובר במכשיר טלפון נייד שהיה בחזקתו של המתלונן מתחילת הדיון ועד ליציאתו מהאולם, ואשר היה מוגן בסיסמה הידועה רק לו. זאת ועוד, הבריר העלה, כי ההקלטה ארכה למעלה מארבע שעות וחצי, כלומר היא החלה עם תחילתו של הדיון בשעה 11:30 ועד להגעת המאבטח לאולם ומחיקתה. זאת ועוד, מהפרוטוקול עלה, כי לאחר שהמאבטח הציג בפני המתלונן את שעת תחילת ההקלטה, הוא שינה את גרסתו וטען כי "נלחץ לו בטעות". עוד העלה הבריר, כי תחילה הכחיש המתלונן כי הטלפון שייך לו וטען כי אינו יודע את הסיסמה.

13. הנציב הוסיף וקבע, כי לא מצא תימוכין לטענת המתלונן, כי מי מהנוכחים באולם, לאחר צאתו של המתלונן מהאולם, הוציא את הטלפון מתיקו. כפי שהעלה הבריר וכפי שעולה מחילופי הדברים בפרוטוקול, המתלונן השאיר על שולחנו שקית ניילון ובה מכשיר הטלפון הנייד שלו, כשהוא מכוון למצב הקלטה, ובשלב מסוים הבחינה באת כוח האישה בשקית. לדברי השופט, בשלב זה הוא ביקש מבאת כוח האישה להעביר לו את מכשיר הטלפון, והבחין כי הוא נמצא במצב הקלטה. או אז הזעיק את המאבטחים והורה למתלונן לשוב לאולם.

14. עם זאת, קבע הנציב, כי מרגע שהבחינה באת כוח האישה כי בשקית נמצא מכשיר טלפון נייד השייך, ככל הנראה, למתלונן, היה על השופט לזמן מיד את המאבטחים, ולא ליטול לידי את מכשיר הטלפון, כפי שעשה. בוודאי שהיה עליו להימנע מלבקש מבאת כוח האישה כי תמסור לו את המכשיר, כל זאת, שעה שהמתלונן לא נמצא באולם. בעניין זה, פעל השופט בדרך לא ראויה. אין בידי הנציב לקבל את דברי השופט, כי בשל ההקלטה האסורה שביצע המתלונן, בגינה אף הוגשה נגדו תלונה למשטרה, יש לדחות את התלונה על הסף. אף אם יימצא בחקירת המשטרה כי המתלונן אכן עבר עבירה, אין הדבר גורע מחובתו של שופט, ובמיוחד שופט משפחה הדן בסכסוך כה רגיש – להימנע מלרדת לזירה ולהפוך את עצמו לצד להליך, עת נטל לידי ציוד השייך למתלונן ואף בדק אותו במו ידיו ומצא שהוא במצב הקלטה.

15. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 675/20, ענייני משפחה)

תיקון החלטה לאחר שבית המשפט "קם מכסאו" שלא על פי הוראת סעיף 81(א) לחוק בתי המשפט

תקציר: מתלוננת טענה בתלונתה, כי בית המשפט לענייני משפחה תיקן החלטה שלא על פי הוראת סעיף 81 (א) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984. לטענת המתלוננת, מספר שעות לאחר שהחלטה המקורית עודכנה במערכת נט המשפט, מחק בית המשפט את ההחלטה מהמערכת ונתן החלטה מתקנת. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי בהחלטה המקורית נפלה טעות חישוב, וכי כשהבחינה בטעות, לא ניתן היה לתקן את ההחלטה, בשל השבתה במערכת נט המשפט. לדבריה, ההחלטה המתקנת ניתנה למחרת בבוקר, תוך תיקון טעות החישוב, ומאחר שעל פי האינדיקציות במערכת ההחלטה המקורית טרם נצפתה על ידי מי מבעלי הדין. לדבריה, רק עם הגשת התלונה, נודע לה שהמתלוננת הספיקה לצפות בהחלטה המקורית, ואילו ידעה זאת, הרי שהייתה מתקנת את ההחלטה בהתאם להוראת סעיף 81(א) האמור. בהחלטת הנציב נקבע, כי משפורסמה ההחלטה באתר נט המשפט, היא יצאה מחזקתו של בית המשפט. מכאן, שהתיקון במקרה דנן נעשה לאחר שבית המשפט כבר "קם מכסאו". הנציב הוסיף, כי לעניין זה אין רלוונטיות לשאלה, אם מי מבעלי הדין או באי כוחם צפו בפועל בהחלטה שהועלתה לאתר נט המשפט, ודי בכך שבית המשפט עדכן את ההחלטה באתר זה כדי שתיחשב כהחלטה שיצאה מחזקתו. הדרך היחידה, אפוא, לתקן את ההחלטה הייתה לפעול לפי הוראת סעיף 81(א) לחוק בתי המשפט, דבר שלא נעשה. התלונה נמצאה מוצדקת.

1. בתלונה שהגישה מתלוננת על שופטת בית המשפט לענייני משפחה, טענה המתלוננת, כי החלטה שנתנה השופטת ואשר עודכנה במערכת נט המשפט, נמחקה על ידי השופטת למחרת בבוקר וניתנה החלטה אחרת תחתיה, זאת, לאחר שבית המשפט "קם מכסאו" ובלי לפעול בהתאם לסעיף 81(א) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 (להלן: חוק בתי המשפט),

2. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי ביום 22.7.20 ניתנה בשעה 20:23 החלטה מובילה ב"בקשה למתן הוראות" (להלן: ההחלטה המובילה), בה נכתב, כי תשובת הצד שכנגד לבקשה הוגשה "במועד ולא באיחור". אלא שלדבריה, סמוך לאחר מתן ההחלטה, היא נוכחה לדעת כי נפלה טעות חישוב במניין הימים. לדבריה, "אנושי לטעות ואנושי לרצות לתקן את הטעות". ואולם, "נוכח השבתת מערכת נט המשפט לא ניתן היה לתקן את הטעות באופן מיידי (הודעה על השבתה החל מהשעה 22:00 והתנתקות החל מהשעה 21:00)". לדברי השופטת, בתום ההשבתה, וכדי להעמיד את טעות החישוב על תיקונה, ניתנה ההחלטה מיום 23.7.20 שעה 05:26, והשינוי היחיד בה נוגע לטעות החישוב בלבד בהחלטה המובילה (להלן: ההחלטה המתקנת), בה נקבע, כי תשובת הצד שכנגד לבקשה הוגשה באיחור של יום, וכי מאחר שמדובר במועד שנקבע בהחלטה, מוסמך בית המשפט להאריכו אף שנסתיים, וכי באותו מקרה, נוכח האיחור הקצר ומאחר שמדובר בטובתו של קטין "יש להאריך את המועד שנקבע".

3. לדברי השופטת, "כאמור, התיקון נעשה בסמוך לאחר שנסתיימה ההשבתה, כאשר לפי מערכת נט המשפט – וכך אפשר לראות גם היום – ניתן היה להבין שההחלטה מיום 22.7.2020 לא נשלחה לצדדים ואף לא נצפתה על ידם". לדבריה, "בנסיבות האמורות לעיל, ההנחה הייתה שביהמ"ש לא קם מכסאו ושההחלטה המובילה טרם יצאה לאוויר העולם. משכך נמחקה ההחלטה המובילה ונכתבה ביום 23.7.2020 אותה החלטה בשינוי הפסקה הראשונה בלבד, ואילו יתר הנימוקים, אשר הינם עיקר העניין, נותרו ללא כל שינוי".
4. השופטת הוסיפה, כי רק בדיעבד התברר, "כי ההחלטה המובילה כבר נצפתה ע"י המתלוננת". לדבריה, "הרי שתיקון בדרך זו לא היה נעשה אילו הייתה אינדיקציה על המצאה/צפייה במערכת, אלא היה נעשה בצד החלטה מיום 22.7.2020 ותוך הפנייה לסעיף 81 לחוק בתי המשפט".
5. בהחלטת הנציב נאמר, כי על פי ההלכה הפסוקה, כל עוד "בית המשפט לא קם מכס המשפט באותו יום", "עדיין נמצא בחזקתו הענין שטיפל בו, והוא רשאי לעיין בו מחדש ולשנותו", אפילו מדובר בשינוי מהותי (בג"ץ 63/74 איזמירו נ' בית המשפט המחוזי, תל אביב יפו, פ"ד כח(2) 37 (1974); עמ"מ 4794/05 אופן נ' שר הביטחון (12.6.2005) (להלן: עניין אופן); רע"א 7816/06 עו"ד יעקב מ. בויאר בתפקידו ככונס נכסים נ' עז' המנוח מר דוד מרמלשטיין ז"ל, 1.10.2009) (להלן: עניין עו"ד בויאר)). "לצורך כך, בית המשפט נחשב כיושב על כס המשפט במשך היום שבו ניתנה ההחלטה, אז עדיין נמצא בחזקתו העניין שבו טיפל והוא מוסמך לשנותו" (עניין אופן). "מכשיר זה, של האפשרות לתקן או לשנות פסק דין כל עוד לא קם בית המשפט ממושבו, נועד לאפשר לבית המשפט לתקן טעות מהותית שנמצאה בפסק הדין או להשלים דבר החסר בו אשר נעלם מעיני בית המשפט בכותבו את פסק דינו" (עניין עו"ד בויאר). "הרעיון, המונח ביסוד הפיקציה של חוסר שלמות פסק הדין כל עוד לא קם השופט מכס המשפט, הוא, שניתן לתקנו על אתר, ובטרם יצא פסק הדין מתחת ידי השופט לאור העולם" (ע"א 330/78 המהפך אגודה שיתופית בע"מ נ' פקיד השומה למס הכנסה, פ"ד לה(2) 499 (1981)).
6. באותו מקרה, קבע הנציב, כי ברור התלונה העלה, כי ההחלטה המתקנת ניתנה ביום 23.7.2020, יום לאחר מתן ההחלטה המובילה, ולאחר שההחלטה המובילה כבר עודכנה באתר "נט המשפט". כפי שקבעה הנציבות בהחלטה קודמת שניתנה בעניין זה (תיקנו 55/18), "משפורסמה ההחלטה באתר נט המשפט, היא יצאה מחזקתו של בית המשפט". מכאן, שהתיקון במקרה דנן נעשה לאחר שבית המשפט כבר "קם מכסאו" (ר' גם החלטתנו 222/20). הנציב הוסיף, כי לעניין זה אין רלוונטיות לשאלה, אם מי מבעלי הדין או באי כוחם צפו בפועל בהחלטה שהועלתה לאתר נט המשפט, ודי בכך שבית המשפט עדכן את ההחלטה באתר זה כדי שתיחשב כהחלטה שיצאה מחזקתו.
7. בהחלטה נקבע, כי הדרך היחידה, אפוא, לתקן את ההחלטה הייתה לפעול לפי הוראת סעיף 81(א) לחוק בתי המשפט, אשר קובע:

”מצא בית משפט כי נפלה ‘טעות’ בפסק דין או בהחלטה אחרת שנתן, רשאי הוא, תוך עשרים ואחד ימים מיום נתינתם, לתקנם בהחלטה מנומקת, ורשאי הוא לשמוע טענות בעלי הדין לענין זה; לענין זה, ‘טעות’ – טעות לשון, טעות בחישוב, פליטת קולמוס, השמטה מקרית, הוספת דבר באקראי וכיוצא באלה”.

8. שמייעת טענות בעלי הדין בעניין תיקון טעות בפסק דין או בהחלטה אחרת נתונה לשיקול-דעת בית המשפט (ע”א 765/87 צ’סלר נ’ מנהל עזבון אופל, פ”ד מג (3) 88,81 (1989)). עם זאת, גם בנסיבות בהן לא נדרשת שמייעת טענות הצדדים, הדרך הראויה לעריכת התיקון היא במתן החלטה על תיקון הטעות, אשר תכלול את הנימוקים לכך, כנדרש בסעיף 81(א) הנ”ל. בענייננו לא כך נעשה.

9. בהחלטה הובאו דבריו של הנציב הקודם, כב’ השופט (בדימוס) א’ ריבלין:

”אכן, לעיתים נופלת שגגה בהחלטה שיפוטית. הדין אף מניח שיתכן הדבר, ומשכך כפופה (ככלל, למעט חריגים הקבועים לכך בדין) ההחלטה השיפוטית לביקורתה של ערכאת הערעור (ואף יתכנו לעיתים הליכי בחינה מחדש של הליכים חלוטים, דוגמת דיון נוסף או משפט חוזר). השלמות, למרבה הצער, אינה נחלתו של בשר ודם ... משכך הוא, התנהגות ראויה של היושב בדין מחייבת, לטעמי, שלא למלט עצמו מן ההכרה בשגגה שיכול ונפלה מלפניו, בין אם לבעל הדין ‘אשם תורם’ בשגגה זו ובין אם רובצת היא במלואה לפתחו של בית המשפט. אנושי לשגות וראוי הוא להודות בשגגה. בכך אך יגדל אמון הציבור במערכת המשפט. הניסיון למלט עצמך מהכרה בשגגה עשוי לפגוע באמון חיוני זה, נשמת אפה של המערכת, ויכול הוא גם חלילה ליצור בציבור תחושה של ניכור כלפי היושב על מדין. לעיתים ניסיון המילוט אך יסבך בשגגה נוספת וחוזר חלילה. יתרה מכך, ההקפדה על צניעות אך תוסיף לתחושת הכבוד שרוחש לו הציבור” (תיקנו 575/20).

10. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמציות החלטות שעניין בית משפט לתביעות קטנות

תמצית החלטה (מספרנו 20/20, תביעות קטנות)

על שאלת ההסכמה להכרעה בדין על פי בדיקת פולִיגרף בבית המשפט לתביעות קטנות

תקציר: למרות שהתובעת בבית המשפט לתביעות קטנות השיבה לשאלת הרשם, אם היא מסכימה להיבדק בפולִיגרף, כי אינה מבינה בנושא זה והיא מבקשת לבדוק ולהשיב דבר לבית המשפט, נרשמה בפרוטוקול הצעה מפורטת של בית המשפט להכריע בדין באמצעות בדיקת פולִיגרף שתעבור התובעת. בין היתר נאמר בהצעה, שעל פי הפרוטוקול הצדדים נתנו לה את הסכמתם, כי מי מבעלי הדין שיחזור בו מהסכמתו ישא בתשלום הוצאות לצד שכנגד.

המתלוננת, שנכשלה בבדיקת הפולִיגרף, טענה כי הסכימה להצעת הרשם בשל לחץ שהפעיל עליה וכי הסכמתה לבדיקה לא היתה מדעת ולא ניתנה באופן חופשי ומרצון.

הנציב מצא את תלונתה של התובעת מוצדקת וקבע, כי יש להבין לליבה של המתלוננת, אשר נקלעה, שלא בטובתה, לצומת החלטה לא פשוטה, ובשים לב לכלל הנסיבות, אף ספק אם הייתה לה בחירה חופשית, לנוכח חרב ההוצאות שעמדה מעל לראשה, אם תחזור בה מהסכמתה לבדיקת הפולִיגרף. בנסיבות אלה לא היה מקום להעלות את הצעת בית המשפט, שעה שהמתלוננת אמרה בפירוש כי היא מבקשת להתייעץ ולשקול את הנושא, ובודאי שלא היה מקום לקבוע מעין "קנס" המרחף מעל לראשה במידה שתבקש לחזור בה מהסכמתה.

1. לאחר שנדחתה הצעת רשם להכריע בדין בבית המשפט לתביעות קטנות על דרך הפשרה הוא שאל את התובעת אם היא מוכנה להיבדק בפולִיגרף כשעל פי תוצאת הבדיקה יוכרע הדין ובפרוטוקול נרשמה תשובתה, כי אינה מבינה בנושא זה והיא מבקשת לבחון את הסוגיה ולהשיב דבר לבית המשפט. אלא שמיד לאחר מכן נרשמה בפרוטוקול הצעה מפורטת של בית המשפט להכרעה בדין באמצעות פולִיגרף, כשבין היתר צוין בה, כי "ככל שמי מבעלי הדין יחזור בו מההסכמה לפולִיגרף, או לא ישתף פעולה עם המומחה לפי לוח הזמנים שייקבע, לרבות בעניין תשלום למומחה, הוא ישלם לצד שכנגד הוצאות משפט בסך 2,500 ₪, וזאת ללא קשר לתוצאות ההליך וכתנאי להמשך ההתדיינות". על פי הפרוטוקול, שני הצדדים הסכימו להצעת בית המשפט.

2. לאחר הדיון, טרם שנבדקה על ידי מומחה הפולִיגרף וגם לאחר הבדיקה (בה יצאה דוברת שקר) ולפני שניתן פסק הדין, לא פנתה המתלוננת לבית המשפט ולא ביקשה לחזור בה מהסכמתה לפולִיגרף. בית המשפט פסק את הדין לחובת המתלוננת וחייב אותה בתשלום לנתבעת, על פי ההסכמה שנרשמה בפרוטוקול.

3. בתלונתה לנציב טענה המתלוננת, כי הסכמתה להצעת בית המשפט לא היתה הסכמה מדעת

ולא ניתנה באופן חופשי ומרצון אלא בשל לחץ שהפעיל עליה בית המשפט. כמו כן העלתה המתלוננת תמיהה, הכיצד לאחר שנרשם מפיה, כי היא מבקשת לבדוק את סוגיית הפוליגרף "ולהחזיר תשובה", ניתנה, לכאורה, הסכמתה לבדיקה על אתר, כפי שהציע בית המשפט. לדברי המתלוננת, על מנת למנוע מצב בו לאחר בירור וקבלת פרטים תבקש לחזור בה מהסכמתה קבע בית המשפט בהצעתו, כי חזרה מהסכמה תגרור הוצאות לטובת הנתבעת, ללא קשר לתוצאות ההליך וכתנאי להמשך ההתדיינות.

4. בתגובתו לתלונה מסר הרשם, בין היתר, כי הוא לא הפעיל לחץ על המתלוננת, אשר נתנה את הסכמתה להצעתו. עוד הוסיף, כי החיוב בהוצאות למי שיחזור בו מהסכמתו הינו נוסח קבוע המופיע בהחלטותיו בעניין זה, מתוך ניסיונם של שופטים אחרים, כדי למנוע חוכא ואטלולא בתביעה הקטנה מצד בעלי דין שאינם עורכי דין.

5. נציג הנתבעת טען בתגובתו לתלונה, כי מיד כששאל הרשם את התובעת אם היא מסכימה לבדיקת פוליגרף היא השיבה לשאלתו בחיוב, אלא שתשובה זו אינה מתיישבת עם הרישום בפרוטוקול.

6. בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי עובדה זו לא הייתה מטה את הכף לחובתו של הרשם, אלמלא נמצא, כעולה מן הפרוטוקול, כי במקרה דנן ביקשה המתלוננת להיוועץ בעניין בדיקת הפוליגרף ושלא ליתן לבית המשפט תשובה על אתר. לכך יש להוסיף את האמור בהצעת בית המשפט, לפיו יושתו הוצאות, בסכום לא מבוטל של 2,500 ₪, על צד שיחזור בו מהסכמתו לבדיקת הפוליגרף. יש לציין, כי הצעתו המפורטת של בית המשפט, בנוגע לבדיקת הפוליגרף, נרשמה בפרוטוקול מיד לאחר דברי המתלוננת שבהם היא הביעה את רצונה להתייעץ ושלא ליתן תשובה מיידיית להצעת בית המשפט.

7. במצב דברים זה, יש להבין לליבה של המתלוננת, אשר נקלעה, שלא בטובתה, לצומת החלטה לא פשוטה, ובשים לב לכלל הנסיבות, אף ספק אם הייתה לה בחירה חופשית, לנוכח חרב ההוצאות שעמדה מעל לראשה, אם תחזור בה מהסכמתה לבדיקת הפוליגרף.

8. לדברי הנציב, בנסיבות אלה לא היה מקום להעלות את הצעת בית המשפט, שעה שהמתלוננת אמרה בפירוש כי היא מבקשת להתייעץ ולשקול את הנושא, ובודאי שלא היה מקום לקבוע מעין "קנס" המרחף מעל לראשה של המתלוננת במידה שתבקש לחזור בה מהסכמתה.

9. לאור האמור לעיל, נמצאה התלונה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 916/19, תביעות קטנות)

על ייצוג בבית משפט לתביעות קטנות ועל מתן פסק דין ב"פתקית"

תקציר: מתלונן, תובע בתיק תביעות קטנות, הלין על כך שהרשם איפשר למתמחה מטעם אחת הנתבעות (עירייה) לייצג אותה בדיון, וזאת בניגוד לאיסור בחוק על ייצוג בבית משפט לתביעות קטנות. בנוסף, הרשם לא ערך בירור בפתח הדיון לגבי תפקידם של מי שהתייצבו כמייצגים מטעם הנתבעות. הנציב קבע בהחלטתו, כי לצורך מתן ההחלטה בתלונה, אין הוא נדרש להכריע בשאלה, אם המתלונן שאל בפתח הדיון אם למייצגי הנתבעות יש השכלה משפטית, אם לאו, כפי שהוא טוען; אם המתמחה הזדהה בשמה ובתפקידה, או אם יש לראות בה כמי ש"ייצגה" את הנתבעת בדיון, אם לאו. זאת, מאחר שהיה על הרשם לברר מיוזמתו מהו מעמדם של מי שהתייצבו בפניו מטעם הנתבעות ולתעד זאת בפרוטוקול, וכזאת לא עשה.

הנציב העיר, כי לא היה מקום לתת את פסק הדין בתיק על גבי "פתקית", כפי שנעשה כאן. מתכונת זו מיועדת לשם מתן החלטות בעניינים טכניים, להבדיל מהחלטות מהותיות, לא כל שכן פסק דין. בשל משמעותו של פסק דין, אין זה ראוי שיופיע על גבי "פתקית", וודאי לא כאשר הוא משתרע על פני מספר שורות, כולל הנמקה ומתייחס לטענות שהועלו. במתן פסק דין במתכונת כזו, יש כדי להעיב על חשיבותו ומשקלו, וגם כדי להפחית מכבודם של בעלי הדין ובית המשפט. בהערות בדבר בירור יזום מצד בית המשפט של מעמדו של מי שמייצג בדיון בתביעה קטנה ומתן פסק דין ב"פתקית", מוצה בירור התלונה.

1. בפרוטוקול דיון שהתקיים בבית משפט לתביעות קטנות, נרשמו שמותיהם של שני נציגים מטעם אחת משתי הנתבעות בתביעה. פסק הדין (על גבי "פתקית") אשר דחה את התביעה, ניתן מאוחר יותר באותו יום.

לאחר מתן פסק הדין, הגיש המתלונן בקשה לתיקון הפרוטוקול, כך שיירשם בו כי בפתח הדיון הוא שאל אם למי מאלו שהתייצבו מטעם הנתבעות יש "השכלה משפטית", והתשובה הייתה פה אחד שלילית. בתגובה לבקשה זו, מסרה העירייה, באמצעות המתמחה מטעמה, שהייתה אחד משני המייצגים הנ"ל, כי לפני כניסת המתלונן לאולם, היא הציגה את עצמה כמתמחה באגף היועץ המשפטי אצל הנתבעת, אך הדבר לא נרשם בפרוטוקול. עוד מסרה, כי המתלונן לא שאל אם למי ממייצגי הנתבעות יש השכלה משפטית בתחילת הדיון וגם לא במהלכו.

2. בהחלטה הרשם בבקשה לתיקון הפרוטוקול נאמר, כי לא זכור לבית המשפט כי נשאלה השאלה האמורה ו/או ניתנה תשובה בעניין השכלה משפטית של מי מהנוכחים בדיון, והבקשה נדחתה.

3. המתלונן מלין על כך שהרשם איפשר למתמחה לייצג את הנתבעת בדיון שהתקיים בבית משפט לתביעות קטנות ועל אי תיעוד נושא הייצוג בפרוטוקול. לדברי המתלונן, מייצגי הנתבעת, ובהם אותה מתמחה, נכנסו לאולם הדיונים לפני שהוא נכנס לאולם, מאחר שהוא יחד עם אנשים נוספים, עוכב בכניסה לבית המשפט. השניים לא הודו לפרוטוקול, כפי שמקובל לעשות בתחילתו של דיון, כך שהוא לא ידע את שמותיהם, זהותם ומעמדם אצל

הנתבעת, ושאלתו אם למי מנציגי הנתבעות יש השכלה משפטית נענתה בשלילה. מתגובתה של המתמחה לבקשה לתיקון הפרוטוקול ומאי הכחשתו של הרשם, כעולה מהחלטתו לדחות את הבקשה (סעיף 2 לעיל), הרי שהנושא נדון. מכל מקום, כך הוא טוען, הרשם לא ביצע את תפקידו וחובתו לברר מיוזמתו, בפתח הדיון, את שאלת הייצוג ולא תיעד את הדבר בפרוטוקול. עוד טען המתלונן, כי לו ידע על דבר הייצוג המקצועי לפני הדיון או במהלכו, ייתכן שתוצאות פסק הדין היו שונות, ובמסגרת מסמך שהגיש בהליך הערעור שבו נקט מסר, כי גם אם היה מודע לתוארה של המתמחה ולהשכלתה המשפטית, לא היה באפשרותו לקשר בינה לבין מי שחתם על כתב ההגנה בתיק, מאחר שהוא לא נכח באולם בשעה שהיא הציגה את עצמה. על היותה של אותה נציגה מתמחה למד המתלונן, לדבריו, רק לאחר הדיון ולאחר בדיקה שעשה, ובשל כך הוא הגיש את הבקשה לתיקון הפרוטוקול. מהתנהלותו של הרשם, כך מוסיף וטוען המתלונן, עולה כי הוא פעל בניגוד לחוק, ומשכך הוא לא היה מוסמך לדון בתיק ופסק הדין שנתן בטל.

4. בתגובתו לתלונה מסר הרשם, כי הוא לא קיים דיון במעמד צד אחד, כפי שטוען המתלונן.

לדבריו, הוא אינו נוהג להיכנס לאולם בתחילת יום הדיונים לפני ששני הצדדים הגיעו. לכן, טענת המתלונן לפיה הוא קיים דיון בהיעדרו בטרם הגיעו הצדדים איננה נכונה. למתלונן, אשר מודה כי איחר לדיון, אין ידיעה אישית לגבי מה שארע לפני שהגיע לאולם.

5. עוד מסר הרשם, כי כפי שעולה מהפרוטוקול, עובד של הנתבעת ייצג אותה בדיון, ולא המתמחה, והוא אינו מתמחה או עורך דין. אותו נציג השמיע את דבריו באריכות בשם הנתבעת, לעומת דברים קצרים שאמרה המתמחה, המסתכמים בשתי הערות בסוף הדיון שהן בעלות אופי טכני. עד לאותו שלב המתמחה לא נטלה כל חלק בדיון.

6. אשר לאמור בבקשתו של המתלונן לתיקון הפרוטוקול, מסר הרשם, כי החל מכניסתו לאולם ועד לצאתו ממנו בתום הדיון לא היה שיח כזה בין הצדדים. ייתכן שהיה שיח כזה או אחר בין הצדדים לפני כניסתו לאולם אבל אותו, כמובן, לא שמע. גם ייתכן כי בזמן ההמתנה למתלונן (אשר, כאמור, איחר לדיון), הקלדנית ניצלה את הזמן ורשמה את שמותיהם של נציגי הנתבעות. אך זה היה לפני תחילת הדיון והוא לא היה שותף לכך. מאחר שזכר כי השיח שהמתלונן טוען לו לא התקיים בדיון, ומכיוון שגם נציגת הנתבעת הכחישה שיח כזה, הוא דחה את הבקשה לתיקון הפרוטוקול.

7. הרשם מציין עוד, כי עיון ברשת האינטרנט מלמד כי המתלונן מתהדר במספר תארים, המקנים לו מיומנויות המשפרות בצורה משמעותית את יכולת ההופעה בבית המשפט. ברם, בתביעה שהגיש הוא ציין את שמו בלבד, ללא תואר כלשהו. משכך, יש מקום לטענה, כי התארים הללו מצדיקים מתן היתר לנתבעים להיות מיוצגים על ידי עורך דין. הרשם הטעים בתגובתו, כי לא נוצר חוסר איוון באולם לרעת המתלונן כתוצאה מהערותיה הקצרות של המתמחה. ייתכן שנוצר חוסר איוון דווקא לכיוון ההפוך.

8. בתגובתה לתלונה, הפנתה המתמחה לתגובה שהוגשה מטעמה לתלונה שהגיש נגדה המתלונן

ללשכת עורכי הדין, על כך שהיא ייצגה את הנתבעת בדיון שלא כדין.

באותה תגובה נכתב, בין היתר, כי ייצוג הנתבעת נעשה בידי נציג בכיר מטעמה, כפי שמלמד הפרוטוקול. החלק שלה בדיון מסתכם באמירות קצרות וכלליות. היא נלוותה לאותו נציג בדיון, והופעתה בדיון הייתה שולית ומינורית, כעולה מאמירותיה.

9. לגופו של מקרה זה, נכתב בתגובת המתמחה כי כאשר היא ואותו נציג מטעם הנתבעת הגיעו לאולם, הם מסרו לקלדנית את שמותיהם ותפקידיהם, לפי בקשתה, לצורך רישום לפרוטוקול. המתמחה ציינה את שמה ואת תפקידה, וגם הנציג עשה כן. חרף האמור, נרשמו שניהם בפרוטוקול כ"נציגים", ללא פירוט נוסף. באותה עת המתלונן טרם נכנס לאולם. עם הגעת שעת הדיון, כאשר הקלדנית ונציגי הנתבעת כבר היו ישובים באולם, נכנס גם הרשם לאולם. גם לאחר כניסת הרשם לאולם, היא הזדהתה בשמה ובתפקידה, בשנית. לאחר מכן נכנס גם המתלונן, אשר הגיע באיחור קל, לאחר שעת תחילת הדיון.

10. בתגובת המתמחה לתלונה שהוגשה נגדה, הוכחשה טענת המתלונן לפיה היא היתה צד לחילופי דברים עם הרשם בנושא התביעה, במעמד צד אחד. בתגובה לבקשה לתיקון הפרוטוקול תיארה המתמחה באופן מלא ומדויק את שאירע באולם לאחר כניסת הרשם ולפני כניסתו של המתלונן (שהגיע, כאמור, באיחור לאחר שעת תחילת הדיון). לא מובן כיצד מדברים אלה מסיק המתלונן ומעז לטעון, כי בינה לבין הרשם נערכו חילופי דברים במעמד צד אחד, ועוד להגיש על כך תלונה ללשכת עו"ד. תלונתו של המתלונן בעניין זה מבוססת על הסקת מסקנה שגויה מתגובת הנתבעת וללא כל תימוכין אחר, ויש לדחותה מכל וכל.

עוד נאמר בתגובה, כי חזקה שהרשם ידע שמדובר במתמחה, בהיותה חתומה בתוארה זה על כתבי בי-הדין מטעם הנתבעת, וחזקה שהוא ביצע את כל הבדיקות הנדרשות והפעיל שיקול דעת ומצא לנכון להתיר לה להופיע בפניו כנציגת הנתבעת. גם אם היה בפעולתה של המתמחה בדיון משום "ייצוג" - הוא נעשה באישור בית המשפט ואיננו מנוגד לדיון. שכן, ייצוג בידי סטודנט למשפטים ו/או מתמחה אינו פסול ובלבד שהוצהר על כך בפני בית המשפט, מה שאירע במקרה דנן (ראו רע"א 80/1175 רשל פרטוק נ' סול טורג'מן בע"מ (פורסם בנבו)).

11. הנציג קבע בהחלטתו, כי נוכח החומר שבפניו, אין בידו לקבוע, אם אכן, כטענת המתלונן, הוא שאל בפתח הדיון אם למייצגי הנתבעת יש השכלה משפטית, אם לאו. גם אין בידו לקבוע, אם המתמחה מסרה את שמה ותפקידה פעם נוספת, לאחר שהרשם כבר נכנס לאולם.

ברם, לצורך מתן החלטה זו אין הוא צריך להכריע בשאלות אלו, כמו גם בשאלה, אם יש לראות במתמחה כמי ש"ייצגה" את הנתבעת בדיון (לבדה ו/או עם גורם נוסף מטעם הנתבעת), אם לאו. זאת, מאחר שהיה על הרשם לברר מיוזמתו מהו מעמדם של מי שהתייצבו בפניו מטעם הנתבעות ולתעד זאת בפרוטוקול, וכזאת לא עשה.

כך היה על הרשם לעשות, ללא קשר לידיעתו של המתלונן, בפועל או בכוח, על זהותם ו/או תפקידם של מי שעשויים להתייצב לדיון מטעם הנתבעות, וגם ללא קשר להשכלתו ולהיקף

ידיעותיו המשפטיות (שאכן, על פניו, נראה כי יודע דבר או שניים על אופן ניהול משפט, אם לא למעלה מזה).

12. לא אחת עמדה הנציבות על חובת בירור הקשר של מייצג לבעל דין אותו הוא מבקש לייצג ותייעודו של הבירור בפרוטוקול.

על החובה לברר ביוזמת בית המשפט, בפתח הדיון, את שאלת הייצוג ולתעד זאת בפרוטוקול ראו רע"א 31/2986 קרול חיימוביץ ואח' נ' לימור אוריון (41.2.32):

"... מקום בו חברה נוטלת חלק בהליך בבית המשפט לתביעות קטנות, על בית המשפט לברר, בפתח הדיון, את מיהותו ומהותו של מייצגה. ככל שהמייצג בא בגדר אחת משלוש החלופות שבסיפת סעיף 63(ב) [לחוק בתי המשפט – א.ש.], לא יותר הייצוג. על הדברים להיות מתועדים בפרוטוקול".

על דברים אלו חזרה הנציבות בהחלטותיה:

באחת התלונות שהוגשה לנציבות בעניין ייצוג בעלי דין בתביעות קטנות, מסרה הרשמת שם, בתגובתה לתלונה, כי למיטב זכרונה היא ביררה בתחילת הדיון עם נציגה של הנתבעת-חברת ביטוח, שהתייצבה לדיון מטעמה, אם היא עורכת דין או משפטנית ואם היא עובדת של חברת הביטוח, ולאחר שתשובת הנציגה הניחה את דעתה, נרשמה אותה נציגה בפרוטוקול כמייצגת של חברת הביטוח. בהחלטה בתלונה נאמר:

"הנציב לא מצא להצדיק את התלונה זולת העדר התייעוד הנדרש בעניין הייצוג בפרוטוקול. בפרוטוקול הדיון אין התייחסות כלשהי לבירור מעמדה של הנציגה. דברי הרשמת לפיהם 'נציגת חברת הביטוח השיבה שאינה בעלת השכלה משפטית', אינם עולים בקנה אחד עם דברי הנציגה עצמה, לפיהם מסרה לרשמת כי למדה משפטים... התלונה שבה ומוכיחה את חשיבות התייעוד המלא בפרוטוקול – במיוחד בכל הנוגע לשאלת הייצוג הנדרש על פי דין בשאלת הייצוג בבית המשפט לתביעות קטנות. עוד הוסיף הנציב, כי זוהי דוגמה נוספת לצורך לערוך רוויזיה של ההוראה הנוגעת לייצוג גופים תאגידיים בבית המשפט לתביעות קטנות והדרך ליישומה של ההוראה..." (תמצית החלטה מיום 12.2.18, מספרנו 670/17).

וראו גם תמצית החלטה מיום 51.3.13, מספרנו 51/47, אליה, בין היתר, הפנה גם המתלונן בתלונתו.

13. בהערת אגב, העיר הנציב, כי לא היה מקום לתת את פסק הדין בתיק על גבי "פתקית". מתכונת זו מיועדת לשם מתן החלטות בעניינים טכניים, להבדיל מהחלטות מהותיות, לא כל שכן פסק דין. בשל משמעותו של פסק דין, אין זה ראוי שיופיע על גבי "פתקית", וודאי לא כאשר הוא משתרע על פני מספר שורות, כולל הנמקה ומתייחס לטענות שהועלו. במתן פסק דין במתכונת כזו, יש כדי להעיב על חשיבותו ומשקלו, וגם כדי להפחית מכבודם של בעלי הדיון ובית המשפט. עוד הוסיף, כי לאחרונה פורסם כי גם החלטות שניתנו ב"פתקית" יפורסמו באתר נט-המשפט

(ראו <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001326386>).

14. בהערות לרשם בדבר העדר תיעוד בפרוטוקול וכתובת פסק דין על גבי "פתקית", כאמור בסעיפים 11-13 לעיל, מוצה בירור התלונה.

תמצית החלטה (מספרנו 414/20, תביעות קטנות)

על מתן פסק דין בעת שבתיק לא קיים תיעוד של דיון שהתקיים, ועל איום מפי השופט בדבר הטלת הוצאות גבוהות על הנתבעת אם לא תשלם את סכום התביעה

תקציר: דיון בתביעה קטנה הוקלט במסגרת פיילוט שמקיימת מערכת בתי המשפט. לטענת המתלוננת (הנתבעת), מאחר שבעת מתן פסק הדין לא היה בתיק פרוטוקול של אותו דיון, לא יכול היה השופט לכתוב פסק דין. עוד היא הלינה על כך שהשופט איים עליה בדיון, כי אם לא תסכים לשלם את סכום התביעה היא תחוייב בנוסף בהוצאות משפט בסכום זהה, כפי שגם נפסק בפסק הדין.

הנציב קבע בהחלטתו, כי השאלה המדוייקת יותר צריכה להיות, האם יש לראות טעם לפגם בכך שפסק הדין ניתן בחלוף כשבועיים לאחר הדיון, מבלי שהיה בתיק באותה שעה תיעוד שלו - בין אם בקובץ שמע ובין אם בפרוטוקול מודפס. בעניין זה נקבע, כי מיטיב היה השופט לעשות לו היה מוודא, עובר למועד מתן פסק הדין, כי קיים במערכת תיעוד של הדיון, גם אם, לדבריו, הוא לא נזקק לכך לצורך כתיבת פסק הדין. בהערה זו, מוצה בירור התלונה בעניין זה.

אשר לתלונה השנייה, קבע הנציב כי אין פגם בכך ששופט מודיע לבעל דין כי מתן פסק דין לגופו של עניין עלול להיות כרוך בפסיקת הוצאות לחובתו, גם אם מדובר בבית משפט לתביעות קטנות שבו הצדדים אינם מיוצגים. ואולם, במקרה שלפנינו לא הסתפק השופט בכך, אלא נקב בסכום המדוייק של ההוצאות שיושטו על המתלוננת, אם לא תיאות לשלם את סכום התביעה, והוא ציין במפורש כי סכום זה יהיה כגובה התביעה, וכפי שציינה ערכאת הערעור מדובר בסכום בלתי סביר שלא היה לו מקום בנסיבות העניין. בדברים אלו, וגם באופן אמירתם, כמצוטט בפרוטוקול, היה כדי להפעיל לחץ בלתי ראוי על המתלוננת, וניתן להבין את תחושתה כי מדובר באיום מצדו של השופט, בהטלת הוצאות גבוהות אם לא תיענה להצעתו. בעניין זה נמצאה התלונה מוצדקת.

1. הדיון בתיק נשוא התלונה הוקלט במסגרת פיילוט שמקיימת מערכת בתי המשפט. בעת מתן פסק הדין, לא היה קיים בתיק תיעוד של אותו דיון - בין בקובץ שמע ובין בפרוטוקול מודפס. המתלוננת (הנתבעת), באמצעות בא כוחה, טענה, כי לא ברור איך שופט נתן פסק דין כשבועיים לאחר דיון שהתקיים ועל סמך אותו דיון, מבלי שעומד בפניו הפרוטוקול, ואסור לו לתת פסק דין מבלי שעבר על הפרוטוקול לפני כן, במיוחד בתיק בו הצדדים לא היו מיוצגים ולא ניתנה להם אפשרות לסכם את הטענות.

המתלוננת הלינה גם על דברי איום שהשמיע השופט כלפיה באותו הדיון, ולפיהם אם היא לא תסכים לשלם את סכום התביעה, הוא יחייב אותה גם בהוצאות משפט בסכום זהה, כפי שאכן נפסק. הטעם שהובא בפסק הדין להוצאות שנפסקו נעוץ בחוסר תום ליבה של המתלוננת ובהתחשב בחשש שהובע על ידי הצד שכנגד לפיו הוא לא יוכל לגבות את הסכום שנפסק לטובתו.

בפסק הדין שניתן על ידי בית המשפט המחוזי, בבקשת רשות ערעור שהגישה המתלוננת על פסק הדין, בוטל פסק דינו של השופט. בפסק דין זה נקבע, כי לא היה כל מקום לפסיקת הוצאות בסכום שנפסק, שאינו מתיישב עם כך שמדובר בתביעה קטנה, וכי גם אם זו הייתה מתקבלת, אין לראות בהתגוננותה של המתלוננת מפני התביעה כהתנהגות חסרת תום לב. עוד נאמר שם, כי החשש של הצד שכנגד שמא המתלוננת לא תמלא אחר פסק הדין, אינו יכול, בשום דרך, להצדיק את סכום ההוצאות הגבוה שנפסק. ערכאת הערעור לא התייחסה לסוגיית העדר הפרוטוקול.

פרט לפנייתנו אל השופט על מנת שיגיב לשתי התלוננות, פנינו גם למנהל בתי המשפט במספר שאלות לגבי תמלול של דיונים מוקלטים, כפי שיובהר בהמשך.

2. בתגובתו לתלונה הראשונה מסר השופט, כי בעת שנתן את פסק הדין הוא לא היה מודע לכך שבתיקא אין הקלטה של הדיון, משום שהוא לא נזקק לשמוע את ההקלטה. לאחר שהתברר לו הדבר מקריאת הבר"ע שהוגשה לבית המשפט המחוזי, הוא פנה ליחידת המחשוב וההקלטה נמצאה ותומללה, וניתנה על ידו החלטה בעניין זה. אין זה עניין לנציב, לציבור או לערכאת הערעור, כך לדברי השופט, לעסוק בשאלה האם עיין בפרוטוקול, מאז הדיון ועד למתן פסק הדין. השופט הטעים, כי פסק הדין והפרוטוקול עומדים לרשות הציבור וערכאת הערעור (אם מוגשת בקשת רשות ערעור), וביכולתם לבחון האם פסק הדין אכן נובע מתוכן הפרוטוקול אם לאו. עוד הוסיף השופט וציין, כי ברור מאליה שאם התברר שאין הקלטה ואין פרוטוקול, היה פסק הדין מבוטל בהעדר אפשרות לבחון את זיקתו לדיון.

3. עוד מציין השופט, כי מדובר בהליך של תביעה קטנה, וכי לעיתים הוא נוהג לרשום לעצמו הערות תוך כדי הדיון; לעיתים (על פי היקף גדר המחלוקת) הוא נסמך על זכרונו; ולעיתים נדירות הוא מקשיב להקלטת פרוטוקול הדיון או למקצתה. לדבריו, יהיה זה בזבוז משווע של זמן שיפוטי אם "ישתתף" בדיון פעמיים - פעם אחת באולם בית המשפט ובפעם השנייה בלשכה או בבית באמצעות האזנה להקלטה, וכי על פי הנוהל בבית המשפט, ההקלטה מתומללת אך ורק, במידה ולאחר שהוגשה בר"ע.

השופט הוסיף, כי בתום הדיון הוא הגיע למסקנה שגדר המחלוקת צר ביותר, ועם תום הדיון, לאחר שלמתלוננת ניתן זמן רב לפרוש את גרסתה, הוא הודיע לה על מסקנתו, שבאה לידי ביטוי בסופו של דבר בפסק הדין. הוא הציג אז למתלוננת את האפשרויות העומדות לפניה: לשלם את הסכום הנתבע מבלי לשלם הוצאות, או שיינתן פסק דין הכולל חיוב בהוצאות נכבדות. למתלוננת ניתנה שהות של שבוע להשיב להצעתו, והוא ראה בתשובתה תשובה

שליילית להצעה, וחייב אותה בסכום ההוצאות עליו הודע לה מראש.

4. בהתייחס לתלונה הנוספת מסר השופט, כי הוא נהג במקרה זה כפי שהוא נוהג בתיקים רבים אחרים של תביעות קטנות - כשהוא מגיע למסקנה בתום הדיון, כי מדובר ב"הגנת בדים"

והנתבעת נוקטת בשיטת "מצליח", שתכליתה היחידה להציב מטריד בפני התובעת, הוא מבהיר לנתבעת מהו שיעור ההוצאות הראוי שיוטל עליה. עם זאת הוא מבהיר לנתבעת, שלפנים משורת הדין ימנע מלהטיל עליה הוצאות (במקרים קיצוניים של חוסר תום לב מטעם הנתבעת אינו מציע אפס הוצאות) במידה שתשלם את סכום הקרן. כך, לדבריו, הוא נוהג כדי לעודד את הנתבעת להתגייס ולשלם את הקרן ועל מנת לחסוך לתובעת הליכי גבייה מול הנתבעת שספק אם יצלחו. אם הצדדים מסכימים על הסדרי התשלום, הוא משהה את מתן פסק הדין עד להשלמת התשלום (על מנת שחריב ההוצאות תדרבן את הנתבעת לשלם את חובה), ועם קבלת אישור על כך מהצדדים הוא נותן פסק דין בהתאם. התנהלות באופן זה, כך ממשיך וכותב השופט, תכליתה להשיג עשיית צדק מיטבית כך שחייב ישלם את חובו. לא מדובר באיום בפסיקת הוצאות שאינן ראויות, לתכלית לא ראויה, אלא בהבהרה לנתבעת בדבר שיעור ההוצאות הראוי אותו ביכולתה לחסוך אם תשלם את חובה ללא צורך בהליכי גבייה.

5. בפנייתנו אל מנהל בתי המשפט במספר שאלות בנושא תמלול דיונים מוקלטים, ציינו כי על פי נוהל מס' 03/14 בעניין "הקלטה, פענוח ותמלול" של הנהלת בתי המשפט (להלן: הנוהל), אשר פורסם ביום 15.1.20, פרוטוקול מתומלל יועבר לבית המשפט מחברת ההקלטות תוך 72 שעות ולא יותר מ-3 ימי עבודה ממועד סיום ההקלטה (סעיף 8 לנוהל).

בתשובתו, מסר מנהל בתי המשפט, כי נוהל מס' 03/14 אינו חל על דיונים במסגרת פיילוט "תיעוד דיונים" שמתקיים במחוזות השיפוט הרלבנטיים למקרה זה, ואשר במסגרתו הוקלט הדיון נשוא התלונה. נוהל מס' 03/14 נועד להסדיר את אופן הקלטותיהם של דיונים מורכבים המתקיימים בשגרה, ולא במסגרת הפיילוט.

6. על פי הנוהל החל על תיעוד דיונים במסגרת הפיילוט, שבמסגרתו הוקלט הדיון במקרה זה, הקלטות של הדיונים מועלות לאתר נט-המשפט באופן אוטומטי, והן זמינות לצדדים להאזנה מיד בתום הדיון. תמלול ההקלטות נעשה לפי בקשת הצדדים או במקרה בו צפוי להיות דיון נוסף בתיק והדבר נדרש. בעניין זה, הביא מנהל בתי המשפט מתשובתו של כב' נשיא בית המשפט, לפיה בזמן הרלוונטי לא היה נוהל כתוב, ברם נאמר לצדדים שהם רשאים לפנות למזכירות לצורך קבלת הסבר כיצד ניתן להאזין לפרוטוקול המוקלט והסבר בדבר האפשרות להזמין פרוטוקול מודפס. הכנת פרוטוקול מודפס נעשתה בכל מקום שהדבר נדרש. דהיינו, מקום שהוגשה בקשת רשות ערעור (כפי שהשופט מצייין בתגובתו) וגם בכל מקום שהדבר נדרש ע"י מי מהצדדים. פתיחת תיק בבית המשפט המחוזי, של בקשת רשות ערעור, יצרה משימה מיידית (באופן אוטומטי ע"י המחשב) של הכנת פרוטוקול מודפס (מרבית המקרים היו במתווה זה ולכן, לדעתו, השופט שם דגש על כך בתשובתו).

7. אשר להשתלשלות העניינים במקרה הספציפי מסר מנהל בתי המשפט, כי לפי בדיקה

שנעשתה, האפשרות להאזין להקלטת הדיון המוקלט באתר נט-המשפט, נמסרה לצדדים ע"י בית המשפט, כעולה מהפרוטוקול המתומלל של הדיון נשוא התלונה, ואף כפי שהדברים נשמעים בקובץ הקלטת הדיון עצמו. אולם, בשל טעות אנוש של הקלדנית, אשר לחצה על כפתור שגוי במחשב, הקלטת הדיון לא נשמרה ישירות באתר נט-המשפט כנהוג, אלא נשמרה על גבי המחשב עצמו ובהתאם, אף לא הייתה זמינה לצדדים מיד בתום הדיון. ברגע שהתגלתה הטעות, שוחזר הקובץ מן המחשב והועבר לשופט בתיק, ובהמשך גם לאחת מקלדניות בית המשפט לצורך תמלול ההקלטה (בהתאם לנוהל שהיה נהוג באותו המחוז באותה העת). לכן, פרוטוקול הדיון נשוא התלונה הועלה באיחור, לאחר ששוין חזרה לתיק הרלבנטי באתר נט-המשפט על-ידי גורמי המחשב.

8. מנהל בתי המשפט מסר עוד, כי מבירור מול הנשיא הובהר, כי האחראית על הקלדניות בבית המשפט הדריכה את הקלדניות לגבי אופן הקלטת הדיונים במסגרת הפיילוט, פעם נוספת, על מנת למנוע תקלות דומות בעתיד. עוד הוסיף וציין מנהל בתי המשפט, כי כיום התמלול במסגרת הפיילוט באותו המחוז נעשה באמצעות חברה חיצונית, וכיום, כל אחד מהצדדים לתיק יכול להזמין תמליל מחברה חיצונית על חשבון הנהלת בתי המשפט באמצעות לחיצה על כפתור באתר נט-המשפט, בכל עת, ואף ללא צורך במתן הסברים נוספים או בפניה למזכירות בית המשפט.

9. בהחלטתו קבע הנציב, כי מהבירור עולה, כי בשל טעות אנוש, לא הועלה קובץ השמע של הדיון לנט-המשפט ביום הדיון, כפי שהיה צריך להיעשות. אמנם, התלונה נסבה על העדר פרוטוקול מודפס בתיק, עובר למתן פסק הדין, אך השאלה המדוייקת יותר צריכה להיות, האם יש לראות טעם לפגם בכך שפסק הדין במקרה דנן ניתן, בחלוף כשבועיים לאחר הדיון, מבלי שהיה בתיק באותה שעה תיעוד של הדיון שהתקיים - בין אם בקובץ שמע ובין אם בפרוטוקול מודפס.

במענה לשאלה הנ"ל, סבר הנציב כי מיטיב היה השופט לעשות לו היה מוודא, עובר למועד מתן פסק הדין, כי קיים במערכת תיעוד של הדיון, גם אם, לדבריו, הוא לא נזקק לכך לצורך כתיבת פסק הדין (למשל, אם בזמן הדיון הוא ערך לעצמו תרשומת פנימית ממצה). ניתן להבין לליבו של בעל דין, המקבל לידי פסק דין מנומק, שעה שידוע לו כי כשנכתב פסק דין זה לא היה בתיק תיעוד כלשהו לדברים שנאמרו בדיון, לרבות עדויות שנשמעו וטיעונים של בעלי הדין. בהערה זו לשופט, מוצה בירורה של התלונה הראשונה.

10. אשר לטענה הנוגעת להשמעת דברי איום כלפי המתלוננת, בנוגע להוצאות שהיא עלולה לשאת בהן, נמצא כי יש ממש בדבריה. למקרא התבטאויותיו של השופט, נראה כי אכן מדובר בהפעלת לחץ בלתי ראוי על המתלוננת על מנת לגרום לה להסכים לשלם את סכום התביעה. הנציב הדגיש, כי אין פגם בכך ששופט מודיע לבעל דין כי מתן פסק דין לגופו של ענין עלול להיות כרוך בפסיקת הוצאות לחובתו, גם אם מדובר בבית משפט לתביעות קטנות שבו הצדדים אינם מיוצגים. ואולם, במקרה שלפנינו לא הסתפק השופט בכך אלא נקב בסכום המדוייק של ההוצאות שיושתו על המתלוננת, אם לא תיאות לשלם את סכום התביעה, והוא

ציין במפורש כי סכום זה יהיה כגובה התביעה, וכפי שציינה ערכאת הערעור מדובר בסכום בלתי סביר, שלא היה לו מקום בנסיבות העניין. בדברים אלו, וגם באופן אמירתם, כמזוטט בפרוטוקול, היה כדי להפעיל לחץ בלתי ראוי על המתלוננת וניתן להבין את תחושתה כי מדובר באיום מצדו של השופט, בהטלת הוצאות גבוהות אם לא תיענה להצעתו. מטעם זה, נמצאה התלונה השנייה מוצדקת.

תמציות החלטות שעניינן בתי הדין הרבניים

תמצית החלטה (מספרנו 813/19, רבני)

על חשש להימצאותו של דיין מבית הדין הרבני האזורי בניגוד עניינים חמור בעת ששימש כעורך וכבודק בחינות ההסמכה לדיינות

תקציר: בעקבות בירורה של תלונה נמצא, כי היותו של הדיין עורך של בחינות ההסמכה לדיינות, שעה שבנו נבחן בהן, מעלה חשש ממושי לניגוד עניינים, קל וחומר כאשר הדיין בדק, בין היתר, את מחברת הבחינה של בנו והעניק לו ציון.

בהחלטתו הדגיש הנציב, כי הדבר חמור שבעתיים, כאשר הדיין מסר, כי לאחר שנודע לו שבנו אכן השתתף במבחן אותו בדק, הוא התלבט האם להודיע לרבנות על דבר העובדה שהוא בדק את מחברת המבחן של בנו, ובסופו של דבר, החליט שלא להודיע על כך לאיש, ובפועל הסתיר מהרבנות את העובדה שהוא בדק את מחברת המבחן של בנו. הנציב קבע, כי הדבר מטיל צל כבד על כושרו של הדיין לכהן בתפקידו, ועל שיקוליו בעת שהוא מצוי בניגוד עניינים כה חריף.

הנציב הוסיף, כי אם יחליט בעתיד בנו של הדיין, להגיש מועמדות לכהן כדיין בבית דין רבני, מן הראוי שהחלטה זו תובא בפני הוועדה לבחירת דיינים.

התלונה נמצאה מוצדקת ובהתאם להוראות סעיף 22 (ה) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, המליץ הנציב לוועדה לבחירת דיינים לסיים את כהונתו של הדיין לאלתר.

1. אגב בירורה של תלונה נמצא, כי הדיין, אשר משמש כעורך וכבודק בחינות הסמכה לדיינות מזה מספר שנים, היה שותף לעריכת בחינה לדיינות שאליה ניגש בנו והוא גם זה שבדק את מחברת הבחינה של בנו לצד בודק נוסף. הדיין לא דיווח מראש לגורמים הרלוונטיים על אודות ניגוד העניינים בו הוא נתון, ועל העובדה שבנו ניגש לבחינות לדיינות, והדבר התגלה באקראי על ידי מחלקת הבחינות. לאחר שהעניין נחשף, נערך בירור גם ביחס למקרי עבר ונמצא כי התנהלות זו חזרה על עצמה פעם נוספת בעבר, כאשר הדיין בדק מחברת בחינה של בנו, במבחן אחר שנערך למבקשים להיות מוסמכים לדיינות.

2. בתגובתו לתלונה מסר הדיין הנילון, כי לפני כשנה וחצי פנו אליו מהרבנות הראשית בבקשה דחופה לבדיקת 15 מחברות במבחן חושן משפט ג', אשר ערך רב אחר, תוך שהפונים מציינים, כי הם צריכים את תוצאות הבדיקות בתוך יום. מדובר היה בבדיקה שלישית, לאחר ששני בודקים בדקו את המחברות הללו, ולדבריו, הוא כלל לא ידע שמחברת הבחינה של בנו נמצאת ביניהן. לדברי הדיין, פנו אליו מהרבנות הראשית כ-10 ימים לפני מועד הבחינה, בבקשה דחופה לערוך חצי מבחן בחושן משפט ב', היות שאחד מהרבנים ערך רק חצי מהמבחן, ולא נמצא רב אחר שהסכים להשלים את המבחן. הדיין הבהיר, כי הוא נעתר לבקשה, והדגיש: "לא ידעתי כלל כי בני נרשם למבחן". לדבריו, בנו "הוא אדם עצמאי ובעל משפחה, יש לו את העיסוקים האישיים שלו, ולא הודיע לי על כך שהוא נבחן". כן הוסיף הדיין וציין, כי חוזה

ההתקשרות שנערך בינו לבין הרבנות הראשית נפסק, וכיום אין הוא עוד עורך או בודק את המבחנים.

3. ממועד פנייתנו לדיין לקבלת תגובתו לתלונה, ועד למועד מתן תגובתו, התקבל העתק מכתב שנשלח לדיין על ידי הרבנות הראשית, בדבר הפסקת ההתקשרות לבדיקת בחינות ועריכתן (להלן: הודעת הרבנות). בהודעה נכתב, בין היתר, כי בעיצומה של הבחינה האחרונה אליה ניגש בנו של הדיין, צולם הדיין במהלך אותה הבחינה, כאשר הוא משוחח, לכאורה, עם בנו. לאור העובדה שהדיין בתגובתו כתב, בין היתר, כי: "לא ידעתי כלל כי בני נרשם למבחן, בני הוא אדם עצמאי ובעל משפחה, יש לו את העיסוקים האישיים שלו, ולא הודיע לי על כך שהוא נבחן", פנינו אליו בשנית, וביקשנו את הבהרתו לגבי האמור בתגובתו, לאור קיומה של תמונה בה הוא נראה משוחח עם בנו במסדרון, בהפסקה שהתקיימה במהלך הבחינה לדיינות.

4. בתגובתו השנייה, הבהיר הדיין, כי התמונה, אשר תיעדה אותו משוחח עם בנו במהלך בחינות לדיינות, צולמה לפני כחודשיים, ביום בו נערכו שתי בחינות מטעם הרבנות: מבחן אחד בנושא חושן משפט חלק א', שהדיין היה אחד מעורכיו (להלן: המבחן הראשון), ומבחן שני בניסוח פסק דין, שאותו ערך הרב שלמה בן שמעון (להלן: המבחן השני). הדיין הטעים, כי הוא נכח במבחן הראשון מתוקף תפקידו כעורך המבחן, ואילו בנו נבחן באולם הסמוך, במבחן השני. לדבריו, בשעות אחר הצהריים, ניתנה לנבחנים הפסקה כדי להתפלל מנחה, ובשלב זה הוא פגש את בנו במסדרון ושוחח עמו "שיחת נימוסין שלא ארכה יותר מדקה, ובהזדמנות זו צילם אותנו נציג הרבנות". הדיין הדגיש, כי בדקת השיחה לא ניתן לענות על שאלות של ניסוח פסק דין, מבחן שנמשך כמה שעות, ובפרט שמבחן זה לא נערך על ידו.

5. הדיין ציין, כי מזה למעלה מחמש שנים שבנו לומד את החומר לדיינות באופן עצמאי, ביחד עם חברותא ולא במסגרת כולל, שבו לומדת קבוצה את לימודי הדיינות, ולפיכך עמד הדיין על דעתו, כי הוא לא ידע כלל שבנו לומד את החומר למבחני הדיינות. לדבריו, רק לאחר המבחן נודע לו שבנו אכן נכח במבחן. והוא ציין, כי: "הייתי בהתלבטות קשה האם להודיע לרבנות על כך, ואז אפשר שהמבחן שלו ייפסל, דבר שלדעתי אינו צודק לאור הכמות הרבה של החומר וההשקעה המרובה הנדרשת לחזרות לקראת מבחן זה, וכן שרק פעם בשנה אפשר להיבחן על מבחן זה, או להעלים עין. העדפתי את האפשרות השניה מחמת הנימוק שצוין".

6. הדיין הדגיש, כי כאשר הוא בדק את מחברת הבחינה של בנו, הוא העניק לה ציון נמוך מהציון שהעניק לה הבודק השני. הדיין ביקש להתחשב בכך שהכל נעשה בתום לב ובחוסר ידיעה, והוא סבור, כי הוא נענש דיו, בפרט לאחר "שהוציאו את הדברים מפרופורציות, הכפישו" את שמו במוסדות הרבנות, ופרסמו זאת בריש גלי במדיה החרדית.

7. בהחלטתו קבע הנציב, כי היותו של הדיין עורך של בחינות ההסמכה לדיינות שעה שבנו נבחן בהן, מעלה חשש ממשי לניגוד עניינים, קל וחומר כאשר הדיין בודק, בין היתר, את מחברת הבחינה של בנו ומעניק לו ציון.

8. הנציב הוסיף, כי כאשר דיין יודע שבנו, במשך שנים כה רבות, לומד לבחינות דיינות, חובה עליו

להודיע על כך לגורמי הרבנות, על מנת שלא יוצר מצב שבו הבן ייבחן במבחן שאביו ניסח, או שהאב יבדוק מחברת מבחן של בנו. למצער, היה על הדיין לברר עם בנו, מבעוד מועד, את מועדי הבחינות אליהן נרשם, ולהימנע מכל טיפול או בדיקת מחברות בחינה, במועדים אלו. הדבר חמור שבעתיים, כאשר הדיין מסר, כי לאחר שנודע לו שבנו אכן השתתף במבחן אותו בדק, הוא התלבט האם להודיע לרבנות על דבר העובדה שהוא בדק את מחברת המבחן של בנו, ובסופו של דבר, החליט שלא להודיע על כך לאיש, ובפועל הסתיר מהרבנות את העובדה שהוא בדק את מחברת המבחן של בנו. הדבר מטיל צל כבד על כושרו של הדיין לכהן בתפקידו, ועל שיקוליו בעת שהוא מצוי בניגוד עניינים כה חריף.

9. הנציב ציין, כי כפי שקבעה הנציבות בעבר, כל אימת שקיים חשש לניגוד עניינים, הכלל הוא, כי "אם יש ספק- אין ספק" וחובת הגילוי היא מובנת מאליה. לפיכך, שגה הדיין קשות כאשר לא הודיע מראש על כך שבנו עוסק בלימודי הדיינות, לבל ישוּבץ לבדוק או לערוך את המבחנים של בנו. עוד שגה הדיין באופן חמור ביותר כאשר, לאחר שנודע לו שהוא בדק את מחברת המבחן של בנו, הוא העדיף במודע להסתיר עובדה זו, ושלא לדווח לאיש על כך.

10. בהתאם להוראות סעיף 22 (ה) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002, המליץ הנציב לוועדה לבחירת דיינים לסיים את כהונתו של הדיין לאלתר והוסיף בשולי החלטה, כי אם יחליט בעתיד, בנו של הדיין, להגיש מועמדות לכהן כדיין בבית דין רבני, מן הראוי שהחלטה זו תובא בפני הוועדה לבחירת דיינים.

תמצית החלטה (מספרנו 324/20, רבני גדול)

"חתימת" דיין על פסק דין, שעה שהיה מורדם ומונשם עקב הידבקותו בנגיף הקורונה

תקציר: המתלוננת טענה כי פסק דין של בית הדין הרבני הגדול, נחתם על ידי שלושת חברי ההרכב, שעה שאחד הדיינים שכב אותה עת בבית החולים, כשהוא מורדם ומונשם.

בירור התלונה העלה, כי המסקנה המשפטית של פסק הדין התקבלה פה אחד, על ידי כל חברי ההרכב, ואילו החלק ההלכתי של פסק הדין, הוסף לו בהמשך לאחר שהדיין חלה. כך קרה שפסק הדין המלא אכן נחתם בשם הדיין, שעה שהוא היה מורדם ומונשם.

בהחלטתו העיר הנציב, כי ניסיון העבר מלמדנו שלא אחת קורה, כי אין זהות בין ההכרעה המשפטית שהתגבשה על דעת דיין זה או אחר בתום הדיונים - תוך כדי חילופי הדעות עם כל חברי ההרכב - לבין פסק הדין שנחתם, בסופו של יום, על ידו לאחר בחינת כלל הראיות בתיק, ועיון בעמדות יתר חברי ההרכב. זאת, וודאי כאשר עמדת ההלכה נוגדת, ככל הנראה, את המסקנה המשפטית שהתגבשה. לכן אין לשלול את האפשרות, כי דעתו של הדיין הייתה יכולה להשתנות במהלך כתיבת פסק הדין הסופי, ולאחר עיון בנימוקיהם של יתר חברי ההרכב.

הנציב ציין, כי לא ניתן להתעלם מהעובדה כי בית הדין הוציא מלפניו פסק דין כאשר חלק ניכר

ממנו לא עמד בפני דיון שחתימתו מתנוססת עליו, והוסיף, כי טוב היו עושים הדיינים, לו פעלו בהתאם לתקנות הדיון, והיו מנסים לקבל את הסכמת הצדדים למתן פסק דין על סמך החומר הקיים בתיק, תוך מינויו של דיון חליפי. בהערות הנציב לעיל, מוצה ברור התלונה.

1. המתלוננת הלינה על כי פסק הדין, שניתן ביום 11.5.20, נחתם על ידי שלושת חברי ההרכב, וזאת חרף העובדה שלמיטב ידיעתה של המתלוננת, "וכפי שפורסם גם בכלי תקשורת חרדיים", אחד הדיינים שכב באותה עת בבית החולים, במשך כחודשיים כשהוא מורדם ומונשם, עקב הידבקותו בנגיף הקורונה. המתלוננת מציינת כי ביום 14.5.20, היא קיבלה "החלטה-הבהרה" שבה נכתב כי בשולי פסק הדין הוספה "הבהרה" לפיה, המסקנה המשפטית של פסק דין זה הוסכמה ע"י הדיינים כבר לפני למעלה מחודשיים בתחילת חודש מרץ, ואליה צורף החלק ההלכתי לאחר מכן.

2. המתלוננת הוסיפה וטענה, כי בעמ' 23 לפסק הדין נכתב: "ככלותנו את הקדמתנו הארוכה ניגש לגופם של דברים ונמצא כי משהובהרו השאלות והרקע באר היטב הרי לפנינו 'חצי תשובה'". לדבריה, ניתן להבין ממשפט זה כי, הלכה למעשה, הדיין, שכאמור היה מורדם ומונשם כשנכתב פסק הדין, לא חתם על פסק הדין כלל, לא מתחילתו ולא בסופו, לא על החלק על המשפטי ולא על החלק ההלכתי שבו. לחילופין, טענה המתלוננת, כי אפשר שהדיין "חתם על פחות מחצי פסק דין" מבלי שקרא את דברי ההלכה אשר מהווים, כאמור, את הבסיס לפסק הדין. כך או כך, ציינה המתלוננת, כי פסק הדין נחתם, לכאורה, בניגוד לתקנות, והעובדה שהוא נחתם כביכול בחודש מאי 2020, עלולה לעלות כדי הטעיה ומצג שווא, באופן שאינו תואם את המציאות.

3. במועד הגשת תגובת הדיינים, החלים הדיין המורדם, ולפיכך לתגובתם של הדיינים צורפה החלטה של הדיין מיום 17.7.20, שבה הוא מאשר כי קרא את פסק הדין והוא מסכים עם דבריו ומסקנותיו, וכן הוא מאשר את נכונות הפרטים המופיעים בהבהרה שצורפה לפסק הדין, לפיה המסקנה המשפטית של פסק הדין הוסכמה על ידי חברי ההרכב מיד לאחר הדין, ונחתמה על ידו כבר בתחילת חודש מרץ 2020.

4. לדברי הדיינים, טיטוט פסק הדין הייתה מוכנה כעבור שבועיים-שלושה מיום הדין, ובה עסקו הדיינים בצורה רחבה ומקיפה בשאלה הנדונה והגיעו למסקנתם המשפטית. בשלב זה, חתמו שני דיינים על פסק הדין, ובחלוף מספר שבועות עדכן הרב הנוסף שפסק הדין טרם נחתם, וזאת מאחר שהוא ביקש להוסיף בו קטע הלכתי וכעת הוא מבקש לעיין בפסק הדין המלא. לאחר שעשה כן, הודיע הרב הנוסף לרב שישב בדין על הסכמתו לתוספת. לדבריהם, התוספת שהוספה לפסק הדין אמנם חשובה מאוד לנושא הנדון, אך היא אינה נוגעת לשאלה המשפטית, ומדובר "בדברי תורה נטו", אשר לא השפיעו כלל על מסקנת פסק הדין.

5. הדיינים הבהירו עוד, כי בנסיבות העניין דנו, שבהן ההרכב שדן בתיק התחלף כבר בעבר (ולפיכך התקיים דיון חוזר, עקב בקשת אחד הצדדים שהתנגד שבית הדין ייתן פסק הדין, על

סמך החומר המצוי בתיק), כמו גם בקשותיה של המתלוננת לקבל פסק דין בהקדם, ולאחר שהמסקנה המשפטית אושרה על ידי חברי ההרכב ונכתבה בפסק הדין, הוא לא מצא לנכון לעכב את חתימתו על פסק הדין והמצאתו לצדדים, ודאי כאשר לא ברור מתי ישוב הדין לעבודתו.

6. בהחלטתו קבע הנציב, כי אכן מדובר מקרה חריג בנסיבותיו, אחד מיני רבים שהביאה עלינו מגפת הקורונה. יחד עם זאת, הדגיש הנציב, כי אין חולק כי במועד שבו נחתם פסק הדין סופית היה הדין מצוי בתרדמת ולכן נבצר ממנו לחתום עליו. חרף העובדה שהנציב לא מצא לחלוק על דברי הדיינים, כי המסקנה המשפטית של פסק הדין התקבלה פה אחד, כאשר החלק ההלכתי בלבד הוא אשר לא עמד בפני הדיין (ונציין, בהקשר זה, כי הרישומים לגבי חתימת הרבנים על פסק הדין, כפי שהוצגו על ידי מחלקת המחשוב בהנהלת בתי הדין הרבניים, מחזקים את עמדת הדיינים בשאלה זו, וזאת בנוסף להודעתו של הדיין בה הוא מאשר את הדברים), מצא הנציב להעיר, כי ניסיון העבר מלמדנו שלא אחת קורה, כי אין זהות בין ההכרעה המשפטית שהתגבשה על דעת דיין זה או אחר בתום הדיונים – תוך כדי חילופי הדעות עם כל חברי ההרכב – לבין פסק הדין שנחתם, בסופו של יום, על ידו לאחר בחינת כלל הראיות בתיק, ועיון בעמדות יתר חברי ההרכב. לא אחת מתברר, ובעיקר אמורים הדברים בתיקים סבוכים ומורכבים המעוררים קושי משפטי והלכתי, שדיין שינה את דעתו באשר למסקנת פסק הדין, טרם חתימתו על הנוסח המלא והסופי של המסמך. בעיקר נכונים הדברים נוכח העובדה שבתיק זה, עמדת ההלכה נוגדת, ככל הנראה, את המסקנה המשפטית שהתגבשה, ולכן אין לשלול את האפשרות, כי דעתו של הדיין הייתה יכולה להשתנות במהלך כתיבת פסק הדין הסופי, ולאחר עיון בנימוקיהם של יתר חברי ההרכב.

7. הנציב קבע עוד, כי ניתן להבין את רצונו של בית הדין למנוע את התמשכות ההליכים בתיק, ולתת פסק דין בהקדם. זאת, בעיקר לאור העובדה שמדובר בהרכב שני שדן בתיק (לאחר שבהרכב הקודם פרש דיין טרם מתן פסק הדין, והתיק נשמע בשנית), וכן לאור בקשת המתלוננת ליתן פסק דין במועד קרוב, אך יחד עם זאת, במצב דברים לא פשוט זה, טוב היו עושים שאר חברי ההרכב, לו פעלו בהתאם לתקנות הדיון, והיו מנסים לקבל את הסכמת הצדדים למתן פסק דין על סמך החומר הקיים בתיק, תוך מינויו של דיין חליפי. נראה כי פתרון זה היה עדיף, בנסיבות העניין, מהוספה הבהרה לפסק הדין, כאשר תוספת זו לא עמדה לנגד עיניו של אחד הדיינים.

8. לסיום, ציין הנציב, כי אינו חולק על כך שהדיינים חרגו מלשון התקנות, אך ורק בשל רצונם הכן למנוע עינוי דין למי מבין הצדדים, שעה שהמחלוקת ביניהם נדונה מתחילתה – פעמיים. יחד עם זאת, ועם כל ההבנה לכוונותיהם הטובות של הדיינים, לא ניתן להתעלם מהעובדה כי בית הדין הוציא מלפניו פסק דין כאשר חלק ניכר ממנו לא עמד בפני דיין שחתימתו מתנוססת עליו.

9. בהערות הנציב, כאמור בסעיפים 6-8 לעיל, מוצה ברור התלונה.

תמצית החלטה (מספרנו 445/20)

על אמירות חוזרות ונשנות של דיין, שהוא גם רב ראשי, בעניינים השנויים במחלוקת ציבורית ונגד פסיקות בג"ץ

תקציר: בעקבות ברור תלונה על אמירותיו של דיין, שהוא גם רב ראשי, נקבע כי גם רב אשר חובש שני כובעים, כובע הרבנות וכובע הדיינות, חלים עליו כל הסייגים הנוגעים לשופט ודיין, ואין הוא יכול 'להסתתר', תחת האצטלה של כהונתו גם בתפקיד רבני.

בהחלטתו בתלונה הדגיש הנציב, כי גם כאשר דיין נושא בתפקיד נוסף, אין הדבר פוטר אותו מהחובות החלות על כל דיין ושופט בישראל, וגם בפעילותו הנוספת עליו להפקיד על התנהלות ראויה ומתאימה לבעל כהונה שיפוטית, שכן ספק אם ציבור השומעים, ידע לאבחן ולדעת האם הדיין מדבר תחת כובעו כרב עיר או תחת כובעו כדיין בבית הדין.

הנציב הוסיף, כי למרות כל האזהרות החוזרות ונשנות שניתנו לדיין, נראה כי הוא ממאן לקבל על עצמו את כללי האתיקה לדיינים במלואם, וממשיך להתבטא בפומבי באופן שאינו ראוי ואינו הולם את תפקידו כדיין, תוך שהוא מעלה שוב ושוב את הטענה לכפילות תפקידיו כרב וכדיין, למרות שטענתו זו לא התקבלה ונדחתה בהחלטות שיפוטיות, שוב ושוב, והכול תוך ערעור עקרון הציות לבית המשפט העליון, ושימוש בלשון בוטה ומשתלחת כלפי ציבורים שונים בישראל.

הנציב ציין כי מדובר בדיין, אשר למרות כל הקביעות, הן של בית המשפט העליון, והן של נציבי תלונות הציבור על שופטים, אינו מפנים את אשר הוחלט בעניינו, ופעם אחר פעם הוא הולך ומחריף את התבטאויותיו, ומוסיף להצהיר, כי החלטות וקביעות של בית המשפט העליון, לא יכובדו על ידו. על כן, קבע הנציב, כי לא ניתן להסתפק בקביעה כי מדובר בתלונה מוצדקת, ובחר לעשות שימוש בהוראות סעיף 22 (ה) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002 (להלן: החוק), הקובע, כי: "הנציב ראשי, אם מצא לנכון לעשות כן בעקבות ממצאי, להמליץ לוועדה לבחירת שופטים לסיים את כהונתו של שופט על פי סמכותה".

הנציב מצא את התלונה מוצדקת והמליץ כי הוועדה לבחירת דיינים תתכנס בהקדם, ותחליט האם הדיין ראוי להמשיך בתפקידו.

תמצית התלונה

1. במסגרת דרשה שנשא דיין, שהוא גם רב ראשי, בפני קהל מאמיניו, נאמרו על ידו, בין היתר, הדברים הבאים: "אתם יודעים שהבג"ץ כל דבר הוא מרגיש את עצמו מעל כולם, כל דבר הוא מתערב... אני שבוע שעבר שלחתי הודעה אחרי שמנדלבליט כתב לי חוות דעת שאני חייב לשמוע לבית המשפט ואם לא, יאשימו אותי אחר כך בביזיון בית המשפט... אז שלחתי הודעה למנדלבליט: אני לא אעשה בשום פנים ואופן מבחן לנשים, אני לא אעשה מבחן לנשים רבניות כמו הרפורמים... ואם יכריחו אותי אני אשבית בכלל את כל מערכת המבחנים, לא יעשה בכלל מבחנים...". במהלך נאומו, תקף הדיין את התנועה הרפורמית במילים קשות ביותר, זאת למרות העובדה שאך ביום 5.3.20, ניתנה החלטתי בתלונה שהוגשה על הדיין, בעקבות התבטאויותיו כלפי ציבור העולים ממדינות חבר העמים, אותם כינה הדיין, בין היתר,

"קומוניסטים, עוינים את הדת, שונאי דת". במסגרת מסקנות ההחלטה דאז, אשר מצאה את התלונה כמוצדקת, ולאור התבטאויות חוזרות ונשנות של הדיין, ניתנה המלצה לשר לענייני דתות דאז, מר יצחק וקנין, להעמיד את הדיין לדין משמעתי בגין התבטאויותיו. אולם בפועל הדיין לא הועמד לדין משמעתי.

2. בתלונה בתיק שבכותרת נטען, כי דבריו של הדיין, כלפי בית המשפט העליון, נאמרו "באופן מבוזה ביותר", תוך שהוא משתלח ציבור המאמינים הרפורמיים. עוד נטען, כי אמירותיו של הדיין מנוגדות לחובות המוטלות עליו, מתוקף תפקידו, ומהוות הפרה של כללי האתיקה לדיינים, התשס"ח-2008 (להלן: כללי האתיקה), ובעיקר של סעיף 18 לכללי האתיקה, הקובע כי: "דיין ימנע מהביע בפומבי דעה בעניין שאינו משפטי בעיקרו והשוני המחלוקת ציבורית".

3. המתלונן הוסיף וטען, כי דבריו של הדיין, לפיהם: "הבג"ץ כל דבר הוא מרגיש את עצמו מעל כולם, כל דבר הוא מתערב" וכן הבהרתו כי פסיקת בג"ץ אינה נחשבת וכי אין בכוונתו לנהוג על פיה, מעידים על זלזול משווע ומופגן בשלטון החוק. זאת ועוד, באמירותיו של הדיין ביחס לנשים ולציבור הרפורמי, יש כדי לבזות, להשפיל, ולפגוע פגיעה חמורה במשתייכים למגזרים אלו, ועל כן יש לדרוש, כי בשל העובדה שמדובר בהתבטאויות חוזרות ונשנות מצדו של הדיין, ולאור העובדה שלא נעשה מאום באשר למסקנות התלונה הקודמת נגדו, יינקטו באופן מידי צעדים משמעתיים נגד הדיין.

תגובת הדיין

4. תגובת הדיין לתלונה נמסרה על ידי ראש לשכתו, אשר מסר, כי האמירות שמיוחסות לדיין נאמרו במסגרת דרשה שנשא לקהל שומעי לקחו, ובה התייחס לשאלה האם יש לאפשר לנשים להיבחן ברבנות. לדבריו, הדיין ביקש להביע את דעתו, כי מתן אפשרות כזו לנשים כמוה כהליכה בדרכי הרפורמה, וכן הוא ביקש להבהיר את עמדתו כלפי הרפורמים, כראות עיניו, וציין כי הדיין "עומד אחרי הדברים באופן מלא, וכל המצוטט הם אכן דברים שנאמרו על ידו, זו דעתו ההלכתית והוא עודנו מחזיק בה", וציין כי הדברים נאמרו במסגרת תפקידו של הדיין כרב ראשי ובנושא המצוי תחת סמכות הרבנות הראשית.

5. עוד נמסר בשמו של הדיין, כי המרכיב השיפוטי-דיוני אינו דומיננטי במשרתו של הדיין, ואילו בתפקידו כרב הראשי הוא משמש "כמגדלור רוחני, כמתווה דרך ומורה נבוכים לרבים". הילכך, נמסר, כי "לא יעלה על הדעת להגבילו במתן עמדתו ההלכתית בכל נושא וקל וחומר בנושאים אלה שהם ליבה של פעילות הרבנות הראשית", שהרי מחובתו של הרב הראשי לישראל להתבטא בנושאים הכרוכים בעיסוקיה של הרבנות הראשית, ולשכנע בפיסתה של היהדות האורתודוקסית, על אחת כמה וכמה בעניינים השנויים במחלוקת ציבורית.

6. עוד נמסר בשם הדיין, כי: "במענה לדברים נבקש לציין, כי אין שום חובה בחוק המחייבת את הרבנות הראשית לקיים בחינות לרבנות, הראשון לציון הודיע בדבריו כי אם בית המשפט יחייב את הרבנות הראשית להסמיך נשים לרבנות, הרבנות הראשית תשבית כליל את מערך הבחינות, דהיינו לא תבחן איש, לא גברים ולא נשים, החלטה שכזו איננה מפרה את הוראת

בית המשפט ככל שתתקבל, שהרי בית המשפט אילו יחייב את הרבנות לבחון נשים הרי שזו תהיה החלטה רק מטעמי שוויון שמשמעותה היא שכל שנבחנים גברים הרי שהרבנות תחויב לבחון גם נשים". אמר ולא יסף.

7. בהתייחס לטענה, כי הדיין הפר את סעיף 18 לכללי האתיקה, נמסר, כי יש לאבחן בין מאפייני כהונתו של דיין מן המניין, אשר זהו תפקידו הדומיננטי והעיקרי, לבין מאפייני כהונתו של דיין בבית הדין הרבני הגדול שהוא גם הרב הראשי לישראל ונשיא מועצת הרבנות הראשית לישראל. לשיטת הדיין, לדעתו, אבחנה זו מעוגנת בסעיף 9(ד) לכללי האתיקה, לפיו: "איסורים שעל פי כללים אלו לא יחולו על פעילות או מעשים של דיין שהוא רב ראשי לישראל או רב עיר, הנובעים מכהונתו כרב ראשי או רב עיר".

מסקנות והחלטה

8. אך לפני מספר חודשים, ניתנה החלטה בתלונה שהוגשה בעקבות התבטאויות שנויות במחלוקת של הדיין, והנה אנו מתכנסים, שוב, לדון במוצא פיו, כאשר הפעם הגדיל לעשות ותקף את בית המשפט העליון בישראל. הנציב ציין, כי אף שמסקנותיו מהתלונה הקודמת מתאימות אף לתלונה זו, ראוי בכל זאת להקדיש כמה מילים לטענתו החדשה של הדיין, כי בהתאם לסעיף 9(ד) לכללי האתיקה: "איסורים שעל פי כללים אלו לא יחולו על פעילות או מעשים של דיין שהוא רב ראשי לישראל או רב עיר, הנובעים מכהונתו כרב ראשי או רב עיר".

9. הנציב תהה, האם סבור הדיין, כי כללי האתיקה של דיינים לא יחולו על דיין המשמש גם כ"רב ראשי או רב עיר". האם מאמין הדיין, כי דיין אשר משמש גם כ"רב ראשי או רב עיר", יוכל להשתלח בדבריו ככל העולה על רוחו, להצהיר בריש גלי, כי יתעלם מהוראות בית המשפט העליון, ולשאת דברי נאצה כלפי ציבורים גדולים בחברה הישראלית. האם ציבור השומעים, ידע לאבחן ולדעת האם הדיין מדבר תחת כובעו כרב עיר או תחת כובעו כדיין בבית הדין. טענה זו, נבחנה ונדחתה מכל וכל, הן על ידי הנציבות והן על ידי בית המשפט.

10. הנציב הדגיש, בלשון ברורה וחד משמעית, כי גם כאשר דיין נושא בתפקיד נוסף, אין הדבר פוטר אותו מהחובות החלות על כל דיין ושופט בישראל, וגם בפעילותו הנוספת עליו להקפיד על התנהלות ראויה ומתאימה לבעל כהונה שיפוטית, ובפרט כאשר מדובר בדיין בבית הדין הרבני הגדול, אשר משמש גם כרב ראשי, ואשר אנשים רבים נושאים פניהם לדבריו.

11. כאמור, רק לאחרונה, ניתנה החלטת הנציב בתלונה שהוגשה על הדיין, בעקבות התבטאויותיו כלפי ציבור העולים ממדינות חבר העמים, ובה ציין בפירוט כך: "הן בשנת 2015, (בהחלטת כב' השופט סלים ג'ובראן), והן בשנת 2017 (בהחלטת הנציב דאז) נקבע כי גם רב אשר חובש שני כובעים, כובע הרבנות וכובע הדיינות, חלים עליו כל הסייגים הנוגעים לשופט ודיין, ואין הוא יכול להסתתר, תחת האצטלה של כהונתו גם בתפקיד רבני".

12. כפי שהטעים כב' הנשיא אהרן ברק בבג"ץ 732/84 ח"כ יאיר צבן נגד השר לענייני דתות, פ"ד (מ) 4, 141, בעמ' 153, (1986) (להלן: עניין צבן), כי:

"הצורך להבטיח את אמון הציבור ברשות השופטת הוא צורך נמשך ... צורך זה אינו מתמקד אך בפעולתו של השופט על כס המשפט. הוא משתרע על מכלול התנהגותו של השופט, בבית המשפט ומחוצה לו ... התנהגות, המותרת לכל אזרח, עשוי שתהא אסורה על השופט, שכן יש בה כדי לפגום באמון הציבור במערכת השיפוט ... אמון הציבור, מטבע מהותו, אינו נבחן על פי תחושתו הסובייקטיבית של השופט, כי הוא פועל בהגינות. אמון הציבור נבחן על ידי השופט על פי אמות מידה אובייקטיביות. אין זה מספיק, שהשופט עצמו סבור ומשוכנע כי פעל באופן עצמאי וללא נטייה. עליו להיות משוכנע, כי אותן עצמאות, הגינות וחוסר נטייה הן מראית פני הדברים. הגינות צריכה לא רק להיעשות אלא גם להיראות.

... עקרונות היסוד החלים לעניין שופטים הם החלים גם לעניין דיינים. אכן הדיין כמו השופט הוא חלק מהרשות השיפוטית. ... אכן, תנאי מוקדם להיות אדם דיין שיהיה רב, אך מכאן לא נובע, כי כל פעילות המותרת לרב מותרת גם לדיין. משנתמנה אדם להיות דיין, עליו לקבל על עצמו את המגבלות שהדיינות מטילה עליו. עליו להימנע מכל אותן פעולות שהדיינות אוסרת עליו, גם אם הרבנות מתירה זאת". (ההדגשות אינן במקור - א.ש.).

ועוד ראוי להביא מדברי הנציב לשעבר, כב' השופט (בדימוס) אליעזר גולדברג, כי:

"משנתמנה רב בישראל לדיין על-פי חוק הדיינים, התשט"ו-1955, הריהו נושא שני כתרים: כתר הרבנות וכתר הדיינות. מורה הוראה בענייני דת ורועה רוחני - בכתרו האחד, בחינת 'והודעתי את חוקי האלהים ואת תורתיו' (שמות, יח, טז), ופוסק 'בין איש ובין רעהו' (שם) - בכתרו האחר. ולא על הגדרת התפקידים באתי לעמוד אלא על הבחנה שבמהות. שעיקר כוחה של הרבנות בסמכותה המוסרית ועל מי שבא 'לדרוש אלוהים', ואילו סמכותם של הדיינים ביושבם על מדין לא ברצונם של המתדיינים היא תלויה, אלא נכפית היא במסגרת המערכת השיפוטית שקבע לה המחוקק. בתחום זה ממלאים הדיינים את התפקיד של 'ושפטו את העם' על שלל דעותיו והשקפותיו.

הבחנה זו בין שני התפקידים היא שמציבה סייג למעורבות הפוליטית של הדיין. דיין (כמוהו שופט), המערב עצמו בחיים הפוליטיים, לא רק שהוא פוגע בדימוי של מערכת השיפוט בעיני הציבור כמערכת בלתי תלויה, אלא שהוא גם פוגע בעקרון היסוד של הפרדת הרשויות בין הרשות השופטת ליתר רשויות המדינה".

הוא הדין בכל פעילות שניחוח פוליטי או מפלגתי נכרך בה ואשר מצויה במחלוקת ציבורית.

13. הנציב שב והזכיר, כי אין זו הפעם הראשונה בה מתבטא הדיין באופן שאינו ראוי לדיין בכלל ולדיין בבית הדין הרבני הגדול בפרט, שכן כבר בשנת 2017, בחנו תלונה לפיה הדיין, התבטא באופן שאינו ראוי ובעל גוון פוליטי, תוך שהתערב במהלך בחירות לרב עיר. גם בתגובתו לתלונה ההיא ניסה הדיין לטעון, כי התערבותו למען בחירת רב העיר, נעשתה בתוקף תפקידו כרב ראשי, וכי הדבר מצוי בגדר סמכותו הטבעה. בהחלטת הנציב מיום 7.8.17, נדחה מכל

וכל הסברו זה של הדיין, ונקבע, בין היתר, כי "מדובר בהתערבות גלויה בהליך בחירה, בפעולות שתדלנות ובפעילות אקטיבית פסולה למען בחירתו של מועמד לכהונת רב עיר. פעילות זו חרגה מן המקובל גם בהתחשב ב'כובעו הכפול' של הדיין.

14. לא זו בלבד, אלא כבר בשנת 2015 הגישה התנועה למען איכות השלטון בישראל עתירה נגד הדיין, לוועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-20. לאחר שכב' השופט סלים ג'ובראן, בכהנו כיושב ראש ועדת הבחירות המרכזית, בחן את טענת "שני הכובעים" של הדיין, הוא קבע בהחלטתו, כי "חזקה על המשיב 1 [הדיין - א.ש.] כי עתה – כאשר הדין ברור – יימנע מלשאת דברי תעמולה", וכן "חזקה על המשיב 1 כי במהלך ביקורו בעיר, לא יישא דברי תעמולה, שעתה אין עוד עוררין כי הם אסורים עליו לפי חוק". עוד הוסיף כב' השופט, כי "מפאת כבודו של המשיב 1, והשפעתו הרבה שאינה מוטלת בספק על ציבור זה, שומה עליו שלא לקיים תעמולת בחירות. וכך לשמר ולחזק את אמונו של ציבור זה, והציבור בכללותו, בנייטראליות ובהעדר מעורבות פוליטית של בכירים כדוגמתו". כב' השופט ג'ובראן הדגיש, כי: "לעניין התבטאויותיו של המשיב 1, סבורני – עם כל הכבוד – כי הן בגדר תעמולת בחירות על פי מבחן הדומיננטיות... הרכיב הדומיננטי של התבטאות זו היא השפעה על הבוחרים שלא להצביע לרשימתו של האחרון [מפלגת 'יחד' בראשות אלי ישי - א.ש.]". וכפי שקבע כב' השופט ברק בעניין צבן, כי: "כשם ששופט אסור בפעילות פוליטית בכלל ומתן עצות פוליטיות לגופים פוליטיים בפרט, כך גם הדיין אסור בכך. פעילות פוליטית של דיין פוגעת באמון הציבור בדיינות, אך לא רק בה, היא פוגעת באמון הציבור ברשות השופטת כולה, שהדיינות היא חלק ממנה".

15. על קביעות אלו הוסיף הנציב, בהחלטתו האחרונה בעניין הדיין, בה הובהר לו, "ברחל בתך הקטנה", כי גם דיין אשר חובש שני כובעים, כובע הרבנות וכובע הדיינות, חלים עליו כל הסייגים הנוגעים לכל מי שנושא בכהונה שיפוטית ואין הוא יכול "להסתתר", תחת האצטלה של כהונתו גם בתפקיד רבני. ולמרבה הצער, למרות כל האזהרות החוזרות ונשנות שניתנו לדיין, כמפורט לעיל, נראה כי הוא ממאן לקבל על עצמו את כללי האתיקה לדיינים במלואם, וממשיך להתבטא בפומבי באופן שאינו ראוי ואינו הולם את תפקידו כדיין, תוך שהוא מעלה שוב ושוב את הטענה לכפילות תפקידיו כרב וכדיין, למרות שטענתו זו לא התקבלה ונדחתה בהחלטות שיפוטיות, שוב ושוב.

16. הנציב סייג והבהיר, כי אף אם נקבל את עמדת הדיין, בנוגע לזכותו להתבטא כלפי ציבור הרפורמים וכלפי נשים, אשר מעוניינות להיבחן בבחינות ההסמכה לרבנות – והדגיש כי דעתנו אינה כזאת – בוודאי שלא כך הם פני הדברים באשר לאמירותיו של הדיין כי לא יציית לפסיקת הבג"ץ, שכן אין חולק כי בינן לבין תפקידו כרב ראשי אין דבר וחצי דבר.

17. הנציב שב והזכיר, כי מדובר בדיין, אשר למרות כל הקביעות, הן של בית המשפט העליון, והן של נציבי תלונות הציבור על שופטים, אינו מפנים את אשר הוחלט בעניינו, ופעם אחר פעם הוא הולך ומחריף את התבטאויותיו, ומוסיף להצהיר, כי החלטות וקביעות של בית המשפט העליון, לא יכובדו על ידו. לאור מצב דברים שכזה, הבהיר הנציב, כי לא ניתן להסתפק, לטעמו,

בקביעה כי מדובר בתלונה מוצדקת, ולכן לא נשאר לו אלא לעשות שימוש בהוראות סעיף 22 (ה) לחוק נציגי תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002 (להלן: החוק), הקובע, כי: "הנציב רשאי, אם מצא לנכון לעשות כן בעקבות ממצאיו, להמליץ לוועדה לבחירת שופטים לסיים את כהונתו של שופט על פי סמכותה".

18. סוף דבר, התלונה נמצאה מוצדקת, בכל הנוגע להתבטאויותיו של הדיין, כמפורט לעיל, בדגש על דבריו כלפי בית המשפט העליון.

19. בהתאם לאמור לעיל, הנציב המליץ כי הוועדה לבחירת דיינים תתכנס בהקדם, ותחליט האם הדיין ראוי להמשיך בתפקידו כדיין בבית הדין הרבני הגדול.

הפניות לפי סעיף 27(א) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב - 2002

חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב – 2002, קובע מספר עניינים שעל הנציב להתייחס אליהם בדוח השנתי שהוא מגיש. ההפניות לעניינים אלה הן כלהלן:

- סעיף 27(א)1 לחוק-** "מספר התלונות שהוגשו ומספר התלונות שבוררו" עמ' 24
- סעיף 27(א)2 לחוק-** "מספר התלונות שנמצאו מוצדקות" עמ' 28
- סעיף 27(א)3 לחוק-** "הטעמים לאי בירור תלונות" עמ' 41
- סעיף 27(א)4 לחוק-** "זמן הבירור הממוצע בתלונות שבוררו" עמ' 24
- סעיף 27(א)5 לחוק-** "מספר התלונות שבירורן טרם הסתיים" עמ' 24
- סעיף 27(א)6 לחוק-** "סוגי העניינים שעליהם הוגשו תלונות" עמ' 27
- סעיף 27(א)7 לחוק-** "דרכים שננקטו לטיפול בליקויים ולתיקונם" עמ' 59
- סעיף 27(א)8 לחוק-** "מספר התלונות שהעלו חשש לעבירה פלילית ולעבירה משמעתית, אם היו כאלה" 0
- סעיף 27(א)9 לחוק-** "מספר ההמלצות לועדה לבחירת שופטים, לשר או לנשיא לסיים כהונתו של שופט, אם היו כאלה" 4

נספח א | חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002

1. הגדרות

בחוק זה –

”שופט” – כל אחד מאלה:

- (1) שופט כהגדרתו בחוק-יסוד: השפיטה ושופט עמית כמשמעותו בסעיף 10א לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ”ד-1984 (להלן – חוק בתי המשפט);
- (2) רשם כהגדרתו בסעיף 84 לחוק בתי המשפט;
- (3) שופט ורשם כמשמעותם בחוק בית הדין לעבודה, תשכ”ט-1969 (בחוק זה – חוק בית הדין לעבודה) ושופט עמית כמשמעותו בסעיף 7א לחוק בית הדין לעבודה;
- (4) שופט צבאי-משפטי כמשמעותו בחוק השיפוט הצבאי, תשט”ו-1955 (בחוק זה – חוק השיפוט הצבאי);
- (5) דיין כהגדרתו בחוק הדיינים, תשט”ו-1955 (בחוק זה – חוק הדיינים) ודיין עמית, כמשמעותו בסעיף 9א לחוק הדיינים;
- (6) קאדי כהגדרתו בחוק הקאדים, תשכ”א-1961 (בחוק זה – חוק הקאדים);
- (7) קאדי מד’הב כהגדרתו בחוק בתי הדין הדתיים הדרוזיים, תשכ”ג-1962 (בחוק זה – חוק בתי הדין הדרוזיים);
- (8) דיין של בית דין של עדה נוצרית כמשמעותו בסימן 54 לדבר המלך במועצה על ארץ ישראל, 1947-1922;

”השר” –

- (1) לענין שופט כהגדרתו בפסקאות (1) עד (3) וכן (6) ו-(7) – שר המשפטים;
- (2) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (4) – שר הביטחון;
- (3) לענין שופט כהגדרתו בפסקאות (5) ו-(8) – השר לענייני דתות;

”בית דין משמעותי לשופטים” –

- (1) לענין שופט כהגדרתו בפסקאות (1) עד (3) – בית הדין המשמעותי לשופטים לפי סעיף 17 לחוק בתי המשפט;
- (2) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (4) – בית דין משמעותי לפי סעיף 192ד לחוק השיפוט הצבאי;
- (3) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (5) – בית הדין המשמעותי לפי סעיף 20 לחוק

הדיינים;

- (4) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (6) - בית הדין המשמעתי לפי סעיף 17 לחוק הקאדים;
- (5) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (7) - בית הדין המשמעתי לפי סעיף 22 לחוק בתי הדין הדרוזיים;

"הועדה לבחירת שופטים" -

- (1) לענין שופט כהגדרתו בפסקאות (1) ו-(2) - הועדה לבחירת שופטים כמשמעותה בסעיף 4(ב) לחוק- יסוד: השפיטה;
- (2) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (3) - הועדה לבחירת שופטים כמשמעותה בסעיף 4(א) לחוק בית הדין לעבודה;
- (3) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (4) - הועדה לבחירת שופטים צבאיים-משפטיים לפי סעיף 187 לחוק השיפוט הצבאי;
- (4) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (5) - הועדה לבחירת דיינים לפי סעיף 6 לחוק הדיינים;
- (5) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (6) - ועדת המינויים לפי סעיף 4 לחוק הקאדים;
- (6) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (7) - ועדת המינויים לפי סעיף 11 לחוק בתי הדין הדרוזיים;

"המנהל" -

- (1) לענין שופט כהגדרתו בפסקאות (1) עד (3) - מנהל בתי המשפט;
- (2) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (4) - נשיא בית הדין הצבאי לערעורים לפי חוק השיפוט הצבאי או מי שהוא הסמיך;
- (3) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (5) - מנהל בתי הדין הרבניים;
- (4) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (6) - מנהל בתי הדין השרעיים;
- (5) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (7) - מנהל בתי הדין הדתיים הדרוזיים;

"הנשיא" -

- (1) לענין שופט כהגדרתו בפסקאות (1) ו-(2) - נשיא בית המשפט העליון;
- (2) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (3) - נשיא בית הדין הארצי לעבודה;
- (3) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (4) - נשיא בית הדין הצבאי לערעורים;
- (4) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (5) - נשיא בית הדין הרבני הגדול;
- (5) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (6) - נשיא בית הדין השרעי לערעורים;
- (6) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (7) - ראש בית הדין הדתי הדרוזי לערעורים כהגדרתו בחוק בתי הדין הדרוזיים;

"הנציב", "נציב תלונות הציבור על שופטים" - נציב תלונות הציבור על שופטים, שמונה לפי סעיף 3;
 "הועדה לבחירת הנציב" - הועדה לבחירת שופטים כמשמעותה בסעיף 4(ב) לחוק- יסוד: השפיטה.

2. נציבות תלונות הציבור על שופטים

נציב תלונות הציבור על שופטים יעמוד בראש יחידה שתיקרא "נציבות תלונות הציבור על שופטים" שתברר, בהתאם להוראות חוק זה, תלונות על התנהגות שופטים במסגרת מילוי תפקידם, לרבות בדרך ניהול משפט על ידם.

3. כשירות הנציב ומינויו

- (א) מי שכשיר להתמנות שופט של בית המשפט העליון כשיר להתמנות נציב תלונות הציבור על שופטים.
- (ב) הנציב יתמנה בידי הועדה לבחירת הנציב, לפי הצעת שר המשפטים ונשיא בית המשפט העליון כאחד; הועדה רשאית לקבל את ההצעה או לדחותה, ואם הוצע יותר ממועמד אחד - למנות אחד מקרב המועמדים או לדחות את ההצעה.
- (ג) מעמדו הציבורי של אדם והיכרותו עם מערכת המשפט יובאו בחשבון לענין הצעת מועמד לנציב ולענין מינויו.

4. ממלא מקום לנציב

נבצר מהנציב דרך ארעי למלא את תפקידיו, ימנה שר המשפטים בהסכמת נשיא בית המשפט העליון ממלא מקום לנציב לתקופה שלא תעלה על שישה חודשים או עד שיחזור למלא את תפקידיו, לפי המוקדם.

5. מועד בחירת נציב

- (א) מינוי נציב ייעשה, ככל האפשר, לא מוקדם מתשעים ימים ולא יאוחר משלושים ימים לפני תום תקופת כהונתו של הנציב המכהן; התפנה מקומו של הנציב לפני תום תקופת כהונתו, ייעשה המינוי בתוך ארבעים וחמישה ימים מהיום שבו התפנה מקומו.
- (ב) הודעה על מינויו של הנציב תפורסם ברשומות.

6. משך הכהונה

הנציב יכהן תקופת כהונה אחת בלבד של חמש שנים.

7. תום כהונה

- (א) כהונת הנציב פוקעת -
- (1) בתום תקופתה;
 - (2) בפטירתו או בהתפטרותו;
 - (3) בהעברתו מכהונתו;
 - (4) בתום שישה חודשים רצופים שבהם מכהן במקומו ממלא מקומו שמונה לפי סעיף 4.
- (ב) הודעה על תום כהונת הנציב תפורסם ברשומות.

8. העברה מכהונה

- (א) הועדה לבחירת הנציב רשאית, מיזמתה או לפי הצעת שר המשפטים או נשיא בית המשפט העליון, להעביר, בהחלטה שהתקבלה ברוב של שישה חברים לפחות, את הנציב מכהונתו, אם התקיים אחד מאלה:
- (1) הוא הורשע בפסק דין בעבירה פלילית, למעט בעבירות המנויות בסעיף 7(א)(2) לחוק הכנסת, תשנ"ד-1994 (בחוק זה - חוק הכנסת);
 - (2) הוא התנהג באופן שאינו הולם את מעמדו;
 - (3) הוא אינו מבצע את תפקידו כהלכה.
- (ב) הועדה לבחירת הנציב לא תעביר את הנציב מכהונתו, אלא לאחר שנתנה לו הזדמנות להשמיע את טענותיו לפנייה.

9. השעיית הנציב

- (א) לא יוגש כתב אישום נגד הנציב, למעט בעבירות המנויות בסעיף 7(א)(2) לחוק הכנסת, אלא באישור היועץ המשפטי לממשלה, ומשהוגש כתב אישום כאמור יושעה הנציב מכהונתו.
- (ב) (1) הועדה לבחירת הנציב רשאית, ברוב דעות, להשעות את הנציב מכהונתו, אם מתקיימת נגדו חקירה שיש בה כדי להביא לקיום הליכים פליליים כהגדרתם בסעיף 7(א)(2) לחוק הכנסת, לתקופה שבה הם מתקיימים; ואולם אם היתה החקירה כאמור, בעבירה אשר מפאת מהותה, חומרתה או נסיבותיה אין הנציב ראוי לשמש עוד בתפקידו, תשעה הועדה את הנציב לתקופה האמורה;
- (2) הועדה לבחירת הנציב לא תשעה את הנציב לפי סעיף קטן זה, אלא לאחר שנתנה לו הזדמנות להשמיע את טענותיו לפנייה.
- (ג) בתקופת ההשעיה ימלא את תפקידי הנציב על פי חוק זה ממלא מקומו, ויחולו הוראות סעיף 4.

10. סייג למינוי לשופט

מי שהיה נציב לא יתמנה לשופט.

11. ייחוד משרה והיתר לעסוק בפעילות

(א) הנציב ועובדי הנציבות לא יהיו רשאים -

(1) לשמש בכל משרה אחרת או לעסוק, במישרין או בעקיפין, בעיסוק אחר;
 (2) להיות חברים בכנסת, בממשלה, במועצה של רשות מקומית, בגוף בוחר של מפלגה, או מועמדים לחברות כאמור;

(3) להיות חברים בהנהלה של חבר בני אדם המנהל עסקים לשם השגת רווחים.

(ב) הנציב רשאי להתיר לעובד הנציבות, לפי בקשתו, לעשות דבר מהדברים המנויים בסעיף קטן (א)(1) או (3), אם לדעתו אין בכך כדי ליצור ניגוד ענינים או כדי לפגוע בעבודתו בנציבות בדרך אחרת; אין בהיתר כאמור כדי לפטור את העובד מעמידה בדרישות כל דין או נוהג, המסדירים את הפעילות.

12. עובדי הנציבות

(א) עובדי הנציבות הם עובדי מדינה.

(ב) הנציב רשאי להסתייע בכיצוע תפקידיו באנשים שאינם עובדי משרדו, אם ראה צורך בכך; בבירור תלונה על שופט כאמור בפסקאות (4) עד (8) להגדרה "שופט", יסתייע הנציב באנשים בעלי היכרות עם מערכת המשפט שאליה משתייך השופט.

13. חובת סודיות

(א) הנציב, עובדי הנציבות וכל אדם אחר שבעזרתו מבצע הנציב את תפקידיו חייבים לשמור בסוד כל ידיעה שהגיעה אליהם עקב עבודתם, לא לעשות בה שימוש ולא לגלותה לאחר, אלא לשם ביצוע תפקידיהם לפי חוק זה; העובדים יחתמו על כתב שמירה על סודיות עם תחילת עבודתם.

(ב) על אף האמור בסעיף קטן (א) רשאי שר המשפטים או נשיא בית המשפט העליון, לקבל לידי, לפי דרישתו, עותק מכל חומר או מידע המצוי בנציבות שהושג במסגרת פעילותה, ואולם חומר או מידע לגבי תלונה מסוימת יימסר לאחר שהטיפול בה הסתיים.

(ג) הנשיא והשר כאחד רשאים להתיר פרסום פרטי תלונה מסוימת על שופט, כולם או חלקם, שהטיפול בה הסתיים.

14. הגשת תלונה

(א) רשאי להגיש תלונה לנציב –

- (1) כל אדם הרואה עצמו נפגע בשל התנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול המשפט על ידי, או מי שאותו אדם הסמיך לכך;
- (2) מתמחה הרואה את עצמו נפגע בשל התנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקידו כמאמן או בשל תנאי ההתמחות, וכן נציב הפיקוח על ההתמחות, לפי סעיף 41(בג) לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961.
- (ב) הנשיא או השר רשאי לבקש מהנציב לברר ענין הנוגע להתנהגותו של שופט במסגרת תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול המשפט על ידי.

15. דרך הגשת התלונה

התלונה תוגש בכתב תיחתם בידי המתלונן ויצוינו בה שם המתלונן ומענו.

16. תלונה של אדם המוחזק במשמורת

- תלונה של אדם כאמור בפסקאות (1) עד (3) תוגש במעטפה סגורה כמפורט באותן פסקאות או למי שהוא הסמיך לענין זה, והוא יעבירה, בלי לפתחה, אל הנציב:
- (1) אסיר כהגדרתו בפקודת בתי הסוהר [נוסח חדש], תשל"ב-1971, למנהל בית הסוהר שבו הוא מוחזק;
 - (2) עצור כמשמעותו בחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), תשנ"ו-1996, או אסיר, המוחזק בבית מעצר, למפקד בית המעצר שבו הוא מוחזק;
 - (3) כלוא לפי חוק השיפוט הצבאי, למפקד מיתקן הכליאה שבו הוא מוחזק.

17. תלונות שאין לברר אותן

הנציב לא יברר תלונה שהיא כמפורט להלן:

- (1) התלונה אינה על שופט או שאינה בענין הנוגע להתנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול משפט על ידי;
- (2) התלונה היא קנטרנית או טורדנית על פניה או עוסקת בזוטי דברים;
- (3) ענינה של התלונה בשאלה משפטית או ראייתית מהותית;
- (4) התלונה היא בענין הניתן לערעור על פי דין, למעט בענין הנוגע להתנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול המשפט על ידי;
- (5) בקשה של בעל דין ששופט פלוני יפסול עצמו מלישב בדין כי קיימות נסיבות

שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט; כללה התלונה נוסף על בקשת הפסלות כאמור ענינים שרשאי הנציב לברר לפי הוראות חוק זה, יברר הנציב את אותו החלק שבו לא התבקשה פסלות השופט כאמור;

(6) התלונה היא על מעשה שמתנהלת בשלו חקירה במשטרה או שהוגשה בשלו קובלנה לבית הדין המשמעתי לשופטים.

18. תלונות שבירור מצריך סיבה מיוחדת

- (א) הנציב לא יברר תלונות כמפורט להלן, אלא אם כן מצא הנציב שקיימת סיבה מיוחדת המצדיקה את בירורן:
- (1) התלונה הוגשה לאחר שעברה שנה מיום המעשה שעליו נסבה התלונה או מהיום שעילת התלונה נודעה למתלונן, או מיום מתן פסק הדין בענינו בהליך שאליו מתייחסת התלונה, לפי המאוחר;
- (2) תלונה בענין שניתנה בו החלטה, שעליה אפשר או היה אפשר, להגיש ערעור, והיא אינה מסוג התלונות שאין לברר אותן.
- (ב) הנציב רשאי לא לברר תלונה אם סבר שהיא אינה מתאימה להתברר על ידו מחמת שהיא מתאימה יותר לטענת פסלות מלשבת בדין.
- (ג) החלטות הנציב לפי סעיף זה יהיו בכתב ומנומקות.

19. התלונה ועילותיה ופתיחת הבירור

- (א) תלונה ניתנת להגשה על כל שופט בענין הנוגע להתנהגותו במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול המשפט על ידיו.
- (ב) משהוגשה תלונה, יאשר הנציב את קבלתה ויפתח בבירורה, זולת אם ראה שאין לברר אותה מהטעמים המנויים בסעיף 17 או שאינה ראויה לבירור מהטעמים המנויים בסעיף 18.
- (ג) החליט הנציב לא לפתוח בבירור תלונה, יודיע על כך למתלונן בכתב, ויציין את הנימוקים להחלטתו.
- (ד) החליט הנציב לפתוח בבירור התלונה, יודיע על כך לשופט הנילון, לנשיא, לשר, למנהל ולנשיא בית המשפט שבו מכהן אותו שופט.
- (ה) בהודעה לפי סעיף קטן (ד) רשאי הנציב לא לכלול את פרטי המתלונן אם סבר כי פרטיו אינם דרושים לצורך בירור התלונה; אין בסעיף קטן זה כדי לגרוע מסמכות שר המשפטים ונשיא בית המשפט העליון לפי סעיף 13(ב).

20. דרכי הבירור ומשכו

- (א) הנציב רשאי לברר את התלונה בכל דרך שימצא לנכון והוא אינו כפוף לסדרי דין או לדיני הראיות.
- (ב) לצורך הבירור, רשאי הנציב לקבל מכל אדם או גוף, בתוך תקופה שיקבע

ובאופן שיקבע, בכפוף לסעיף קטן (ג), כל ידיעה או מסמך העשויים, לדעת הנציב, לסייע בבירור התלונה; מי שנדרש למסור ידיעה או מסמך כאמור, ימלא אחר הדרישה, והוראות סעיף 11, למעט פסקאות (1) ו-3 של סעיף קטן (א), לחוק ועדות חקירה, תשכ"ט-1968, יחולו, בשינויים המחויבים, על סירוב למלא אחר הדרישה.

(ג) לצורך הבירור רשאי הנציב לשמוע את המתלונן, את השופט הנילון, וכל אדם אחר אם ראה תועלת בדבר; סירב השופט הנילון למסור את דבריו בעל פה, ימסרם בכתב ככל שיידרש.

(ד) בירור התלונה יסתיים לכל המאוחר עד תום שנה אחת מיום קבלתה בנציבות.

21. הפסקת הבירור

הנציב רשאי להפסיק את בירור התלונה אם נוכח שהתקיימה אחת העילות המצדיקות שלא לפתוח בבירורה, או שענין התלונה בא על תיקונו או שהמתלונן ביטל את תלונתו; הופסק בירור התלונה לפי סעיף זה יודיע הנציב בכתב למתלונן, לשופט הנילון ולמי שמנוי בסעיף 19(ד), לפי הענין, שהחליט להפסיק את הבירור, ויציין את הנימוקים להחלטתו.

22. תוצאות הבירור

(א) מצא הנציב שהתלונה היתה מוצדקת יודיע על כך למתלונן, לשופט הנילון ולמי שמנוי בסעיף 19(ד), לפי הענין, בצירוף החלטתו; בהודעה כאמור רשאי הנציב לפרט את תמצית ממצאיו, כולם או חלקם, ואם העלה הבירור כי קיים ליקוי, רשאי הוא להצביע על הצורך בתיקונו ועל הדרך הראויה לכך.

(ב) התקבלה הודעה על צורך בתיקון ליקוי כאמור בסעיף קטן (א) יודיע השופט הנילון, המנהל או נשיא בית המשפט או בית הדין שבו מכהן השופט, לנציב, על הצעדים שננקטו לתיקון הליקוי; לא התקבלה הודעה בתוך זמן סביר או שההודעה אינה מניחה את דעתו של הנציב, רשאי הוא להביא את הענין לפני הנשיא והשר.

(ג) מצא הנציב שהתלונה לא היתה מוצדקת, יודיע על כך בכתב למתלונן ולמי שמנוי בסעיף 19(ד), לפי הענין, ורשאי הנציב לפרט להם את תמצית ממצאיו.

(ד) העלה בירור התלונה חשש למעשה פלילי, יביא הנציב את הענין לידיעת היועץ המשפטי לממשלה, וכן לידיעת השר והנשיא; העלה בירור התלונה חשש לעבירה משמעתית יביא הנציב את הענין לידיעת השר והנשיא ורשאי הוא להמליץ לשר על הגשת קובלנה לבית הדין המשמעתי לשופטים.

(ה) הנציב רשאי, אם מצא לנכון לעשות כן בעקבות ממצאיו, להמליץ לוועדה לבחירת שופטים, לסיים את כהונתו של שופט על פי סמכותה או להמליץ לשר או לנשיא להביא לוועדה לבחירת שופטים הצעה לסיים את כהונתו של

שופט; החליטו הועדה, השר או הנשיא שלא לקבל את המלצת הנציב, ינמקו את החלטתם.

(ii) בלי לגרוע מסמכויות הנציב לפי חוק זה, הנציב רשאי, אם מצא שתלונה של מתמחה אצל שופט, של מתמחה לשעבר אצל שופט או של נציב הפיקוח על ההתמחות כהגדרתו בחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961, היתה מוצדקת, להורות כי השופט הנילון לא יורשה לאמן מתמחים לתקופה שיקבע, לאחר שיינתן לשופט הנילון הזדמנות לטעון את טענותיו; הנציב יקבע את מועד תחילתה של תקופה כאמור והוא רשאי לקצר את התקופה אם נוכח כי תוקנו הליקויים.

23. סייגים לנימוק וגילוי ממצאים

(א) (1) הודעה של הנציב לפי סעיף 22 לא תכלול ולא תגלה חומר או מידע אשר לדעת ראש הממשלה או שר הביטחון הם ענין לביטחון המדינה, או אשר לדעת ראש הממשלה או שר החוץ הם ענין ליחסי החוץ או לקשרי המסחר הבין-לאומיים של המדינה;

(2) ראה הנציב כי הודעתו עלולה לכלול או לגלות חומר או מידע כאמור בסעיף קטן (א) ולא הביעו השרים את דעתם כאמור שם, יבקש הנציב את דעת ראש הממשלה, שר הביטחון או שר החוץ, לפי הענין, לפני שיינתן את הודעתו.

(ב) הנציב פטור מלציין את ממצאיו או נימוקיו, כולם או חלקם, או לציין בשינויים או בהשמטות, או למסרם רק לחלק מהמפורטים בסעיף 19(ד) -

(1) אם הם עלולים לדעתו לפגוע שלא כדין בזכותו של אדם זולת המתלונן;

(2) כשיש בהם משום גילוי סוד מקצועי או ידיעה סודית כמשמעותם לפי כל דין.

(ג) ציין הנציב חלק מממצאיו או מנימוקיו, או ערך השמטות או שינויים, יציין זאת בהודעה לפי סעיף 22.

(ד) אין בהוראות סעיף זה כדי לגרוע מסמכויות נשיא בית המשפט העליון ושר המשפטים לקבל, לפי דרישתם, עותק מכל חומר או מידע המצוי בנציבות ושהושג במסגרת פעילותה, כאמור בסעיף 13(ב).

24. זכויות וסעדים

(א) החלטותיו וממצאיו של הנציב בענין תלונה -

(1) אין בהם כדי להעניק למתלונן או לאדם אחר זכות או סעד, בבית משפט או בבית דין, שלא היו להם לפני כן;

(2) אין בהם כדי למנוע מהמתלונן או מאדם אחר להשתמש בזכות או לבקש סעד שהוא זכאי להם, ואולם אם נקבע לכך מועד בחיקוק, לא

- יוארך המועד על ידי הגשת התלונה או בירורה.
- (ב) דין וחשבון, החלטה וכל מסמך שהכין הנציב במסגרת מילוי תפקידו לא ישמשו ראיה בהליך משפטי או מעין שיפוטי.
- (ג) לא ייזקק בית המשפט לבקשת סעד נגד החלטותיו וממצאיו של נציב תלונות הציבור בענין תלונה.

25. שכר ותנאי כהונה

שכרו, תנאי שירותו וגמלאותיו של הנציב יהיו כשל שופט בית המשפט העליון.

26. אי תלות

אין על הנציב ועל עובדי הנציבות מרות בענין מילוי תפקידיהם לפי חוק זה, זולת מרותו של הדין.

27. דין וחשבון

- (א) הנציב יגיש לשר המשפטים ולנשיא בית המשפט העליון, מדי שנה, דין וחשבון על פעולותיו, שיכיל תיאור פרטני של הטיפול בתלונות, וכן סקירה כללית שתתייחס, בין השאר, לענינים האלה, בחלוקה לפי סוגי ערכאות ושופטים:
- (1) מספר התלונות שהוגשו ומספר התלונות שבוררו;
 - (2) מספר התלונות שנמצאו מוצדקות;
 - (3) הטעמים לאי בירור תלונות;
 - (4) זמן הבירור הממוצע בתלונות שבוררו;
 - (5) מספר התלונות שבירורן טרם הסתיים;
 - (6) סוגי הענינים שעליהם הוגשו תלונות;
 - (7) דרכים שננקטו לטיפול בליקויים ולתיקונם;
 - (8) מספר התלונות שהעלו חשש לעבירה פלילית ולעבירה משמעתית, אם היו כאלה;
 - (9) מספר ההמלצות לועדה לבחירה שופטים, לשר או לנשיא לסיים כהונת שופט, אם היו כאלה.
- (ב) קיבל שר המשפטים את הדין וחשבון השנתי מאת הנציב, יגיש לועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת דין וחשבון על בסיס הסקירה הכללית כאמור בסעיף קטן (א); הדין וחשבון לפי סעיף קטן זה לא יכלול שמות ופרטים מזהים.
- (ג) הנציב רשאי להגיש לשר ולנשיא בית המשפט העליון דין וחשבון מיוחד קודם להגשת הדין וחשבון השנתי.
- (ד) על המידע הכלול בדוחות יחולו הוראות סעיף 23.

28. פרסום הודעות

שר המשפטים יפרסם הודעה על מינויו של הנציב, הדרך לפנות אליו ועיקרי סמכויותיו, בדרך שתיקבע בתקנות.

29. תקציב הנציבות

תקציב הנציבות יוכן על ידי שר המשפטים בתיאום עם הנציב וייקבע בחוק התקציב השנתי של המדינה, בתחום פעולה נפרד, במסגרת תקציב משרד המשפטים.

30. תקנות

(א) שר המשפטים ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי, באישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, להתקין תקנות לביצועו.
 (ב) שר המשפטים יביא לאישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, בתוך שלושה חודשים מיום פרסומו של חוק זה, תקנות לפי סעיף 28.

31. הנציב הראשון

הנציב הראשון יתמנה לא יאוחר מתום מאה ועשרים ימים מיום פרסומו של חוק זה.

32. בחוק השיפוט הצבאי –

(1) בסעיף 1, אחרי ההגדרה "עבירה צבאית" יבוא:
 "הנציב" - נציב תלונות הציבור על שופטים שמונה לפי סעיף 3 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, תשס"ב-2002;
 (2) בסעיף 192ג לחוק השיפוט הצבאי, אחרי "נשיא בית הדין הצבאי לערעורים" יבוא "או הנציב".

33. בחוק הדיינים –

(1) בסעיף 1, אחרי ההגדרה "מועצת הרבנות הראשית" יבוא:
 "הנציב" - נציב תלונות הציבור על שופטים שמונה לפי סעיף 3 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, תשס"ב-2002;
 (2) בסעיף 16א(א), אחרי "כנשיא בית הדין הרבני הגדול" יבוא "או הנציב".

34. בחוק הקאדים –

(1) בסעיף 1, לפני ההגדרה "קאדי" יבוא:
 "הנציב" - נציב תלונות הציבור על שופטים שמונה לפי סעיף 3 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, תשס"ב-2002;

(2) בסעיף 13א(א), אחרי "כנשיא בית הדין השרעי לערעורים" יבוא "או הנציב".

35. בחוק בתי הדין הדתיים הדרוזיים -

(1) בסעיף 1, אחרי ההגדרה "המועצה" יבוא:

"הנציב" - נציב תלונות הציבור על שופטים שמונה לפי סעיף 3 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, תשס"ב-2002.;

(2) בסעיף 19א(א), אחרי "ראש בית הדין לערעורים" יבוא "או הנציב".

36. בחוק חופש המידע, תשנ"ח-1998, בסעיף 14(א), אחרי פסקה (11) יבוא:
" (12) נציבות תלונות הציבור על שופטים - לגבי בירור תלונה על שופט לפי חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, תשס"ב-2002."

נספח ב | תקנות נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ד – 2003

בתוקף סמכותי לפי סעיפים 28 ו-30 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ד – 2002 (להלן – החוק), ובאישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, אני מתקין תקנות אלה:

1. הגדרות

בתקנות אלה –

”הנציב” – נציב תלונות הציבור על שופטים, לרבות מי שהוא הסמיכו; “תלונה” – כמשמעה בסעיפים 14(א) ו-19 לחוק;

שאר המונחים שבתקנות אלה תהא משמעותם כמשמעות הנודעת להם בחוק, אם אין כוונה אחרת משתמעת.

2. דרך פרסום הודעה

בנוסף לדרך הפרסום הקבועה בסעיף 5(ב) לחוק, ייעשה פרסום הודעה על מינוי הנציב, על הדרך לפנות אליו ועל עיקרי סמכויותיו בשני עיתונים יומיים בעברית, בעיתון אחד בערבית ובאתר האינטרנט של משרד המשפטים

3. הגשת תלונה לנציב

(א) תלונה תוגש בכתב, בשני עותקים, לפי הטופס שבתוספת, כשהיא מודפסת או בכתב יד אם אין המתלונן יכול להגישה בדפוס, ותישלח לנציב במעטפה סגורה.

(ב) התלונה תיחתם ביד המתלונן ואם הוגשה בשמו – ביד מי שהוסמך להגיש את התלונה בשם המתלונן (להלן – מגיש התלונה), ותצורף לה הסמכתו החתומה.

(ג) הנציב לא יפתח בבירור תלונה שהוגשה בעילום שם.

4. תוכן התלונה

התלונה תכיל –

(1) את פרטי המתלונן, את שמו של השופט שעליו מלין המתלונן, ואם אין ביד לנקוב בשמו, יציין כל פרט אחר המסייע לזיהויו;

(2) תיאור מפורט של המעשה שעליו היא נסבה, המועד שהתרחש בו וכל פרט אחר שנוגע לה, ויצורף לה כל מסמך שיש בו כדי לסייע לבירורה היעיל;

במקרה של תלונה על מספר אירועים, יצוין כל אירוע ואירוע בנפרד.

5. תלונה חוזרת

הגיש אדם תלונה בקשר לאירוע שלגביו הגיש אותו אדם תלונה בעבר, יציין זאת במפורש ויפרט את פרטי התלונה הקודמת ואת הנימוקים להגשתה מחדש.

6. המצאת מסמכים

(א) המצאת מסמכים למתלונן, למגיש התלונה, לנילון ולכל אדם אחר, וזימון לדיון ככל שיידרש, תיעשה בדואר, בפקס, בטלפון או בכל דרך אחרת שהנציב יראה לנכונה, לפי המקרה.

(ב) המצאת תלונה של אדם המוחזק במשמורת והמצאת מסמכים מאת הנציב לאדם במשמורת, תיעשה באמצעות מנהל בית הסוהר, מפקד בית המעצר או מפקד מיתקן הכליאה, לפי העניין.

תוספת

(תקנה 3(א))

תלונה*

פרטי המתלונן**

שם משפחה: _____
שם פרטי: _____
מספר תעודת זהות: _____
כתובת: _____
מען להמצאת מסמכים: _____
מספר טלפון בעבודה: _____
מספר טלפון בבית: _____
מספר טלפון נייד: _____
מספר פקס: _____

פרטי מגיש התלונה***

שם: _____
כתובת: _____
מען להמצאת מסמכים: _____
מספר טלפון: _____
מספר פקסימילה: _____

פרטי השופט הנילון

שם משפחה: _____
שם פרטי: _____
תפקיד ובית משפט: _____

* בכל מקום בו ננקט לשון זכר, גם נקבה במשמע.

** ימולאו פרטי האדם הנפגט מהתנהגות שופט, אף אם התלונה הוגשה על ידי אדם שהוא הסמיך לכך.

*** ימולא רק אם מגיש התלונה אינו המתלונן.

פרטים כלליים (ימולא ככל הידוע)

1. מספר התיק: _____
2. (א) האם המתלונן היה מיוצג? כן/לא (מחק את המיותר)
 (ב) אם כן, שם עורך הדין: _____
 כתובתו: _____
 מספר הטלפון שלו: _____
3. (א) האם הדיון בתיק הסתיים? כן/לא (מחק את המיותר)
 (ב) אם לא, באיזה שלב מצוי הדיון? _____
 (ג) האם ניתן בתיק פסק דין? כן/לא (מחק את המיותר).
4. (א) האם הגיש המתלונן בעבר תלונה בקשר לאירוע נושא תלונה זו? כן /לא
 (מחק את המיותר).
 (ב) אם כן, יש לפרט את פרטי התלונה הקודמת ולציין את הנימוקים להגשתה
 מחדש:

פרטי האירוע

תאריך: _____
 שעה: _____
 מקום: _____

תיאור האירוע**:**

חתימת המתלונן _____ חתימת מגיש התלונה***

**** אם יש יותר מאירוע אחד, יתואר כל אירוע בנפרד.

נספח ג | כללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007

בתוקף סמכותי לפי סעיף 16א לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984, בהסכמת חבר שופטי בית המשפט העליון ולאחר התייעצות עם שר המשפטים, אני מתקינה בזה כללי אתיקה לשופטים:

מבוא

פרק ראשון: הוראות יסוד

1. פרשנות
2. מקור הכללים ותכליתם
3. כוח השיפוט, שלטון החוק והגינות
4. אמונים למדינת ישראל ולחוקיה
5. אי-תלות
6. אי-משוא פנים
7. הליכותיו של שופט

פרק שני: מעמד ותחולתם של הכללים

8. מעמד הכללים
9. תחולה
10. שופטים בדימוס

פרק שלישי: שפיטה

11. שמירה על כבוד הזולת
12. ניהול משפט
13. פשרה, גישור וכו'
14. הימנעות מוקדמת משבת בדין
15. מניעה משבת בדין

פרק רביעי: שופט וסביבתו

16. קשרים חברתיים
17. פעילות פוליטית או מפלגתית
18. הבעת דעה בפומבי
19. איסוף כספים

פרק חמישי: הימנעות מן השימוש במעמד השיפוטי שלא למטרתו

20. ניצול מעמד
21. מתנות, הנחות והזמנות

פרק שישי: פעילויות לבר-שיפוטיות

סימן א': עקרונות

- .22 ייחוד הכהונה
- .23 מגבלות על פעילויות נוספות

סימן ב': עיסוקים ציבוריים

- .24 פעילות בגופים ציבוריים
- .25 ועדות לחלוקת פרסים ומלגות
- .26 הסברה מחוץ לישראל
- .27 שיפוט שלא בבית המשפט

סימן ג': הרצאות ופרסומים

- .28 הוראה במוסדות להשכלה או לחינוך
- .29 הרצאות
- .30 פרסום ספרים ומאמרים
- .31 משפט מודרך

סימן ד': שונות

- .32 עדות
- .33 הופעה לפני רשות ציבורית
- .34 מענה לשאלונים לצורכי מחקר

פרק שביעי: ענינים כספיים

סימן א': ניהול עסקים וקבלת גמול בעבור עיסוק

- .35 ניהול עסקים
- .36 ניהול נכסיהם של השופט ושל בני משפחה
- .37 (בוטל)
- .38 קבלת גמול בעבור עיסוק או פעילות נוספים

סימן ב': ניתוק קשרים עסקיים וכספיים עם מינויו של שופט

- 38א. כללי
- 38ב. ניתוק יחסים כספיים
- 38ג. ועדת השניים
- 38ד. הסדר לניתוק יחסים כספיים
- 38ה. חתימה על ההסדר
- 38ו. חסיון ההסדר
- 38ז. הסדר – תנאי להשבעה
- 38ח. דיווח
- 38ט. יידוע

פרק שמיני: שופט ואמצעי התקשורת

- 39. מגעים בין שופט לבין אמצעי התקשורת
- 40. תגובות לאמצעי תקשורת

פרק תשיעי: ועדת אתיקה

- 41. ועדת אתיקה
- 42. כללים קודמים

מבוא

מאז ומקדם זכו שופטים – בהם שופטי ישראל לדורותיהם – למעמד ייחודי בקהילה. הנחת תשתית היא שהשופטים כולם, וכל שופט ושופט לעצמו, בלתי תלויים הם בהליכי השפיטה ובהחלטותיהם, וכי הרשות השופטת בכללה היא רשות לעצמה, הגונה והוגנת בהליכותיה, וניחנה היא ביכולת ובכשירות לפרש ולהחיל את הדין כיאות. מטבעם של דברים, מחזיק שופט בכהונתו בנאמנות בעבור הכלל. דרכו היא דרך הנאמן, שמשלו אין לו ולא כלום וכל אשר הוא עושה כשליח הציבור עושה הוא. תנאי מוקדם ליכולתו של שופט לשמש בכהונתו הוא זה, שהקהילה תרחוש אמון לרשות השופטת, כי תכיר בסמכותה הייחודית לשפוט, כי תקבל עליה הכרעות דין שנעשו. מעמד זה של הרשות השופטת ושל חבריה השופטים – מעמד של עצמאות, של אי-תלות ושל מי שנהנים מאמון הקהילה – מחייב כמו-מעצמו קיומן של מידות מיוחדות בשופט. כן נדרשת, כדבר הלמד מענינו, יצירתן של נורמות התנהגות ייחודיות לחיובו של השופט היחיד בהליכותיו ובאורחותיו – בהיכל המשפט ומחוצה לו – והכל להבטחת מעמדם המיוחד של השופט ושל הרשות השופטת בכללה. כך היה מאז ומעולם. וכעצתו של יתרו למשה לדרך בחירתם של שופטים: "וְאַתָּה תִּתְּחֶזֶק מִכָּל-הָעָם אֲנָשֵׁי-חַיִל יִרְאִי אֱלֹהִים אֲנָשֵׁי אֲמֹת שְׂנֵאִי בְּצַע ... (שמות, יח, כא). ואלה היו דברים שהיו במסורת עם ישראל בארצו ובכל גליותיו. אכן, שופט הוא אדם – בראש ובראשונה הוא אדם – ואולם בשעה שניאות להטיל על שכמו נטל של שיפוט, ממילא חייב עצמו בחובות ובנטלים של חבר הרשות השופטת.

בעבר היו כללי ההתנהגות לשופטים בחזקת תורה שבעל פה, והדין, המוסר, ההיגיון, השכל הישר, המסורת וניסיון החיים הם שהינחו שופטים באורחותיהם. ברבות הימים והשנים הפכו חיי האדם והקהילה מורכבים יותר ויותר, ואף מערכת המשפט גדלה, התרחבה וקלטה חברים רבים. כך נוצר צורך להעלות את התורה שבעל פה על הכתב וליצור קוד התנהגות חרות לשופטים. ואמנם, ברבות ממדינות העולם נתחברו בשנים האחרונות קודים להתנהגותם של שופטים. כך היה אף בישראל, שבשנת התשנ"ג-1993, פרסם הנשיא מאיר שמגר כללים הקרויים כללי אתיקה שיפוטית, התשנ"ג-1993, שהוכנו על יסוד דוח ועדה שנמנו עמה הנשיא (בדימוס) משה לנדוי (יו"ר), סגן נשיא בית המשפט המחוזי השופטת שולמית ולנשטיין וסגן נשיא בית משפט השלום השופט עוזי סיוון. כללי אתיקה אלה שימשו אותנו נאמנה משך למעלה מעשור, ואולם חידושי החיים חייבונו לעדכנם ולהתאימם לימינו.

על הכנת נוסח הכללים המצורף שקדה ועדה שנמנו עמה שופטי בית המשפט העליון מישאל חשין (יו"ר) ודורית ביניש, נשיא בית המשפט המחוזי בחיפה מיכה לינדנשטראוס, סגן נשיא בית המשפט המחוזי בתל אביב גבריאל קלינג, שופט בית משפט השלום בירושלים משה סובל, פרופסור אהרון אנקר, עו"ד רמי הורביץ ועו"ד רמי רובין (אשר במהלך עבודתה של הוועדה נתמנה שופט בית משפט השלום בירושלים).

תכליתם של כללי האתיקה לשופטים היא להדריך את שופטי ישראל בדרכם ובאורחותיהם, ולשמש להם כלי עזר שיסתייעו בו וממנו ילמדו. הכללים מכילים נורמות מסוגים שונים: נורמות-יסוד הנובעות ממעמדו של שופט והמבטאות תפיסות עומק ערכיות שהן תשתית למעשה השפיטה; נורמות הקשורות במעשה השפיטה עצמו; נורמות הקשורות באורחות חייו של שופט; ונורמות ספציפיות העוסקות בסוגיות מעשיות המתעוררות בחיי היום-יום. נורמות אלו כולן מהוות יחדיו קודקס רחב ששופטים – הן שופטים צעירים הנדרשים להכונה בתחילת דרכם, הן שופטים ותיקים הנדרשים לפתרון סוגיות ספציפיות – יכולים ונדרשים להסתייע בו. שופט הנתקל בקושיה – אם יעשה מעשה או אם ימנע מעשותו – יוכל לפנות לכללים ולמצוא בהם פתרון לרבות מן השאלות ששופטים נתקלים ומתלבטים בהן דרך שגרה. כך, למשל, בפעילויות לבר-שיפוטיות, בעיסוקים ציבוריים, במגעים עם אמצעי התקשורת ועוד.

דבר אחרון: כללי האתיקה לשופטים אינם בבחינת חי הנושא את עצמו ואין הם מנותקים מסביבתם. הדין, המוסר, ההיגיון, השכל הישר, המסורת וניסיון החיים שהדריכו שופטים בעבר יסיפו להדריכנו גם בימים יבואו. כך, למשל, ראוי לו לשופט כי במילוי תפקידו ייתן דעתו להחלטות שנתן נציב תלונות הציבור על שופטים על פי הוראות חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002. יתר על כן: פירושם של הכללים ייעשה לא אך כלשונם אלא כרוח הנושבת בהם. זאת ועוד: בצד הכללים הכתובים, ובמסגרתם, פועלת ועדת אתיקה לשופטים; ובלי לגרוע מסמכותו של נשיא בית המשפט העליון בסוגיות אתיות ואחרות, מתפקידה של הוועדה לדון, להמליץ ולהחליט בנושאי אתיקה של שופטים. שופט הנתקל בשאלה אתית שאין לה תשובה ברורה בכללים, ראוי לו כי יפנה לוועדה זו או לנשיא בית המשפט העליון ויבקש תשובה והדרכה.

פרק ראשון: הוראות יסוד

1. פרשנות

לענין כללים אלה –

”בית דין מינהלי” – ערכאה המוקמת בידי שר או רשות מינהלית אחרת ויש לה סמכות שפיטה, בין אם היא מכונה בית דין, ועדת ערר או ועדת ערעור ובין אם היא מכונה בשם אחר;

”בן משפחה” – בן זוג, ילד, הורה, אח, סב, הורה של בן הזוג או מי שסמוך על שולחנו של השופט, וכן, בהתאם לענין, בן זוג או ילד של כל אחד מאלה;

”נושא משרה” – דירקטור, מנהל כללי, מנהל עסקים ראשי, משנה למנהל כללי, סגן מנהל כללי, כל ממלא תפקיד כאמור בחברה אף אם תוארו שונה, וכן מנהל אחר הכפוף במישרין למנהל הכללי;

”נשיא בית המשפט העליון” – לרבות מי שנשיא בית המשפט העליון הסמיכו לדבר; ”עד מרכזי” – עד שנדרשת הערכת מהימנותו לצורך הכרעה בהליך;

”שופט” – שופט בית המשפט העליון, שופט בית משפט מחוזי, שופט בית משפט שלום, שופט בית דין לעבודה, שופט תעבורה, שופט עמית וכן רשם של בתי המשפט ששופטים אלה מכהנים בהם;

”שופט בדימוס” – שופט שכהונתו נסתיימה.

2. מקור הכללים ותכליתם

(א) כללי האתיקה לשופטים משקפים ומבטאים תפישות עומק ערכיות ומוסריות המהוות תשתית למעשה השפיטה ולדרכי התנהגותו ואורחותיו של השופט. כללים אלה מגבשים עיקרים ועקרונות מנחים השאובים ממסורת עתיקת יומין והמתאימים עצמם לזמננו ולמקומנו. שופט ינהג דרכו על פי הדין ובהתאם לכללים אלה וישווה נגד עיניו כל העת את הצורך לקיים את אמון הציבור ברשות השופטת.

(ב) שופט יראה כמי שהפר כלל מכללי האתיקה לשופטים באופן המאפשר הגשת קובלנה לבית הדין המשמעתי לשופטים, אם התנהגותו בניגוד לכללים עולה כדי התנהגות של שופט שלא כהלכה במילוי תפקידו או כדי התנהגות שאינה הולמת את מעמדו של שופט בישראל.

3. כוח השיפוט, שלטון החוק והגינות

(א) כוח השיפוט ניתן בידי שופט מתוך אמון ביושרו, בכושרו המקצועי והאישי וביכולתו לקיים את המוטל עליו תוך כיבוד עקרונות האתיקה השיפוטית.

(ב) בהכרעו בדין עושה שופט להגשמתו של שלטון החוק תוך שמירה על זכויות האדם. מחובתו של שופט לפעול ביושר ובהגנות, לשוויון הכל לפני החוק, ותוך הקפדה על התנהגות שיש בה כדי לקיים ואף להגביר את האמון בשיטת המשפט בכלל ובמעשה השפיטה בפרט.

4. אמונים למדינת ישראל ולחוקיה

שופט ישמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, ישפוט משפט צדק, לא יטה משפט ולא יכיר פנים.

5. אי-תלות

- (א) בעניני שפיטה אין מרות על שופט זולת מרותו של הדין.
- (ב) במילוי תפקידו אין שופט תלוי באיש. שומה על השופט לשקוד על אי-תלותה של מערכת השיפוט, ולהקפיד על קיומה באשר יעשה, בעניני שפיטה ובכל תחום אחר שבו הוא פועל.
- (ג) שופט לא יגור מפני איש, ולא יושפע במילוי תפקידו על ידי דעת קהל, חשש מפני ביקורת או רצון לשאת חן.

6. אי-משוא פנים

שופט ינהג בבעלי הדין בשוויון, לא יישא פני דל ולא יהדר פני גדול, לא יסביר פניו לאחד וירע פניו לאחר, ישפוט בדעה נקיה ולא יגלה דעה קדומה או משוא פנים.

7. הליכותיו של שופט

- (א) אלה יאפיינו שופט בתכונותיו ובאורחותיו: יושר לב, טוהר מידות ומסירות לתפקיד. שופט יימנע ממעשים שאינם הולמים מעמדו של שופט או העלולים לפגוע בדימויה של מערכת השיפוט.
- (ב) שופט יהיה מופת לכיבוד החוק בכל אשר יעשה.

פרק שני: מעמדם ותחולתם של הכללים

8. מעמד הכללים

- (א) כללים אלה מתווים עיקרים ועקרונות להתנהגותם ולאורחותיהם של שופטים, ומהם ייגזרו כללי אתיקה ספציפיים בכל מקרה ומקרה.

(ב) אין הכללים באים לגרוע מן האמור בכל דין. בכל ענין שאינו נדון מפורשות בכללים ינהג שופט בהתאם לרוחם ולמגמתם של הכללים ובהתאם לנורמות אתיות כלליות.

9. תחולה

- (א) כללים אלה חלים על –
- (1) שופט מעת שהצהיר הצהרת אמונים ועד שלושה חודשים מתום כהונתו;
 - (2) רשם מעת מינויו ועד תום כהונתו;
 - (3) שופט עמית;
 - (4) שופט בדימוס המכהן בבית דין מינהלי ובוועדה ציבורית על פי דין, ככל שהדבר נוגע למילוי תפקידו; ויראו את הסכמתו לכהן כהסכמה להחלת כללים אלה עליו כאמור.
- (ב) הכללים חלים על שופט אף בהיותו בחופשה או בשבתון.
- (ג) מי שנבחר לכהונת שופט על ידי הוועדה לבחירת שופטים וטרם הצהיר הצהרת אמונים, לא ייצג לקוח לפני ערכאה שיפוטית אלא בהסכמת נשיא בית המשפט העליון.

10. שופטים בדימוס

כללים אלה אינם מחייבים שופטים בדימוס. יש לזכור עם זאת, כי סביבתו הקרובה והרחוקה של שופט הורגלה להתייחס אליו כהתייחס אל שופט, וכי יחס זה נמשך והולך גם לאחר תום הכהונה. ראוי לו אפוא לשופט בדימוס כי ישווה נגד עיניו את רוחם ואת מגמתם של הכללים וכי יכוון התנהגותו ואורחותיו על פיהם.

פרק שלישי: שפיטה

11. שמירה על כבוד הזולת

- (א) בשבתו לדין ינהג שופט בנוכחים בדיון לפניו – בעלי דין, באי כוחם, עדים ובאי בית משפט אחרים – באורח מכובד, באורך רוח, במתינות, בסובלנות ובאדיבות, וישרה באולם בית המשפט אווירה נינוחה.
- (ב) שופט יעשה כי גם אחרים ישמרו על כבודם של הנוכחים בדיון.
- (ג) במהלך המשפט ובהחלטותיו בכתב יימנע שופט מהערות פוגעניות או מעליבות כלפי כל אדם.
- (ד) שופט ינהג בעמיתיו השופטים בכבוד ובחברות.

(ה) בהביעו דעה על אדם שלא היה צד להליכים, ייתן השופט דעתו לשאלה אם ניתנה הזדמנות לאותו אדם להציג ענינו כהלכה לפני בית המשפט.

12. ניהול משפט

(א) שופט ינהל את הדיון שלפניו באופן מקצועי ועניני, תוך שהוא מקפיד לנהוג שוויון בבעלי הדין ובעורכי הדין המופיעים לפניו ונמנע מכל אמירה או מעשה שיש בהם כדי לפגום בחזותו האובייקטיבית והמקצועית.

(ב) שומה על שופט לשמור על חזות נייטרלית במהלך הדיון ולהימנע מליצור בהתנהגותו או בדבריו יסוד לחשש ממשי למשוא פנים.

(ג) בלי לגרוע מחובתו לנהוג שוויון בבעלי הדין, יעשה שופט כמיטבו להסביר לבעל דין שאינו מיוצג בידי עורך דין את מהות ההליכים ודרכי ניהולם, והכול על פי הניתן בנסיבות הענין ובגבולות הדין והתפקיד.

(ד) בניהול המשפט יעשה שופט כמיטבו לחוס על זמנם של המעורבים במשפט: בעלי דין, באי כוחם, עדים ואחרים, וכנדרש מכך יחיש את ההליכים וימנע עינוי דין.

(ה) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (ד), ולקיום האמור בו, יעשה שופט כמיטבו למנוע המתנה של המזמנים לדיון והתייצבותם של עדים פעם נוספת.

13. פשרה, גישור ובוררות

(א) שופט המציע פשרה או העברה של ההליך לגישור או לבוררות, לא יכפה דעתו על בעלי הדין, ויוודא שבעלי הדין יודעים כי אי-קבלת הצעתו לא תשפיע על הליכי הדיון שלפניו.

(ב) בהתנהל שיג ושיח לפשרה יסייע שופט בידי בעלי הדין, ובלבד שהדבר ייעשה תוך שמירת כבודו של בית המשפט.

14. הימנעות מוקדמת משבת בדין

(א) בכפיפות לאמור בדין ובכללים אלה ידון שופט בכל ענין שהועבר לטיפולו.

(ב) משימצא לשופט כי קיים טעם ראוי שהתיק לא יידון לפניו, ידע בכך את נשיא בית המשפט שבו הוא מכהן או שופט שהוסמך לענין זה על ידי נשיא בית המשפט.

(ג) החליט הנשיא של אותו בית משפט או שופט שהוסמך כאמור, כי אותו שופט ידון בתיק, לא ימנע השופט עצמו משבת בדין אלא אם כן חייב הוא לעשות כן על פי דין.

15. מניעה משבת בדין

- (א) שופט לא ישב בדין אם מצא, מיוזמתו או לבקשת בעל דין, כי קיימות נסיבות שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט.
- (ב) בלי לגרוע מהוראות סעיף קטן (א), שופט לא ישב בדין ביודעו שמתקיים אחד מאלה:
- (1) צד להליך, בא כוחו או עד מרכזי, הוא בן משפחה של השופט או שקיימת ביניהם קרבה ממשית אחרת;
 - (2) יש לשופט ענין כספי ממשי או ענין אישי ממשי בהליך או בתוצאותיו, בצד להליך, בבא כוחו או בעד מרכזי, או שלבן משפחה של השופט יש ענין כספי ממשי או ענין אישי ממשי בהליך או בתוצאותיו, בצד להליך או בבא כוחו;
 - (3) בטרם התמנה לשופט היה השופט מעורב באותו ענין הנדון בהליך שלפניו בתור בא כוח, בורר, מגשר, עד, יועץ מקצועי, מומחה, או בדרך דומה אחרת;
 - (4) בעל דין או עד מרכזי היה לקוחו של השופט קודם מינויו לכהונתו, ולא חלפו לפחות חמש שנים מאז הטיפול בענינו של אותו בעל דין או אותו עד;
 - (5) עורך דין המייצג בעל דין היה שותפו של השופט ולא חלפו לפחות חמש שנים מאז היותם שותפים;
 - (6) עורך דין המייצג בעל דין מטפל בענין של השופט או של בן משפחתו;
 - (7) בן משפחה של השופט הוא עורך דין, שותף או שכיר, במשרד עורכי דין המייצג בעל דין.
- (ג) על אף האמור בסעיפים קטנים (א) ו-(ב), שופט רשאי לשבת בדין אם מפאת דחיפות הענין לא ניתן לקיים את ההליך לפני שופט אחר ועלול להיגרם נזק חמור או עיוות דין אם לא ידון בענין.
- (ד) על אף האמור בסעיף קטן (ב)(2), שופט רשאי לשבת בדין אם העברת הענין לכל שופט אחר לא תשנה את עילת הפסלות.
- (ה) התקיימה עילת פסלות לפי פסקאות (1) או (2) בסעיף קטן (ב), הנוגעת לעורך דין או לבא כוח אחר, שהתקיימו בו נסיבות המחייבות קבלת היתר לייצוג כאמור בסעיף 53 לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961, רשאי בית המשפט להתיר את הייצוג, לבקשת עורך הדין או בא הכוח, אם מצא כי הנזק שייגרם לצד להליך אם לא יתיר את הייצוג עולה על הנזק שייגרם לצד להליך או לאינטרס הציבורי בשל הפסקת הדיון או החלפת שופט; התיר בית המשפט את הייצוג כאמור, לא ישב בדין השופט שלגביו התקיימה עילת הפסלות.

- (i) האמור בסעיף קטן (ב) יחול גם על קרוב משפחה שאינו בן משפחה כהגדרתו בכללים אלה, אם סבר השופט כי יחסו אל אותו קרוב משפחה מונע אותו משבת בד"ן.
- (ii) אין באמור בכלל זה כדי למעט משיקול דעתו של נשיא בית המשפט העליון הדן בערעור על פי סעיף 77 לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984.

פרק רביעי: שופט וסביבתו

16. קשרים חברתיים

משמונה לכהונתו, אין מוטל על שופט לנתק את קשריו החברתיים, לרבות קשרים עם עורכי דין. עם זאת, ראוי לו לשופט כי ייזהר בקשריו החברתיים וייתן דעתו כיצד עשויות הבריות לפרש את הימצאותו בחברת אדם מסוים או בחברה מסוימת.

17. פעילות פוליטית או מפלגתית

- (א) שופט לא יהא מעורב בפעילות פוליטית או מפלגתית ולא יהיה חבר במפלגה או בגוף פוליטי אחר.
- (ב) בלי לפגוע בכלליות האיסור שבסעיף קטן (א), לא ייטול שופט חלק באירוע הנערך על ידי מפלגה או גוף פוליטי אחר, או במסגרת אחרת שלה זהות פוליטית או מפלגתית.

18. הבעת דעה בפומבי

שופט יימנע מהביע בפומבי דעה בענין שאינו משפטי בעיקרו והשנוי במחלוקת ציבורית.

19. איסוף כספים

שופט לא יהא מעורב בפעילות של איסוף כספים.

פרק חמישי:

הימנעות מן השימוש במעמד השיפוטי שלא למטרותו

20. ניצול מעמד

- (א) לא יפיק שופט טובת הנאה ממעמדו כשופט – בין טובת הנאה חומרית בין אחרת – אם במישרין ואם בעקיפין.
- (ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) –
- (1) לא יעשה שופט שימוש במעמדו כשופט לקידום ענין שלו או של אחר;
- (2) שופט לא יציין את דבר היותו שופט ולא יעשה שימוש במסמך הנושא את תוארו כשופט בנסיבות שבהן עלול השימוש בתואר להיראות כניסיון לא ראוי להשיג מעמד מועדף.
- (ג) שופט רשאי לציין בנייר מכתבים פרטי ובכרטיס ביקור את היותו שופט ואת בית המשפט שהוא מכהן בו.
- (ד) שופט רשאי לציין את היותו שופט בספר או במאמר שהוא מפרסם.
- (ה) שופט רשאי ליתן המלצתו על כישוריו של אדם המוכר לו אישית.

21. מתנות, הנחות והזמנות

- (א) על קבלת מתנות על ידי שופט יחול חוק שירות הציבור (מתנות), התש"ם-1979.
- (ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) –
- (1) שופט לא יקבל הנחה ברכישת מוצר או בקבלת שירות, אלא אם כן ההנחה ניתנת על פי הֶסְדֵּר כללי שאושר בידי מנהל בתי המשפט או שההנחה ניתנת לשופט עקב הימנותו עם הזכאים לאותה הנחה בלא זיקה להיותו שופט;
- (2) שופט לא יקבל הזמנות חינם לאירועים או למקומות שהכניסה אליהם היא בתשלום, למעט במקרים שבהם נותן ההזמנה הוא קרוב משפחה או חבר אישי או במקרים שהשופט מוזמן כבן לוויה של מקבל ההזמנה ובלא קשר למעמדו כשופט.
- (ג) אין מניעה כי שופט יקבל במתנה ספר על נושא משפטי מכותב הספר.

פרק שישי: פעילויות לבר-שיפוטיות

סימן א': עקרונות

22. ייחוד הכהונה

שופט לא יעסוק בעיסוק נוסף ולא ימלא תפקיד ציבורי – גם לא יקבל על עצמו אחד מאלה – אלא לפי חוק או בהסכמת נשיא בית המשפט העליון ושר המשפטים (ראו: סעיף 11 לחוק-יסוד: השפיטה).

23. מגבלות על פעילויות נוספות

- (א) חובתו העילאה של שופט היא לכהונתו כשופט, ולתפקידו כשופט חייב הוא להקדיש את מיטב מרצו ומחשבתו. שופט יעניק לתפקידו כשופט מעמד של קדימה על פני כל עיסוק אחר.
- (ב) שופט יימנע מפעילות שאינה הולמת את מעמדו כשופט או העלולה להביאו לניגוד ענינים עם תפקידו כשופט.
- (ג) שופט לא יקבל על עצמו אף לא יעסיק עצמו בפעילות לבר-שיפוטית – אף אם מותרת היא על פי אופייה או על פי היתר שהוענק לו – אם אותה פעילות עלולה לפגוע ביכולתו למלא כיאות את תפקידו כשופט, בין מבחינת משך הזמן הנדרש לפעילות, בין מבחינת העיתוי ובין מכל בחינה אחרת.

סימן ב': עיסוקים ציבוריים

24. פעילות בגופים ציבוריים

- (א) שופט רשאי להיות חבר בגופים מינהליים של מוסדות חינוך, כגון חבר נאמנים של מוסד להשכלה, או בגופים של מוסדות בעלי מטרות ציבוריות, בכפיפות להיתר כהוראת סעיף 11 לחוק-יסוד: השפיטה.
- (ב) בפעולתו כאמור בסעיף קטן (א), יימנע שופט מכל מעשה שיש בו משום שימוש שלא כהלכה במעמדו כשופט או העלול לפגוע במעמדו כשופט. כך, למשל, לא ישתתף שופט בניהול העסקי או הכספי של המוסד הציבורי שהוא פעיל בו, ולא יקבל ממנו טובת הנאה.
- (ג) שופט לא יפנה לרשויות ציבור או לגורמים פרטיים בשם גוף ציבורי שהוא פעיל בו.
- (ד) שופט לא יהיה פעיל בגוף ציבורי העוסק בייזום הליכים משפטיים אף אם אין אותם ענינים עשויים לבוא לדיון בבית המשפט שבו הוא מכהן.

25. ועדות לחלוקת פרסים ומלגות

שופט רשאי להיות חבר בוועדה המחלקת פרסים או מלגות ובלבד שהדבר הולם את מעמדו של שופט.

26. הסברה מחוץ לישראל

שופט רשאי להשתתף מדי פעם בפעם בפעולות הסברה מחוץ לישראל מטעם המדינה או מטעם גוף ממלכתי או ציבורי העושה לטובת הכלל, ובלבד שקיבל לכך אישור מאת נשיא בית המשפט העליון.

27. שיפוט שלא בבית המשפט

(א) שופט לא יעסוק בתפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי שלא בבית המשפט, אלא מכוח הוראת חוק או בהיתר לפי סעיף 11 לחוק-יסוד: השפיטה; לענין כלל זה, "תפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי" – לרבות חברות בבית דין של ארגון חברים או של ארגון ציבורי, ותפקיד של פסיקה בפעולות ספורט ובמשחקים מאורגנים או ממוסדים.

(ב) שופט לא ישמש בורר אלא אם כן נקבע הדבר בחוק.

(ג) שופט לא יהא פעיל בגוף ציבורי העוסק במתן שירותי בוררות או גישור.

(ד) שופט שקודם מינויו שימש בתפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי שאסור לשופט למלאו, לא ימשיך למלא אותו תפקיד מעת שהצהיר הצהרת אמונים.

סימן ג': הרצאות ופרסומים

28. הוראה במוסדות להשכלה או לחינוך

הוראה במוסדות להשכלה או לחינוך טעונה היתר כהוראת סעיף 11 לחוק-יסוד: השפיטה.

29. הרצאות

שופט רשאי להרצות מדי פעם בפעם במסגרת גוף שאינו מסחרי, בלא צורך בהיתר לפי סעיף 11 לחוק-יסוד: השפיטה. בעשותו כן ינהג שופט במידת הזהירות הראויה המתחייבת ממעמדו, תוך שמירה על גישה מאוזנת והימנעות מנימה פולמוסית או מהבעת דעה בענין שאינו משפטי בעיקרו והשנוי במחלוקת ציבורית.

30. פרסום ספרים ומאמרים

שופט רשאי לפרסם ספרים שכתב ומאמרים בביטאונים מקצועיים.

31. משפט מודרך

שופט רשאי להיות חבר מותב במשפט מודרך הנערך במוסד להשכלה. הוא הדין במוסד אחר שאושר על ידי נשיא בית המשפט העליון.

סימן ד': שונות

32. עדות

שופט לא יעיד בהליכים משפטיים אלא אם כן זומן על ידי בית המשפט או באישורו של נשיא בית המשפט העליון; כלל זה לא יחול על הליכים משפטיים שהשופט או בני משפחתו צד להם.

33. הופעה לפני רשות ציבורית

שופט רשאי להופיע לפני ועדה של הכנסת או לפני רשות ציבורית אחרת אם קיבל לכך אישור מאת נשיא בית המשפט העליון.

34. מענה לשאלונים לצורכי מחקר

- (א) באישורו של נשיא בית המשפט העליון רשאי שופט להשיב, בין בכתב בין על-פה, לשאלות או לשאלונים המופנים אליו לצורכי מחקר בנושאים הקשורים בעבודתו השיפוטית.
- (ב) לעת שתידון בקשה לאישור כאמור בסעיף קטן (א), יובא במנין, בין השאר, היותו של עורך המחקר מוסד אקדמי מוכר או חוקר הפועל מטעמו.

פרק שביעי: ענינים כספיים

סימן א': ניהול עסקים וקבלת גמול בעבור עיסוק

35. ניהול עסקים

שופט לא ינהל עסקים באופן פעיל, בין במישרין בין בעקיפין, ולא יכהן כנושא משרה בתאגיד מסחרי או בגוף עסקי אחר.

36. ניהול נכסיהם של השופט ושל בני משפחה

(א) שופט רשאי לנהל בעצמו את נכסיו ואת נכסי בני משפחתו, ולפעול בהשקעתם, ובלבד שלא יהיה בכך עיסוק פעיל בעסקים. השופט יימנע מפעילות כאמור העלולה לגרום לפגיעה במעמדו כשופט או להעמידו בניגוד ענינים עם תפקידו כשופט.

(ב) שופט לא ינצל את מעמדו כשופט לצורך עסקיו ועסקי בני משפחתו.

37. (בוטל).

38. קבלת גמול בעבור עיסוק או פעילות נוספים

- (א) שופט רשאי לקבל גמול בעבור עיסוק או פעילות נוספים המותרים על פי דין או על פי כללים אלה, ובלבד שהגמול יהא בהתאם למקובל אצל הנותן. כלל זה יחול אף על קבלת גמול בעבור פעו
- (ב) שופט שהוזמן להרצות רשאי להתאכסן במקום ההרצאה על חשבון המזמין ואף לקבל החזר של הוצאות נסיעתו.
- (ג) להסרת ספקות ייאמר כי כלל זה יחול על שופט גם בהיותו בשבתון.

סימן ב': ניתוק קשרים עסקיים וכספיים עם מינויו של שופט

38א. כללי

הכללים בסימן זה נועדו להסדיר את ניתוק הקשרים העסקיים והכספיים בין מי שנבחר לכהונת שפיטה ובין לקוחותיו ושותפיו לשעבר, ומטרתם להביא לכך שהקשרים העסקיים והכספיים האמורים ינותקו בהקדם האפשרי; יובהר כי כללים אלה חלים הן על ניתוק קשרים כספיים הנובעים מעיסוקו של השופט כעורך דין, והן על ניתוק קשרים כספיים הנובעים מעיסוקו של השופט בכל משלח יד אחר, לרבות ראיית חשבון, ייעוץ מס, ייעוץ כלכלי וכדומה.

38ב. ניתוק יחסים כספיים

- (א) לאחר מינויו לא יהיו לשופט יחסים כספיים עם לקוחותיו לשעבר או שותפיו לשעבר, ובכלל זה, לא יחזיק נכסים בנאמנות בעבור לקוחותיו לשעבר.
- (ב) מי שנבחר לכהן כשופט יפעל לניתוק יחסיו עם לקוחותיו לשעבר ועם שותפיו בעבר לפי הנחיית הוועדה האמורה בסעיף 38ג והוראות סעיפים 38ד עד 38ה.
- (ג) לאחר מינויו יגבה שופט כספים, שחבים לו צדדים שלישיים כתוצאה מקשריו העסקיים והכספיים בינו לבין לקוחותיו לשעבר או שותפיו לשעבר, באמצעות שותפו לשעבר בעריכת דין או באמצעות עורך דין אחר.

38ג. ועדת השניים

אופן ניתוק היחסים הכספיים ידון בוועדה שבה יהיו חברים שניים: שופט בית המשפט העליון שימנה, מזמן לזמן, נשיא בית משפט העליון, ומנהל בתי המשפט (להלן – ועדת השניים).

ד.38. הסדר לניתוק יחסים כספיים

(א) הנבחר לכהונת שופט יציג לפני ועדת השניים, לא יאוחר מ-30 ימים לאחר בחירתו תכנית מוצעת לניתוק היחסים הכספיים; התכנית תכלול, בין השאר, את אלה:

- (1) שמות שותפיו של השופט עובר למינוי;
- (2) שמות לקוחותיו לשעבר שיש לו אתם יחסים כספיים תלויים ועומדים;
- (3) שכר טרחה וסכומים אחרים המגיעים לשופט מלקוחותיו ושותפיו לשעבר, ומועדי תשלומם, וכן פירוט של המחאות דחיות שנמסרו לו על חשבון שכר טרחתו ואשר מועד פירעון טרם הגיע.

(ב) ועדת השניים תורה לנבחר לכהונת שפיטה מהם התנאים לניתוק היחסים בינו לבין לקוחותיו או שותפיו לשעבר; הוועדה תורה על הסדר שיביא לניתוק היחסים כאמור בהקדם האפשרי ולא יאוחר מתום שנים עשר חודשים מיום השבעת השופט; הוועדה רשאית לקבוע תקופת ניתוק ארוכה משנים עשר חודשים מטעמים מיוחדים שייראו לחבריה.

ה.38. חתימה על ההסדר

הסדר ניתוק היחסים שהורתה עליו ועדת השניים ייחתם ביד הנבחר לכהונת שפיטה ויישמר בכספת מנהל בתי המשפט.

ו.38. חיסיון ההסדר

תוכן ההסדר יהיה גלוי לנסחר לכהונת שפיטה ולחברי ועדת השניים, ובמקרה שהוגשה כנגד הנבחר לכהונת שפיטה תלונה לוועדה לבחירת שופטים, גם לחברי הוועדה לבחירת שופטים.

ז.38. הסדר – תנאי להשבעה

מי שנבחר לכהונת שפיטה לא יוזמן להשבעה אצל נשיא המדינה עד אשר יערך הסדר ניתוק יחסים כספיים, וייחתם בידו; במקרים חריגים רשאית ועדת השניים לאשר בכתב זימונו של שופט להשבעה אף שטרם חתם על ההסדר.

ח.38. דיווח

השופט ידווח למנהל בתי המשפט, אחת לשלושה חודשים, על ביצוע ההסדר; בעניין כספים שיקבל השופט על פי ההסדר לאחר מינוי, ייתן השופט חשבונית שעליה יצוין כי הכספים התקבלו בעד שירותים שנתן טרם מינויו.

38. ט. יידוע

הכללים בסימן זה יובאו לידיעת כל מי שהוועדה לבחירת שופטים החליטה לבחור בו לכהונת שפיטה.

פרק שמיני: שופט ואמצעי התקשורת

39. מגעים בין שופט לבין אמצעי התקשורת

- (א) שופט אומר דברו בפסקי דין ובהחלטות. על דרך הכלל אין שופט מתראיין ואין הוא מוסר מידע לתקשורת.
- (ב) שופט לא יעביר פסקי דין והחלטות לתקשורת אלא באמצעות דוברות בתי המשפט.
- (ג) שופט יימנע מהופעה או מריאיון באמצעי התקשורת. הופעה או ריאיון של שופט באמצעי תקשורת – לרבות בעיתונות, ברדיו, בטלוויזיה, באינטרנט, במסיבת עיתונאים ובכל דרך אחרת – תהיה רק באישור מראש מאת נשיא בית המשפט העליון.
- (ד) האמור בכלל זה אינו חל על ביטאונים משפטיים המתפרסמים על ידי מוסדות אקדמיים או על ידי לשכת עורכי הדין, ובלבד שהשופט קיבל תחילה את אישורו של נשיא בית המשפט העליון.

40. תגובות לאמצעי תקשורת

- (א) תגובתו של שופט על דברים שפורסמו עליו או על פסקי דין והחלטות שנתן תהיה באמצעות דוברות בתי המשפט.
- (ב) שופט שעיתונאי פנה אליו לקבלת תגובה יפנה את העיתונאי לדוברות בתי המשפט.
- (ג) נתבקשה תגובתו של שופט על מידע שהעדר תגובה מיידית עליו עלול לגרום נזק שאינו הפיך, ובפי השופט תגובה חד-משמעית שיש בה כדי להביא את הענין לסיומו, רשאי השופט למסור תגובתו.
- (ד) שופט שמסר תגובתו בנסיבות כמתואר בסעיף קטן (ג), יודיע על כך מיד לדוברות בתי המשפט, והמשך הטיפול יהיה באמצעות הדוברות.
- (ה) אין בהוראות אלה כדי למנוע את נציגות השופטים לעמוד בקשר עם אמצעי התקשורת בענינים הנתונים לטיפול.

פרק תשיעי: ועדת אתיקה

41. ועדת אתיקה

- (א) נשיא בית המשפט העליון, לאחר התייעצות עם שר המשפטים, ימנה ועדת אתיקה בת שלושה חברים, והם: שופט של בית המשפט העליון, והוא יהיה היושב ראש, ושני שופטים של בתי המשפט האחרים.
- (ב) ועדת האתיקה תיתן חוות דעת מקדימה בעניני אתיקה של שופטים, לפי פנייה של שופט או רשם שכללים אלה חלים עליו – בענין הנוגע אליו.
- (ג) חבר ועדת האתיקה ימונה לתקופה אחת של שש שנים.
- (ד) ועדת האתיקה תפרסם חוות דעת מקדימה שנתנה, בלא ציון שמו של מי שלגביו ניתנה חוות הדעת ופרטים מזהים אחרים, אלא אם כן החליטה אחרת.
- (ה) ועדת האתיקה תקבע את נוהלי עבודתה וסדרי דיוניה.

42. כללים קודמים

כללים אלה יהיו תחת כללי אתיקה שיפוטית, התשנ"ג-1993.

י"ג בסיון התשס"ז (30 במאי 2007)

דורית ביניש

נשיאת בית המשפט העליון

נספח ד | כללי אתיקה לדיינים, התשס"ח-2008

בתוקף סמכותי לפי סעיף 19 ב לחוק הדיינים, התשט"ו-1955 (להלן - החוק), בהסכמת חבר דייני בית הדין הרבני הגדול ולאחר התייעצות עם שר המשפטים, אני מתקין בזה כללי אתיקה לדיינים:

מבוא

פרק ראשון: הוראות יסוד

1. פרשנות
2. מקור הכללים ותכליתם
3. כוח השיפוט, שלטון החוק והגינות
4. אמונים למדינת ישראל ולהלכה
5. אי תלות
6. אי משוא פנים
7. הליכותיו של דין

פרק שני: מעמד ותחולתם של הכללים

8. מעמד הכללים
9. תחולה
10. דיינים בדימוס

פרק שלישי: שפיטה

11. שמירה על כבוד הזולת
12. ניהול משפט
13. פשרה, גישור וכו'
14. הימנעות מוקדמת משבת בדין
15. מניעה משבת בדין

פרק רביעי: דין וסביבתו

16. קשרים חברתיים
17. פעילות פוליטית או מפלגתית
18. הבעת דעה בפומבי
19. איסוף כספים

פרק חמישי: הימנעות מן השימוש במעמד השיפוטי שלא למטרתו

20. ניצול מעמד
21. מתנות, הנחות והזמנות

פרק שישי: פעילויות לבר שיפוטיות

סימן א': עקרונות

22. ייחוד הכהונה

23. מגבלות על פעילויות נוספות

סימן ב': עיסוקים ציבוריים

24. פעילות בגופים ציבוריים
25. ועדות לחלוקת פרסים ומלגות
26. הסברה מחוץ לישראל
27. שיפוט שלא בבית הדין

סימן ג': הרצאות ופרסומים

28. שיעורים והוראה
29. שיעורי תורה והרצאות
30. פרסום ספרים ומאמרים
31. משפט מודרך

סימן ד': שונות

32. עדות
33. הופעה לפני רשות ציבורית
34. תשובות הלכתיות ומענה לשאלונים לצורכי מחקר

פרק שביעי: עניינים כספיים

סימן א': ניהול עסקים וקבלת גמול בעבור עיסוק

35. ניהול עסקים
36. ניהול נכסיהם של הדיין ושל בני משפחה
37. (בוטל)
38. קבלת גמול בעבור עיסוק או פעילות נוספיים

סימן ב': ניתוק קשרים עסקיים וכספיים עם מינויו של דיין

- 39א. כללי
38ב. ניתוק יחסים כספיים
38ג. ועדת השניים
38ד. הסדר לניתוק יחסים כספיים
38ה. חתימה על ההסדר
38ו. חסיון ההסדר
38ז. הסדר – תנאי להצהרת אמונים
38ח. דיווח
38ט. יידוע

פרק שמיני: דיין ואמצעי התקשורת

39. מגעים בין דיין לבין אמצעי התקשורת
40. תגובות לאמצעי תקשורת

פרק תשיעי: ועדת אתיקה

41. ועדת אתיקה
42. כללים קודמים

מבוא

כתיבת כללי אתיקה כתובים וסדורים, היא תופעה חדשה יחסית בזמננו, ומטרתה להרים את מוסר עבודתם של גופים שונים, ולשפר את רמת ניקיותם מכל רבב, שתהיה עבודתם אמונה.

ואולם ולגבי דייני ישראל האמונים על ברכי התורה וממנה יונקים את מקור סמכותם, ועל פיה פוסקים בכל דבר הבא לפניהם, אין חידוש בדבר זה. לדידם כללי האתיקה מבוססים ומושרשים במצוות התורה, והם חלק בלתי נפרד ממנה, והם עתיקים מאוד.

בטרם הרים יולדו, ועד לא מאורות החכמה זרחו על שאר העמים, וכבר ניתנה "חוקה לישראל" חוקה שלא יצורי אנוש קרוצי חומר חקקה, ולא משפטנים ניסוחו, אלא "חכמת א-ל-הים חיים" – תורה משמים.

ומעת שניתנה לנו חוקה משמים, וקבעה בצו אלקי מפורש, "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך ושפטו את העם משפט צדק", וקבעה כללי הצדק למשפט, אשר כל באי עולם מנסים לחקותם מאז, גם קבעה אז את כללי האתיקה של שופטי התורה שופטי הצדק, הם היושבים על מדין, במותב תלתא כחדא, ואלקים נצב בעדת א-ל.

ודי להזכיר בזה את לשונו הזהב של הנשר הגדול, רבינו הרמב"ם ז"ל, שכולם לקוחים מתורתנו הקדושה. וזו לשונו בהלכות סנהדרין (פ"ב הלכה ז'): "בית דין של שלשה אף על פי שאין מדקדקין בהן בכל אלו הדברים, צריך שיהא בכל אחד מהן שבעה דברים ואלו הן: חכמה, וענוה, ויראה, ושנאת ממון, ואהבת האמת, ואהבת הבריות להן, ובעלי שם טוב. וכל אלו הדברים מפורשין הן בתורה, הרי הוא אומר, אנשים חכמים ונבונים הרי בעלי חכמה אמור. וידועים לשבטיכם, אלו שרוח הבריות נוחה מהם, ובמה יהיו אהובים לבריות בזמן שיהיו בעלי עין טובה, ונפש שפלה, וחברתן טובה, ודבורן ומשאן בנחת עם הבריות. ולהלן הוא אומר אנשי חיל, אלו שהן גבורים במצות ומדקדקים על עצמם, וכובשים את יצרן, עד שלא יהא להן שום גנאי ולא שם רע, ויהא פרקן נאה. ובכלל אנשי חיל שיהיה להן לב אמיץ להציל עשוק מיד עושקו כעניין שנאמר ויקם משה וישען, ומה משה רבינו עניו אף כל דייני צריך להיות עניו. יראי אלהים כמשמעו, שונאי בצע אף ממון שלהם אינן נבהלין עליו, ולא רודפין לקבץ הממון, שכל מי שהוא נבהל להון חסר יבואנו. אנשי אמת שיהיו רודפין אחר הצדק מחמת עצמן בדעתן, אוהבין את האמת ושונאין את החמס, ובורחין מכל מיני העול". עד כאן לשונו.

והשם לכו לדברים אלו כראוי, בעיניו יראה שהם כוללים את הכל, ואיש אשר אלה לו, הוא באמת האיש הראוי וההגון "לשבת כסאות למשפט".

וראוי לשים לב למאמר חז"ל במסכת סנהדרין (דף ז'): "לעולם יראה הדיין חרב מונחת לו בין ירכותיו, וגהינם פתוחה לו מתחתיו". במאמר זה מיקדו חז"ל תשומת לבו של כל דין, לדעת שהוא יושב על כס המשפט, לא רק כשופט את אלה העומדים לפניו, אלא יושב שם גם "כנשפט" ומשפטו הוא לפני הא-ל-הים ברוך הוא, אשר אין לפניו לא שכחה

ולא עוולה, ולא משוא פנים ולא מקח שוחד. וזו היא "החרב המונחת לו בין ירכותיו", ואיש אינו רואה אותה, כי היא מוסתרת, והיא מידו הארוכה של בורא העולם ומנהיגו, שהוא מלך אוהב צדקה ומשפט. וחייב הדיין לשים דעתו וגם לבו לבל יסטה ימים ושמאל מן האמת, ואפילו כמלוא נימא, ואם הוא נוטה לכאן או לכאן החרב הזאת דוקרת בבשרו (ועומק דקירתה היא כמדת סטייתו).

ולא זו גם זו, אלא עוד יראה, גהינם פתוחה לו מתחתיו. ואם גס לבו ואינו מרכיש במדקרות החרב, סופו לירש גהינם.

והנה כל פיקוח וכל השגחה לא יעמדו כנגד עניין זה, כי טבעו של אדם להצדיק עצמו, וכל דרכיו ישרים הם בעיניו, וגם אם יהיה הדבר ברור עד שאי-אפשר עוד להתעלם ממנו, הרי מחפש תירוצים להצדיק עצמו, ובסתר יכמין מעשיו הלא-ישרים, אך האיש הירא את ה' ומאמין בו באמת, לא יוכל לעולם להתעלם מהחרב הזאת, ובוודאי לא מהגהינם הפתוחה מתחתיו.

ואלה הם כללי האתיקה הפנימיים, אשר אי-אפשר לעוקפם ולא להתעלם מהם, אלא אם כן יתעלם מאמונתו בה' ומיראתו, ח"ו.

ואף על פי כן טוב לעשות כללים מוגדרים ולחוקקם עלי ספר, שאף שכבר יש לנו כללים ברורים וחוקקים בדברי תורה וגמרא וספרי הפוסקים והם לנו לעיניים. על כל פנים טוב לקבוע כללים ברורים ומוסכמים, ולא להשאיר חלק מהדברים נתונים לסברתו ולפרשנותו של כל אחד ואחד, על כן ניתנו הדברים בידי כמה מוותיקי הדיינים שיחוו דעתם והכל נשקל בכובד ראש, וכל אחד העיר והאיר ושכנו ועברנו על כל הדברים עד שהגענו למסקנת הדברים המובאים כאן בס"ד, ויהיו שווים לכולנו כאיש אחד בהוראה אחת.

ועוד יש להוסיף ולומר שהואיל וכך נהגו כיום לכתוב כללים לאתיקה של כל בעלי המקצועות, חייבים גם אנו לקבוע כללים גם לקהלינו, לציבור הדיינים, אף על פי שאין צריכים לזה, שכאמור כל אלה ויותר מהם כלולים בפסוקי התורה, ומפורשים בדברי חז"ל, כדי שלא יאמר אדם שמא אנו מקילים יותר מאחרים.

ומעתה יבוא הדבר אל השלמות של המוסר, מבית ומחוץ, מוסרי התורה וההלכה מחזקים אותנו מבפנים, שהם חודרים פנימה ומשם מאירים דרכנו, וכללים אלו מהווים לבוש חיצוני להגן מכאן ומכאן, והוא בבחינת, והייתם נקיים מה' ומישראל.

ואסיים בקריאה לדייני ישראל שליט"א, לשים ההבנה הפנימית של דברים אלו לנגד עינינו, עם הידיעה שבאמרי פינו ובהתנהגותנו יש להאחיב את ה' ואת משפט תורתנו על בריותיו, ועל הכל יתגדל ויתקדש שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה.

פרק ראשון: הוראות יסוד

1. פרשנות

- לעניין כללים אלה –
- ”בן משפחה” – בת זוג, ילד, הורה, אח, סב, הורה של בת הזוג או מי שסמוך על שולחנו של הדיין, וכן, בהתאם לעניין, בן זוג או ילד של כל אחד מאלה;
- ”דיין” – דיין בית הדין הרבני הגדול, דיין בית דין רבני אזורי ודיין עמית;
- ”דיין בדימוס” – דיין שכהונתו הסתיימה;
- ”נושא משרה” – דירקטור, מנהל כללי, מנהל עסקים ראשי, משנה למנהל כללי, סגן מנהל כללי, כל ממלא תפקיד כאמור בחברה אף אם תוארו שונה, וכן מנהל אחר הכפוף במישרין למנהל הכללי;
- ”נשיא בית הדין הרבני הגדול” – לרבות מי שנשיא בית הדין הרבני הגדול הסמיכו לדבר;
- ”עד מרכזי” – עד שנדרשת הערכת מהימנותו לצורך הכרעה בהליך.

2. מקור הכללים ותכליתם

- (א) כללי האתיקה לדיינים משקפים ומבטאים תפישות עומק ערכיות ומוסריות המהוות תשתית למעשה השפיטה ולדרכי התנהגותו ואורחותיו של הדיין; כללים אלה מגבשים עקרונות מנחים השאובים מן התורה הכתובה והמסורה; דיין ינהג דרכו על פי הדין ובהתאם לכללים אלה וישווה נגד עיניו כל העת את הצורך לקיים את אמון הציבור במערכת השיפוט הרבני.
- (ב) דיין ייראה כמי שהפר כלל מכללי האתיקה לדיינים באופן המאפשר הגשת קובלנה לבית הדין המשמעתי לדיינים, אם התנהגותו בניגוד לכללים עולה כדי התנהגות של דיין שלא כהלכה במילוי תפקידו או כדי התנהגות שאינה הולמת את מעמדו של דיין בישראל.

3. כוח השיפוט, שלטון החוק והגינות

- (א) כוח השיפוט ניתן בידי דיין מתוך אמון ביושרו, ביראת השמים שבו ובדבקותו בהלכה בכל הליכותיו, בכושרו המקצועי והאישי וביכולתו לקיים את המוטל עליו תוך כיבוד עקרונות האתיקה השיפוטית.
- (ב) בהכרעו בדין עושה דיין להגשמה של ההלכה ושל שלטון החוק תוך שמירה על זכויות האדם שנברא בצלם א-להים; מחובתו של דיין לפעול ביושר ובהגינות, לשוויון הכל לפני החוק, ותוך הקפדה על התנהגות שיש בה כדי לקיים ואף להגביר את האמון בשיטת המשפט בכלל ובמעשה השפיטה בפרט.

4. אמונים למדינת ישראל ולהלכה

דיין ישמור אמונים למדינת ישראל, ישפוט משפט צדק, לא יטה משפט ולא יכיר פנים, וינהג כהלכה.

5. אי-תלות

- (א) בענייני שפיטה אין מרות על דיין זולת מרותו של הדין שלפיו הוא דן.
- (ב) במילוי תפקידו אין דיין תלוי באיש; שומה על הדיין לשקוד על אי-תלותה של מערכת השיפוט, ולהקפיד על קיומה באשר יעשה, בענייני שפיטה ובכל תחום אחר שבו הוא פועל.
- (ג) דיין לא יגור מפני איש, ולא יושפע במילוי תפקידו על ידי דעת קהל, חשש מפני ביקורת או רצון לשאת חן.
- (ד) אי-תלותו של הדיין אין משמעה פטור מלקיים הוראה של בית הדין הרבני הגדול שניתנה במסגרת ערעור על פסק דין או החלטה של הדיין, גם כשזו אינה נראית בעיניו, ועלולבצע את הוראת בית הדין הגדול; סבר דיין כי קיימת לפניו מניעה הלכתית לפעול בהתאם להוראה כאמור של בית הדין הרבני הגדול, יכתוב את נימוקיו לכך ויעביר את התיק נושא העניין לבית הדין הרבני הגדול, יכתוב את נימוקיו לכך ויעביר את התיק נושא העניין לבית הדין הרבני הגדול כדי שיחליט בדבר המשך הטיפול בתיק.

6. אי-משוא פנים

דיין ינהג בבעלי הדין בשוויון, לא יישא פני דל ולא יהדר פני גדול, לא יסביר פניו לאחד וירע פניו לאחר, ישפוט בדעה נקייה ולא יגלה דעה קדומה או משוא פנים.

7. הליכותיו של דיין

- (א) אלה יאפיינו דיין בתכונותיו ובאורחותיו: יושר לב, טוהר מידות ומסירות לתפקיד. דיין יימנע ממעשים שאינם הולמים מעמדו של דיין או העלולים לפגוע בדימויה של מערכת השיפוט הרבני.
- (ב) דיין יהיה מופת לכיבוד הדין וההלכה בכל אשר יעשה.

פרק שני: מעמדם ותחולתם של הכללים

8. מעמד הכללים

- (א) כללים אלה מתווים עיקרים ועקרונות להתנהגותם ולאורחותיהם של דינים, ומהם יגזרו כללי אתיקה פרטניים בכל מקרה ומקרה.
- (ב) אין הכללים באים לגרוע מן האמור בכל דין. בכל עניין שאינו נדון מפורשות בכללים ינהג דיין בהתאם לרוחם ולמגמתם של הכללים ובהתאם לנומרות אתיות כלליות.

9. תחולה

- (א) כללים אלה חלים על –
- (1) דיין מעת שהצהיר הצהרת אמונים ועד שלושה חודשים מתום כהונתו;
- (2) דיין עמית;
- (3) דיין בדימוס המכהן בוועדה ציבורית על פי דין, ככל שהדבר נוגע למילוי תפקידו; ויראו את הסכמתו לכהן כהסכמה להחלת כללים אלה עליו כאמור.
- (ב) הכללים חלים על דיין אף בהיותו בחופשה או בשבתון.
- (ג) מי שנבחר לכהונת דיין על ידי הוועדה למינוי דינים וטרם הצהיר הצהרת אמונים, לא ייצג לקוח לפני ערכאה שיפוטית אלא בהסכמת נשיא בית הדין הרבני הגדול.
- (ד) איסורים שעל פי כללים אלו לא יחולו על פעילות או מעשים של דיין שהוא רב ראשי לישראל או רב עיר, הנובעים מכהונתו כרב ראשי או רב עיר.

10. דינים בדימוס

כללים אלה אינם מחייבים דינים בדימוס; יש לזכור עם זאת, כי סביבתו הקרובה והרחוקה של דיין הורגלה להתייחס עליו כהתייחס אל דיין, וכי יחס זה נמשך והולך גם לאחר תום הכהונה; ראוי לו אפוא לדיין בדימוס כי ישווה נגד עיניו את רוחם ואת מגמתם של הכללים וכי יכוון התנהגותו ואורחותיו על פיהם.

פרק שלישי: שפיטה

11. שמירה על כבוד הזולת

- (א) בשבתו לדון ינהג דין בנוכחים בדיון לפניו – בעלי דין, באי-כוחם, עדים ובאי בית דין אחרים – באורח מכובד, באורך רוח, במתינות, בסובלנות ובאדיבות, וישרה באולם בית הדין אווירה נינוחה.
- (ב) דין יעשה שגם אחרים ישמרו על כבודם של הנוכחים בדיון.
- (ג) במהלך המשפט ובהחלטותיו בכתב יימנע דין מהערות פוגעניות או מעליבות, שלא כדין, כלפי כל אדם.
- (ד) דין ינהג בעמיתיו הדיינים בכבוד ובחברות.
- (ה) בהביעו דעה על אדם שלא היה צד להליכים, ייתן הדיין דעתו לשאלה אם ניתנה הזדמנות לאותו אדם להציג את עניינו כהלכה לפני בית הדין.

12. ניהול משפט

- (א) דין ינהל את הדיון שלפניו באופן מקצועי וענייני, על פי ההלכה ותקנות הדיון, תוך שהוא מקפיד לנהוג שוויון בבעלי הדין, בטוענים רבניים ובעורכי הדין המופיעים לפניו ונמנע מכל אמירה או מעשה שיש בהם כדי לפגום בחזותו השוויונית והמקצועית.
- (ב) שומה על דין לשמור על חזות נייטרליות במהלך הדיון ולהימנע מליצור בהתנהגותו או בדבריו יסוד לחשש ממשי למשוא פנים.
- (ג) בלי לגרוע מחובתו לנהוג שוויון בבעלי הדין, יעשה דין כמיטבו להסביר לבעל דין שאינו מיוצג את מהות ההליכים ודרכי ניהולם, והכל על פי הניתן בנסיבות העניין ובגבולות הדין והתפקיד.
- (ד) בניהול המשפט יעשה דין כמיטבו לחוס על זמנם של המעורבים במשפט: בעלי דין, באי-כוחם, עדים ואחרים, וכנדרש מכך יחיש את ההליכים וימנע עינוי דין.
- (ה) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (ד), ולקיום האמור בו, יעשה דין כמיטבו למנוע המתנה של המזמנים לדיון והתייצבותם של עדים פעם נוספת.

13. פשרה, גישור ובוררות

- (א) דין המציע פשרה או העברה של ההליך לגישור או לבוררות, לא יכפה דעתו על בעלי הדין, ויוודא שבעלי הדין יודעים כי אי-קבלת הצעתו לא תשפיע

- על הליכי הדין שלפניו; אין באמור כדי למנוע מבית הדין לפסוק בדרך של פשרה בהתאם לכללי ההלכה.
- (ב) בהתנהל שיג-ושיח לפשרה יסייע דיין בידי בעלי הדין, ובלבד שהדבר ייעשה תוך שמירת כבודו של בית הדין.
- (ג) כדי להביא לפשרה, רשאי דיין בהסכמת בעלי הדין ובהסכמת מורשיהם, להיוועד בבית הדין עם כל בעל דין בנפרד, ובלבד שבעל הדין שכנגד נמצא ככל האפשר בסמיכות מקום לאולם הדיונים והתוועדות דומה תיערך גם עמו, וכן שבעת התוועדות לא יישמעו טענות שדין להתברר במעמד שני בעלי הדין.

14. הימנעות מוקדמת משבת בדין

- (א) בכפיפות לאמור בדין ובכללים אלה ידון דיין בכל עניין שהועבר לטיפולו.
- (ב) משימצא לדיין כי קיים טעם ראוי שהתיק לא יידון לפניו, יִצַע בכך את ראש אבות בית הדין שבו הוא מכהן או דיין שהוסמך לעניין זה על ידי נשיא בית הדין הרבני הגדול.
- (ג) החליט ראש אבות בית הדין או דיין שהוסמך כאמור, כי אותו דיין ידון בתיק, לא ימנע הדיין עצמו משבת בדין אלא אם כן חייב הוא לעשות כן על פי דין.

15. מניעה משבת בדין

- (א) דיין לא ישב בדין אם מצא, מיוזמתו או לבקשת בעל דין, כי קיימות נסיבות שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט.
- (ב) בלי לגרוע מהוראות סעיף קטן (א), דיין לא ישב בדין ביודעו שמתקיים אחד מאלה:
- (1) צד להליך, בא כוחו או עד מרכזי, הוא בן משפחה של הדיין או שקיימת ביניהם קרבה ממשית אחרת;
- (2) יש לדיין עניין כספי ממשי או עניין אישי ממשי בהליך או בתוצאותיו, בצד להליך, בבא כוחו או בעד מרכזי, או שלבן משפחה של הדיין יש עניין כספי ממשי או עניין אישי ממשי בהליך או בתוצאותיו, בצד להליך או בבא כוח;
- (3) בטרם התמנה לדיין היה הדיין מעורב באותו עניין הנדון בהליך שלפניו בתור בא כוח, בורר, מגשר, עד, יועץ מקצועי, מומחה, או בדרך דומה אחרת;
- (4) בעל דין או עד מרכזי היה לקוחו של הדיין קודם מינויו לכהונתו, ולא חלפו חמש שנים לפחות מאז הטיפול בעניינו של אותו בעל דין או אותו עד;

- (5) עורך דין או טוען רבני המייצג בעל דין היה שותפו של הדיין ולא חלפו חמש שנים לפחות מאז היותם שותפים;
- (6) עורך דין או טוען רבני המייצג בעל דין מטפל בעניין של הדיין או של בן משפחתו;
- (7) בן משפחה של הדיין הוא עורך דין, או טוען רבני שותף או שכיר, במשרד עורכי דין או משרד טוענים רבניים המייצג בעל דין.
- (ג) על אף האמור בסעיפים קטנים (א) ו-(ב) דיין רשאי לשבת בדין אם מפאת דחיפות העניין לא ניתן לקיים את ההליך לפני דיין אחר ועלול להיגרם נזק חמור או עיוות דין אם לא ידון בעניין.
- (ד) על אף האמור בסעיף קטן(ב)(2), דיין רשאי לשבת בדין אם העברת העניין לכל דיין אחר לא תשנה את עילת הפסלות.
- (ה) התקיימה עילת פסלות לפי פסקאות (1) או (2) בסעיף קטן (ב), הנוגעת לעורך דין או לבא כוח אחר, שהתקיימו בו נסיבות המחייבות קבלת היתר לייצוג כאמור בסעיף 53 לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961, ובסעיף 9א לתקנות הטוענים הרבניים התשס"א-2001, רשאי בית הדין להתיר את הייצוג, לבקשת עורך הדין או בא הכוח, אם מצא כי הנזק שייגרם לצד להליך אם לא יתיר את הייצוג עולה על הנזק שייגרם לצד להליך או לאינטרס הציבורי בשל הפסקת הדיון או החלפת דיין; התיר בית הדין את הייצוג כאמור, לא ישב בדין הדיין שלגביו התקיימה עילת הפסלות.
- (ו) האמור בסעיף קטן (ב) יחול גם על קרוב משפחה שאינו בן משפחה כהגדרתו בכללים אלה, אם סבר הדיין כי יחסו אל אותו קרוב משפחה מונע אותו משבת בדין.
- (ז) אין באמור בכלל זה כדי למעט משיקול דעתו של נשיא בית הדין הרבני הגדול הדן בערעור על פי סעיף 19א לחוק.

פרק רביעי: דיין וסביבתו

16. קשרים חברתיים

משמונה לכהונתו, אין מוטל על דיין לנתק את קשריו החברתיים, לרבות קשרים עם טוענים רבניים ועורכי דין; יחד עם זאת, ראוי לו לדיין כי ייזהר בקשריו החברתיים וייתן דעתו כיצד עשויות הבריות לפרש הימצאותו בחברת אדם מסוים או בחברה מסוימת, בבחינת והייתם נקיים מה' ומישראל.

17. פעילות פוליטית או מפלגתית

- (א) דיין לא יהא מעורב בפעילות פוליטית או מפלגתית ולא יהיה חבר במפלגה או בגוף פוליטי אחר.
- (ב) בלי לפגוע בכלליות האיסור שבסעיף קטן (א), לא ייטול דיין חלק באירוע הנערך על ידי מפלגה או גוף פוליטי אחר, או במסגרת אחרת שלה זהות פוליטית או מפלגתית; ואולם אירוע כאמור שהוא אך ורק עניין של הפצת שיעורי תורה ויראת שמים, ובלי סממנים פוליטיים, רשאי דיין להשתתף בו.

18. הבעת דעה בפומבי

דיין ימנע מהביע בפומבי דעה בעניין שאינו משפטי בעיקרו והשנוי במחלוקת ציבורית.

19. איסוף כספים

דיין לא יהא מעורב בפעילות של איסוף כספים.

פרק חמישי: הימנעות מן השימוש במעמד השיפוטי שלא למטרותו

20. ניצול מעמד

- (א) לא יפיק דיין טובת הנאה ממעמדו כדיין – בין טובת הנאה חומרית בין אחרת – אם במישרין ואם בעקיפין.
- (ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) –
- (1) לא יעשה דיין שימוש במעמדו כדיין לקידום עניין שלו או של אחר;
 - (2) דיין לא יציין את דבר היותו דיין ולא יעשה שימוש במסמך הנושא את תוארו כדיין בנסיבות שבהן עלול השימוש בתואר להיראות כניסיון לא ראוי להשיג מעמד מועדף.
- (ג) דיין רשאי לציין בנייר מכתבים פרטי ובכרטיס ביקור את היותו דיין ואת בית הדין שהוא מכהן בו.
- (ד) דיין רשאי לציין את היותו דיין בספר או במאמר שהוא מפרסם.
- (ה) דיין רשאי ליתן המלצתו על כישוריו של אדם המוכר לו אישית.
- (ו) דיין רשאי ליתן הסכמה לספר תורני שהובא לעיונו.

21. מתנות, הנחות והזמנות

- (א) על קבלת מתנות על ידי דיון יחול חוק שירות הציבור (מתנות), התש"ם-1979.
- (ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) -
- (1) דיון לא יקבל הנחה ברכישת מוצר או בקבלת שירות, אלא אם כן ההנחה ניתנת על פי הסדר כללי שאושר בידי מנהל בתי הדין, או שההנחה ניתנת לדיון עקב הימנותו עם הזכאים לאותה הנחה בלא זיקה להיותו דיון;
- (2) דיון לא יקבל הזמנות חנם לאירועים או למקומות שהכניסה אליהם היא בתשלום, למעט במקרים שבהם נותן ההזמנה הוא קרוב משפחה או חבר אישי או במקרים שהדיון מוזמן כבן לוויה של מקבל ההזמנה ובלא קשר למעמדו כדיון.
- (ג) אין מניעה כי דיון יקבל במתנה ספר על נושא משפטי או הלכתי מכותב הספר.

פרק שישי: פעילויות לבר-שיפוטיות**סימן א': עקרונות****22. ייחוד הכהונה**

דיון לא יעסוק בעיסוק נוסף ולא ימלא תפקיד ציבורי - גם לא יקבל על עצמו אחד מאלה - אלא לפי חוק או בהסכמת נשיא בית הדין הרבני הגדול ושר המשפטים (ראו: סעיף 18 לחוק).

23. מגבלות על פעילויות נוספות

- (א) חובתו העיקרית של דיון היא לכהונתו כדיון, ולתפקידו כדיון חייב הוא להקדיש את מיטב מרצו ומחשבתו; דיון יעניק לתפקידו כדיון מעמד של קדימה על פני כל עיסוק אחר.
- (ב) דיון יימנע מפעילות שאינה הולמת את מעמדו כדיון או העלולה להביאו לניגוד עניינים עם תפקידו כדיון.
- (ג) דיון לא יקבל על עצמו אף לא יעסיק עצמו בפעילות לבר-שיפוטית - אף אם מותרת היא על פי אופייה או על פי היתר שהוענק לו - אם אותה פעילות עלולה לפגוע ביכולתו למלא כיאות את תפקידו כדיון, בין מבחינת משך הזמן הנדרש לפעילות, בין מבחינת העיתוי ובין מכל בחינה אחרת.

סימן ב': עיסוקים ציבוריים

24. פעילות בגופים ציבוריים

- (א) דיין רשאי להיות חבר בגופים מינהליים של מוסדות חינוך, כגון חבר נאמנים של מוסד להשכלה, או בגופים של מוסדות בעלי מטרות ציבוריות, בכפיפות להיתר כהוראת סעיף 18 לחוק.
- (ב) בפעולתו כאמור בסעיף קטן (א), יימנע דיין מכל מעשה שיש בו משום שימוש שלא כהלכה במעמדו כדיין או העלול לפגוע במעמדו כדיין. כך, למשל, לא ישתתף דיין בניהול העסקי או הכספי של המוסד הציבורי שהוא פעיל בו, ולא יקבל ממנו טובת הנאה.
- (ג) דיין לא יפנה לרשויות ציבור או לגורמים פרטיים בשם גוף ציבורי שהוא פעיל בו.
- (ד) דיין לא יהיה פעיל בגוף ציבורי העוסק בייזום הליכים משפטיים אף אם אין אותם עניינים עשויים לבוא לדיון בבית הדין שבו הוא מכהן.

25. ועדות לחלוקת פרסים ומלגות

דיין רשאי להיות חבר בוועדה המחלקת פרסים או מלגות ובלבד שהדבר הולם את מעמדו של דיין.

26. הסברה מחוץ לישראל

דיין רשאי להשתתף מדי פעם בפעולות הסברה מחוץ לישראל מטעם המדינה או מטעם גוף ממלכתי או ציבורי העושה לטובת הכלל, ובלבד שקיבל לכך אישור מאת נשיא בית הדין הרבני הגדול.

27. שיפוט שלא בבית הדין

- (א) דיין לא יעסוק בתפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי שלא בבית הדין, אלא מכוח הוראת חוק או בהיתר לפי סעיף 18 לחוק; לעניין סעיף זה, "תפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי" – לרבות חברות בביתדין של ארגון חברים או של ארגון ציבורי.
- (ב) דיין לא ישמש בורר שלא בבית הדין אלא אם כן נקבע הדבר בחוק, או בעניין שיש בו תועלת ציבורית משמעותית ולאחר קבלת אישור של נשיא בית הדין הרבני הגדול.
- (ג) דיין לא יהא פעיל בגוף ציבורי העוסק במתן שירותי בוררות או גישור.
- (ד) דיין שקודם מינויו שימש בתפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי שאסור לדיין למלאו, לא ימשיך למלא את אותו תפקיד מעת שהצהיר הצהרת אמונים.

סימן ג': הרצאות ופרסומים

28. שיעורים והוראה

מתן שיעור קבוע בישיבות וכוללים והוראה במוסדות להשכלה או לחינוך טעונים היתר כהוראת סעיף 18 לחוק.

29. שיעורי תורה והרצאות

(א) דיין רשאי לתת שיעורי תורה בבית כנסת ובית מדרש במסגרת "דף יומי" וכדומה, בלא צורך בהיתר לפי סעיף 18 לחוק, ובלבד ששיעורים אלו יינתנו מחוץ לשעות הקבועות לפעילות בתי הדין על פי סדרי המינהל של בתי הדין הרבניים.

(ב) שיין רשאי להרצות מדי פעם במסגרת גוף שאינו מסחרי, בלא צורך בהיתר לפי סעיף 18 לחוק; בעשותו כן ינהג דיין במידת הזהירות הראויה המתחייבת ממעמדו, תוך שמירה על גישה מאוזנת והימנעות מנימה פולמוסית או מהבעת דעה בעניין שאינו משפטי בעיקר והשנוי במחלוקת ציבורית.

30. פרסום ספרים ומאמרים

דיין רשאי לפרסם ספרים שכתב ומאמרים בביטאונים מקצועיים ותורניים הולמים.

31. משפט מודרך

דיין רשאי להיות חבר מותב במשפט מודרך הנערך במוסד להשכלה. הוא הדין במוסד אחר שאושר על ידי נשיא בית הדין הרבני הגדול.

סימן ד': שונות

32. עדות

דיין לא יעיד בהליכים משפטיים אלא אם כן זומן על ידי בית דין, בית משפט או באישורו של נשיא בית הדין הרבני הגדול; כלל זה לא יחול על הליכים משפטיים שהדיין או בני משפחתו צד להם.

33. הופעה לפני רשות ציבורית

דיין רשאי להופיע לפני ועדה של הכנסת או לפני רשות ציבורית אחרת אם קיבל לכך אישור מאת נשיא בית הדין הרבני הגדול.

34. תשובות הלכתיות ומענה לשאלונים לצורכי מחקר

- (א) דיין רשאי להשיב לשואליו בדבר הלכה, ואולם לא יעשה כן אם קיימת סבירות שתשובתו נועדה לשימוש על ידי צד למשפט בבית דין.
- (ב) באישורו של נשיא בית הדין הרבני הגדול רשאי דיין להשיב, בין בכתב בין על-פה, לשאלות או לשאלונים המופנים אליו לצורכי מחקר בנושאים הקשורים בעבודתו השיפוטית.
- (ג) לעת שתידון בקשה לאישור כאמור בסעיף קטן (ב), יובא בשיקול, בין השאר, היותו של עורך המחקר מוסד הלכתי או אקדמי מוכר או חוקר הפועל מטעמו.

פרק שביעי: עניינים כספיים

סימן א': ניהול עסקים וקבלת גמול בעבור עיסוק

35. ניהול עסקים

דיין לא ינהל עסקים באופן פעיל, בין במישרין בין בעקיפין, ולא יכהן כנושא משרה בתאגיד מסחרי או בגוף עסקי אחר.

36. ניהול נכסיהם של הדיין ושל בני משפחה

- (א) דיין רשאי לנהל בעצמו את נכסיו ואת נכסי בני משפחתו, ולפעול בהשקעתם, ובלבד שלא יהיה בכך עיסוק פעיל בעסקים. הדיין יימנע מפעילות כאמור העלולה לגרום לפגיעה במעמדו כדיין או להעמידו בניגוד עניינים עם תפקידו כדיין.
- (ב) דיין לא ינצל את מעמדו כדיין לצורך עסקיו ועסקי בני משפחתו.

37. (בוטל)

38. קבלת גמול בעבור עיסוק או פעילות נוספים

- (א) דיין רשאי לקבל גמול בעבור עיסוק או פעילות נוספים המותרים על פי דין או על פי כללים אלה, ובלבד שהגמול יהא בהתאם למקובל אצל הנותן. כלל זה יחול אף על קבלת גמול בעבור פעולות הסברה מחוץ לישראל.
- (ב) דיין שהוזמן להרצות רשאי להתאכסן במקום ההרצאה על חשבון המזמין ואף לקבל החזר של הוצאות הנסיעה.
- (ג) להסרת ספקות ייאמר כי כלל זה יחול על דיין גם בהיותו בשבתון.

סימן ב': ניתוק קשרים עסקיים וכספיים עם מינויו של דיין

38א. כללי

הכללים בסימן זה נועדו להסדיר את ניתוק הקשרים העסקיים והכספיים בין מי שנבחר לכהונת דיין לבין לקוחותיו ושותפיו לשעבר, ומטרתם להביא לכך שהקשרים העסקיים והכספיים האמורים ינותקו בהקדם האפשרי; יובהר כי כללים אלה חלים על ניתוק קשרים כספיים הנובעים מעיסוקו של הדיין בכל משלח יד.

38ב. ניתוק יחסים כספיים

- (א) לאחר מינויו לא יהיו לדיין יחסים כספיים עם לקוחותיו לשעבר או שותפיו לשעבר, ובכלל זה לא יחזיק נכסים בנאמנות בעבור לקוחותיו לשעבר.
- (ב) מי שנבחר לכהונת דיין יפעל לניתוק יחסיו עם לקוחותיו לשעבר ועם שותפיו בעבר לפי הנחיית הוועדה האמורה בסעיף 38ג והוראות סעיפים 38ד עד 38ה.
- (ג) לאחר מינויו יגבה דיין כספים שחבים לו צדדים שלישיים כתוצאה מקשריו העסקיים והכספיים בינו לבין לקוחותיו לשעבר או שותפיו לשעבר, באמצעות אדם אחר.

38ג. ועדת השניים

אופן ניתוק היחסים הכספיים יידון בוועדה שחבריה יהיו שניים: דיין בית הדין הרבני הגדול שימנה מזמן לזמן נשיא בית הדין הרבני הגדול, ומנהל בתי הדין הרבניים (להלן – ועדת השניים).

38ד. הסדר לניתוק יחסים כספיים

- (א) הנבחר לכהונת דיין יציג לפני ועדת השניים לא יאוחר משלושים ימים לאחר בחירתו תכנית מוצעת לניתוק היחסים הכספיים; התכנית תכלול, בין השאר, את אלה:
- (1) שמות שותפיו של הדיין עובר למינויו;
 - (2) שמות לקוחות לשעבר שיש לו אתם יחסים כספיים תלויים ועומדים;
 - (3) שכר טרחה וסכומים אחרים המגיעים לדיין מלקוחותיו ושותפיו לשעבר, ומועדי תשלומם, וכן פירוט של המחאות דחיות שנמסרו לו ואשר מועד פירעונן טרם הגיע.
- (ב) ועדת השניים תורה לנבחר לכהונת דיין מהם התנאים לניתוק היחסים בינו ובין לקוחותיו או שותפיו לשעבר; הוועדה תורה על הסדר שיביא לניתוק היחסים כאמור בהקדם האפשרי ולא יאוחר מתום שנים עשר חודשים מיום הצהרת

אמונים של הדיין; הוועדה רשאית לקבוע תקופת ניתוק ארוכה משנים עשר חודשים מטעמים מיוחדים שייראו לחבריה.

38. חתימה על ההסדר

הסדר ניתוק היחסים שהורתה עליו ועדת השניים ייחתם ביד הנבחר לכהונת דיין וישמר בתיקו האישי של הדיין במעטפה סגורה וחתומה בידי מנהל בתי הדין הרבניים.

138. חיסיון ההסדר

תוכן ההסדר יהיה גלוי לנבחר לכהונת דיין ולחברי ועדת השניים, ובמקרה שהוגשה לוועדה לבחירת דינים כנגד הנבחר לכהונת דיין תלונה שעניינה ההסדר, גם לחברי הוועדה לבחירת דינים.

138. הסדר – תנאי להצהרת אמונים

מי שנבחר לכהונת דיין לא יזמן להצהרת אמונים אצל נשיא המדינה עד אשר ייערך הסדר ניתוק יחסים כספיים, וייחתם בידו; במקרים חריגים רשאית ועדת השניים לאשר בכתב את זימונו של דיין להצהרת אמונים אף שטרם חתם על ההסדר.

38. דיווח

הדיין ידווח למנהל בתי הדין הרבניים, אחת לשלושה חודשים, על ביצוע ההסדר; בעניין כספים שיקבל הדיין על פי ההסדר לאחר מינויו, ייתן הדיין חשבונית שעליה יצוין כי הכספים התקבלו בעד שירותים שנתן טרם מינויו.

38. יידוע

הכללים בסימן זה יובאו לידיעת כל מי שהוועדה לבחירת דינים החליטה לבחור בו לכהונת דיין.

פרק שמיני: דיין ואמצעי התקשורת

39. מגעים בין דיין לבין אמצעי התקשורת

- (א) דיין אומר דברו בפסקי דין ובהחלטות; על דרך הכלל אין דיין מתראיין ואין הוא מוסר מידע לתקשורת.
- (ב) דיין לא יעביר פסקי דין והחלטות לתקשורת אלא באמצעות דוברות בתי הדין הרבניים.
- (ג) דיין יימנע מהופעה או מראיון באמצעי התקשורת; הופעה או ראיון של דיין באמצעי תקשורת - לרבות בעיתונות, ברדיו, בטלוויזיה, באינטרנט, במסיבת עיתונאים ובכל דרך אחרת - תהיה רק באישור מראש מאת נשיא בית הדין הרבני הגדול.

(ד) האמור בכלל זה אינו חל על ביטאונים תורניים או משפטיים המתפרסמים על ידי מוסדות תורניים או אקדמיים או על ידי לשכת עורכי הדין, ובלבד שהדין קיבל תחילה את אישורו של נשיא בית הדין הרבני הגדול.

40. תגובות לאמצעי תקשורת

- (א) תגובתו של דיין על דברים שפורסמו עליו או על פסקי דין והחלטות שנתן תהיה באמצעות דוכרות בתי הדין הרבניים.
- (ב) דיין שעיתונאי פנה אליו לקבלת תגובה יפנה את העיתונאי לדוכרות דתי הדין הרבניים.
- (ג) נתבקשה תגובתו של דיין על מידע שהעדר תגובה מיידית עליו עלול לגרום נזק שאינו הפיך, ובפי הדיין תגובה חד-משמעית שיש בה כדי להביא את העניין לסיומו, רשאי הדיין למסור את תגובתו.
- (ד) דיין שמסר את תגובתו בנסיבות כמתואר בסעיף קטן (ג), יודיע על כך מיד לדוכרות בתי הדין הרבניים, והמשך הטיפול יהיה באמצעות הדוכרות.
- (ה) אין בהוראות אלו כדי למנוע את נציגות הדיינים לעמוד בקשר עם אמצעי התקשורת בעניינים הנתונים לטיפול.

פרק תשיעי: ועדת אתיקה

41. ועדת אתיקה

- (א) נשיא בית הדין הרבני הגדול, לאחר התייעצות עם שר המשפטים, ימנה ועדת אתיקה בת שלושה חברים, והם: דיין של בית הדין הרבני הגדול, והוא יהיה היושב ראש, ושני דיינים של בתי הדין הרבניים האזוריים.
- (ב) ועדת האתיקה תיתן חוות דעת מקדימה בענייני אתיקה של דיינים, לפי פנייה של דיין שכללים אלה חלים עליו – בעניין הנוגע אליו.
- (ג) חבר ועדת האתיקה ימונה לתקופת אחת של שש שנים.
- (ד) ועדת האתיקה תפרסם חוות דעת מקדימה שנתנה, בלא ציון שמו של מי שלגביו ניתנה חוות הדעת ופרטים מזהים אחרים, אלא אם כן החליטה אחרת.
- (ה) ועדת האתיקה תקבע את נוהלי עבודתה וסדרי דיוניה.

42. כללים קודמים

כללים אלה יהיו תחת כללי אתיקה לדיינים – התשנ"ו.

ח' בניסן התשס"ח (13 באפריל 2008)

שלמה משה עמאר

נשיא בית הדין הרבני הגדול
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

נספח ה | כללי הקאדים (אתיקה לקאדים), התשע"ח-2018

בתוקף סמכותי לפי סעיף 16א לחוק הקאדים, התשכ"א-1961 (להלן – החוק), בהסכמת חבר הקאדים של בית הדין השרעי לערעורים ולאחר התייעצות עם שרת המשפטים, אני מתקין כללים אלה:

פרק ראשון: הוראות יסוד

הגדרות

1. בכללים אלה –
"בן משפחה" – בן זוג, ילד, הורה, אח, סב, הורה או אח של בן הזוג או מי שסמוך על שולחנו של הקאדי, וכן, בהתאם לעניין, בן זוג או ילד של כל אחד מאלה;
"ועדת השניים" – ועדה לפי סעיף 42;
"נושא משרה" – דירקטור, מנהל כללי, מנהל עסקים ראשי, משנה למנהל כללי, סגן מנהל כללי, כל ממלא תפקיד כאמור בחברה אף אם תוארו שונה, וכן מנהל אחר הכפוף במישרין למנהל הכללי;
"עד מרכזי" – עד שנדרשת הערכת מהימנותו לצורך הכרעה בהליך;
"קאדי" – קאדי של בית הדין השרעי לערעורים, קאדי של בית דין שרעי אזורי;
"קאדי בדימוס" – קאדי שכהונתו הסתיימה.

מקור הכללים ותכליתם

2. (א) כללי האתיקה לקאדים משקפים ומבטאים תפישות עומק ערכיות ומוסריות המהוות תשתית למעשה השפיטה ולדרכי התנהגותו ואורחותיו של הקאדי; כללים אלה מגבשים עקרונות מנחים השאובים מן הדין השרעי; קאדי ינהג דרכו לפי הדין ולפי כללים אלה וישווה לנגד עיניו כל העת את הצורך לקיים את אמון הציבור במערכת השיפוט השרעית.
(ב) הפרת כלל מכללי אתיקה אלה מאפשרת הגשת קובלנה, כאמור בסעיף 18 לחוק.

כוח השיפוט, שלטון החוק והגינות

3. (א) כוח השיפוט ניתן בידי קאדי מתוך אמון ביושרו, ביראת אלוהים שבו ובדבקותו בדין השרעי, בכושרו המקצועי והאישי וביכולתו לקיים את המוטל עליו תוך כיבוד עקרונות האתיקה השיפוטית.
- (ב) בהכריעו בדין עושה קאדי להגשמה של הדין השרעי ושל שלטון החוק, תוך שמירה על זכויות האדם; מחובתו של קאדי לפעול ביושר והגינות, לשוויון הכול בפני החוק, ומתוך הקפדה על התנהגות שיש בה כדי לקיים ואף להגביר את האמון בשיטת המשפט בכלל, ובמעשה השפיטה בפרט.

אמונים למדינת ישראל, לשריעה ולהלכה המוסלמית

4. קאדי ישמור אמונים למדינת ישראל, לשריעה ולהלכה המוסלמית, ישפוט משפט צדק, לא יטה משפט ולא יכיר פנים, ויקיים אורח חיים ואופי ההולמים את מעמדו של קאדי מוסלמי, כהצהרתו במעמד מינויו.

אי-תלות

5. (א) בענייני שפיטה אין מרות על קאדי זולת מרותו של הדין שלפיו הוא דן.
- (ב) במילוי תפקידו אין קאדי תלוי באיש; שומה על הקאדי לשקוד על אי-תלותה של מערכת השיפוט, ולהקפיד על קיומה באשר יעשה, בענייני שפיטה ובכל תחום אחר שבו הוא פועל.
- (ג) קאדי לא יגור מפני איש, ולא יושפע במילוי תפקידו מפני דעת קהל, חשש מפני ביקורת או רצון לשאת חן.
- (ד) אי-תלותו של הקאדי אין משמעה פטור מלהידרש לפסיקות קודמות של בית הדין השרעי לערעורים, בנושאים העולים מהמקרה הנדון לפניו, ובפרט לפסיקות שנתן נשיא בית הדין השרעי לערעורים; זאת, בלי לפגוע בזכותו של קאדי להגיש התנגדות על פסק דין של בית הדין השרעי לערעורים לפי סעיף 13 לתקנות הקמת בית הדין השרעי לערעורים מיום 10.10.1918.

אי-משוא פנים

6. קאדי ינהג בבעלי הדין בשוויון, לא יישא פני דל ולא יהדר פני גדול, לא יסביר פניו לאחד וירע פניו לאחר, ישפוט בדעה נקייה ולא יגלה דעה קדומה או משוא פנים, ולא ייצור בהתנהגותו או בדבריו יסוד לחשש מפני אלה.

הליכותיו של קאדי

7. (א) אלה יאפיינו קאדי בתכונותיו ובאורחותיו: יושר לב, טוהר מידות ומסירות לתפקיד; קאדי ימנע ממעשים שאינם הולמים את מעמדו של קאדי או העלולים לפגוע בתדמיתה של מערכת המשפט השרעית.

(ב) קאדי יהיה מופת לכיבוד הדין השרעי והחוק בכל אשר יעשה.

פרק שני: מעמדם ותחולתם של הכללים

מעמד הכללים

8. (א) כללים אלה מתווים עיקרים ועקרונות להתנהגותם ולאורחותיהם של קאדים, ומהם ייגזרו כללי אתיקה פרטניים בכל מקרה ומקרה.
- (ב) אין הכללים באים לגרוע מן האמור בכל דין; בכל עניין שאינו נדון מפורשות בכללים ינהג קאדי לפי רוחם ומגמתם של הכללים ולפי נורמות אתיות כלליות.

תחולה

9. (א) כללים אלה חלים על –
- (1) קאדי מעת שהצהיר הצהרת אמונים ועד שלושה חודשים מתום כהונתו;
- (2) קאדי בדימוס המכהן בוועדה ציבורית לפי דין, בכל הנוגע למילוי תפקידו; ויראו את הסכמתו לכהן כהסכמה להחלת כללים אלה עליו כאמור.
- (ב) הכללים חלים על קאדי אף בהיותו בחופשה או בשבתון.
- (ג) מי שהוועדה למינוי קאדים בחרה בו לכהונת קאדי וטרם הצהיר הצהרת אמונים, לא ייצג לקוח לפני ערכאה שיפוטית, אלא בהסכמה בכתב מאת נשיא בית הדין השרעי לערעורים.

קאדים בדימוס

10. כללים אלה אינם מחייבים קאדים בדימוס, בכפוף לאמור בכלל 9(א)(2); יש לזכור עם זאת, כי סביבתו הקרובה והרחוקה של קאדי הורגלה לראות אותו בתפקיד קאדי, וכי נקודת מבט זאת נמשכת והולכת גם לאחר תום הכהונה; ראוי לו אפוא לקאדי בדימוס כי ישווה לנגד עיניו את רוחם ואת מגמתם של הכללים וכי יכוון את התנהגותו ואורחותיו לפיהם.

פרק שלישי: שפיטה

קאדי הצוות וסדרי המנהל

11. (א) הקאדי ינהג בעמיתיו הקאדים בכבוד ובחברות, בהתחשב בהיררכיה לפי דין, ויקיים את הנחיותיו של נשיא בית הדין השרעי לערעורים.

(ב) הקאדי ינהג בכבוד בצוות העובדים של בית הדין; קאדי מוסמך להנחות את צוות העובדים של בית הדין, בעניינים הקשורים בניהול השוטף של המשפטים הנערכים לפניו, אך בעניינים מינהליים יהיו העובדים כפופים להנחיית מנהל בתי הדין.

שמירה על כבוד הזולת

12. (א) בשבתו לדון ינהג קאדי בנוכחים בדיון לפניו – בעלי דין, באי-כוחם, עדים ובאי בית דין אחרים – באורח מכובד, באורך רוח, במתינות, בסובלנות ובאדיבות, וישרה באולם בית הדין אווירה נינוחה.
- (ב) קאדי יפעל לכך שגם אחרים ישמרו על כבודם של הנוכחים בדיון.
- (ג) במהלך המשפט ובהחלטותיו בכתב יימנע קאדי מהערות פוגעניות או מעליבות כלפי כל אדם.
- (ד) בהביעו דעה על אדם שלא היה צד להליכים, ייתן הקאדי את דעתו לשאלה אם ניתנה הזדמנות לאותו אדם להציג את עניינו כדן וכחוק לפני בית הדין.

ניהול משפט

13. (א) קאדי ינהל את הדיון שלפניו באופן מקצועי וענייני, לפי הדין השרעי וסדרי הדין, תוך שהוא מקפיד לנהוג שוויון בבעלי הדין, בעורכי הדין ובטוענים השרעיים המופיעים לפניו, ויימנע מכל אמירה או מעשה שיש בהם כדי לפגום בחזות השוויונית והמקצועית.
- (ב) על קאדי לשמור על חזות שאינה מוטה לשום צד לסכסוך במהלך הדיון ולהימנע מליצור בהתנהגותו או בדבריו יסוד לחשש למשוא פנים.
- (ג) בלי לגרוע מחובתו לנהוג שוויון בבעלי הדין, יעשה קאדי כמיטב יכולתו להסביר לבעל דין שאינו מיוצג את מהות ההליכים ודרכי ניהולם, והכול לפי הניתן בנסיבות העניין ובגבולות הדין והתפקיד.
- (ד) בניהול המשפט יעשה קאדי כמיטב יכולתו לחוס על זמנם של המעורבים במשפט: בעלי דין, באי-כוחם, עדים ואחרים, יחיש את ההליכים וימנע עינוי דין.
- (ה) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (ד), ולקיום האמור בו, יעשה קאדי כמיטב יכולתו למנוע המתנה של המזמנים לדיון והתייצבותם של עדים פעם נוספת.

פשרה, גישור ובוררות

14. (א) הקאדי ימליץ לצדדים פעם או פעמיים להגיע לפשרה, לגישור או לבוררות, ולא ימהר לתת הכרעה שיפוטית מקום שבו יש סיכוי להגיע ליישוב הסכסוך בהסכמה; קאדי המציע פשרה או העברה של הליך לגישור או לבוררות לא

יכפה את דעתו על בעלי הדין ולא יפעיל את לחצו עליהם, ויוודא שבעלי הדין יודעים כי אי-קבלת הצעתו לא תפגע בזכות כלשהי של צד מהצדדים ולא תשפיע על הליכי הדיון או על תוצאות המשפט שלפניו.

(ב) בהתנהל שיג ושיח לפשרה יסייע קאדי בידי בעלי הדין, ובלבד שהדבר ייעשה תוך שמירה על כבודו של בית הדין.

הימנעות מוקדמת משבת בדין

15. (א) בכפיפות לאמור בדין ובכללים אלה ידון קאדי בכל עניין שהועבר לטיפולו.
- (ב) ראה הקאדי כי קיים טעם ראוי שהתיק לא יידון לפניו, ידע בכך את נשיא בית הדין השרעי לערעורים, או את הקאדי שנשיא בית הדין השרעי לערעורים הסמך לעניין זה.
- (ג) החליט נשיא בית הדין השרעי לערעורים או קאדי שהוסמך כאמור, כי אותו קאדי ידון בתיק, לא ימנע הקאדי את עצמו משבת בדין אלא אם כן חייב הוא לעשות כן לפי דין.

מניעה משבת בדין

16. (א) קאדי לא ישב בדין אם מצא, מיוזמתו או לבקשת בעל דין, כי קיימות נסיבות שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט.
- (ב) בלי לגרוע מהוראות סעיף קטן (א), קאדי לא ישב בדין ביודעו שמתקיים אחד מאלה:
- (1) צד להליך, בא כוחו או עד מרכזי הוא בן משפחה של הקאדי או שקיימת ביניהם קרבה ממשית אחרת;
 - (2) יש לקאדי עניין כספי ממשי או עניין אישי ממשי בהליך או בתוצאותיו, בצד להליך, בבא כוחו או בעד מרכזי, או שלבן משפחה של הקאדי יש עניין כספי ממשי או עניין אישי ממשי בהליך או בתוצאותיו, בצד להליך או בבא כוח;
 - (3) בטרם התמנה לקאדי היה הקאדי מעורב באותו עניין הנדון בהליך שלפניו בתור בא כוח, בורר, מגשר, עד, יועץ מקצועי, מומחה, או בדרך אחרת;
 - (4) בעל דין או עד מרכזי היה לקוחו של הקאדי קודם מינויו לכהונתו, ולא חלפו חמש שנים לפחות מאז הטיפול בעניינו של אותו בעל דין או אותו עד;
 - (5) עורך דין או טוען שרעי המייצג בעל דין היה שותפו של הקאדי ולא חלפו חמש שנים לפחות מאז היותם שותפים;

- (6) עורך דין או טוען שרעי המייצג בעל דין מטפל בעניין של הקאדי או של בן משפחתו;
- (7) בן משפחה של הקאדי הוא עורך דין או טוען שרעי, שותף או שכיר, במשרד עורכי דין או במשרד טוענים שרעיים המייצג בעל דין.
- (ג) על אף האמור בסעיפים קטנים (א) ו-(ב), קאדי רשאי לשבת בדין אם מפאת דחיפות העניין לא ניתן לקיים את ההליך לפני קאדי אחר ועלול להיגרם נזק חמור או עיוות דין אם לא ידון בעניין.
- (ד) על אף האמור בסעיף קטן (ב)(2), קאדי רשאי לשבת בדין אם העברת העניין לכל קאדי אחר לא תשנה את עילת הפסלות.
- (ה) התקיימה עילת פסלות לפי סעיף קטן (ב)(1) או (2), הנוגעת לעורך דין או לבא כוח אחר, שהתקיימו בו נסיבות המחייבות קבלת היתר לייצוג כאמור בסעיף 53 לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961, או בסעיף 8 לתקנות הטוענים השרעיים, התשכ"ג-1963, רשאי בית הדין השרעי לערעורים להתיר את הייצוג, לבקשת עורך הדין או בא הכוח, אם מצא כי הנזק שייגרם לצד להליך אם לא יתיר את הייצוג עולה על הנזק שייגרם לצד להליך או לאינטרס הציבורי בשל הפסקת הדיון או החלפת קאדי; התיר בית הדין השרעי לערעורים את הייצוג כאמור, לא ישב בדין הקאדי שלגביו התקיימה עילת הפסלות.
- (ו) האמור בסעיף קטן (ב) יחול גם על קרוב משפחה שאינו בן משפחה כהגדרתו בכללים אלה, אם סבר הקאדי כי יחסו אל אותו קרוב משפחה מונע אותו משבת בדין.
- (ז) אין באמור בכלל זה כדי להמעיט משיקול דעתו של נשיא בית הדין השרעי לערעורים הדן בערעור לפי סעיף 26 לחוק.

פרק רביעי: קאדי וסביבתו

קשרים חברתיים

17. (א) משמונה לכהונתו, אין מוטל על קאדי לנתק את קשריו החברתיים, לרבות קשרים עם עורכי דין וטוענים שרעיים; עם זאת, ראוי לו לקאדי כי ייזהר בקשריו החברתיים וייתן את דעתו כיצד עשויות הבריות לפרש את הימצאותו בחברת אדם מסוים או בחברה מסוימת.
- (ב) קאדי רשאי להשתתף בניחום אבלים של כל אדם, כל עוד אין בהשתתפות זו כדי לפגוע במעמדו השיפוטי, בתדמית בית הדין או ברגשות הציבור, ואין צורך שקאדי יפסול את עצמו מדיון בעניינם של קרובי משפחה של אותו נפטר בשל השתתפותו בניחום האבלים.

פעילות פוליטית או מפלגתית

18. (א) קאדי לא יהיה מעורב בפעילות פוליטית או מפלגתית ולא יהיה חבר במפלגה או בגוף פוליטי אחר.
- (ב) בלי לפגוע בכלליות האיסור שבסעיף קטן (א), לא ייטול קאדי חלק באירוע דתי מובהק בלא סממנים פוליטיים שעורכת מפלגה או גוף פוליטי אחר, או במסגרת אחרת שלה זהות פוליטית או מפלגתית, אלא באישור מראש של נשיא בית הדין השרעי לערעורים.

הבעת דעה בפומבי

19. קאדי יימנע מלהביע בפומבי עמדה פוליטית או הודעת תמיכה בגוף פוליטי כלשהו. כמו כן, קאדי יימנע מלהביע דעה בציבור בנושא התלוי ועומד לפניו.

איסוף כספים

20. קאדי לא יהיה מעורב בפעילות של איסוף כספים.

פרק חמישי: הימנעות מן השימוש במעמד השיפוטי שלא למטרותו

נסיעה לחו"ל

21. (א) נסיעה מחוץ לישראל שלא בימי הפגרה והשבחון טעונה אישור מראש בכתב של נשיא בית הדין השרעי לערעורים; הודעה על הנסיעה תימסר למנהל בתי הדין השרעיים.
- (ב) נסיעה מחוץ לישראל שלא מממן הקאדי עצמו, טעונה אישור מיוחד מראש בכתב מאת מנהל בתי הדין השרעיים; מנהל בתי הדין השרעיים יתייעץ בטרם מתן אישור כאמור, עם הגורמים המוסמכים במשרד המשפטים.

ניצול מעמד

22. (א) לא יפיק קאדי טובת הנאה ממעמדו כקאדי - בין טובת הנאה חומרית בין אחרת - אם במישרין ואם בעקיפין.
- (ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) -
- (1) לא יעשה קאדי שימוש במעמדו כקאדי לקידום עניין שלו או של אחר;
- (2) קאדי לא יציין את דבר היותו קאדי ולא יעשה שימוש במסמך הנושא את תוארו כקאדי בנסיבות שבהן עלול השימוש בתואר להיראות כניסיון לא ראוי להשיג מעמד מועדף;

- (3) קאדי רשאי לציין בנייר מכתבים פרטי ובכרטיס ביקור את היותו קאדי ואת בית הדין שהוא מכהן בו;
- (4) קאדי רשאי לציין את היותו קאדי בספר או במאמר שהוא מפרסם או במסגרת עבודה אקדמית;
- (5) קאדי רשאי לתת את המלצתו על כישוריו של אדם המוכר לו אישית.

מתנות, הנחות והזמנות

23. (א) קאדי לא יקבל מתנה מבעלי הדין; על קבלת מתנות על ידי קאדי יחול חוק שירות הציבור (מתנות), התש"ם-1979, ויחול גם הדין השרעי (סעיף 1796 למג'לה).
- (ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) -
- (1) קאדי לא יקבל הנחה ברכישת מוצר או בקבלת שירות, אלא אם כן ההנחה ניתנת לפי הסדר כללי שאושר בידי מנהל בתי הדין השרעיים, או שההנחה ניתנת לקאדי עקב הימנותו עם הזכאים לאותה הנחה בלא זיקה להיותו קאדי;
- (2) קאדי לא יקבל הזמנות חינם לאירועים או למקומות שהכניסה אליהם היא בתשלום, למעט במקרים שבהם נותן ההזמנה הוא קרוב משפחה או חבר אישי או במקרים שהקאדי מוזמן כבן לזוויה של מקבל ההזמנה ובלא קשר למעמדו כקאדי.
- (ג) אין מניעה כי קאדי יקבל במתנה ספר על נושא משפטי או דתי מכותב הספר.

פרק שישי: פעילויות לבר-שיפוטיות

סימן א': עקרונות

ייחוד הכהונה

24. קאדי לא יעסוק בעיסוק נוסף ולא ימלא תפקיד ציבורי - גם לא יקבל על עצמו אחד מאלה - אלא לפי חוק או בהסכמת נשיא בית הדין השרעי לערעורים ושר המשפטים (ראה: סעיף 15 לחוק הקאדים).

מגבלות על פעילויות נוספות

25. (א) חובתו העיקרית של קאדי היא לכהונתו כקאדי, ולתפקידו כקאדי חייב הוא להקדיש את מיטב מרצו ומחשבתו; קאדי יעניק לתפקידו כקאדי מעמד של קדימה על פני כל עיסוק אחר.
- (ב) קאדי יימנע מפעילות שאינה הולמת את מעמדו כקאדי או העלולה להביא לניגוד עניינים עם תפקידו כקאדי.

(ג) קאדי לא יקבל על עצמו ולא יעסיק את עצמו בפעילות לבר-שיפוטית – אף אם היא מותרת לפי אופייה או לפי היתר שהוענק לו – אם אותה פעילות עלולה לפגוע ביכולתו למלא כיאות את תפקידו כקאדי, בין מבחינת משך הזמן הנדרש לפעילות, בין מבחינת העיתוי ובין מכל בחינה אחרת.

סימן ב': עיסוקים ציבוריים

פעילות בגופים ציבוריים

26. (א) קאדי רשאי להיות חבר בגופים מינהליים של מוסדות חינוך, כגון חבר נאמנים של מוסד להשכלה או ועד הורים של בית ספר או של מוסדות צדקה או בגופים של מוסדות אחרים בעלי מטרות ציבוריות, בכפוף להיתר לפי סעיף 15 לחוק הקאדים.
- (ב) על אף האמור בסעיף קטן (א), קאדי לא רשאי להיות חבר בגוף בוחר.
- (ג) בפעולתו כאמור בסעיף קטן (א), יימנע קאדי מכל מעשה שיש בו משום שימוש שלא כהלכה במעמדו כקאדי או העלול לפגוע במעמדו כקאדי; כך, למשל, לא ישתתף קאדי בניהול העסקי או הכספי של המוסד הציבורי שהוא פעיל בו, ולא יקבל ממנו טובת הנאה.
- (ד) קאדי לא יפנה לרשויות ציבור או לגורמים פרטיים בשם גוף ציבורי שהוא פעיל בו.
- (ה) קאדי לא יהיה פעיל בגוף ציבורי העוסק בייזום הליכים משפטיים אף אם אין אותם עניינים עשויים לבוא לדיון בבית הדין שבו הוא מכהן.

ועדות לחלוקת פרסים ומלגות

27. קאדי רשאי להיות חבר בוועדה המחלקת פרסים או מלגות ובלבד שהדבר הולם את מעמדו של קאדי.

הסברה מחוץ לישראל

28. קאדי רשאי להשתתף בפעולות הסברה מחוץ לישראל מטעם המדינה או מטעם גוף ממלכתי או ציבורי העושה לטובת הכלל, ובלבד שקיבל לכך אישור מאת נשיא בית הדין השרעי לערעורים ושר המשפטים.

שיפוט שלא בבית דין

29. (א) קאדי לא יעסוק בתפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי שלא בבית הדין, אלא מכוח הוראת חוק או בהיתר לפי סעיף 15 לחוק הקאדים.
- (ב) קאדי לא יהיה פעיל בגוף ציבורי העוסק במתן שירותי בוררות או גישור.
- (ג) קאדי שקודם מינויו שימש בתפקיד שיפוטי או מעין שיפוטי שאסור לקאדי למלאו, לא ימשיך למלא את אותו תפקיד מעת שהצהיר הצהרת אמונים.

(ד) לענין סעיף זה, "תפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי" – לרבות חברות בבית דין של ארגון חברים או של ארגון ציבורי, ותפקיד של פסיקה בפעולות ספורט ובמשחקים או ממוסדים.

סימן ג': הרצאות ופרסומים

הוראה במוסדות להשכלה או לחינוך

30. הוראה במוסדות להשכלה או לחינוך טעונה היתר לפי סעיף 15 לחוק הקאדים.

הרצאות

31. קאדי רשאי להרצות מדי פעם בפעם, ושלא כדרך עיסוק, במסגרת גוף שאינו מסחרי, בלא צורך בהיתר לפי סעיף 15 לחוק הקאדים; בעשותו כן ינהג קאדי במידת הזהירות הראויה המתחייבת ממעמדו, תוך שמירה על גישה מאוזנת והימנעות מנימה פולמוסית, ותוך שמירה על כבודו של בית הדין השרעי ופסיקותיו, על כבודם של הקאדים המכהנים בו ועל אמון הציבור במערכת.

פרסום ספרים ומאמרים

32. קאדי רשאי להוציא לאור ספרים שכתב, בעצמו או באמצעות הוצאה לאור, כמו גם מאמרים בביטאונים מקצועיים.

משפט מודרך

33. קאדי רשאי להיות חבר מותב במשפט מודרך הנערך במוסד חינוכי ולמטרות לימודיות; הוא הדין במוסד אחר שאושר על ידי נשיא בית הדין השרעי לערעורים.

סימן ד': שונות

עדות

34. קאדי לא יעיד בהליכים משפטיים אלא אם כן זומן על ידי בית דין, בית משפט או באישורו של נשיא בית הדין השרעי לערעורים; כלל זה לא יחול על הליכים משפטיים שהקאדי או בני משפחתו צד להם.

הופעה לפני רשויות ציבוריות

35. קאדי רשאי להופיע לפני ועדה של הכנסת או לפני רשות ציבורית אחרת אם קיבל לכך אישור מנשיא בית הדין השרעי לערעורים; הודעה בענין תימסר למנהל בתי הדין השרעיים.

השבה לשאלות ולשאלונים בנושאי מחקר

36. (א) באישורו של נשיא בית הדין השרעי לערעורים רשאי קאדי להשיב, בין בכתב בין בעל-פה, לשאלות או לשאלונים המופנים אליו לצורכי מחקר בנושאים הקשורים בעבודתו השיפוטית.
- (ב) בבקשה לאישור כאמור בסעיף קטן (א), יביא נשיא בית הדין השרעי לערעורים בחשבון אם עורך המחקר הוא מוסד אקדמי מוכר או חוקר הפועל מטעמו.

פרק שביעי: עניינים כספיים

סימן א': ניהול עסקים וקבלת גמול בעד עיסוק

ניהול עסקים

37. קאדי לא ינהל עסקים באופן פעיל, בין במישרין בין בעקיפין, ולא יכהן כנושא משרה בתאגיד מסחרי או בגוף עסקי אחר.

ניהול נכסים של קאדי וכן משפחתו

38. (א) קאדי רשאי לנהל בעצמו את נכסיו ואת נכסי בני משפחתו, ולפעול בהשקעתם, ובלבד שלא יהיה בכך עיסוק פעיל בעסקים; הקאדי יימנע מפעילות כאמור העלולה לגרום לפגיעה במעמדו כקאדי או להעמידו בניגוד עניינים עם תפקידו כקאדי.
- (ב) קאדי לא ינצל את מעמדו כקאדי לצורך עסקיו ועסקי בני משפחתו.

קבלת גמול בעד עיסוק או פעילות נוספים

39. (א) קאדי רשאי לקבל גמול בעד עיסוק או פעילות נוספים המותרים לפי דין או לפי כללים אלה, ובלבד שהגמול יהיה לפי המקובל אצל הנותן; כלל זה יחול אף על קבלת גמול בעד פעולות הסברה מחוץ לישראל.
- (ב) קאדי שהוזמן להרצות רשאי להתאכסן במקום ההרצאה על חשבון המזמין ואף לקבל החזר של הוצאות הנסיעה.
- (ג) להסרת ספקות ייאמר כי כלל זה יחול על קאדי גם בהיותו בשבתו.

סימן ב': ניתוק קשרים עסקיים וכספיים עם מינוי של קאדי

כללי

40. הכללים בסימן זה נועדו להסדיר את ניתוק הקשרים העסקיים והכספיים בין מי שנבחר לכהונת קאדי לבין לקוחותיו ושותפיו לשעבר, ומטרתם להביא לכך שהקשרים

העסקיים והכספיים האמורים ינותקו בהקדם האפשרי; יובהר כי כללים אלה חלים על ניתוק קשרים כספיים הנובעים מעיסוקו של הקאדי בכל משלח יד.

ניתוק יחסים כספיים

41. (א) לאחר מינויו לא יהיו לקאדי יחסים כספיים עם לקוחותיו לשעבר או שותפיו לשעבר, ובכלל זה לא יחזיק נכסים בנאמנות בעד לקוחותיו לשעבר.
- (ב) מי שנבחר לכהונת קאדי יפעל לניתוק יחסיו עם לקוחותיו לשעבר ועם שותפיו בעבר לפי הנחיות ועדת השניים ולפי סעיפים 43 עד 44.
- (ג) לאחר מינויו יגבה קאדי כספים, שחבים לו צדדים שלישיים כתוצאה מקשריו העסקיים והכספיים בינו לבין לקוחותיו לשעבר או שותפיו לשעבר, באמצעות אדם אחר.

ועדת השניים

42. אופן ניתוק היחסים הכספיים יידון בוועדה שחבריה יהיו שניים: קאדי בית הדין השרעי לערעורים שימנה, מזמן לזמן, נשיא בית הדין השרעי לערעורים, ומנהל בתי הדין השרעיים; במקרה של חוסר הסכמה, דעתו של הקאדי היא שתכריע.

הסדר לניתוק יחסים כספיים

43. (א) הנבחר לכהונת קאדי יציג לפני ועדת השניים, לא יאוחר משלושים ימים לאחר בחירתו, תכנית מוצעת לניתוק היחסים הכספיים; התכנית תכלול, בין השאר, את אלה:

- (1) שמות שותפיו של הקאדי עובר למינויו;
 - (2) שמות לקוחות לשעבר שיש לו אתם יחסים כספיים תלויים ועומדים;
 - (3) שכר טרחה וסכומים אחרים המגיעים לקאדי מלקוחותיו ושותפיו לשעבר, ומועדי תשלומם, וכן פירוט של המחאות דחיות שנמסרו לו ושמועד פירעונן טרם הגיע.
- (ב) ועדת השניים תורה לנבחר לכהונת קאדי מהם התנאים לניתוק היחסים בינו ובין לקוחותיו או שותפיו לשעבר; הוועדה תורה על הסדר שיביא לניתוק היחסים כאמור בהקדם האפשרי ולא יאוחר מתום שנים עשר חודשים מיום הצהרת אמונים של הקאדי; הוועדה רשאית לקבוע תקופת ניתוק ארוכה משנים עשר חודשים מטעמים מיוחדים שייראו לחבריה.

חתימה על הסדר

44. הסדר ניתוק היחסים שהורתה עליו ועדת השניים ייחתם ביד הנבחר לכהונת קאדי ויישמר בתיקו האישי של הקאדי במעטפה סגורה וחתומה ביד מנהל בתי הדין השרעיים.

חיסיון והסדר

45. תוכן ההסדר יהיה גלוי לנבחר לכהונת קאדי ולחברי ועדת השניים, ובמקרה שהוגשה לוועדה לבחירת קאדים כנגד הנבחר לכהונת קאדי תלונה שעניינה ההסדר – הוועדה לבחירת קאדים.

הסדר תנאי להצהרת אמונים

46. מי שנבחר לכהונת קאדי לא יזמן להצהרת אמונים אצל נשיא המדינה עד שיערוך הסדר ניתוק יחסים כספיים, ויחתום עליו; במקרים חריגים רשאית ועדת השניים לאשר בכתב את זימונו של קאדי להצהרת אמונים אף שטרם חתם על ההסדר.

דיווח

47. הקאדי ידווח למנהל בתי הדין השרעיים, אחת לשלושה חודשים, על ביצוע ההסדר; בעניין כספים שיקבל הקאדי לפי ההסדר לאחר מינויו, ייתן הקאדי חשבונית שעליה יצוין כי הכספים התקבלו בעד שירותים שנתן טרם מינויו.

יידוע

48. הכללים בסימן זה יובאו לידיעת כל מי שהוועדה לבחירת קאדים החליטה לבחור בו לכהונת קאדי.

פרק שמיני: קאדי ואמצעי התקשורת

מגעים בין קאדי לבין אמצעי התקשורת

49. (א) קאדי אומר דברו בפסקי דין ובהחלטות; על דרך הכלל אין קאדי מתראיין ואין הוא מוסר מידע לתקשורת בדבר התיקים שבהם הוא דן.
- (ב) קאדי לא יעביר פסקי דין והחלטות לתקשורת אלא באמצעות דוברות בתי הדין השרעיים.
- (ג) קאדי יימנע מהופעה או מריאיון באמצעי התקשורת; הופעה או ריאיון של קאדי באמצעי תקשורת – לרבות בעיתונות, ברדיו, בטלוויזיה, באינטרנט וברשתות חברתיות, במסיבת עיתונאים ובכל דרך אחרת – תהיה רק באישור מראש מאת נשיא בית הדין השרעי לערעורים.
- (ד) האמור בכלל זה אינו חל על פרסומים הלכתיים או משפטיים שמפרסמים מוסדות דתיים או אקדמיים או לשכת עורכי הדין, ובלבד שהקאדי קיבל תחילה את אישורו של נשיא בית הדין השרעי לערעורים.

תגובות לאמצעי תקשורת

50. (א) תגובתו של קאדי על דברים שפורסמו עליו או על פסקי דין והחלטות שנתן תהיה באמצעות דוכרות בתי הדין השרעיים.
- (ב) קאדי שעיתונאי פנה אליו לקבלת תגובה יפנה את העיתונאי לדוכרות בתי הדין השרעיים.
- (ג) התבקשה תגובתו של קאדי על מידע שהעדר תגובה מיידית עליו עלול לגרום נזק שאינו הפיך, ובפי הקאדי תגובה חד-משמעית שיש בה כדי להביא את העניין לסיומו, רשאי הקאדי למסור את תגובתו.
- (ד) קאדי שמסר את תגובתו בנסיבות כמתואר בסעיף קטן (ג), יודיע על כך מיד לדוכרות בתי הדין השרעיים, והמשך הטיפול יהיה באמצעות הדוכרות.

מדיה חברתית

51. קאדי רשאי לנהל עמוד פרטי ברשת חברתית; בעשותו כן ינהג הקאדי באופן הראוי המתחייב ממעמדו, וימנע מהבעת דעה בכל עניין משפטי, ובעניין שאינו משפטי השנוי במחלוקת ציבורית.

פרק תשיעי: ועדת אתיקה**ועדות אתיקה**

52. (א) נשיא בית הדין השרעי לערעורים, לאחר התייעצות עם שר המשפטים, ימנה ועדת אתיקה בת שלושה חברים, והם: קאדי של בית הדין השרעי לערעורים, והוא יהיה יושב הראש, ושני קאדים נוספים.
- (ב) ועדת האתיקה תיתן חוות דעת מקדימה בענייני אתיקה של קאדים, לפי פנייה של קאדי שכללים אלה חלים עליו – בעניין הנוגע אליו.
- (ג) חבר ועדת האתיקה ימונה לתקופה אחת של שש שנים.
- (ד) ועדת האתיקה תפרסם חוות דעת מקדימה שנתנה, בלא ציון שמו של מי שלגביו ניתנה חוות הדעת ופרטים מזוהים אחרים, אלא אם כן החליטה אחרת.
- (ה) ועדת האתיקה תקבע את נוהלי עבודתה וסדרי דיוניה.

ז' באדר התשע"ח (22 בפברואר 2018)

(חמ 5603-3)

עבד אלחכים סמארה, קאדי

נשיא בית הדין השרעי לערעורים